

שאלות ותשובות נשאלו לרבינו המחבר בהנאות (א) אור ישראל וקדושו שלום למר ולתורתו, הנה לימים שעברו כתבתי אל גאון תפארתו תשובה על אנרתו הנוראה ובה שאלתי מאת אדוני יאיר עיני בדבור התוס' פ"ק דמציעא המתחיל אטו גט מנה וכו' ולא נכיתי לראות תשובה ממנו לא ידעתי הסבה אין זה כי אם רוע מזלי ושפל מצבי.

ואולי האדון טרוד בעיונו פן ירבה וכן יפרוץ. איה שיהיה פאשר הייתי אהיה תמיד עבד נמפר לרום מעלתו ושומה בצמא את דבריו דברי אלקים חיים.

והנה מעלת החכם השלם החסיד כמוה"ר יוסף פארוז נר"ו הוא צנה לי לכתוב למעכ"ת על דברת מעל' כמוה"ר דוד נר"ו המכונה טעבלן ההולך בשליחות מצנה רבה פדיון שבוים. ייטב נא בעיני רום תפארתו להיות לו מעיר לעזור עם העם אשר האדון בקרבו להחזיק במצנה פאשר יראה מתוך הכתב אשר בידו כולל לכל גלילות אשפנו פי ידעתי את אשר יברך מברך ואחרי דברו לא ישנו אין מזהירין לנזהר רק תשובתו אצפה בתחלת ממשכה על דבור תוספות הנז' ואצא מלפניו בנשיקת ידיו ורגליו ואורף ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לו וויניצא ר"ח אייר השס"ט: הקטן מתלמידי תלמידיו הנעיר עזריה בכמ"הר אפרים פיג"ו זה"ה.

תשובת הרב המחבר נר"ו שאלת ממני האח הנבון כהר"ר עזריה פיגו יצ"ו שאודיעך דעתי הקצר בבאיור דבור תוספות פ"ק דמציעא המתחיל אטו גט מנה מאתים כתוב ביה וכתבת שהוא פולו מוקשה להולמו ולא פירשת ספיקותה על פן לא יכלתי להמלט מלחקור ולדקדק הערות בדבור זה באולי שפוננת בהם ומתוכם תעמוד על פוננת בעלי התוספות בשלימות.

ונה יצא ראשונה. למה האריכו בעלי התוספות לומר היכי מוכח דאפילו במקום שכותבין פתובה דגביא אפילו כי לא נקיטא פתובה וכל הלשון הזה הוא מיותר דאטו עד השתא לא ידעינן דבעי להוכיח דאפילו במקום שכותבין פתובה דגביא אפילו כי לא נקיטא פתובה שהרי כל השקלא וטריא המנוזר במשך סוגית הלכה זו על שני עמודים מן אמר אבני לאו מילתא היא כו' הוא בנוי על יסוד זה ולכן לא הנה ליה למימר אלא תימא דילמא הך במקום שאין כותבין כו' ונ"ל ליישב ולומר שבעלי התוספות נשמרו מפירוש אחר שהייתי יכול לפרש שלא עלה על דעת אבני דר' יוחנן שאמר הטוען כו' לא אמר פלום וכן המשנה דהוציאה גט וכו' שהביא רבי חייא לסייעו איירי אפילו במקום שכותבין פתובה אלא דוקא מעיקרא פדהנה ס"ד דמצינו למימר דגט היינו פתובה וכיון דבמקום שאין כותבין פתובה ליכא לאתויי ראיה ממתניתין לרבי יוחנן משום דאיכא למימר דטעמא דמתניתין לאו משום דאין טוענין אחר מעשה ב"ד אלא משום דגט היינו פתובה להכי תמה אבני מאי מרגניתא דילמא במקום שאין כותבין פתובה עסקינו דגט היינו פתובה אבל לבסוף פדעינן בה אבני ואשכח דליכא למימר דגט היינו פתובה הדר ביה והודה לר' יוחנן דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר פלום ודוקא במקום שאין כותבין פתובה איירי ודכונתיה איירי המתניתין אליכא דאבני פדאוקמה שמואל בפרק הפותב אבל במקום שכותבין פתובה לא גביא משום דריע טענתה שהדבר מוכיח ורגלים לדבר שפרעה והחזירה לו פתובה והורע פח מעשה ב"ד אלא ודאי במקום שאין כותבין פתובה עסקינו ובע"כ צריך אתה לומר דטעמא דגביא אפילו הכי במקום שאין כותבין פתובה

הוא משום דאין טוענין אחר מעשה ב"ד דלא מציא אמרת דטעמא דגבאי משום דריע טענתיה דגט היינו פתובה ואם איתא דפרע איבעי ליה למקרעיה לגיטא ולמכתב אגביה גיטא דנן דקרענוהו לאו משום וכו' דהא ליתא דאטו כל דמגבי בי דינא מגבי ופירוש זה כתב הרמב"ן בספר מלחמות ה' לדעת הר"י ו"ל ונהספיי עמו הרא"ש ור"ן ורוב הפוסקים אבל אין כן דעת בעלי התוספות כמ"ש הסמ"ג והטור בשם ר"י ולפיכך הונקו בעלי התוספות לומר אריכות לשון זה היכי מוכח דאפילו במקום שפותבין פתובה דגבאי אפילו כי לא נקיטא פתובה לאשמועינו דאפיי בתר דהדר ביה מפח קושיא זו אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה וכו' מוקי מתניתין אף במקום שפותבין פתובה ולאפוקי מהרמב"ן.

ואין להקשות פיון שפבר גילו דעתם בזה לעיל בד"ה הוציאה גט כו' שפתבו ונ"ל ואפיי נמי מסיק פרבי יוחנן ומוקי מתני' אף במקום שפותבים פתובה כו' תו לא הוי צריכי לאשמועינו הכא סברתם זאת די"ל דלעיל לא פתבו כן רק כדי שיפול עליו הקושיא שיקשו התוספות מפרק גט פשוט אמר אפיי אבד שוברו של זה כו' ואגב דשקלו וטרו בענין פתיבת שובר אליבא דרבי יוחנן אבל פאן עיקר מקומו וגם הרמב"ן קבע דבריו פאן וזה אין צריף לפנים.

אבל אפתי איפא למידק היכי אמרו התוספות דילמא הכא מיירי דוקא במקום שאין פותבין כו' פדסבר רב בפרק הכותב והא ליתא שיהי רב מוקי התם מתני' בין במקום שאין פותבין פתובה ובין במקום שפותבין פתובה והתוספות גופייהו פתבו כן לעיל בד"ה הוציאה גט כו'.

ונ"ל ליישב ולומר דמה שפתבו התוספו' פדסבר רב היינו מעיקרא קודם דהדר ביה מוקי התם מתני' דוקא במקום שאין פותבין פתובה. ויותר נכון בעיני לומר דמ"ש התוספות פדסבר רב לא קאי אלא אמה שפתבו וגבאי בשטר גט וכותבין בגט שטרא דנן כו' דהכי סבר רב פדפירשו התוספות לעיל בד"ה הוציאה גט וכו' ולהכי ניחא דנקטו התוספו' פדסבר רב ולא נקטו פדאוקמה רב.

אבל אפתי איפא למידק הלא תימה זו מעיקרא ליתא מפני שי"ל דלהכי לא מוקי אפיי מתניתין דוקא במקום שאין פותבין פתובה וגבאי בשטר גט וכותבין בגט שטרא דנן וכו' מפח קושיא זו אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה.

ונ"ל ליישב שפוננת התוס' בתימה זו כף הוא היכי מוכח דאפילו במקום שפותבין פתובה דגבאי אפילו כי לא נקיטא פתובה מפח קושיא זו אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה הלא אין זה קושיא כלל מפח תרי טעמים חדא דהא רב בנדאי פליג ארבי יוחנן דאמר הטוען כו' לא אמר פלום כמ"ש התוס' לעיל בד"ה הוציאה גט וכו' ויכול להיות דגם שמואל פליג ארבי יוחנן כמ"ש התוס' בפרק הכותב ואפ"ה לא נמנעו תרנוייהו מלוקמה למתני' במקום שאין פותבין פתובה מפח קושיא זו אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה אלא מאי אית לה למימר לדידהו דאין זה קושיא כלל דבמקום שאין פותבין פתובה ראוי ומחוייב דאינו נאמן לומר פרעתי אליבא דכ"ע ולא משום דאין טוענין אחר מעשה ב"ד אלא מטעם אחר פיון דלא נתקנה פתובה באותו מקום במה תגבה פתובהה אם לא בגט ממש או בעידי הגט וכן פתבו התוספות בהדיא בפרק הכותב ונ"ל שאין נאמן לומר פרעתי

לכולי עלמא במקום שאין פותבין כו' וכתבו עוד שם וז"ל א"נ אי שמואל לית ליה דרבי יוחנן דאמר לא אמר כלום אם לא תוציא הגט ממש יהא נאמן לומר פרעתי אפילו במקום שאין פותבין כו' דגט הוי במקום פתובה כו' הרי אתה רואה מפניך דאע"ג דלית ליה דרבי יוחנן דאמר הטוען כו' לא אמר כלום אפ"ה פשתוציא הגט ממש מיהא פשיטא דאינו נאמן לומר פרעתי אפילו במקום שאין פותבין פתובה ואינו חושש לקושיא זו אטו גט מנה ומאתים כו'.

והוא ע"כ מפני שאין זה קושיא כלל מפח הטעם שפירשתי א"כ קשה אב"י נמי לוקמא למתני' הכי במקום שאין פותבין פתובה דוקא כמו שעלה על דעתו מעיקרא ולמה הדר ביה מפח קושיא זו אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה.

אבל אפתי איפא למידק מי הכריח לבעלי התוס' לומר א"נ נוקי במקום שאין פותבין פתובה וגביא בעדי הגט כו' וכן אח"כ שכתבו תרי טעמים על אבל במקום שפותבין פתובה לא יפרע עד שתוציא שטר פתובה וכבר היה אפשר לומר דמפני שהתוס' הרגישו בחולשת אוקימתא ראשונה שכתבו דילמא הכא במקום שאין פותבין וגביא בשטר גט וכותבין בגט שטרא דגון כו' ואב"י נמי לוקמא הכי שהרי אב"י גילה דעתו מבוארת ומבוררת דלא ס"ל כלל הך סברא דכותבין בגט שטר דגון כו' מפח אטו כל דמגביי ביי דינא מגביהלפך הןכרחו התוספות לומר א"נ נוקי במקום שאין פותבין פתובה וגבי בעדי הגט כו'.

אמנם יותר נכון בעיני ליישב ולומר לפי שעיקר היסוד של התוספות בתימה זו הוא מפח רב ושמואל דתרנוניהו לא חשו לקושיא זו אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה כמו שפירשנו הילכך תמהו התוספות על אב"י למה לא מוקי למתני' כמו רב או שמואל ולהכי הןכרחו התוספות לומר א"נ נוקי במקום שאין פותבין פתובה וגביא בעדי הגט כו' והיינו כשמואל כדפירשו התוספות בהדיא לעיל בד"ה הוציאה גט וכו' והא דלא כתבו התוס' בהדיא כדסבר שמואל כמו שכתבו כדסבר רב גבי אוקימתא ראשונה נ"ל דהיינו משום דלא ברירא להו דשמואל מוקי הכי למתני' והראיה דבפרק הכותב פירשו להיפך דשמואל מפרש המשנה הוציאה גט היינו גט ממש אבל בעידי הגט גרידא לא גביא כו' ומה"ט פתבו התוס' אח"כ תרי טעמים על אבל במקום שפותבין פתובה לא יפרע עד שתוציא שטר פתובה וזה מפני דטעם ראשון שכתבו או משום שיהא נאמן לומר פרעתי דלא כרבי יוחנן הוא אליבא אוקימתא ראשונה פנותיה דרב וטעם השני שכתבו או משום דאין פותבין שובר הוא אליבא אוקימתא שניה פנותיה דשמואל כפי מה שפירשו התוספות לעיל בד"ה הוציאה גט כו' ומ"ש התוספות ועוד פיון דמן אלמנה מן הנשואין במקום שאין פותבין כו' זהו טעם תנ"ינא שפירשו התוס' דאב"י לא הוי צריף למיהדר ביה מפח קושיא זו אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה דהא אב"י גופיה ס"ל בהכרח הך סברא שפירשנו לעיל לדעת רב ושמואל דבמקום שאין פותבין פתובה ראוי ומחונייב לומר דאין נאמן לומר פרעתי בלא טעמא דאין טוענין אחר מעשה ב"ד אלא מטעם אחר פיון דלא נתקנה פתובה באותו מקום פיון דמן אלמנה מן הנשואין במקום שאין פותבין לא בעי לאוכחי כו' אלמא דלאב"י גופיה פשיטא ליה דבמקום שאין פותבין פתובה שאינו נאמן לומר פרעתי בלא טעמא דאין טוענין אחר מעשה ב"ד אלא מטעם פיון דלא

נתקנה פתובה באותו מקום והיינו דסיימו התוספות פשיטא דאין נאמן לומר פרעתי פיון דלא נתקנה פתובה באותו מקום פלומר וא"כ אין שום מקום לקושיא זו אטו גט מנה או מאתים פתוב ביה ולמה הדר ביה אביי.

אבל אפתי איכא למידק היאך אפשר להו לתוספות לתרץ דלאביי מתניתין קשיתיה דתנו פתובה ואין עמה גט כו' לכה פריה פיון שיש לה פתובה ואין מוציאה רק גט לימא פרעתי דמשמע מדבריהם דהא דפריה אביי בשמעתי לטעון ולימא פרעתי כו' דקושיא זו היא בנויה על הנחה זו דמתניתין איירי אף במקום שפותבין פתובה ויש בידה שטר פתובה וילכה פריה פיון שיש לה פתובה ואין מוציאה רק גט לימא פרעתי ובאמת לכאורה נראה מפשט הסוגיא דהא לימא דקושיא זו לטעון ולימא פרעתי וכל המשא והמתן שעליה היא בנויה לפי הקס"ד דמתני' איירי במקום שאין פותבין פתובה דוקא.

ועוד קשה היכא פתיבה או רמיזא בשמעתי הנחה זו שפירשו התוספות. ונ"ל ליישב שיש להתוספות הך חזק לפירושם מפח קושיא אחת חזקה שיש כפי הנראה מפשט הלשון דקאמר אביי וכ"ת פיון דתקינו רבנו למגבא לה פמאן דכתב ביה דמי ובהכרח צריה אתה לפרש שר"ל ומשום הכי שפיר איכא למימר דגט היינו פתובה פיון דתו לא קשה אטו גט מנה ומאתים פתוב ביה דאל"כ מאי הרנוחנו בהאי וכ"ת פיון דתקינו רבנו כו' וכיון שכן קשה מאי פריה אביי לטעון ולימא פרעתי דכשם שאינו נאמן לטעון פרעתי אי נקיטה פתובה בידה ה"נ לא יהא נאמן לטעון פרעתי אי נקיטא גט בידה דגט היינו פתובה דאל"כ למאי נפקא מינה אמרינו דגט היינו פתובה ממה נפשך אם הוא מודה שלא פרעה אף אי לא נקיטא גט בידה חייב לפרעה ואם הוא טוען פרעתי הרי הוא נאמן וא"כ הגט חספא בעלמא הוא לענין מנה ומאתים.

ועוד שהרי אביי גופיה אמר לעיל בשמעתי אפילו לפי הס"ד דמתניתין איירי דוקא במקום שאין פותבין פתובה אבל במקום שפותבין פתובה אי נקיטא פתובה גביא אלמא דפשיטא ליה אי נקיטא פתובה גביא אפילו במקום שפותבין פתובה וכ"ש במקום שאין פותבין פתובה אי נקיטא פתובה דגביא א"כ השתא דאמרינו דשפיר איכא למימר דגט היינו פתובה מטעם פיון דתקינו רבנו למגבי לה כו' ממילא פשתוציא הגט הויא כאילו תוציא פתובה ממש וא"כ אין שום מקום לקושיא זו דפריה אביי לטעון ולימא פרעתי אבל לפי מה שפירשו התוספות לכה פריה פיון שיש לה פתובה ואין מוציאה רק גט לימא פרעתי לא קשה מידי ועיקר קושיא זו נכללת במאי דאמר אביי וכ"ת פיון דתקינו רבנו למגבא לה פמאן דכתוב ביה דמי וזה מבואר למבין.

אבל אפתי איכא למידק דהא רב מוקי בפרק הכותב המתני' דאיירי אף במקום שפותבין פתובה וגובה מנה ומאתים ע"י שטר גט כו' ואינו חושש לקושיא זו פיון שיש לה פתובה ואין מוציאה רק גט לימא פרעתי דהא פליג ארבי יוחנן דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר פלום וגם פליג עליה לענין שובר וס"ל דאין פותבין שובר א"כ הדרא הקושיא לדוכתה מה שהקשו התוספות בתחלת הדבור ואביי נמי לוקמי הכי פדסבר רב ואיך שאתה מתרץ לרב שלא קשה עליו קושיא זו פיון שיש לה פתובה ואין מוציאה רק גט לימא פרעתי ה"נ יהא מתורץ לאביי ולמה הודה לרבי יוחנן דהטוען וכו' לא אמר פלום וכותבים שובר.

ונ"ל לליישוב דלהכי לא מוקי אב"י המתני' כדאוקמה רב מפני דלפי אוקימתא דרב צריף לומר דס"ל דאפילו כי לא נקיטא פתובה בידה גובה עיקר פתובה אפילו בעדי מיתה כמ"ש התוספות בפ"ק הכותב ואב"י לא ס"ל הכי.

זהו מה שהשיגה דעתי הקצרה בבואור וישוב זה הדבור והמבינו פתקונו להושיבו על פנו זולת מה שפירשתי בו מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא: ויען שמגלגלין זכות ע"י זכאי פמוף שזיכה אותי לברר וללבן אמרות ה' אמרות טהורות דברי בעלי התוס' ערוכות בכל ושמורות על פן אינני רוצה לאבד ממה מרגניתא דאשכחנא תותי חספא בפירוש סוגית הלכה זו שלא קדמני אדם וקודם כל אעיר קושיא אחת חזקה שקשה עלי על מה שתייצו התוספות דלאב"י מתני' קשיתיה דתנו פתובה ואין עמה גט אלמא במקום שפותבין פתובה עסקינו דאין סברא להעמיד שפן אירע שפכת לה בעבור אהבתה כו' שהרי אב"י מעיקרא בנדאי הוה ס"ד דאין פותבין שובר ויכול להיות דאפילו בתר דהדר ליה והודה לרבי יוחנן ס"ל דאין פותבין שובר כמו שפכתו התוס' לחד שנויא בפ"ק הכותב א"כ יקשה על אב"י היאך עלה על דעתו דאין פותבין שובר והלא הסיפא דמתני' קתני והוא אומר אבד שוברי ש"מ דכותבין שובר אלא מאי אית לך למימר דאב"י יעמיד שפן אירע שפכת שובר לפני משורת הדין והתוס' גופייהו פתבו פן בהדיא בפ"ק הכותב דלהכי לא הוי מצי למיזק הגמרא ש"מ דכותבין שובר מהסיפא דדילמא לא הזקימהו לפ"ע ע"י שובר אלא ההוא לפני משורת הדין עבד א"כ אם אב"י יעמיד הסיפא דקתני והוא אומר אבד שוברי שפן אירע שפכת שובר לפני משורת הדין אע"ג דמסתמא אינו מגרש אותה כי אם מתוף שנואה כ"ש שיש לומר דאב"י יעמיד הסיפא דקתני הוציאה פתובה כו' שפן אירע שפכת לה פתובה לפני משורת הדין בעבור אהבתה שהרי יש חיבת חופה חיבת ביאה ובהלכה גופא קשה לי טובא חדא מעיקרא פדהוה ס"ד אב"י דמתני' איירי במקום שאין פותבין פתובה דוקא הוי מצי לפרש דמתני' איירי פשטיב מודה וקמל"ן דבמקום דלא אפשר פותבין שובר וגובה א"נ משום סיפא נקט לה ולא הוי צריף למיהדר ביה כלל ומיהו בהא אפשר לדחוק וליישוב שנואה לאב"י דחוק להעמיד הרישא פשטיב מודה והסיפא פשאין חייב מודה אבל אפתי קשה נהי דלאב"י מתניתין קשיתיה דאיירי אף במקום שכותבין פתובה מדתנו פתובה ואין עמה גט אלמא במקום שפותבין פתובה עסקינו כמ"ש התוספות אפתי קשה למה הודה לרבי יוחנן דאמר הטוען כו' לא אמר פלוג כותבין שובר לוקמה המתני' דאיירי שיש עדים שנושרפה פתובתה שעה אחת קודם גירושין וא"כ מאי מרגניתא הלא אין ראיה ואפילו זכר לדבר ליפא לרבי יוחנן ונתחזק אצלי הקושיא הזאת כאשר ראיתי מ"ש התוספות בפ"ק הכותב וז"ל וא"ת והא בפ"ק גט פשוט משמע דסבר אב"י שאין פותבין שובר וא"כ אמאי גובה פתובתה והא יכול לבא לידי הפסד כו' וי"ל דלאב"י יעמוד פגון שיש עדים שנושרפה הפתובה ולהכי גביא שפיר בעדי הגטגרידא ואע"פ שהגט נשאר בידה היינו לא אפשר וכותבין שובר דמצי אמרה בעינא לאינסובא ביה ולית ליה לאב"י דקרעינו ליה וכותבין אגביה כו' ע"כ.

ועוד קשה לוקמה המתני' דאתיא פמאן דאמר פותבין שובר והשתא נמי קשה מאי מרגניתא דהא אב"י סבר כמ"ד דאין פותבין שובר כמ"ש התוס' לחד שנויא בפ"ק הכותב שהבאתי לעיל ונתחזקה אצלי גם הקושיא הזאת כאשר ראיתי מה שפכתו התו' פאן

בדבור זה הגזפר אכל במקום שכותבין כתובה לא יפרע עד שתוציא שטר כתובה משום דאין כותבין שובר וכן מטין דברי רש"י שפירש לעיל בשמעתין אי לא נקיטא כתובה לא גביא אי משום דתיישינו דילמא הדרא ומפקה כתובה וגביא זמנא אחריתי ע"כ.

והיינו ע"כ משום דאין כותבין שובר. לכן נ"ל לפרש זאת הסוגיא בלשון אחר שלא הורגלנו בו דמה שאמר אב"י מאי מרגניתא דילמא במקום שאין כותבין כתובה עסקינו לא בדרך תמיה וכחולק על רבי יוחנן אמר כן אלא בא לפרש מאי מרגניתא דקאמר ר"י וה"ק מהו הפירוש אחר שהייתי מפרש המתני' זולת פירוש זה של רבי יוחנן דטעמא דמתני' דאין טוענין אחר מעשה ב"ד דקלסיה רבי יוחנן לרבי חייא וקא מפרש ואזיל אב"י ואמר דלהכי קלסיה ר"י לרבי חייא ואמר לו מי משפחת מרגניתא משום דהיה אפשר לפרש המתני' דילמא במקום שאין כותבין כתובה עסקינו כו' הדר ביה אב"י ואמר לאו מילתא היא כו' פלומר לאו להכי נתפנון ר"י משום דאי אפשר לפרש כן המתני' כדמסיק ואזיל והפנונה האמיתית של רבי יוחנן היתה על הני אנפי דפרישנא לעיל ועם זה הפירוש נסתלקו כל הקושיות וגם התימה שתמהו התוספות.

ואע"ג שאין זה דרכי לחדש פירוש בהלכה שלא זכרוהו הראשונים אלא אדרבה אם לפעמים מזדמן ועלה בידינו איזה פירוש חדש בהלכה שנראה יפה אנו משתדלים לבקש עליו קושיות לבטלו מטעם כיון שלא כתבוהו הראשונים ודאי שאינו אמת.

מ"מ מאחר שכתב ראיתי שאר פירושים חדשים מכמה פנים שונות בסוגית הלכה זו בספר המאור ובספר מלחמות ה' וכל אחד מהם סותר דברי חבירו ואין לנו ערבות איזה מהם אמת והרמב"ן גופיה כתב בפתיחת דבריו לקיים דעת הר"י שהיא מפרש סוגית הלכה זו בלשון אחר שלא הורגלנו בו על כן הפרנתי על מדותי מאחר שאין הדין משתנה כלל ע"פ פירושי והרנוחנו בזה שלא נשאר שום קושיא ודוחק בהלכה והשומע ישמע והחדל יחדל וה' יראנו נפלאות מתורתו אמת: כ"ד הצעיר יששכר בער איילנבור"ג אגרת השואל על שקבל תשובת הרב המחבר זה נוסח האגרת שכתב השואל הנ"ל אחרי קבלת התשובה של הרב המחבר הנ"ל בתשואות חן חן.

(ב) אור ישראל וקדושו. גזר אלקיו על ראשו.

שלום.

קרבו ונאמתיו לי אני עבדו מעשי ידיו הקדושות ובמה אקדם פניו פני אלקים לשלם תודות לו על כמה חסדים טובים אשר בחסדו הגדול גמלני כל טוב. הן כמה שזכה וזיכה את הרבים במצות פדיון שבויים כי כל המצוה נקראת על שמו.

הן כמה שדנני לכף זכות שלא קבלתי תשובתו הרמה מעיקרא. ואין זה חדש אצלי כי ידעתי מגדולת ענותנותו כאב את כן ירצני וחי נפש עבדו כי בבוא אלי התשובה מאז על מה ששאלתי ראובן תובע לשמעון שיברור דינינים וכו' תיקף כתבתי לו תשובות חן חן כאשר היה מוטל עלי.

ויהיה נכון לב אדוני בטוח כי לא איש פזבים אנכי. ואת כתב הגאון ראיתי על דבר הדבור מפ"ק דחולין.

ולא נפלאות היא בעיני פי הוד תפארת מעכ"ת על מי לא יקום אורהו. והנה עתה בדבור פ"ק דמציעא הראני את ידו הסזקה ונפלאות מתורתו והאיר עיני היושבים בחושף ובפירושו המרום ראו אור גדול.

ומ"מ בתסרון ידיעתי הקצרה לא זכיתי לירד לסוף דעתו הרחבה בקצת דברים לכן בהרמנותיה דמר אערפה לפניו מה שלא השיגה ידי הקצרה ומה שגיתי יבן לי. ראשונה דקדק יקר תפארת גדולתו באריכות לשון התוס' שאמרו היכי מוכח דאפילו במקום שכותבין פתובה דגביא אפילו כי לא נקיטא פתובה דכל הלשון הנה מיותר דאטו עד השתא לא ידעינן דהא בעי לאוכוחי.

ויישב שנשמרו מפירושו הרמב"ן ז"ל שלא עלה על דעת אבני דר' יוחנן ומתני' בהוציא גט מיירי אפילו במקום שכותבין פתובה אלא דוקא מעיקרא דהנה ס"ד דמצוי לומר דגט היינו פתובה כו' אבל לבסוף דעינן בה ואשכח דליכא למימר דגט היינו פתובה הדר ביה והודה לרבי יוחנן ודוקא במקום שאין כותבין פתובה איירי ודכונתה במתני' אבל במקום שכותבין פתובה לא גביא משום דריע טענתה כו' ולפיכך הוזקו בעלי התוספות לומר אריכות לשון זה היכי מוכח וכו' לאשמועינן דאבני בתר דהדר ביה מפח קושיא זו אטו גט מנה מאתים פתוב ביה מוקי מתני' אף במקום שכותבין פתובה ולאפוקי מהרמב"ן זה הוא עיקר פונתו.

ואני העני אומר דאי משום הא לא הוי צריף להכי דהא לעיל בד"ה הוציא גט וכו' גילו דעתם בזה ואמרו באמצע הדבור וז"ל ואבני נמי מסיק כר' יוחנן ומוקי מתני' אף במקום שכותבין פתובה ע"כ.

הנה ברור מללו שאבני לפי המסקנא דהיינו בתר דהדר ביה לבסוף מוקי מתני' אף במקום שכותבין ודלא פהרמב"ם וכיין שפן תו לא הו צריכי לאשמועינן הקא סברתם זאת. ותו במה שרצה גאון עזו לפרש פונת קושית התוס'.

ולא זכיתי להבינו היטב. דאם איתא דכונתנו לומר דלוקמא דוקא בשאין כותבין פתובה וגביא בע"פ עם הגט דבלאו הכי במאי תגבה פיון שאין כותבין פתובה באותו מקום.

א"כ מאי האי דקאמרי וכותבין בגט שטרא דגן כו'. דהא ממרוצת סוגיית הגמ' משמע דמאי דקאמר איבעי ליה למיכתב אגביה שטרא דגן קרענוה כו'.

והיינו לדחויי דלא נימא לטעון ולימא פרעתי ולא קרעי לגיטא משום דבעיא לאינסובי ביה. דאי לאו טעמא דכתבין בגט שטרא דגן כו' הוי מהימן לומר פרעתי דלא אתקריע משום דבעיא לאינסובי ביה.

והיינו לפי מאי דקאמר פיון דתקינו רבנן כו' כמאן דכתיב דמי אכל למאי דפי' מר בדברי התוס' דנימא דגביא ביה במקום שאין כותבין מטעמא דלא אפשר בלאו הכי. בהא ודאי לא מהימן לומר פרעתי פלל ולא תועיל טענת בעיא לאינסובי ביה כמו שכתבו התוס' אח"כ בקושיא ועוד.

גם לא הבנתי מה שכתב אח"כ הקושיא הסזקה שיש כפי הנראה מפשט הלשון וכו'. דנהי דגט היינו פתובה לענין דלא נימא במאי גביא.

משום דאמרין ה"ל בגט נכתב מנה מאתים וקשבינן ליה כאלו הוציאה הכתובה לענן זה. מ"מ לענן טענת פרעתי שניא היא דבכתובה לא מצי אמר פרעתי כשמוציאה אותה משום דהכתובה אינה עומדת אלא לגבות ואין בה שום תועלת אחר ואם איתא דפרעיה הנה קרע ליה אבל פיון דאיתא בידיה ש"מ דלא פרעה.

אבל בגט מלבד דלגובינא עומד הוא ג"כ להתיר האשה לינשא ומ"ה פי נמי פרע לא מצי למקרעיה פי היא צריכה לו. והיגו דקאמר וכ"ת דאמרין ליה אי פרעתי איבעי לך למקרעין' פלומר ויהי כמו הוציאה כתובה דכל עוד שהוא בידה לאו כל כמיניה פיון דלא נקרעה.

הא ליתא משום דאמרה שהיא לא שבקא דבעיא לאינסובי ביה מאי דלא שייך בכתובה. באופן דאיהו גופיה מקשה ומתריץ קושית מר.

וינע האדון כי מה ששאלתי זה הדבור הנה בשביל שני דברים שנתקשיתי בהם להבנתו. ראשונה מאי מקשו לאבני נהלא תשובתו בצדו דאבני לא ס"ל הא דמשני בהפוחב לרב משום דאית ליה לאבני סברא אלימתא אטו כל דמגבי בי דינא מגבי כדמסיים בשמעתינן ותו בתירוצא היאך יתיישב על פשט ההלכה.

ומה מאד מתוק לחפי מדבש ונופת צופים אמרותיו הטהורות בפירושו המפולפל על סוגיית ההלכה פן יאמר אדוני להתמיד להדריכני ולהנחותני במעגלי צדק בדרךיו הישרים כתלמיד קטן כי תמיד אשטה בצמא את דבריו.

ואל אלקים אשים דברתי על כסא רום מעכ"ת ירום וגבה ונשא מאד כנפשו נפש המשפלת וכנפש הדום רגליו נער ובער: הוציר עזריה בכמה"ר אפרים פיג"ו זלה"ה ויניציא ביום מ"ה נמצאו לחפי אמרתך למ"בי ה' ש"ח ג) במסכת עירובין ריש פרק בכל מערבין דף כ"ז סוף ע"א כתבו התוספות וז"ל מאן דמתני אמעשר כ"ש אעירוב וקשה הא איפא כמהין ופטריות וכפניות ופולין יבישין דאמרין לקמן דאין מערבין בהן דאע"ג דמסתמא נקנין בכסף מעשר דפרי מפרי הן וגידולי קרקע וכו' נראה בדבריהם דכמהין ופטריות נקנין בכסף מעשר מפני שהן פרי מפרי וגידולי קרקע וכן משמע ממה שכתבו בפרק הזהב דף מ"ח סוף ע"א וז"ל בכל אשר תאנה נפשך וא"ת ונהא בעינן פרי מפרי וגידולי קרקע וי"ל דלא ממעטיגן אלא מים ומלח וכו'.

ואני שמעתי ולא אבין איך אפשר להם לומר דכמהין ופטריות פרי מפרי הן שהרי נראה לעינים שאינם פרי מפרי כי מלחלוזחית הארץ הם גדלים על העצים ועל הכלים בלתי נטיעה וזריעה כלל וכן פרש"י בהדיא בכמה דוכתי וכיון שאינם פרי מפרי כעין הפרט המפורש בתורה היאך אפשר לומר שיהו נקנין בכסף מעשר שהרי אהני כללא קמא למעוטי כל דלא דמי ליה משני צדדין כדאיתא שם בגמרא וכבר נזכרו מזה הרמב"ם והסמ"ג שפסקו בהדיא להיפך דכמהין ופטריות אין נקנין בכסף מעשר ובסמוך אעתיק לשונם וכן פירש"י בהדיא ריש פרק מרובה דף ס"ג ע"א דמיייתי שם הך דרשה כלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע וז"ל רש"י פרי מפרי ולד מולד וגפן מחרצן למעוטי מים ומלח וכמהין ופטריות גידולי קרקע למעוטי דגים ע"כ.

ונגיד עליו רעו הברכה שמברכין עליהן שהכל כדאיתא בפרק פיצד מברכין ש"מ דלאו פרי הו ולא דמי לקורא דאע"ג דלא חשיב פרי לענין ברכה ומברכין עליו שהכל מ"מ חשוב פרי לענין פסח מעשר שני כדאיתא שם בגמ' דשאני קורא פיון שהוא נוסף על הדקל עצמו בכל שנה הוי כמו שאר פרי הנוסף על הדקל ולכן מקרי שפיר פרי מפרי וגידולי קרקע והא דמברכין עליו שהכל היינו מטעם דאמר שם בגמרא דיקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ע"ש ומדקדוק לשון התוס' משמע שלא היה ראיה להם פיון שפיתבו דמסתמא ובאמת לולא קושיא זאת שהקשיתי לעיל פיון שאינם פרי מפרי היאך אפשר להעלות על הלב שיהו נקנין בכסף מעשר היה נראה לי לדקדק מסוגינת ההלכה כמו שפיתבו התוס' דכמהין ופטירות נקנין בכסף מעשר פיון דקאמר שם ומאי מיעט לרבי אליעזר מיעט ציר לרבי יהודה בן גדיש מיעט מים ומלח ולמה לא אמר נמי מיעט כמהין ופטירות דהוא חידוש טפי אלא ש"מ דכמהין ופטירות נקנין בכסף מעשר.

ועוד אפשר לומר הברכה אחר דאם איתא דמאי דקאמר שם בגמ' אף אנו נמי תנינא בפל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים והמלח ותו ליפא והא איפא כמהין ופטירות אלא ש"מ אין למדין מן הפללות וכו' יתפרש נמי כן הא דקתני המשנה והכל ניקח בכסף מעות מעשר חוץ מן המים והמלח אם כן קשה על המשנה למה קתני להו בשני בבות לערבינהו וליתנינהו בחד בבא בכל מערבין ומשתתפין והכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המים והמלח אלא ש"מ דלאו בחדא מחתא מתנינהו ואיפא למימר דהא דקתני המשנה והכל ניקח בכסף מעות מעשר חוץ מן המים והמלח דוקא הוא.

ומיהו יש לדחות דלעולם אימא לך שדין מעשר שנה לדין עירוב בענין כמהין ופטירות ואין נקנין בכסף מעשר והא דלא קתני להו בחד בבא היינו משום פפניות ופולין יבשין דאמרינן שם בהדיא דאין מערבין בהו ונקנין בכסף מעשר ועל הרמב"ם וסמ"ג קשה לי גם כן בענין זה קושיא חזקה מאד שהרמב"ם בספר זרעים ריש פרק שביעי מהלכות מעשר שני והסמ"ג בחלק עשין בסימן קל"ו כתבו וז"ל אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגידוליו מן הארץ או גידולי גדוליו מן הארץ כגון הפרט המפורש בתורה בבקר ובצאן וביין ובשכר לפיכך אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח כמהין ופטירות לפי שאין גידוליהן מן הארץ ע"כ.

וקשה לי שהרי טעם זה שאין גידוליהן מן הארץ לא יצדק לומר לא על מים ומלח ולא על כמהין ופטירות. לא על מים ומלח שהרי בגמרא פירש בהדיא טעם אחר משום דפירא בעינו ולא אמר דגידולי קרקע בעינו וכן פרש"י במשנה וז"ל חוץ מן המים ומלח בגמרא מפרש טעמא דלאו פרי מפרי הוא וכן פרש"י בהדיא ריש פרק מרובה שהבאתי לעיל ולא על כמהין ופטירות שהרי גמרא ערוכה היא דכמהין ופטירות גידוליהם מן הארץ להיפך ממש ממה שפיתבו הרמב"ם והסמ"ג ולא במקום אחד בלבד אלא בשני מקומות.

המקום האחד הוא בפרק פיצד מברכין דף מ' ע"ב וז"ל הגמרא תנו רבנן על דבר שאין גידולו מן הארץ כגון בשר בהמה חיות ועופות ודגים אומר שנ"ב וכו' על המלח ועל הנמית ועל כמהין ופטירות אומר שהכל למימרא דכמהין ופטירות לאו גדולי קרקע נינהו והתניא הנודר מפירות הארץ אסור בפירות הארץ ומותר בכמהין ופטירות ואם אמר כל גדולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטירות אמר אבני מירבא רבו מארעא מינקי לא

יִנְקִי מֵאַרְעָא וְהָא עַל דְּבַר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ קַתְנִי תְּנִי עַל דְּבַר שְׂאִין יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ ע"כ.

וְהִמְקוֹם הַשְּׁנִי הוּא בְּפִרְק הַנּוֹדֵר מִן הַיָּרֵק דִּף נ"ח ע"ב וז"ל הַגְּמָרָא הַנּוֹדֵר מִן פִּירוֹת הָאֶרֶץ אָסוּר בְּכָל פִּירוֹת הָאֶרֶץ וּמִתַּר בְּכִמְהִין וּפְטָרִיּוֹת וְאִם אָמַר גְּדוּלֵי קָרְקַע עָלֵי אָסוּר בְּכוּלְהוּ וּרְמִינְהוּ עַל דְּבַר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ אָמַר שְׁנ"ב וְתַנְיָא עַל הַמְּלַח וְעַל הַזְּמִית וְעַל כְּמַהֲיִין וּפְטָרִיּוֹת אָמַר שְׁנ"ב אָמַר אֲבִי מִרְבָּא רְבּוּ מֵאַרְעָא מִיֵּןק מֵאֲוִיר מִיֵּןקִי וְלֹא מֵאַרְעָא וְהָא קַתְנִי עַל דְּבַר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ תְּנִי עַל דְּבַר שְׂאִין יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ ע"כ.

הַרִי קָמֵן מְבֻנָּא דְכִמְהִין וּפְטָרִיּוֹת גִּידוּלֵיהֶן מִן הָאֶרֶץ רַק שְׂאִינָן יוֹנְקִין מִן הָאֶרֶץ עַד שְׁמַפְנֵי כַּף הַנְּצָרָה לְשִׁבְשֵׁי הַבְּרִיִּיתָא וְלִהְגִּיהַ עַל דְּבַר שְׂאִין יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ אִם כֵּן ה"ל לְהַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג לֹאמַר גַּם כֵּן לְעַנְנֵן כְּמַהֲיִין וּפְטָרִיּוֹת שְׂאִין יִנְקִתֵּן מִן הָאֶרֶץ וְלֹא לֹאמַר בְּחֵלוּף מַה שֶּׁהוּא שְׂאִין גִּידוּלֵיהֶן מִן הָאֶרֶץ וְאִפְּלוּ שְׂאִין יִנְקִתֵּן מִן הָאֶרֶץ לֹא יִצְדַּק לֹאמַר כָּאֵן שְׁהָרִי קָאמַר בְּגְמָרָא מַה הַפְּרָט מְפֻנָּשׁ פְּרִי מְפָרִי וְגִידוּלֵי קָרְקַע הַרִי אָמַר וְגִידוּלֵי קָרְקַע וְלֹא אָמַר יוֹנֵק מִן הַקָּרְקַע וְכָךְ נִתְבָּאָר דְכִמְהִין וּפְטָרִיּוֹת גִּידוּלֵי קָרְקַע נִינְהוּ וְאִין סִפְקָא שְׁמַפְנֵי כַּף דְקָדַק רש"י וּפְרִיִּישׁ בְּרִישׁ פְּרָק מְרֻנְבָה פְּרִי מְפָרִי לְמַעוּטֵי מִים וּמְלַח וְכִמְהִין וּפְטָרִיּוֹת גִּידוּלֵי קָרְקַע לְמַעוּטֵי דְגִים וְאִי אֲפֻשֶׁר לֹאמַר שְׁהַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג פְּרִיִּישׁוּ הָא דְקָאמַר בְּגַמ' אִף כֵּל פְּרִי מְפָרִי וְגִידוּלֵי קָרְקַע הֵינְנוּ פְּרִיִּישׁוּ שְׂאִין יוֹנֵק מִן הַקָּרְקַע מְפָנֵי שְׂצָרִיף לְהִיּוֹת דּוֹמָה לְגַמְרִי כְּעֵין הַפְּרָט בֵּינָן וּבְשִׁכְרָה דְהֵינְנוּ פְּרִיִּישׁוּ יוֹנֵק מִן הַקָּרְקַע וְאֵל זֶה כְּוִנּוּ הַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג בְּמַה שְׂאִין יוֹנְקִין מִן הָאֶרֶץ.

שְׁר"ל שְׂאִין יִנְקִתֵּן מִן הָאֶרֶץ וְאֵל תִּתְמַה דֹּא"כ לֹא ה"ל לֹאמַר בְּגְמָרָא וְגִידוּלֵי קָרְקַע אֵלֶּא יוֹנֵק מִן הַקָּרְקַע לְפִי שְׁי"ל דֹּאִין הֵכִי נִמְי שְׂצָרִיף לְמַתְנֵי יוֹנֵק מִן הַקָּרְקַע וְלֹא דִק הַתְּנֵא בְּלִישְׁנֵיהּ וְכִיּוּצָא בְּזֶה מִמֶּשׁ כְּתִבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּמַסְכַּת גְּדָה פְּרָק בָּא סִימֵן דִּף נ"א ע"א דְמִיִּיתֵי שֵׁם הָא דְתָנּוּ כְּלָל אֲמָרוּ בַּפְּאָה כֵּל שֶׁהוּא אֹכְלֵ וְנִשְׁמֵר וְגִידוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ וְכו' חֲזִיב בַּפְּאָה וּמְפָרִישׁ שֵׁם הַגְּמָרָא וְגִידוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ לְמַעוּטֵי כְּמַהֲיִין וּפְטָרִיּוֹת וְכְתִבוּ שֵׁם הַתּוֹס' וְז"ל בְּפִרְק פִּיצַד מְבָרְכִין פְּרִיָּהּ וְהָא תָּנּוּ אִם אָמַר כֵּל גִּידוּלֵי קָרְקַע עָלֵי קוֹנֵם אָסוּר דְכִמְהִין וּפְטָרִיּוֹת וּמִשְׁנֵי מְרַבֵּי רְבּוּ מֵאַרְעָא מִיֵּןק לֹא יִנְקִי מֵאַרְעָא וְהָא כֵּל דְּבַר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ קַתְנִי תְּנִי כֵּל דְּבַר שְׂאִין יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ אִם כֵּן נִמְי בְּשִׁמְעָתֵינוּ צָרִיף לְמַתְנֵי יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ ע"כ"ל.

זֶה אִי אֲפֻשֶׁר לְפָרֵשׁ נִמְי לְשׁוֹן גִּידוּלֵי קָרְקַע הַנּוֹדֵר בְּגְמָרָא בְּגִדּוֹן דִּין שְׁר"ל יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ לְפִי דֹא"כ בְּהַכְרַח צָרִיף אֲתָה לֹאמַר דְּבִשְׁר בְּהִמָּה מִיֵּקֶרֶי יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ כִּינּוּ שְׁהַפְּרָט מְפֻנָּשׁ הוּא בְּקָר וְצָאן וְאָמַר מַה הַפְּרָט מְפֻנָּשׁ פְּרִי מְפָרִי וְגִידוּלֵי קָרְקַע וְהָא לִיתָא שְׁהָרִי מְבֻנָּא בְּבְרִיִּיתָא דְבְּפִרְק פִּיצַד מְבָרְכִין דְּבִשְׁר בְּהִמָּה הוּא דְּבַר שְׂאִין יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ לְפִי מַה שְׁהִגִּיהַ הַבְּרִיִּיתָא תְּנִי עַל דְּבַר שְׂאִין יוֹנֵק מִן הָאֶרֶץ וְכו' הוּי קִשָּׁה מִן דְּגִים דְקָחְשִׁיב שֵׁם בְּבְרִיִּיתָא בְּהַדֵּי אֵינְהּ דְבָרִים שְׂאִין יוֹנְקִין מִן הָאֶרֶץ וְאִם אִיתָא א"כ קִשָּׁה אֵיף תִּיגְרֵן אֲבִי עַל הָא דְפָרִיף הַגְּמָרָא בְּגִדּוֹן דִּין מֵאִי בִינְיָהוּ דְּגִים אִיכָּא בִינְיָהוּ לְמ"ד פְּרִי מְפָרִי וְגִידוּלֵי קָרְקַע הֵינְנוּ דְּגִים גִּידוּלֵי קָרְקַע נִינְהוּ דְהֵינְנוּ יוֹנְקֵי קָרְקַע.

ובר מן דין וימן דין אין הדעת סובל לקבל שהרמב"ם יאמר שאין גידוליהן מן הארץ וכוונתו יתנה שאינו יונקין מן הארץ אחר שפבר נודע דרכו שהוא כותב באר היטב בלשון צח ונקי.

ונראה שהרמב"ם עצמו נזהר מזה הלשון בריש פרק שני דהלכות מתנות עניים שכתב וז"ל וכן כמהין ופטוריות פטורין מפאה מפני שאין גידוליהן מן הארץ כשאר פירות הארץ עכ"ל.

ואין ספק שפנון עם מה שדקדק לומר כשאר פירות הארץ לכדאמר אבני מןרפא רבו מארעא מינק ינקי מאורא ולא מארעא. ומי שדעתו רחבה מדעתי יתרוץ דברי התוספות והרמב"ם ויסמ"ג וישא ברכה: ד) בפרק קמא דמגילה דף ו' ע"ב מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצות כו' כתבו שם התוספות וכשהוא יוצא מפחח ההיכל שהוא במערב כו' לפום ריהטא נראה דמלת שהוא במערב קאי על מאי דסליק מיניה דהיינו מפתח ההיכל ואי אפשר לומר כן דהא פתח ההיכל לא היה במערב אלא במזרח כדאימא בהדיא בתוספתא דטגילה כתובה הרי"ף והרא"ש בפרק הקורא את המגילה עומד אין פותחין פתחי בתי כנסיות אלא למזרח שכן מצינו בהיכל שפתחו למזרח שצאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה וכן כתבו המרדכי והטור א"ח והגהות מיימון בפ"א מהלכות תפלה בשם התוספות גופייהו לכן צריף לפרש דמלת שהוא במערב קאי על יסוד מערבי של המזבח הנזכר לעיל שם בתוספות כי המזבח היה חוץ להיכל ופניו של יסוד המזבח פונה כלפי מערב של היכל דכמו שהנכנסים להיכל מצד המזרח פניהם כלפי מערב כמו שכתבו הפוסקים הנזכר בשם התוספות על התוספתא הנזכר דוקאבימיהם שהיו מתפללים למערב כו' כן בערוף זה כל הנמצאים חוץ להיכל מאותו צד ופניהם לצד פתח ההיכל כמו שהיה יסוד מערבי של המזבח פניהם כלפי מערב של ההיכל וכן פירש בהדיא המזרחי בפרשת ויקרא בפסוק יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד פרש"י זהו יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח וכן משמע בפשיטות בפרק אינהו מקומן דוק ותשפח: ה) בפרק כיצד מעברין דף נ"ג ע"ב מש"ירין פאה בקערה ואין מש"ירין פאה באילפס כתבו התוספות וז"ל בפרק בן עזאי קתני מש"ירין פאה במעשה קדירה ואין מש"ירין פאה במעשה אילפס כו' נ"ל דלהכי הוה נזכר התוספות להביא גירסא אחרת מפני שהוקשה להם אמאי לא הקדיחה תבשילו של רבי יהושע ביום שני ועם גירסא אחרת שהביאו התוספות נסתלקה קושיא זו מפני שהאשה חששה אולי רבי יהושע סבירא ליה כגירסא אחרת הלכא לא ש"יר מידי כיון שלא היה מעשה קדירה ולפיכך המתנה עד שהיתה מבשלת לו ביום שני מעשה קדירה וכאשר ראתה שאפ"ה לא ש"יר כלום או הקדיחה תבשילו במלח ביום שלישי כן נ"ל: ו) בפרק לא יחפור דף כ"א הב"ע בסופר מתא אין נראה לפרש פפ"ה דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר דהא לקמן אמר רבא מקרי דרדקי וסופר מתא פמותרין ועומדין גינהו כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא דלא הדר ה"ה מלמד כל תינוקות העיר ואמאי איצטריף תו למינקט סופר מתא כו' כה כתבו התוספות וקשה לי טובא הלא רש"י גופייהו לא פירש סופר מתא דלקמן מלמד תינוקות של כל העיר אלא לבלר ועוד דלקמן כתבו התוספות וז"ל סופר מתא לא כמו שפ"ה כותב ס"ת בטעות דאין זה פסידא דלא הדר דיכולין להגיהו כו'.

וקשה לי היאך תשדו לרש"י שנגעלם מעיניו דבר שתינוקות של בית רבן יודעין דיכולין להגיה ס"ת שנתכת בטעות אכן רש"י כיון באמרו כותב ס"ת בטעות באופן שאין יכולין להגיהו כגון שיש ד' טעויות בכל דף ודף שאז צריף גניזה א"כ כשאין פאן זה הסופר וצריף סופר אחר להגיהו והרבה מזיק לספר שהוא מן פתיבות הרבה ומה"ט פסק מהר"ם דסופר אינו יכול לחזור בתוך זמנו כמ"ש המרדכי בשמו בפירק האומנין הלכך הוי פסידא דלא הדר פן נ"ל ליישב דברי רש"י: ז) בפירק פל פתבי דף קי"ח ע"ב אמר רבי יוסי מימי לא עברתי על דעת חבירי יודע אני בעצמי שאיני פהו ואם היו אומרים לי חבירי עלה לדוכן הייתי עולה וכתבו התוספות לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שלכהנים אמרה תורה לברך את ישראל ע"כ.

ואני שמעתי ולא אבין היאך לא ידע מה איסור יש בזה העולה לדוכן הלא אמר ערוכה בפירק האשה שנתארמלה מפרש בהדיא דאיסור עשה הוא ופרש"י פה תברכו אתם ולא זרים ולא הבא מפלל עשה ועוד קשה היאך לא היה חושש רבי יוסי מלעלות לדוכן משום ברכה לבטלה.

לכן נראה לי לפרש דה"ק רבי יוסי יודע אני בעצמי שאין אני פהו ואסור לי לעלות לדוכן ואפ"ה אם היו אומרים לי חבירי עלה לדוכן פלומר עלה לדוכן משום שאנו אומרים שאמה פהו הייתי עולה על פיהם שהם אומרים לי שאני פהו פן נ"ל: ח) בזבחים בפירק התערובות דף ע"ד אמר רבה בר אבוה אמר רב נחמן טבעת של ע"א שנתערבה במאה טבעות ונפלה אחד מהם לים הגדול הותרו כולן דאמרינן הוה דנפל היינו דאיסורא כו' וכתבו התוספות דוקא נפלה ממילא אבל הפילה אפילו שוגג קנסין אטו מזיד כו' לכאורה נראה שהם סוברים כר"מ ור' יהודה דקנסו שוגג אטו מזיד בנפלו ונתפצעו בפירק הניזקין והוא תימה למה פסקו פמותם נגד ר' יוסי ורבי שמעון ועוד שהרי התוספות בפירק פל הכשר פתבו דקי"ל פל האיסורים שריפה עליהן שוגג מותרים והיינו כר' יוסי ור"ש דלא קנסי שוגג אטו מזיד ונ"ל דיש חילוק בין מבטל איסור למפיל אחת מהן לים דאע"ג דבמבטל לא קנסינן שוגג במפיל קנסינן משום דבמבטל האיסור עדיין הוא לפנינו בנדאי אלא שהוא נתבטל והיה נראה דרף גנאי שנידמן שום אכילת איסור לפיהו דהא מה"ט נוהגין העולם להשליך אחד אפילו מתערובת איסור שנתבטל ברוב מעצמו לאפוקי במפיל אין האיסור עדיין לפנינו בנדאי דמימר אמר האיסור נפל ולא ינדמן שום דבר אסור לפיהו הלכך במבטל לא קנסינן שוגג אטו מזיד משום דנדאי לא ירבה במזיד פדי לאכול האיסור הברור משא"כ אם הפילה שיתלה לומר האיסור נפל לים ובהכי ניחא נמי מה שכתבו הפוסקים לענין ביטול חד בתרי ונ"ל ומיהו אע"פ שנתתקה חתיכה אחת אין תולין לומר האיסור נחתה ונתבטל ויהיו כולן מותרין כו' פן נ"ל: ט) בברכות הפירק הנה קורא דף י"ג שואל מפני היראה וכו' פתבו התוספות ונ"ל אם פן נראה שמוטר לענות קדיש וקדושה באמצע ק"ש דאין לה מפני הכבוד גדול מזה אבל באמצע י"ח אסור דמשמע לקמן בפירק אין עומדין דבין גאולה לתפלה אין לענות וכ"ש בתפלה עצמה עכ"ל התוס'.

דברים הללו מגומגמים מאד ואין לסמוך עליהם משום דדייקינן ויבדקינן בכלא פירקא דאין עומדין ולא אשכח לא רמז ולא רמיזא מזה ותו דמה היו צריכין להביא ראיה שאין

לענות באמצע התפלה מכ"ש דבין גאולה לתפלה הא גמרא ערוכה היא בהדיא בפרק מי שמתו דאסור להפסיק בתפלה כדי לענות קדושה וקדיש.

כך כתב בעל תרומת הדשן בשם אחד מהגדולים: (י) בגיטין פרק הניזקין דף נ"ט ב'עי אבני מתנתו מאי רב יימר אמר אין מתנתו מתנה מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה אפכיה ושרויה לקמיה דרב מרדכי אמר להו זילו אימרו לבר מר לאו הכי הנה עובדא כי הנה קאי מר חד פרעא אארעא כו' ופרש"י אפכיה בני הישיבה טעו והפכו הדברים דמר לדמר ולי נראה לפרש שלא טעו בני הישיבה אלא בכוננה הפכו הדברים דמר לדמר משום דרב מרדכי אהבו של מר בר רב אשי הנה וחסבו אוילי יודה לדברי רב יימר שאמרו בשם מר בר רב אשי וכה"ג ממש פרש"י בקידושין פרק האיש מקדש גבי קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון אמר קרנא דברים בגו כו' אפכיה ושרויה לקמיה דרב: (יא) פשעשיתי לונה לתלמידי האלוף הר"ר נפתלי יצ"ו אמרתי לו בהיות שאמרו חז"ל לא יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה תא ואגמרו חדושי אשר לא קדמני אדם והוא זה.

למה אמר רבי יוחנן בפרק המפקיד ובפרק בפל מערבין ובשאר דוכתי טובא מאן דמתרגם לי כו' מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא ולא מצינו לאחד משאר חכמי הגמרא שאמר כן ועוד למה אמר דוקא מובילנא מאניה כו'.

ונ"ל משום דאמרינן בכתובות פרק אלמנה נזונית כל המלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת המנעל במתא דאין מפירין אותו שפא יאמרו עבד הוא ולא אמרו אלא פשאין לו תפלין בראשו כו' והא נדאי דלאו דוקא התרת המנעל אלא ה"ה שאר מלאכות המיוחדים לעבד דוקא כגון להוליך אחריו כליו לבית המרחץ ולגוררו ולסוכו שהעבד נקנה בהם פדאיתא בפ"ק דקדושין ולפי שרבי יוחנן הנה עלול לנזילות ולא היו לו תפלין בראשו הלכך אמר מאן דמתרגם לי כו' לא לבד שאחלוק לו פבוד כמו שהתלמיד חייב לחלוק פבוד לרבו אלא אפילו מה שאין התלמיד חייב לעשות לרבו במקום שאין מפירין אותו אעשה לו דלשון מאן דמתרגם משמע בכל מקום שיהיה ונקט דוקא מובילנא מאניה כו' ולא נקט שאר מלאכות לרבנותא אע"ג שיהיה מפורסם לעיני כל אדם פשאוליה כליו אחריו למרחץ כן נ"ל.

ועוד חדושי אחר אגמרה הא דאשפחן בפרק אלו טריפות דף מ"ו וכן בפרק הנה קורא ובסוף פרק נגמר הדין ובשאר דוכתי טובא אמר ליה רבינא לרבא ובפ' אלו מציאיות דף כ"ח אמר רבינא ש"מ כי מכריז גלימא מכריז כו' רבא אמר אפילו אבידתא מכריז כו' וכן אשפחן שם דף כ"ט שעושה אבני תרוץ על מה שהקשה רבינא והיאך אפשר זה הלא רבינא הנה תלמיד חבר לרב אשי פדאיתא בעירובין פרק הדר וביום שמת רבא נולד רב אשי פדאיתא בפ' עשרה יוחסין ואע"ג דאשפחן בחולין אמר רב אשי משום רבא כפר פרש"י שם דרב אשי לא שמעה מרבא אלא מאחר שקבל ממנו ומוכח לה מהא דאמרינן בפ' עשרה יוחסין שהבאתי לעיל ומיהו הרמב"ם כתב בהקדמתו לחבורו הגדול דרב אשי קבל מרבא וכתב בעל הליכות עולם שפירא שאינו גורס פשמת רבא נולד רב אשי כמו שכתוב בספרים שלפנינו אלא עד שלא מת רבא נולד ר"א.

ונ"ל לניישוב לפי גירסת ספרים דידן דהאי רבינא הנזכר בכל המקומות שהבאתי לעיל לאו היינו רבינא חבירו של רב אשי אלא קדמון הנה בימי רב יוסף פדאשפחן בהדיא בפרק אלו טריפות אמר רבינא והוא דסביה בבשרא אמר ליה רב יוסף לרבינא ואי לא סביה מאי טריפה כו' וכן פתבו שם התוס' בהדיא דההוא רבינא לאו היינו רבינא סתמא שבכל הגמרא חבירו של רב אשי שנולד ביום שמת רבא מדהשיב רב יוסף על דבריו.

ועוד י"ל דהאי רבא הנזכר בכל המקומות שהבאתי לעיל לאו היינו רבא בריה דרב יוסף בר תמא חבירו של אביי אלא רבא בר יצחק שהוא חבירו של רבינא כדמוכח בהדיא בפרק עגלה ערופה ומיהו בסוף פרק נגמר הדין אמר ליה רבינא לרבא כו' שהבאתי לעיל היינו רבא חבירו של אביי כדמוכח שם בהדיא.

ואגב דאתא לידן שהיו שנים אמוראים בשם אחד אגמרה כל האמוראים שהיו שנים בשם אחד. תרי רב פהנא הווי כמ"ש התוס' בחולין פרק הרוע והלקיים.

תרי רבי שמעון בן יהוצדק הווי כמ"ש התוס' בפ"ק דנדה. תרי רב יצחק בר אבדימי הווי כמ"ש התוספות בריש יבמות.

תרי רב הונא הווי כמ"ש התוס' בפ"ק דגיטין. תרי רב ירמיה הווי כמ"ש התוס' ג"כ שם בפ"ק דגיטין.

תרי רב המנונא הווי כמ"ש התוס' בפרק הדר. תרי רב אדא בר אהבה הווי כמ"ש התוס' פרק סדר תעניות.

תרי רב מרי בר איסק הווי כמ"ש התוס' בפ"ב דיבמות. תרי רבינא הווי כמ"ש התוס' בפרק א"ט שהבאתי לעיל.

תרי רבי אבא הווי הנקראין רבי אבא סתם כמו שפכתתי בחדושי ריש פ"ק דהוריות: (יב) בפרק אלו מציאות דף ל"ג בעא מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריף לו רבו מאי א"ל חסדא חסדא לא צריכנא לך את צריכת לי עד ארבעין שנין כו'.

הא דאמר עד ארבעין שנין מפני שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחקמת משנתו עד ארבעים שנה כדאיתא בספרי בפרשת פי תבא פן נ"ל: (יג) בפרק הנהב דף מ"ט סוף ע"א ואמרי לה רב שמואל בר זוטרא שמיה דאי הווי יהבי ליה כל חללי דעלמא כו'.

נראה לי שיש טעות סופר וצריף להגיה ואמרי לה רב טביומי שמיה דאי כו' דהכי גרסינן בפרק חלק דף צ"ז ע"א ושם עיקר מקומו: (יד) נשאלתי מפי החבורה על פירוש לשון הירושלמי דנדרים פרק הנזדר מן המבןשל אמר רבי אבין אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי בת שלש שנים ויום אחד נמלכו ב"ד לעברו בתולין חזרין ואם לאו אינן חזרין כו'.

ונראה לי דהכי פירושו דרבי אבין קאי על הא דגרסינן שם בירושלמי בת שלשה שנים ויום אחד בא עליה הרי זה בסקילה נמלכו ב"ד לעברו ובא עליה אינו בסקילה וכדי שלא ישאל השואל היאך אפשר שתהיה חזרת בתולים שהוא דבר טבעי בה תלוי בעבורו של חדש על פי ב"ד הלכה בא רבי אבין ואמר אל תתמה פי השם ית' מאחר ויממהר חזרת הבתולים לפי מה שהב"ד קובעין השנים בעיבורם וזהו דכתיב לאל גומר עלי פירוש

גומר ומסכים לב"ד של מטה בעיבורם ומחדש הטבע כפי רצונם ואם עיברו השנה בתוליה חוזרין.

זהו מה שהשיגה דעתי הקצרה בפירוש זה הלשון: טו) עוד נשאלתי על פירוש לשון רבינו יונה סוף מתניתין קמיתא דברכות כתב וז"ל ומה שמתפלל אותה הברכה כדי לסמוך גאולה לתפלה הני כמי שמחדש דבר כו' שרבים מן המעינים נתקשו בהבנת דבריו אלה.

ונראה לי הא דקאמר ומה שמתפלל ר"ל תפלה ראשונה שמתפלל לשם נדבה דקא בעיא חדוש כמ"ש רבינו יונה בפרק מי שמתו והאי הברכה דקאמר ר"ל הברכות בלא חתימה ופתיחה שאמר עם הצבור אבל אי אפשר לפרש ומה שמתפלל התפלה שמתפלל בביתו לשם חובה דהא לא אשכחן תפלת חובה דבעיא חדוש.

ואין להקשות היאך קאמר הברכה כדי לסמוך גאולה לתפלה דהא בתפלה ראשונה לא סמיך פיון דלא אמר חתימת הברכה די"ל דאפ"ה קרי ליה סומך גאולה לתפלה פיון דאמר כל נוסח הברכה:.

טז) גרסינן בכריתות פרק דם שחיטה דף כ"ג דם שע"ג פפר גוררו ואוכלו של בין השנים מוצצו וכולעו ואינו חושש ופרש"י דם שעל גבי פפר כגון שנשכו וניכר בו דם השנים גוררו לדם מוצצו דהא ליכא דחזי ליה וקשה לי על פירוש מה בכך דליכא דחזי ליה והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור וכי האי גוונא ממש פריף הגמרא בפ"ק דע"א גבי ישב לו קוץ בפני ע"א לא ישחה ויטלנה מפני שנראה כמשתחנה לע"א ואם אינו נראה מותר מאי אינו נראה אלימא דלא מתחזי והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ומשני אלא אימא אם אינו נראה כמשתחנה לע"א מותר ע"כ.

הרי אתה רואה מפרש דאע"ג דליכא דחזי ליה אפ"ה אסור וא"כ היאך פירש רש"י מוצצו דהא ליכא דחזי ליה ואי אפשר לומר דהא דאמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור לא נאמר פן אלא בע"א משום חומר ע"א כמו שכתב בשלטי הגבורים בשם רבינו ישע"י בפ"ק דע"א שיהי בשבת בפרק במה אשה פריף בגמרא על רב מהא דתניא פוקק לה זוג בצנארה ומטייל עמה בחצר ומשני תנאי היא וכו' וכן בפרק חבית פריף הגמרא על רב מהא דתנן התם שוטחן בחמה אבל לא פנגד העם ומשני תנאי היא וכו' וכן בפ"ק דביצה גבי מוליכין את הסולם משוכף לשוכף וכו' פריף הגמרא איני והאמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין וכו' ומשני תנאי היא ואם איתא מאי איצטרף לאוקמה בכל הני מקומות הנזכרים בתנאי הלא הקושיא מעיקרא ליתא כי לא אמר רב אלא דוקא בע"א.

על פן לא אוכל להאמין שיצאו דברים אלו מפי רבינו ישע"י אלא דברי תלמיד טועה הם ותלה עצמו באילן גדול ושמה י"ל דלא אמר רב כל מקום שאסרו חכמים וכו' אלא דוקא במקום שיש לחשוד אותו שעשה איסור דאורייתא כי הריא דישב לו קוץ בפני ע"א שהבאתי וכן בשבת בפרק חבית דפריף הגמרא על הא דתנן שוטחן בחמה אבל לא

כנגד העם והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום כו' שאם יראו יסברו שכתבסן בשבת שהיא איסור מלאכה דאורייתא אבל הכא גבי דם אדם אפילו אם פירש לגמרי אינו אסור אלא מדרבנן מפני מראית העין לא גזרו רבנן לאסור אפילו בחדרי חדרים וכן חילקו התוס' בהקדמתא דפ' גבי צינור שעלו בו קשקשין ממעכם ברגלו בצניעה בשבת ואינו חושש כו'.

ומה שיש לדקדק בזה פתבתי באנרד בדבור המתחיל בשבת פרק חבית כו'. מיהו לי נראה לפרש הא דקאמר של בין השינוים מוצצו וכולעו אין הטעם מחמת דליכא דחוי ליה אלא אדרבה כל עצמו לא אמר מוצצו וכולעו אלא מטעם דאף אם איכא דחוי ליה לא אתי לאיחלופי בדם בהמה חיה ועוף מפני דבנדאי מאן דחוי ליה יאמר כאן נמצא פאן חיה כלומר דזה הדם מן האדם עצמו קאתי ואין פאן איסור כלל אפילו מדרבנן כיון שלא פירש ודם האיברים שלא פירש מותר אפילו בדם בהמה ואפילו מדרבנן ולכן לא אסרו רבנן דם אדם מפני מראית העין אלא דוקא אם פירש: יז) ועוד גרסינן שם אמר רב דם דגים שפנסו אסור מיתבי דם דגים ונגבים מותר ואפילו לכתחילה שהוא בשלא פנסו דכונתה גבי מהלכי שתיים בשלא פנסו מי אסור והתניא דם שעל גבי פפר גזרו וכו' אלא פי תניא ההיא מתניתא דאית ביה קשקשים כי אמר רב אסור דלית ביה קשקשין.

מכאן נראה לי שאסור לאכול אפילו בשר עוף וכ"ש בשר בהמה בחלב שקדים אם לא שפניח השקדים בשפת הקערה למעלה משום מראית עין כמו גבי דם דגים וכן ראיתי נוהגין. ואין לדחות ולומר דאין ראיה מדם שהוא בכרת ויש לחוש למראית העין משא"כ בבשר עוף בחלב שהוא דרבנן דהא ליתא שיהי הגמרא מלא על כל גדותיה מחשש מראית העין אפילו באיסור דרבנן כמו באיסור דאורייתא רק שלא גזרו לאסור אפילו בחדרי חדרים אלא דוקא באיסור דאורייתא כמו שכתבו התוספות בפרק אע"פ גבי צינור שעלו בו קשקשים כו' שהבאתי לעיל ואדרבה הרבה יותר איכא למיחש משום מראית עין גבי בשר עוף בחלב בשביל שהוא רק דרבנן מן גבי דם ויש בזה שלשה טעמים נכונים חדא שיהי מצינו שהחמירו בענין אכילת בשר עוף בחלב יותר מבאיסור דם ושאר כל איסורין שבתורה והיינו איסור העלאה על השלחן דתנן ריש פרק כל הבשר שגזרו בית הלל שלא להעלות אפילו בשר עוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו מפני שיש לחוש שמא יבא לאכלם יחד משא"כ באיסור דם ושאר כל האיסורין שבתורה שלא אסרו בהן העלאה שיהי לא אסרו לישראל לאכול על השלחן שאוכל הפהו עליו תרומה וקדשים אי נמי שאוכל הע"א עליו דם נבילות וטריפות ויין נסוף אע"פ שהוא מכירו ואם תאמר היא גופא טעמא מאי איך גזרו העלאה אטו אכילה הלא האכילה עצמה של בשר עוף בחלב אינה אסורה אלא משום גזירה שגזרו רבנן אטו אכילת בשר בחלב שאסור מן התורה וא"כ הוי גזירה לגזירה ואין גזרין גזירה לגזירה אפילו בדאורייתא כדאיתא בכמה דוכתי בגמרא ומכח קושיא זו דקדק רב יוסף בריש פרק כל הבשר ששאר עוף בחלב אסור מן התורה יש לומר דטעמא רבה איכא במילתא והוא דמשום דלא בדילי אינשי מיניה שכל אחד היתר בפני עצמו הוא החמירו בו יותר מבשאר איסורין.

ועוד נ"ל טעם אחר יותר טוב מזה דכשם שאסרו לאכול בשר עוף בחלב אע"פ שעוף אינו דומה כלל לבהמה בשום צד וליכא למיחש כל כף דאמי לאחלופי בבשר בהמה ואפ"ה אסרו ולא הספיק להם שאסרו לאכול בשר חיה בחלב משום גזירה דאמי לאחלופי בבשר בהמה ואין ספק שהוא מטעם כיון שאין משמעות הפתוב אלא גדי בחלב אמו ממש ויש מקום לצדוקים לרדות בו לפיכך עשו חכמים ו"ל הרחקה יתירה אף שהיא מןפלגת מאד כדי להוציא מלבן של הצדוקים דכן מציינו בכל המקומות שעשו לבטל דעת הצדוקים אז עשו הרחקות יתירות עד קצה האחרון כמו שמצינו גבי מעשה פרה אדנמה במשנה פ"ג דמסכת פרה ומייתי לה בפרק חומר בקדש שהצדוקים היו אומרים שאין מעשה הפרה בשר אלא במעורבי שמש כו' ע"ש הכי נמי עשו בדבר זה הרחקה יתירה מןפלגת עד שאסרו אפילו העלאה בבשר עוף בחלב מה שלא עשו כן בשאר איסורין שבתורה והשתא נוכל ללמוד בקל וחומר ומה דם שלא גזרו ביה העלאה אטו אכילה חששו ביה משום מראית העין בשר עוף בחלב דגזרו ביה העלאה אינו דין שיש לחוש גביה משום מראית עין מטעמים שפכתתי.

ועוד דיותר איכא למיחש פאן דהא הצדוקים אינם אוכלים דם ואוכלין בשר בחלב זולת בשר גדי בחלב. ועוד שהרי עשו חכמים חזוק לדבריהם יותר משל תורה פי דברי תורה אינם צריכים חזוק כל כף לפי שאין בני אדם מזולזלין בהם ובפרט באיסור דם דבדילין אינשי מיניה מחמת מיאוס כדתנן בפרק בתרא דמכות אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו מקבל שזכר כו' ואפ"ה חששו ביה משום מראית עין שפיר יבא לאכול דם ממש שאסור מן התורה כל שפן שיש לחוש משום מראית עין גבי בשר עוף בחלב וגם אין לדחות ולומר דהא אפילו בבשר בהמה אינו אסור אלא דרף בישול דוקא מפני שגם בזה יש שתי תשובות בדבר חדא שהרי בשר עוף בחלב ממש אסור באכילה מדרבנן אפילו אם אינו דרף בישול רק כעין שעושין בשר עוף בחלב שקדים וא"כ שפיר איכא למיחש משום מראית עין שלא לאכול בשר עוף בחלב שקדים מפני הרואה שיספור שהוא חלב ממש ויבא לאכול בכה"ג בשר עוף בחלב ממש ועוד שהרי איכא למיחש שהרואה יספור שהוא דרף בישול פשם שהוא סובר שהוא חלב ממש דכשם שאינו יודע זה הכי נמי אינו יודע זה ויבא לבשל ולאכול בשר עוף בחלב ממש.

ואין להקשות לדברי דהא מותר לבשל בחלב בהמה טמאה ולא חששו למראית העין מפני שיש לדחות ולומר דלעולם אימא לה דאיכא למיחש משום מראית העין אפילו בדבר שאינו אסור כלל מן התורה והא דלא חששו למראית העין גבי בישול בחלב בהמה טמאה טעמא רבה איכא במילתא והוא משום דלא חששו בשום מקום למראית העין בדבר שאינו שכיח כלל כגון לבשל בחלב בהמה טמאה שהרי אין אדם רגיל לבשל רק כדי שיאכל אותו בישול והחלב בהמה טמאה כבר אסור ועומד מן התורה ובשביל שלא יקרה כן פעם אחת בכמה מאות שנה שיבשל ישראל בחלב בהמה טמאה משום הכי לא אותו משום מראית עין ובהכרח צריך אתה לומר כן דאל"כ קשה קושיא חזקה אמאי לא גזרו בישול בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה אטו זה המבשל עצמו שפיר יבא אח"כ לבשל נמי בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה שאסור מן התורה אע"פ שאינו רוצה לאכול כשם שגזרו על האכילה ואסרו באכילה כל בשר בחלב אפילו של חיה ועוף משום שחששו אם אתה מתיר לו לאכול בשר חיה ועוף בחלב יבא אח"כ לאכול נמי

בְּשֵׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂאֵסוּר מִן הַתּוֹרָה שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה אָסֵר הַבִּישׁוּל בְּלֹא אֲכִילָה כְּמוֹ הָאֲכִילָה בְּלֹא בִישׁוּל וְאִם כֵּן הָיָה מִן הַצְּנֻרָה לַעֲשׂוֹת סִיג לַבִּישׁוּל כְּמוֹ לַאֲכִילָה וּבִמָּה שֶׁפְּתַבְּתִי נִסְתַּלְקָה קוֹשְׁיָא זֶה לְפִי שֶׁלֹּא גָזְרוּ רַבָּנָן גְּזִירָה בְּשׁוּם מְקוֹם אֲלֵא דְּוָקָא בְּדָבָר הַשְּׂכִיחַ וְלֹא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ שְׂכִיחַ פְּדֵאִיתָא בְּכִמָּה דְּוָכְתִי וְלִכְּוֹן לֹא גָזְרוּ אֲלֵא עַל הָאֲכִילָה בְּלֵבֶד וְלֹא עַל בִּישׁוּל בְּלֹא אֲכִילָה וְאִפְּלוּ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דַּס"ל דְּחִיָּה וְעוֹף לֹא אָסְרוּ רַבָּנָן בְּאֲכִילָה בְּלֵבֶד אֲלֵא גַם בְּבִישׁוּל וּפְיִרְשׁוּ דְּהָא דְּקַתְּנִי הַמְּשַׁנָּה כֹּל הַבִּישׁוּר אָסוּר לְבִשְׁל הֵינְנוּ כְּפִשׁוּטוֹ לְבִשְׁל מִמֶּשׁ בְּקַדְיָה לְפִי שֶׁגָּזְרוּ עַל בִּישׁוּל חִיָּה וְעוֹף בְּלֹא אֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁאָסְרָה הַתּוֹרָה לְבִשְׁל בְּשֵׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה אֵין לְהַקְשׁוֹת דְּמֵאֵי שְׁנָא שֶׁלֹּא גָזְרוּ עַל בִּישׁוּל בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה דִּי"ל דְּשֵׁאֲנֵי הֵתָם שֵׁישׁ אֶחָד מֵהֶם כְּבָר אָסוּר בְּאֲכִילָה וְאֵין לְחַוֵּשׁ שֶׁמָּא יֵאָכְלֵם אַבְּל בְּחִיָּה וְעוֹף בְּחֵלֶב שֶׁכֹּל אֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוּ מוֹתֵר גָּזְרוּ עַל הַבִּישׁוּל שֶׁמָּא יְבֵא לִידֵי אִיסוּר אֲכִילָה כְּשֶׁם שֶׁגָּזְרוּ בְּאִיסוּר הַעֲלָאָה עַל הַשְּׁלֶחָן כְּמוֹ שֶׁפִּירְשׁ בְּהַדְּיָא הַמַּגִּיד מְשַׁנָּה בַּפ"ט מֵהַמ"א ע"ש.

וְנ"ל שֶׁזֶה הָיָה טַעְמוֹ שֶׁל הַרְשָׁב"א דְּכַתֵּב בְּתַשׁוּבָה דְּאָסוּר לְבִשְׁל בְּשֵׁר בְּחֵלֶב אִשָּׁה מִשׁוּם מַרְאִית עֵינַי לְפִי שֶׁהוּא סָבֵר כְּדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּחִיָּה וְעוֹף נֶאֱסְרוּ נְמִי בְּבִישׁוּל בְּלֵבֶד בְּלֹא אֲכִילָה מִטַּעַם שֶׁפְּתַבְּתִי הַמַּגִּיד מְשַׁנָּה שֶׁהַבֵּאִיתִי וְאִם כֵּן אֵין לְהַקְשׁוֹת עַל הַרְשָׁב"א דְּהָא לֹא חֻשְׁשׁוּ גַבֵּי חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה דְּשֵׁאֲנֵי הֵתָם שֶׁהַחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה כְּבָר אָסוּר וְעוֹמֵד מִן הַתּוֹרָה וְאֵין לְחַוֵּשׁ שֶׁמָּא יֵאָכְלֵם לְאִפְּוִקֵי הַחֵלֶב אִשָּׁה מוֹתֵרֵת לְאֶכְלוֹ לְאַחַר שֶׁפִּירְשׁ וְהָיָה דוּמָה לְבִשְׁר חִיָּה וְעוֹף כֹּן נִרְאָה לִי: יח) גְּרַסִּינוּ בְּנִזְיֵר פְּרָק מִי שֶׁאָמַר וְת"ק אָמַר לְךָ אֲפֹשֶׁר בְּפֵאָה נְכָרִי וְכו' מְצֵאֵתִי כְּתוּב שֶׁם בְּגִלְיוֹן ו'ל נִרְאָה לִי מִכָּאן הֵיטֵר לְשַׁעְרוֹת שֶׁהַנְּשִׂים נִשְׂוֹאוֹת נוֹתְנוֹת בְּרֵאשִׁיָּהוּ יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵז עַכ"ל.

וְכֹן פְּתַב זֶה הַחֵכֶם הַנִּזְכָּר בְּשִׁלְטֵי הַגְּבוּרִים שֶׁלֹּו בְּפָרָק בְּמָה אִשָּׁה יוֹצֵאָה אִמְתַּנִּיתִין יוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּכַבּוּל וּבְפֵאָה נְכָרִית בְּחֻצֵר וְנ"ל נִלְע"ד לְהַבִּיא רְאִיָּה וְסִמָּךְ לְנָשִׁים הַיּוֹצֵאוֹת בְּכַסּוּי שַׁעְרוֹת שֶׁלָּהֶן כְּשֶׁהֵן נִשְׂוֹאוֹת אַבְּל בְּמְקוֹם קְלִיעַת שַׁעְרָן נוֹשְׂאוֹת שַׁעְרוֹת חֲבָרוֹתֵיהֶן שֶׁקוֹרִין קְרִינָא"ו בְּלַעֲז מֵהֵיָא דְּשֵׁנִינוּ בְּפָרָק בְּמָה אִשָּׁה יוֹצֵאָה דָּף ס"ד שֶׁהָאִשָּׁה יוֹצֵאֵת בְּפֵאָה נְכָרִית בְּשַׁבָּת וּפְיִרְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים כִּי פֵאָה הִיא מְגַבְּעַת יְדְּבָקוּ בּוֹ שַׁעַר נֶאָה הַרְבֵּה וְתִשָּׂים אוֹתוֹ הָאִשָּׁה עַל רֵאשִׁיָּה כְּדִי שֶׁתִּתְקַשֵּׁט בְּשַׁעַר וְהֵתָם בְּאִשָּׁה נִשְׂוֹאָה מִיָּרִי מְתַנִּיתִין מְדַקְאָמַר בְּגִמְרָא דְּהַטַּעַם מִשׁוּם שֶׁלֹּא תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָה הָרִי דְּבִנְשׂוּאָה מִיָּרִי וְהֵאֵי פֵאָה נְכָרִית הֵנִי מִמֶּשׁ כְּעֵין אֵלוֹ הַקְרִינָא"ל וּמִשְׁמַע לְהַדְּיָא שֶׁמוֹתֵרוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְקַשֵּׁט בְּהֵן דְּשַׁעַר בְּאִשָּׁה עֲרוּנָה דְּקֵאָמַר לֹא הֵנִי אֲלֵא בְּשַׁעַר הַדְּבּוּק לְבִשְׁרָה מִמֶּשׁ וְנִרְאָה גַם בְּשֵׁר עִם הַשַּׁעַר וְכו' עַד וְאֵין לִזְמַר שֶׁהֵיָו מְשִׁימוֹת צְעִיף אוֹ מִיָּדֵי עַל הַפֵּאוֹת נְכָרִית דַּא"כ מֵאֵי אֵהֵי הֵהוּא קִשְׁוֹת הָרִי כֹל עֲצָמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ קִשְׁוֹת לֹא הֵנִי אֲלֵא בְּשַׁבִּיל שֶׁתִּרְאָה בַּעֲלַת שַׁעַר אֲלֵא פְּשִׁיטָא דְּמִיָּרִי שֶׁהוֹלְכוֹת בְּשַׁעְרוֹת מְגוֹלוֹת עַכ"ל.

וְאֵנִי מְצֵאֵתִי כְּתוּב בְּכַתִּיבַת יָד הַרַב הַמְּוָבֵּהק מֵהַר"ר יְהוּדָה ז"ל קְצָנָאֵל לְנִבּוּגִין שֶׁפְּתַב עָלָיו לֹא זֶה הַדְּרָךְ וְלֹא זֶה הָעֵיר שֶׁהִנְחִילוֹ לָנוּ אַבּוֹתֵינוּ חֲכָמֵי הַמְּשַׁנָּה וְהַגְּמָרָא וְהַמְּפָרְשִׁים וְהַפּוֹסְקִים ז"ל מְפָנִי שֶׁהַדְּבָר פְּשׁוּט הַרְבֵּה יוֹתֵר מִבִּיעֵתָא בְּכוֹתְחָא דְּמָה שֶׁשֵּׁנוּ הֵיטֵר לְהַתְקַשֵּׁט וְלַצֵּאֵת בְּפֵאָה נְכָרִית בְּכּוֹלֵי גְמָרָא מִיָּרִי דְּוָקָא בְּפֵאָה נְכָרִית מְכּוּסָה תַּחַת הַשְּׂבָכָה וְעַל רֵאשִׁיָּה רְדִיד כְּמוֹ הַשַּׁעְרוֹת הַדְּבּוּקוֹת לְבִשְׁרָה מִמֶּשׁ כִּי לֹא הֵיָו רְגִילוֹת בְּפֵאָה

נְכָרִית אֵלָּא דוֹקָא הַנָּשִׁים שְׁהִיָּה שְׁעָרָן מוּעֵט וּכְדֵי שְׁלֵא יִרְגִישׁוּ בְּעֵלֶיהֶן בְּמַעוֹט שְׁעָרָן שְׁהוּא נִיּוּל לְנָשִׁים הָיוּ רְגִילוֹת לְקַשׁוֹר בְּשְׁעָרָן פֶּאֶה נְכָרִית כְּדֵי שְׁתַּרְאָה בְּעֵלֶת שְׁעָר הַרְבֵּה אֲבָל הַנָּשִׁים שְׁהִיָּה שְׁעָרָן הַרְבֵּה לֹא הָיוּ רְגִילוֹת בָּהּ כְּלָל כְּדַמּוּכַח בְּהִדְיָא בְּנִזְיָר פֶּרָק מִי שְׁאוּמֵר בְּשִׁמְעֵתִין וְת"ק אָמַר לֵה אֲפֹשֶׁר בְּפֶאֶה נְכָרִית כּו' שְׁהִבְאֵתִי לְעֵיל דּוּק וְתִשְׁפַחְנוּן פֶּרֶש"י בְּהִדְיָא בְּסוּף פ"ק דְּעֶרְכִין וְכוּן הָעֵרוּף וּר"ע מִבְּרִטְנוּרָה ו"ל פֶּאֶה נְכָרִית רְגִילִים הָיוּ נָשִׁים שְׁשְׁעָרָן מוּעֵט לְקַשׁוֹר שְׁיַעַר נָשִׁים נְכָרִית לְשְׁעָרָן שְׁנִרְאָה כְּמוֹ שְׁהוּא שְׁעָרָן ע"כ.

וּמִדְכַתְּבוּ שְׁנִרְאָה כְּמוֹ שְׁהוּא שְׁעָרָן מִשְׁמַע בְּהִדְיָא שְׁכָל עֲצָמוּ שְׁל אוֹתוֹ קַשׁוֹר שְׁל פֶּאֶה נְכָרִית זֶה לֹא הָיוּ אֵלָּא בְּשִׁבִיל שְׁתַּרְאָה בְּעֵלֶת שְׁיַעַר הַרְבֵּה שְׁל עֲצָמָה הַדְּבִיק לְבִשְׂרָה מִמֶּשׁ א"כ בְּהִכְרַח צְרִיף אֵתְהָ לִּזְמַר דְּכַשֵּׁם דְּשְׁיַעַר עֲצָמָה הַדְּבִיק לְבִשְׂרָה מִמֶּשׁ מְכֻסָּה תַּחַת הַשְּׁבָכָה וְעַל רֵאשִׁיָּה רְדִיד כְּף פֶּאֶה נְכָרִית זֶה הַקַּשׁוֹרָה בְּשְׁיַעַר עֲצָמָה הִיתָה מְכֻסָּה עֲמָהֶן תַּחַת הַשְּׁבָכָה וְעַל רֵאשִׁיָּה רְדִיד מִכְּמָה טַעֲמִים שְׁאַפְרֵשׁ בְּסַמוּף וְמָה שְׁסַתֵּר הַחֲכָם הַנִּזְכָּר סְבָרָא זֶה בְּאַמַּת הַבְּנִין בְּאַמְרוֹ דֵּא"כ מֵאֵי מַהֲנִי הֵהוּא קַשׁוֹט הָרִי כָּל עֲצָמוּ שְׁל אוֹתוֹ קַשׁוֹט לֹא הָיוּ אֵלָּא בְּשִׁבִיל שְׁתַּרְאָה בְּעֵלֶת שְׁיַעַר אֵלָּא פְּשִׁיטָא דְּמִיָּרִי שְׁהוּלְכוֹת בְּשְׁעָרוֹת מְגוּלוֹת וְכו' נִרְאָה מִדְּבָרָיו שְׁהִבִּין מָה שְׁאַמְרוּ בְּשִׁבִיל שְׁתַּרְאָה בְּעֵלֶת שְׁעָר ר"ל שְׁהִשְׁעָרוֹת שְׁל פֶּאֶה נְכָרִית יִהְיוּ נִרְאוֹת לְחוּשׁ עֵין הַרְוָאָה לְהַטְעוֹת אוֹתוֹ לְהַחְזִיק הַפֶּאֶה נְכָרִית לְשְׁיַעַר עֲצָמָה הַדְּבִיק לְבִשְׂרָה מִמֶּשׁ רַחֲמָנָא לִיְצִלָן מֵהֵאֵי דְעֵתָא כִּי אִיף יַעֲלָה עַל הַדְּעַת שְׁיִהְיֶה מְוֹתֵר לְהִרְאוֹת עֲצָמָה כְּעוֹבְרַת עַל דַּת מִשָּׁה דְּהָא לְצִאֵת בְּשְׁיַעַר עֲצָמָה מְגוּלָה אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה כְּדֵאִיתָא בְּפֶרֶק הַמְדִיר רֵאשִׁיָּה פְּרוּעַ דְּאוּרִיָּתָא הִיא דְּכַתִּיב וּפְרַע אֵת רֵאשׁ הָאִשָּׁה וְתָנָא דְּבִי ר' יִשְׁמַעֵאל אֲזַהְרָה לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא יֵצְאוּ בְּפְרוּעַ רֵאשׁ וְכו' נִהְלֵא הַרְבֵּה דְּבָרִים אֲסוּרִים חֲכָמִים לְנָשִׁים מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין וְעוֹד דְּהָא פְּתַב הַרְמַב"ם בְּפ"ד מֵהַלְכוֹת אִישׁוֹת וְאִיזוּ הִיא דַּת יְהוּדִית הוּא מְנַהֵג הַצְּנִיעוּת שְׁנִנְהִיגוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצְאָה לְשׁוּק אוֹ לְמַבּוּי מְפֻנְלֵשׁ וְרֵאשִׁיָּה פְּרוּעַ וְאִין עָלֶיהָ רְדִיד כְּכָל הַנָּשִׁים אַע"פ שְׁשְׁעָרָה מְכֻסָּה בְּמִטְפַּחַת כּו' וְהַטּוֹר אֲבָן הָעֵזֶר בְּסִימָן קַט"ו אַחַר שְׁכַתְּבָא וְאִיזוּ הִיא דַּת יְהוּדִית יוֹצְאָה וְרֵאשִׁיָּה פְּרוּעַ אֲפִילוּ אִין פְּרוּעַ לְגַמְרֵי אֵלָּא קַלְתָּה בְּרֵאשִׁיָּה כִּינּוּן שְׁאִינָה מְכֻסָּה בְּצַעֲרִיף כּו' חֲזוֹר וְכַתְּבֵם בְּשֵׁם הַרְמַב"ם אַע"פ שְׁמְכֻסָּה בְּמִטְפַּחַת כִּינּוּן שְׁאִין עָלֶיהָ רְדִיד כְּכָל הַנָּשִׁים כּו' וְאִיכָּא לְמִזְדַּק מֵאֵי חִידוּשׁ אִיכָּא בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם הָאֵלָּה טְפִי מִבְּדַבְרֵי הַטּוֹר גּוֹפִיָּה הַפְּקוּדָמִים וְעַל הַרְמַב"ם גּוֹפִיָּה אִיכָּא לְמִזְדַּק לְמָה פְּתַב מְטַפַּחַת בְּמִקּוּם קַלְתָּא הַנִּזְכָּר בְּגַמְרָא שְׁפִירוּשׁוֹ סֵל וּנ"ל דְּהַרְמַב"ם בָּא לְאַשְׁמוּעֵינּוּ חִידוּשׁ זֶה דְּלֵא מִיבְעִי' דִּל"ס בְּקַלְתָּה לְחוּד שְׁאִינוּ מְכֻסָּה לְגַמְרֵי הַשְּׁעָרוֹת שְׁהָרִי הוּא חָלוּל בְּכַמְהָ מְקוּמוֹת לְפִי שְׁאִינּוּן קָלוּעִין יָפָה כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵם בְּהִדְיָא בְּעַל תְּרוּמַת הַדָּשָׁן בְּסִימָן י' אֵלָּא אַע"פ שְׁמְכֻסָּה בְּמִטְפַּחַת שְׁהוּא מְכֻסָּה לְגַמְרֵי הַשְּׁעָרוֹת אַפ"ה לֹא סָגִי וְכָבֵר אֲפֹשֶׁר לִזְמַר דְּמִטְפַּחַת דְּקֵאֵמֵר הַרְמַב"ם ר"ל דְּעַבִּיד בִּיחוד לְכִסּוּי הַשְּׁעָר וְכֵּן הַרְמַב"ם לְאַשְׁמוּעֵינּוּ חִידוּשׁ זֶה דְּלֵא מִיבְעִי' דְּלֵא סָגִי בְּקַלְתָּה לְחוּד שְׁיֵשׁ בּוֹ תְּרִמִּי לְגְרִיעוּתָא חֲדָא דְּלֵא עַבִּיד בִּיחוד לְכִסּוּי הַשְּׁעָר אֵלָּא לְתַת בּוֹ פְּלֵף וּפְשָׁתָן כְּדִפְרֵשׁ"י בַּפ' הַמְדִיר וְעוֹד שְׁאִינוּ פְּסוּי מְעַלְיָא מְחַמַּת שְׁהוּא מְלֵא נְקָבִים חָלוּלִים וְאִינוּ יְכוּל לְכַסּוֹת לְגַמְרֵי הַשְּׁעָרוֹת אֵלָּא אַע"פ שְׁמְכֻסָּה בְּמִטְפַּחַת דְּעַבִּיד בִּיחוד לְכִסּוּי הַשְּׁעָר וְגַם הוּא פְּסוּי מְעַלְיָא שְׁהוּא מְכֻסָּה לְגַמְרֵי הַשְּׁעָרוֹת אַפ"ה לֹא סָגִי מִשׁוּם דְּשִׁנֵּי פְּסוּיִים גְּמוּרִים בְּעֵינֵן וְדְעַבִּיד בִּיחוד לְכִסּוּי הַשְּׁעָר כְּמִטְפַּחַת אוֹ שְׁבָכָה וְהַדּוּמָה לָהּ

ועל המטפחת רדיד משום דזהו מנהג יקדות שנהגו בנות ישראל ולא דוקא נקט הגמרא קלתא והשתא היאך יעלה על הדעת שיהא מותר לצאת בפאה נכרית מגולה לחוד טפי ממטפחת דעביד ביחוד לכסוי השער וגם הוא מכסה לגמרי השערות ועוד דאלו היו יוצאות בפאה נכרית מגולה מה הועילו בתקנתן שלא תתגנו על בעליהן שיידעו שיש להן שער מועט הלא כיון שבעליהן יראו שהולכות בשערות מגולות ידעו בברור שמין אלו שערות עצמה המחנכרים בראשה ממש ואולי חשב החכם הנזכר שהיו רגילות בפאה נכרית כל הנשים הגם ששערן היה הרבה כדי להוסיף קשנט כמו כובע של שער שנושאים אנשים על ראשן ולא כדפרש"י ור"ע והערוך שהבאתי לעיל ומה שהביאו לטעות ושבוש זה הוא הפירוש שכתב הוא בשם המפרשים פאה נכרית היא מגבעת דבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה כדי שתתקשט בשער עכ"ל.

הוא סבר דהאי מגבעת תשים אותו האשה מגולה על ראשה כדי להוסיף קשנט כמו כובע של שיער שנושאים אנשים על ראשן וזה נדאי לא עלה ולא יעלה על דעת שום בר אורנין דא"כ מאי קמבעיא ליה לרבי יוסי בר חנין בפרק חלק לענן עיר הנדחת פאה נכרית של צדקניות מהו אי כגופה היא וניצול או כמלבושה היא ונשרף פשיטא כמלבושה היא כיון דעביד להוסיף קשנט בעלמא דמאי שנא קשנט זה משאר מלבוש שלה של קשנט מלבד דבנזיר פרק מי שאמר מוכח בהדיא כדפרש"י והערוך כמו שכתבתי לעיל ועוד דהך פירוש שכתב הוא בשם המפרשים כבר חקרתי והוידרשתי ומצאתיהו שלא פירש כן אלא הרמב"ם לחוד בפירוש המשנה דשבת בפרק במה אשה יוצאה והא נדאי דהוא סבר כדפירש"י והערוך כיון שכתב בפ"ט דהלכות שבת ולא בפאה של שער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שער הרבה ולשון בעלת שער הרבה משמע שתראה כאלו הפאה נכרית זו הן שער עצמה המחנכרים בראשה ממש וא"כ על כרחך צריך לומר שהיא מכוסה כמו שער עצמה מפי הטעמים שכתבתי לעיל.

ואין להקשות אם לא היו רגילות להשתמש בפאה נכרית אלא דוקא הנשים שהיה שערן מועט כדי שלא ירגישו בעליהן במעוט שערן שהוא ניוול לנשים א"כ למה בחרו דוקא בפאה נכרית יומר מבמשי או פשתן וכיוצא בזה די"ל משום דלפעמים השבכה נעמק ממקומו או לרפיון קשורה בראשה היא מתרחבת ושער ראשה נראה מעט מחויץ לצמתן הלכך בחרו בפאה נכרית יומר מבמשי או פשתן כדי שלא ירגישו בעליהן ואפילו אי הוה יתבינו ליה להחכם הנזכר טעותיה דמה שישנו היתר להתקשט ולצאת בפאה נכרית בכל הני מקומות הנזכרים מיירי בפאה נכרית מגולה לגמרי אפ"ה אינו יכול להביא ראיה ואפילו זכר לדבר ליכא להתיר לנשים נשואות לצאת בפאה נכרית מגולה בשוק או בחצר דבקעי ביה רבים כמו שעלה על דעת החכם הנזכר מפני שאפשר לפרש דמה שישנו היתר להתקשט ולצאת בפאה נכרית מיירי דוקא בחצר שאין הרבים בוקעין בו וא"כ בחנם טרח כל הטרנח הזה החכם הנזכר דהא אפילו בשערות ראשה ממש מגולות מותר לה לילך בחצר שאין הרבים בוקעין בו ואינו אסור אפ"ה משום דת יהודית דהיינו מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל כדמוכח בהדיא בפרק המדיר אומר ר' אסי א"ר יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש הוי בה ר' זירא היכא אלימא בשוק דת יהודית היא ואלא בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה כו' ופרש"י והתוספות והר"ן אם כן דאמר ר' יוחנן דקלתה אין בה משום פרוע ראש משמע דבלא קלתה מיהא

יש בזה משום פרוע ראש וא"כ בלהו נפקן שאין אשה נזקרת בתצרה ומשגיגין מחצר לחצר ונדרה מבוי דלא שכיחי בה רבים ע"כ.

הרי בהדיא משמע דבתצרה שאין הרבים בוקעין בו אפ"ל אם שערו ראושה ממש פרועות לית לן בה וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם בפכ"א מהלכות איסורי ביאה ומדברי הטור אבן העזר בסימן כ"א שכתבו וז"ל לא ילכו בנות ישראל פרועי ראש בשוק אחת פנויה ואחת אשת איש ע"כ.

וכיון שדקדקו לומר בשוק משמע דוקא בשוק אבל במקום שאין הרבים בוקעין בו לית לן בה ואפילו משום מנהג צניעות ליכא דהא לא נחתו לכתוב התם אלא מנהגי צניעות ואע"ג שכתב הטור אבן העזר בסימן קט"ו וז"ל ואיזהו דת יהודית יוצאה וראשה פרוע אפילו אין פרוע לגמרי כו' עד אבל במבוי שאינו מפורש וחצר שאין הרבים בוקעין בו לא תצא ע"כ.

לא תידיק מיניה לא תצא מבעלה על ידי כף היא דבר שאינו הגון מיהא הוי שאין זה מנהג הצניעות כמו שדקדק בית יוסף שם ותמה מזה על הטור דהא ליתא שהרי הטור גופיה פתב בסימן כ"א דדוקא בשוק לא ילכו בנות ישראל פרוע ראש דמשמע אבל בתצרה שאין הרבים בוקעין בו לית לן בה וכבר פירשתי דלא נחת התם לכתוב אלא מנהגי צניעות מה שאין פן בסימן קט"ו לא נחית לכתוב התם אלא כל החלקים שתצא מבעלה בלא כתובה או שלא תצא הילכך פתב הטור אבל במבוי שאינו מפורש וחצר שאין הרבים בוקעין בו לא תצא אע"ג דאפילו דבר שאינו הגון נמי לא הוי.

ואין להקשות היאך אפשר לפרש הא דתנו יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בתצרה דמירי דוקא בתצרה שאין הרבים בוקעין בו דהא שתי תשובות בדבר חדא מדיוצאה בכבול הוא אפ"ל בתצרה דבקעי ביה רבים מדקתני ברישא שאינה יוצאה בכבול לרשות הרבים משמע דלר"ה דוקא הוא דאסור ממילא דכונתיה פאה נכרית מדכיל' להו בהדי הדדי ועוד דא"כ ה"ל לפרש דהאי חצר דוקא בדלא בקעי ביה רבים די"ל דלעגן איסור שבת אין הכי נמי דשניהם שונים אלא דפאה נכרית רכיב עליה איסור במקום אחר דמשום דת יהודית הוא דאסור לצאת בה לחצר דבקעי ביה רבים ובהכי ניחא לי הא דלא קתני ברישא ואינה יוצאה בפאה נכרית לרשות הרבים פדקתני בכבול והוא משום דלרשות הרבים אפ"ל בחול אסור משום דהרי דת יהודית רביע עליה והא דלא פירש הגמרא דהאי חצר דוקא בדלא בקעי ביה רבים הוא משום דאין פאן מקומו דהכא לא איירי אלא לעגן איסור שבת ולא מעגן דת יהודית ואפילו אי הנה יתבינו ליה להחכם הנזכר כל טעותיה דמירי בפאה נכרית מגולה ואפילו בתצרה דבקעי ביה רבים אפ"ה אינו יכול להביא ראיה ולא אפילו זכר לדבר מהמשנה דשבת שבנה עליה עיקר יסודו מפני שיש לפרש האי יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בתצרה דקאמר היינו משום לתא דשבת אין פאן איסור אבל לעולם אסור דת משה ויהודית במקומו עומד ונדרה זה כבושה וסוללה בגמרא וכבר כתבו הרא"ש וז"ל זה הדרה פהנייתו בשבת גופיה במשנה ראשונה דשבת דוק ותשפח (הגה"ה) ואני אוסיף נוסף משלי להביא ראיה מבוארת ומבוררת שאין להשיב עליה מהא דתנו בנדרים פירק ד' הנזכר משחורי הראש מותר בנשים שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים ומפרש בגמרא מ"ט אנשים זימנין

דמיכסו רישׁייהו וזימנין דמגלו רישׁייהו אַבְל נָשִׁים לעולם מיכסו ופרשׁי אַבְל נָשִׁים לעולם מיכסו שאינם שחורי הראש ועטופות כל שעה בלבנים ע"כ.

ואם איתא שפּל הנשים היו רגילות בפאה נכרית מגולה פּדי שתתקשט בשער לחוש עין הרואה כמו שעלה על דעת החכם הנזכר א"כ קשה היאך אפשר לומר שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים ולא נשים מטעם דנשים עטופות בכל שעה על ראשן בלבנים הלא הא ליתא שהרי אינם עטופות על ראשן בלבנים רק בשערות שחורים פּינון שהולכות בפאה נכרית מגולה ואדרבא איפכא מסתברא פּינון שאינן עטופות על ראשן בלבנים רק בשערות שחורים הם נקראים שחורי הראש טפי מאנשים אלא מחונרתא כדפירשתי ותו לא מידי.

ע"כ הגה"ה) גם בהג"ה שלפני זו בשלטי הגבורים פתב דברים שאין להם שחר פּלל ונ"ל לפי הרא"ש והטור א"ח סימן ש"ג אסורה ילדה לצאת בחוטי שער של זקנה ומיימוני פי"ט מה"ש מתיר לילדה לצאת בחוטי שער של זקנה וטעמייהו מבואר פי תלוי פּלוגתייהו לפרש פּדי נסבא דקאמר גמרא והר"ן מסכים לפי מיימוני ודוקא בגרסתם היו גורסין פּדי נסבא אבּל בגרסת ספרים שלנו אין פתוב פּדי נסבא ומדגריס רב אלפס בגרסתו פּדי נסבא אם פּן משמע דכדברי מיימוני ס"ל ע"כ הגה"ה) והנה פּל מי שלא הופה בסנורים בעיניו יראה שזה שקר גמור מה שכתב והר"ן מסכים לפי מיימוני שהרי הר"ן פירש פּדי נסבא דקאמרה גמרא בחנם ואגב גררא נקטיה פּלומר דאין הכי נמי דלא איצטריף התנא לאשמועינן דלא תצא ילדה בשל זקנה דפשיטא דלא תצא ופירוש זה מוכרח מלשוננו שפירש קודם זה בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה וכינן דדרפה בקה איצטריף לאשמועינן דאסור לצאת משום דזימנין מחייבי עליה אבּל ילדה בשל זקנה גנאי הוא לה וכינן דלאו אורח ארעא לא איצטריף התנא לאשמועינן פּשיטא כו' וזהו ממש כדפירשו הרא"ש והטור דמסקנת הגמרא היא דאסורה ילדה בשל זקנה.

ואלו הרמב"ם פירש פּדי נסבא לחנם ובלא אמת נקטיה דנדאי בילדה אין לחוש שמא תראה שגנאי הוי לה כמו שפירש הרב המגיד וזהו להיפך ממש מפירוש הר"ן וכן פתב בית יוסף בפשיטות שהר"ן סבר כפירוש הרא"ש והטור ולא כהרמב"ם ופשוט הוא.

גם מה שכתב ומדגריס רב אלפס בגרסתו פּדי נסבא א"כ משמע דכדברי מיימוני ס"ל אין זה אלא דברי נביאות שקר שהרי גם הר"ן גריס פּדי נסבא ולא ס"ל כהרמב"ם כמו שנתבאר ועוד שהרי פתב דטעמייהו של הטור והרמב"ם ז"ל מבואר פי פּלוגתייהו לפרש פּדי נסבא דקאמר בגמ' הרי הוא בעצמו פתב פּדי נסבא סובל שני פירושים א"כ מנא ליה דרב אלפס סבר כמיימוני ואני אומר אדרבא איפכא מסתברא דסבר רב אלפס כדברי הרא"ש והר"ן דאל"כ אי אפשר דהווי שתקי מלהזכיר דעת הרי"ף החולק עליהם פּמנהגם ועוד שהרי קושיא חזקה קשה על פירוש הרמב"ם והיא היאך שייף לומר דתנא תני שקרא משום אידי וכן לא יעשה וכבר נתעורר בקושיא זו הכסף משנה ולא מצא לו זכות עד שכתב שנתראה בעיניו שגרסא אחרת היתה לו להרמב"ם בגמרא א"כ די לו להרמב"ם להפקיע את עצמו למה לנו למשכין נפשיה דרב אלפס על חנם על פּן אומר אני לא תאבה לו ולא תשמע אליו פּלל ועקר בכל מה שכתב בשתי הגהות הנזכרים פי הם דברים בטלים הבל הבלים וכדי שלא יכשל בהם זולתו על פּן עמדנו על מקום טעותו:

יט) ביבמות פֿרק הערל בשמעמא וסבר ר' יוחנן בדרבנן לא בעיא רבנייה והא תניא מקנה כו' פתב נמוקי יוסף וז"ל והרבב"ן ז"ל מיקל להתיר ברבני' לחוד באיסורין שאין להם עיקר מן התורה כגון חלת חוצה לארץ אלא שאפשר לומר דחלת ח"ל טעמא אחרינא הוא מפני שאין איסורה בכל מקום תדע שלא התירו בשום איסורא דרבנן לבטלו ברוב אלא התם ובהיא דעצים שנשרו מן הדקל בי"ט ומעתה אין לנו ראיה לבטל אפילו איסורין של ע"א כגון חלב וקמאה וגבינה בפחות מס' ומיהו ענין פתן ובישוליהן פיון שאין איסורן שנה בפל הוא אפשר דבטל חז בתרי פו נראה עיקר בעיני וכן הסכים על ידי מורנו הרב ז"ל וכן הריטב"א עד כאן לשונו.

ואני נפלאתי הפלא נפלא היאך אפשר להעלות על לב דבר זה דקמאה של ע"א אינו בטל חז בתרי ופתן ובישוליהן בטל חז בתרי דזה הוא יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא שיהי פתן ובישוליהן מצינו בפירוש במשנה שלמה בפֿרק אין מעמידין שגזרו עליהן חכמי המשנה ומה שאנו נוהגין עכשיו היתר בפתן כתבו הפוסקים דהיינו משום שאנו סומכין על הירושלמי דבפֿרק כל שעה ופֿרק אין מעמידין דמשמע מיניה דגזרת הפת לא נתפשטה בכל המקומות ובמנהגא תליא מלתא ואלו קמאה של ע"א לא מצינו לא בגמרא שלנו ולא בירושלמי שגזרו עליה כלל אלא אדרבה רוב הפוסקים המפורסמים קמאי דקמאי ובתראי ז"ל פסקו בהדיא שהיתר גמור הוא לאכלה ומכלם הוא ר"ת שהשיב לר"י שהיתר גמור הוא מכמה ראיות חזקות כמו שכתוב בתשובות מיימוני דשייכי להלכות מ"א ומסיק ועל זה סומכים הצרפתיים לאכול הקמאה שלהם ומקפידין על האשפנדים שנמנעו מלאכלם לפי שיש בירושלמי סוף פ"ה דמסכת תרומות כשם שאסור להתיר את האסור פו אסור לאסור את המותר ע"ש.

וכן כתב בשערי דורא שנוהגין היתר בקמאה ש"ג במדינת שוואבין וכן נוהגים עוד היום שם ובכל גלילות איטליא וא"כ יותר הנה ראוי להיות קמאה של ע"א בטל חז בתרי כמו חלת ח"ל דקילא טפי מפני דלא מיבעיא שאין איסורה בכל מקום כמו חלת ח"ל אלא אפילו בשום מקום אינה אסורה מדין הגמרא מפני שלא גזרו עליה כלל רק מקצת הגאונים אסרוה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפֿרק ג' מהמ"א ואפילו גבינות של ע"א אין איסורן בכל מקום כמו חלת ח"ל כמו שכתבו התוס' בפֿרק אין מעמידין שבהרבה מקומות אוכלין אותם מפני שמעמידין אותם בפרחים וגם גאוני נרבונא התירו אותם במקומם מטעם זה משום דס"ל דהלקה כמ"ד בפֿרק אין מעמידין הטעם איסור הגבינות של ע"א מפני שמעמידין בעור קיבת נבילה ולא חיישי לאינה טעמי המפורשים בגמרא ואם פו יש לדמות מן הראוי גבינה של ע"א לחלת ח"ל להיות בטל חז בתרי הואיל שאיסורה ג"כ אין שנה בכל המקומות כמו חלת ח"ל.

והקשה אלי יותר מזה הוא מה שהשנה בישוליהן לפתן שאין איסור שלהן שנה בכל מקום ולפיכך בטל חז בתרי וזה דבר שאסור לשמעו וכ"ש להאמינו שהרי כבר הכריחו התוס' בכמה דוכתי וסה"ת וסמ"ג ושאר פוסקים המפורסמים דאע"ג שהותרה גזירה דפתן מ"מ גזירת בישוליהן לא הותרה בכללה ובו לא נהגו היתר בשום מקום חלילה דשתי גזירות הווי דגזירות איסור פתם הנה אחד מ"ח דברים שגזרו תלמידי שמאי והלל

וגזירת בישולי ע"א קדמה זמן רב ופשוט איסורו בכל ישראל עד שרצה מ"ד בגמרא להביא מן הפסוק דבישוליהן אסור מן התורה ומסיק דקרא אסמכתא בעלמא הוא ע"ש.

אם פן אין שום מקום לדמות בישוליהן לחלת ח"ל ואי אפשר לומר דמה שכתב פיון שאין איסורן שנה בכלהיגנו פירושו שיש הרבה צדדים להקל דשתי תשובות יש בדבר חדא דא"כ קשה הלא גם גבי חלב וסמא יש הרבה צדדין להקל יותר מן גבי פתן ובישוליהן ואפ"ה מצריף הוא דוקא ס' ועוד קשה דא"כ אין הגדון דומה לראיה לכל דאלו גבי חלת ח"ל אמר טעמא דבטל חד בתרי משום שאין איסורה בכל מקום ואלו גבי פתן ובישוליהן אמר טעם אחר פיון שיש הרבה צדדים להקל ומי שדעתו רחבה מדעתי תרץ דבריו וישא ברכה.

וגם על תחילת דבריו יש לפקפק טובא שכתב תדע שלא התירו בשום איסורא דרבנן לבטלו ברוב אלא התם כו' אמת הוא שהר"ן כתב פן בפ"ק דביצה גבי עצים שנשרו מן הדקל ב"ט ונ"ל אבל איסורא דרבנן מבטלי ליה פירוש לאו בכל איסורי דרבנן אלא בדרבנן כי הא קאמר שאינו אלא טלטול בעלמא ומיקלא קלי איסורא אמסקנא סמיה ומיהו בבכורות אמרינן דתרומת ח"ל מבטלה ברוב והיינו לומר שמוטר לערב ולבטל אותה לכתחילה אפילו חד בתרי דהא בהדיא אמרינן התם דרמו חדא דתרומה בתרתי דחולין ומיהו דוקא בכי הא שאין לה עקר בדאורייתא לכל דבחוזה לארץ ליפא מידי שיהא חייב בתרומה דבר תורה וקילא טפי שאינה נוהגת בכל בחוזה לארץ וכדמוכח בהאי פרקא בגמרא אבל בשאר איסורין דרבנן אין לנו עכ"ל.

וכן כתב הרא"ש שם ונ"ל והא דקאמרינן נמי דמבטלין איסורא דרבנן לכתחילה היינו דוקא היכא דמיקלא קלי איסורא אבל בעלמא אין מבטלין לכתחילה אפילו באיסורא דרבנן ואפילו אין מתירין ע"כ.

וכן כתבו הגהות מרדכי בפרק כל הבשר וטעמא וראיה לא הגידו לדבריהם וכתב בית יוסף בטור י"ד סימן צ"ט ונ"ל ונראה שטעמא מדאמרינן סתם בתר דשני ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר פל דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר ומשני ה"מ היכא דאיתא לאיסורא בעיניה הכא מיקלא קלי איסוריה ומשמע להו דכי מפליג מעיקרא בין דאורייתא לדרבנן אמסקנא סמיה לומר דדוקא בדקלי איסוריה הוא דמבטל בדרבנן ע"כ.

וכמדומה לי דאשתמטתיה לבית יוסף מה שכתב הר"ן זה הטעם עצמו שהוא כתב דאל"כ אי אפשר דהוה שתיק מיניה מלסתייע מיניה אמנם רוב הפוסקים המפורסמים פסקו דמוטר לבטל איסור דרבנן לכתחילה בשנתערב מעצמו כמו שכתב הרשב"א בת"ה הארוך ונ"ל ומיהו באיסורין שעיקרן מדרבנן בבישולי ע"א וכיוצא בהם אם נפלה לפחות מס' מרבה עליה לכתחילה ומבטלה דגרסינן בפרק קמא די"ט עצים שנשרו מן הדקל וכו' והא קא מבטל איסור לכתחלה וכו' ומשני ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ודוקא בשנפל האיסור לתוך ההיתר ואין בהיתר כדי לבטלו כי הריא דעצים שנפלו לתוך התנור אבל ליטול איסור דרבנן ולערבו תוך היתר מרובה כדי לבטלו לא ואפילו להוסיף על ההיתר כדי לבטלו לא אמרו אלא באיסורין שעיקרן של דבריהם בלבד וכמו שאמרנו ויש מי שאומר דאיסורין דרבנן שאין להם עיקר מדאורייתא כבישולי ע"א וגבינתם שאין

להם עיקר מדאורייתא אלא משום גזירה בלבד ותרומת חוצה לארץ וסלת חוצה לארץ מערבין אותה לכתחלה בינדים בתוך רוב של היתר ואוכלין אותם ויש לו קצת על מה שיסמוך מדאמרנו בפרק עד כמה תרומת חוצה לארץ מבטלה ברוב ויש מי שאומר שאין מקילין פן לבטל איסור לכתחלה אפילו באיסורין של דבריהם שאין להם עיקר בדאורייתא ובתרומת חוצה לארץ הוא שהקלו יותר משאר איסורין וכן כתב הרמב"ן ורבינו שמשון כתב בפרק ב' דחלה שאפילו לבטלה ברוב לא אמרו אלא לכהן טמא אבל להתיירה לזרים לא נמצאו ג' דינין בבטול האיסורין האחד איסור תורה אפילו שיעורו דרבנן וע"פ שגפ"ל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו ואצ"ל שאין מערבין אותו בינדים כדי לבטלו עבר ובטל או שרבה עליו אם בשוגג מותר ואם במזיד אסור למי שנתבטל בעבורו איסור של דבריהם שיש עיקר בדאורייתא אין מערבין אותו בינדים כדי לבטלו ואם עשה פן מזיד אסור אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליו ומבטלו איסור של דבריהם שאין לו עיקר בדאורייתא פתרומה וסלת חוצה לארץ מערבין ומבטלין אותה ברוב לכתחלה וי"א שלא אמרו פן אלא בתרומת וסלת חוצה לארץ אבל לא בשאר האיסורים ויש לחוש לדבריהם עכ"ל.

ומכלל דבריו שהעמקתי לפניך אתה למד דס"ל דבכישולי ע"א לא בטל חז בתרי אלא צריף דוקא ס' ואפ"ה פסק דמותר להרבות עליו כדי לבטלו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהמ"א אסור לבטל איסורין של תורה לכתחלה ואם בטל הרי זה מותר ואע"פ פן קנסו אותו חכמים ואסרו הכל אבל באיסור של דבריהם מבטלין האיסור לכתחלה כיצד חלב שגפ"ל לקדשה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדשה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכן פל כיוצא בזה עכ"ל.

וכתוב בהגהות מיימוני וכן הורה רבינו שמחה על מי חלב שגפ"ל לתוך תבשיל של בשר וצוה להוסיף מים עד שיתבטלו מי חלב דמי חלב דרבנן ע"כ. וכן פסק בהגהת אשר"י בשם א"ז בפרק גיד הנשה ובפרק בתרא דע"א דכל דבר שעיקר איסור מדרבנן ולית ביה איסור דאורייתא בטל ברוב בעלמא ולכתחלה נמי מבטלינן ליה וכן פסק בהגהת אשר"י בשם א"ז בפרק פל הבשר לענין בשר עוף בחלב דבטל חז בתרי לכתחלה נמי מבטלינן ליה ואין להקשות על הא"ז וסייעתו היא אפ"ש לומר דבשר עוף בחלב סגי ברובא בעלמא וכי פליג הוא על הגמרא שהיא מלאה על כל גדוהיה שאפילו איסורי דרבנן צריכין דוקא ס' עד שאפילו הפחל שהוא רק מד"ס דאמר רב נחמן בפרק גיד הנשה כחל בס' וכחל מן המגן כתב הרשב"א ושאר פוסקים שלא הקילו בו בשיעורו להיות מן המגן מפני שאיסורו מדבריהם כמו שכתב הרמב"ם דמשמע מדבריו דבכל איסורי דרבנן לבד משומן ג"ה משערין בס' והאיסור מן המגן דהא ליתא שהרי איסורי סופרים גם הם צריכים ס' ואינן מן המגן וכתב עליו בית יוסף בטור י"ד סוף סימן צ"ט וז"ל וכן נראה שהוא דעת כל הפוסקים שלא חלקו בין איסור תורה לאיסורי סופרים בכל עכ"ל.

דיש לומר דמה שמצינו דאף באיסורי דרבנן צריכין דוקא ס' היינו דקא מין שלא במינו דיהיב טעמא שלא חילקו חכמים באיסור דיהיב טעמא לענין שיעור ס' בין שעיקר איסורו אינו אלא מד"ס בין שעיקר איסורו הוא מדאורייתא או שיש לו שורש מן התורה

בְּכָל עֲנָנוּ צָרִיכִין דְּוִקָא ס' אַבְל מִין בְּמִינוּ שְׁלֵא יְהִיב טַעְמָא כְּלָל אֱלָא שְׁגָזְרוּ מִין בְּמִינוּ אִטּוּ שְׁלֵא בְּמִינוּ כַּמ"ש הֵרָא"ש בְּסוּף פֶּרֶק גִּיד הַנְּשֵׂה יֵשׁ לָנוּ לֹמַר בְּכָל דְּבַר שְׁעִיקָר אִיסוּר דִּידִיקָה מְדַרְבְּנָן וְלִית בֵּיהּ אִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא כְּלָל אוֹקְמוּהָ אֲדִאוֹרְיִיתָא דְּמִדְּאוֹרְיִיתָא כָּל אִיסוּר בְּטַל בְּרִנְבָא בְּעֵלְמָא וְהָא"ז וְסִינְעֵתוּ לֹא אֲמָרוּ דְּבִשְׁר עוֹף בְּחֻלְבּ וְכָל כִּינְצָא בְּזֵה בְּטַל בְּרִנְבָא בְּעֵלְמָא אֱלָא דְּוִקָא פְּשַׁנְתְּעַרְב מִין בְּמִינוּ וְכַה"ג צָרִיךְ לִינְשַׁב דַּעַת הֵרָא"ש שְׁכַתְב רַבִּינוּ יוֹנָה בְּשִׁמוּ בַּא"ו הָאָרְוֶה לְעֵנִין אִם נְמַלְחוּ דְּגִים טְמֵאִים עִם דְּגִים טְהוֹרִים שְׁפִסְק פְּדַעַת א"ז דָּאִין צָרִיכִין ס' דְּמֵאֲחַר דְּצִיר דְּגִים טְמֵאִים דְּרַבְּנָן סְגִי לְהוּ בְּרִנְבָא בְּעֵלְמָא דוֹק וְתִשְׁפַּח וְאָף שְׁרָאִיתִי מִי שְׁכַתְב עַל פֶּסֶק א"ז אַבְל הָאֲשֵׁר"י פְּתַב פ"ק דְּבִיצָה דָּאָף בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן צָרִיכִין ס' אִין אֲנִי רוֹאֶה שׁוּם גִּילוּי דַּעַת מִמָּה שְׁכַתְב הֵרָא"ש פ"ק דְּבִיצָה דְּאִפִּילוּ אִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁנַתְּעַרְב אִיסוּר לְהוֹסִיף עֲלֵיו לְבַטְלוּ דַּס"ל דָּאָף בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן צָרִיכִין דְּוִקָא ס' מְפָנִי שְׁפָל כֶּה שִׁינְיָה לֹמַר דִּין זֶה שֶׁל אִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְּחֻלָּה עַל אִיסוּר שְׁאֲנִי צָרִיךְ ס' אֱלָא סְגִי לִיהּ בְּרִנְבָא בְּעֵלְמָא כְּמוֹ עַל אִיסוּר שְׁצָרִיךְ דְּוִקָא ס' הָאִי כִי דִינִיָּה וְהָאִי כִי דִינִיָּה שְׁהִרִי מֵאִי דְּפָרִיךְ הַגְּמָרָא וְהָאִי אִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְּחֻלָּה קָאִי עַל אִיסוּר שְׁהוּא בְּטַל בְּרִנְבָא וְזֵה נִרְאֶה לִי בְּרוּר: כ) בְּשַׁבַּת פֶּרֶק חֲבִית תָּנַן מִי שְׁנִשְׁרוּ כְּלִיו בְּמִים מְהֵלֶךְ בְּהוּן וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ הַגִּיעַ לְחֻצֵר הַחִיצוֹנָה שׁוֹטְחֵן בַּחֲמָה אַבְל לֹא כְּנֶגֶד הָעַם וּבְגִמְרָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל מְקוֹם שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים מְפָנִי מִרְאִית הָעֵין אֲפִילוּ בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים אִיסוּר תָּנַן שׁוֹטְחֵן בַּחֲמָה אַבְל לֹא כְּנֶגֶד הָעַם תִּנְיָא הִיא דְּתִנְיָא שׁוֹטְחֵן בַּחֲמָה אַבְל לֹא כְּנֶגֶד הָעַם רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסְרִין וְכַתְּב הֵרָא"ף הָא מִילְתָּא אַע"ג דְּהִנְיָא לָהּ סֵתָם מִתְּנִיתִין וּמְחַלְוֹקָת בְּבִרְיִיתָא הוּיָא לָהּ לְהַלְכָה כְּמַחְלוּקָת דְּבִרְיִיתָא דְּקָאִי רַב כְּנִתְיָה דְּמַקְשִׁינָן מֵהִיא דְּרַב בַּפ"ק דַּע"א דְּקָאֲמַר מֵאִי אִינוּ נִרְאֶה אֱלִימָא דְּלֹא מִתְּחִזִּי וְהָאֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל מְקוֹם שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים וְכו' אֱלִמָא הִכִּי הִלְכְתָּא ע"כ.

וְכַתְּב שֵׁם שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים וְז"ל רַבִּינוּ מִיְיִמוּנֵי פַכ"ג מֵהִלְכוֹת שַׁבַּת וְהָרָא"ש וְהָטוּר א"ח סִימָן ש"א וְסַמ"ג לְאוּנָן ס"ה כְּלֵהוּ שׁוּוֹן דָּאִינוּ יְכוּל לְשׁוֹטְחֵן כְּלָל בַּחֲמָה וְאֲפִילוּ בְּבִיתוֹ שְׁלֵא כְּנֶגֶד הָעַם דְּכִינֵן דְּאִיסוּר שְׁטִיחְתָּן לֹא הוּי אֱלָא מְפָנִי הָרוּאִים שְׁלֵא יִחְשְׁדוּהוּ שְׁכַפְסֵן בְּשַׁבַּת א"כ אִין לוֹ תִקְנָה לְשׁוֹטְחֵן כְּלָל דְּכָל שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים מְפָנִי מִרְאִית הָעֵין אֲפִילוּ בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים אִיסוּר.

וְהַשְׁתָּא קוֹנְשִׁיא גְדוּלָּה אֲנִי רוֹאֶה כָּאִן לְכָל הַפּוֹסְקִים דְּאֲזִלִי בְּשַׁטַּת רַבִּינוּ שְׁהִרִי הֵכָא מִשְׁמַע מִן הַגְּמָרָא לְהִדְיָא דְּאוֹתָהּ בְּרִיָּתָא שְׁאוּמַר בְּפֶרֶק בְּמָה בְּהֵמָה יוֹצֵאָה דְּזוּג פְּקוּק לְבִהְמָה בְּצוּאָרָה מוֹתֶרֶת בְּחֻצֵר אַע"פ דְּאָסְרוּ לְצֵאת בּוּ בַר"ה מְפָנִי מִרְאִית הָעֵין אֲתִיָּא אֱלִיבָא דְּאוֹתוֹ תִנְיָא שְׁאוּמַר שׁוֹטְחֵן בַּחֲמָה וְלֹא כְּנֶגֶד הָעַם דַּס"ל דְּכָל שְׁהוּא אִיסוּר מְפָנִי מִרְאִית הָעֵין בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים שְׁרִי וְכֵן פִּרְש"י שֵׁם לְהִדְיָא וְכ"כ בְּתוֹסְפוֹת וּבִהְגָּהוֹת אֲשֵׁר"י בְּשֵׁם מַהֲרִי"ח דְּאֱלִיבָא דְּמֵאֵן דְּפִסְק דְּאִיסוּר מְשׁוּם מִרְאִית הָעֵין בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים אִיסוּר לְדִידִיקָה לֹא תִצָּא בְּהֵמָה לְחֻצֵר וְזוּג פְּקוּק בְּצוּאָרָה וְהַשְׁתָּא קִשְׁיָה לְכִלְהוּ רַבִּינוּ פֶּסֶק פֶּרֶק חֲבִית כְּרַב דְּכָל מְקוֹם שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים מְפָנִי מִרְאִית הָעֵין אִיסוּר וּבְפֶרֶק בְּמָה בְּהֵמָה פֶּסֶק דְּשִׁפּוּר דְּמִי לְצֵאת בְּהֵמָה לְחֻצֵר בְּזוּג פְּקוּק וְכֵן הֵרָא"ש פֶּסֶק פֶּר' חֲבִית כְּרַב וְהֵכָא פֶּר' בְּמָה בְּהֵמָה פֶּסֶק לְהִתֵּר בְּזוּג פְּקוּק לְבִהְמָה בְּחֻצֵר וְאִלוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים פֶּסֶק דְּהוּי טַעַם הָאִיסוּר מְשׁוּם מִרְאִית הָעֵין וּמִיְיִמוּנֵי פַכ"ג מֵהִלְכוֹת שַׁבַּת פֶּסֶק וּבַפ"ב מֵהִלְכוֹת שַׁבַּת פֶּסֶק בְּזוּג פְּקוּק לְחֻצֵר לְהִתֵּרָא וּלְדִידִיקָה נְמִי טַעַם אִיסוּר יְצִיאָה לַר"ה הוּי מְשׁוּם מִרְאִית הָעֵין וְכֵן

סמ"ג לאונו ס"ה פסק גבי בגד ששרה לו במים שאסור לשוטחו אפילו שלא פנגד העם ובהוא סימן עצמו פסק להיתר גבי זוג והטור א"ח סימן ש"א ובסימן ש"ה פסק להיתרא גבי זוג פקוק בחצר אע"פ שאסור מפני מראית העין ונוסף הקושיא על הרא"ש שבפרק חבית פתב בהדיא דהוא בריתא דזוג דאתמר בפרק במה בהמה אתיא דלא פרב משמע דלדידו דפסקינו פרב אין הלכה שיוצאת בזוג פקוק בחצר ואילו לעיל פרק במה בהמה משמע מדבריו להדיא דהלכה פהיהא בריתא ומכיון דאוקי הגמרא פהיהא בריתא דזוג כפלוגמא דתנאי וכסתם מתני' דחבית דפליג אדרב לא ידעתי טעם נכון ליישב קושיות הללו כי אע"פ דאיסור הולך לחינגא לא הוי אלא מדרבנן ליפא לתרץ הכא פדמתרצי התוספות פ"ה מכתובות דף ס' ופרק ב' דחולין דף מ"א ופ"ק דע"א דף י"ב וגם לית שום אחד מהתירוצי' שעושה הר"ן פ"ק די"ט גבי הולכת סולם שייספיק לתרץ קושיא זו ואדרבה לפי דעת הר"ן מפליג הקושיא על כל הפוסקים הללו גבי זוג לפיקה כי ליפא שום איסור בהולכת הזוג עליו כמו שכתבו התוס' פ' במה בהמה ואין האיסור רק מפני הרואים מיהו אמת כי לפי הסמ"ג יש איסור גם משום משוי גבי זוג כמו שכתב איהו להדיא שם דארבה אתרי רכשי וכבר פתבתי לעיל טעם סמ"ג ואפילו לדידיה א"א לישבו בשום ענין כיון דלעולם הוי בפלוגמא דתנאי ואתיא ההיא בריתא דלא פרב עכ"ל שלטי הגבורים.

אמר הכותב הרני כמשיב על דברי שלטי הגבורים אע"ג שנתעטף בטלית שאינו שלו שהוא פתב קושיא גדולה אני רואה כו' פאלו למראה עיניו ישפוט ולא קדמו אדם בקושיא גדולה זו והא ליתא שפבר הקשה קושיא גדולה זו אדם קשה כפרזל ומנו הרז"ה בעל המאור ז"ל בפרק במה בהמה על הרי"ף וז"ל הא דאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחזרי חזרים אסור כתבה הרי"ף בפרק חבית שנשברה וקבע הלכתא פנתיה ויש להקשות מדבריו על דבריו שהוא פתב בפרק במה בהמה הא דתניא פוקק לה זוג בצוארה ומטיילת בחצר ונראה מדבריו שם שהיא הלכה והיא פליגא עליה דרב כדאוקימנא בפרקין דהכא פתנאי וכו' ע"כ.

וכל מליציו ונושאי פליו של הרי"ף שהם הרמב"ן והרא"ש והר"ן ושאר מחברים קמאי דקמאי ובתראי ז"ל כבשו פניהם בקרקע ושתקו בזה לבעל המאור ז"ל ואם באולי ישאל השואל דבר שהראשונים לא מצאו בו זכות להרי"ף להצילו מאיש ריבו היאך אנו יתמי דיתמי רוצים להשיב אף אנו נאמר לו אל תתמה על החפץ כי מקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו והאמת יורה דרכו.

וקודם כל דבר צריך ליישב קושיא גדולה אחרת בדברי הרא"ש לא ראיתי מי ששת לבו עליה מפני שקושיא זו האחרונה מתרצת קושיא הראשונה שהקשה בעל המאור ז"ל על הרי"ף ועוד קושיא אחרת על הרי"ף גופיה כמו שאפרש בסמוך והילך לשון הרא"ש אחר שפתב דברי הרי"ף ככתבו וכלשונו כמנהגו הוסיף לבאר וז"ל ורבינו נסים גאון ז"ל פסק דאין הלכה פרב והביא ראיה מהא דתנן בפ"ב דחולין הרוצה לנקר תצירו עושה מקום חוץ לגומא ושומת יורד לגומא ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינין ולאו ראיה היא דלאו אולמיה דהך בריתא כו' ואין ראיה נמי מהא דתניא בפרק אע"פ נחום איש גליא אמר צנור שעלו בו קשקשים ממעכו בצנעה ברגלו ואינו חושש ופסיק התם

הלכתא פנחום דשאני התם דליכא חשדא דאיסורא דאורייתא משום שרואין אותו שעושה פלאחר יד כו' ע"כ.

ועל מה שפכתב דאין ראיה נמי מהא דתניא בפרק אע"פ כו' משום דשאני התם דליכא חשדא דאיסורא דאורייתא כו' דמשמע מדבריו דלא אמר רב כל מקום שאסרו חכמים כו' אלא דוקא באיסור מלאכה דאורייתא ולא באיסור דרבנן וכן פתבו בהדיא התוספות בפרק אע"פ וז"ל ממעכן ברגליו בצנעה כו' והא דאמרו כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור היינו דוקא באיסור מלאכה דאורייתא כמו שזכרנו בתמה אבל לא פנגד העם שאם יראו יסברו שפכסן בשבת אבל הכא לא יראה אלא מלאכה פלאחר יד דהויא דרבנן ולא גזרו רבנן לאסור בחדרי חדרים ע"כ.

וכן פתבו בהדיא ספ"ב דחולין גבי ובשוק לא יעשה פן כו' דמודה רב בהיהא דצינור שעלו בו קשקשים פיון דליכא חשדא דאיסור דאורייתא קשה בעיני טובא היאך אפשר לומר פן שיהי בפרק במה אשה פריה הגמרא על רב מהא דתניא פוקק לה זוג בצנארה ומטייל עמה בחצר ומשני תנאי היא דתניא שזטחן בתמה אבל לא פנגד העם רבי אליעזר ורבי שמעון אוסרין כו' ש"מ בהדיא דאפילו באיסור דרבנן אמר רב כל מקום שאסרו חכמים כו' דאל"כ קשה מאי פריה הגמרא הלא הקושיא מעיקרא ליתא וגם לא הנה משני מידי מדמפרש הגמרא בפרק במה בהמה הטעם שלא תצא לר"ה בזוג אע"פ שהיא פקוק משום דמיקחזי כמאן דאזיל לחינגא והא נדאי דאיסור אזיל לחינגא אינו אלא מדרבנן וא"כ נוכל לומר דלא פליגא הך דברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' עליה דרב פיון דליכא חשדא דאיסורא דאורייתא דומיא לצינור שעלו בו קשקשים כו' שפכתבו התוס' והרא"ש דמודה ביה רב.

וגם על הרי"ף גופיה קשה קצת קושיא אחרת והיא למה המתין עד הנה בפרק חבית לקבוע הלכתא פנומיה דרב למה לא קבע הלכתא פנומיה דרב בפרק במה אשה גבי הא דמשני הגמרא דהברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' פליגא עליה דרב כמו שכתב שם בעל המאור וז"ל דעתו דלית הלכתא פנומיה דרב ולא נעלם מעיני מה שיש לומר בישוב קושיא זו דאלימא ליה סתם משנה דהכא בפרק חבית לקבוע דבריו עליה אמנם יותר נכון בעיני ליישב קושיא זו עם כל הקושיות הנזכרים בתרוץ אחר מרנוח יותר והוא משום דסבר הרי"ף דהא דאוקימנא בפרק במה אשה כתנאי והברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' פליגא עליה דרב בדרה דחויא בעלמא משני הכי לפי מאי דקס"ד דמקשן דאין חילוק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן דאפ"י באיסור דרבנן אמר רב כל מקום שאסרו חכמים כו' אבל לפי האמת ליתא דלא פליגא הברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' עליה דרב כי רב לא אמר פן אלא דוקא באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן ולמד זה מדלא אשכחן פלוגתא דתנאי דרבי אליעזר ור"ש אוסרין גבי פוקק לה זוג בצנארה כו' אלא דוקא גבי איסור מלאכה דאורייתא כמו שזכרנו בתמה אבל לא פנגד העם ש"מ דמודו רבי אליעזר ור"ש גבי פוקק לה זוג בצנארה כו' פיון שאינו איסור דאורייתא וכיון דרב ס"ל כרבי אליעזר ור"ש הלכך יש לנו לומר לקושטא דמילתא דמודה רב גבי פוקק לה זוג בצנארה כו' נאפילו את"ל דלקושטא דמילתא משני הגמרא בפרק במה אשה כתנאי והברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' פליגא עליה דרב אפ"ה לא חש הרי"ף להך

אוקימתא והוא מפרש מסברא דנפשיה דהברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' לא פליגא עליה דרב דלמעט במחלוקת עדיף טפי והיינו דאיכא למימר דלא אמר רב כל מקום שאסרו חכמים כו' אלא דוקא באיסור מלאכה דאורייתא ולא באיסור מלאכה דרבנן כמו שפירשו התוס' והרא"ש.

וכדי שלא תתמה היאך שינה שלא יחוש הרי"ף לאוקימתא דגמרא ויפרש מסברא דנפשיה פירוש אחר אמן לה דמיון דומה מכל צד בנדון זה גופיה שהרי בירושלמי בפרק בתרא דכלאים קאמר בהדיא דהמשנה דבפ"ב דחולין דקתני אין שוחטין בגומא אבל עושה אדם גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה ובשוק לא יעשה פן וכו' פליגא עליה דרב וכמ"ש רבינו נסים גאון ואפ"ה לא חש הרי"ף וכל הפוסקים העומדים בשטתו דהלכתא פנותיה דרב להך אוקימתא דירושלמי ופסקו במתניתין דחולין והיינו משום שהרי"ף וסייעתו מפרשים מסברא דנפשיהו דלא פליגא המשנה על רב דשאני התם דהרואה אומר לנשר חצירו הוא צריך וליכא חשדא כלל כמו שפירשו התוספות והרא"ש ואפילו את"ל שהרי"ף גופיה סבר שהאמת הוא עם האוקימתא דגמרא בפרק במה אשה דפליגא הברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' עליה דרב משום דקים לה דרב גופיה ס"ל דאפילו באיסור דרבנן אמרינן כל מה שאסרו חכמים כו' אפ"ה שפיר פסק הרי"ף כמו הברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' משום דלא פסק הרי"ף בפרק חבית הלכתא פנותיה דרב אלא דוקא באיסור מלאכה דאורייתא דומיא לנדון של סתם מתניתין ומחלוקת דברייתא שקבע הרי"ף דבריו עליה דהיינו שוחטן בחמה אבל לא פנגד העם וגם הראה שהביא הרי"ף מדמקשינן מה היא דרב בפ"ק דע"א דקאמר מאי אינו נראה כו' היינו נמי איסור דאורייתא אבל מאיסור דרבנן לא מיירי כלל ועיקר והבו דלא לוסוף עליה דבשל סופרים הלך אחר המיקל ומזה הטעם לא קבע הרי"ף הלכתא פנותיה דרב בפרק במה אשה גבי הא דמשני הגמרא כתנאי דהברייתא דפוקק לה זוג בצנארה כו' פליגא עליה דרב משום דהרי"ף סבר דבזה לית הלכתא כרב מהטעם שפירשתי דבשל סופרים הלך אחר המיקל וזו היא סברת כל הפוסקים דאזלי בשיתת הרי"ף ובהו נסתלקה קושית בעל המאור ז"ל מעל הרי"ף וכל הפוסקים העומדים בשטתו ועוד כתב בעל המאור ז"ל ולידין סתם מתניתין עדיף דתנן שוחטן בחמה אבל לא פנגד העם ואע"ג דבמסכת ע"א מקשינן ומפרקינן אליבא דרב לא חיישינן לה וכמה וכמה יש לנו פירושא בה בגמרא כדמקשינן ומפרקינן בגמ' בפרק יציאות השבת אליבא דריב"ל דאמר פינון שהגיע תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפולל וקי"ל דלית הלכתא פנותיה כו' ע"כ.

ואני תמיה טובא עליו היאך בא להתיר קשר של קיימא שהוא מוסכם ומקובל מפי גמרא ערוכה והגאונים ז"ל דכל היכא דהקשה ומתרץ או שקלו וטרו אמוראי אליבא דחד תנא או אמורא הלכתא פנותיה פי שהיא דאמרינן במסכת שבת מדקא מתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה הלכתא פנותיה ואפילו באיסור חמור של אשת איש סמכו ראשונים על כך פי שהיא דגרסינן בפרק הזורק גט רבי אליעזר אומר אם לאלמר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט וכתב הרי"ף ור"ח ז"ל מדקא מפרשי אמוראי דברי ר"א שמע מינה הלכתא פנותיה וכן כתבו התוספות בע"א פרק השוכר את הפועל בדבור המתחיל ורבא אמר הא מני ר"מ היא כו' וז"ל מדקא פריף גמרא ממילתיה דחזקיה ש"מ דהלכה כמותו כו' וכן כתבו בפרק מי שמתו ובשאר דוכתי טובא מה שהביא ראיה לדבריו מפרק יציאות

השבת לאו ראיה היא מפני שפבר הרגישו בזה התוספות והרא"ש בפ"ק ותירצו בטוב טעם ודעת וז"ל וא"ת פיון דלא פסקינון פריב"ל אם פן נוקמא למתניתין במנחה קטנה אבל בגדולה יהא מותר להתחיל אפילו בסעודה גדולה דלא מוקמינון במתניתין במנחה גדולה ובסעודה גדולה אלא משום שלא תקשה לריב"ל ואנו לא ס"ל פנותיה וי"ל דנהי דלא קי"ל פנותיה בהא דאסור לטעום פלום קודם שיתפלל אלא מותר לאכול פירות בהא מיהא קי"ל פנותיה שאם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה שמפסיק מדלא משגי לא קי"ל פריב"ל עכ"ל.

ובזה נתקיימו דברי הרי"ף והרמב"ם וסמ"ג והרא"ש והטור פהוגן וכשורה פהלקה למשה מסיני מסורה והאל יכפיל שכוך טרחנו אשר טרחנו לדונם לזכות וידין אותנו לכף זכות: כא) בפרק כמה מדליקין תנו פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה ר"ע אומר טהורה היא ומדליקין בה כו' ובגמרא רבא אמר ה"ט דר"א לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת פירוש לפי שאינה דולקת יפה ואתי לאטווי ורבי עקיבא לא חייש דילמא אתי לאטווי וכתב שם הרא"ש וז"ל ונוהגות הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מהובבת ויאחז בה האור היטב ומנהג יפה הוא ומיהו הלכה פריב"ל עקיבא דמדליקין אע"פ שאינה מחורכת דרבי אליעזר דשמותי הוא ועוד כו' ע"כ.

ואני שמעתי ולא אבין היאך פתב ומנהג יפה הוא דהא פריש פ"ק דברכות תנו אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והטייתי לקרות פדברי בית שמאי וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו פדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל ומכאן כתבו הפוסקים ומפלגם הטור א"ח בשם רב עמרם מי שרוצה להחמיר לעמוד פשהוא יושב ולקרות ק"ש מעומד לא יאות עביד ונקרא עברינא וצריף לגעור בו שמצותה אף מיושב ואם פן הלא נמי הנה ראוי לגעור בהן ולמחות בינן פינון שנוהגות פדברי רבי אלעזר דשמותי הוא דהיינו פדברי בית שמאי וכי האי גוונא פתב הרב מהר"ש לוריא ז"ל בתשובה סימן נ"ד על מה שנוהגות הנשים שלא לאכול פשור באותן ג' שבועות שפין המצרים ומוסיפין עוד עד שבת נחמו דאפילו התרה לא צריף ואדרבה לא יאות עבדי ויש למחות בינן מדפסק רבא בהדיא דהלכה פריב"ל מאיר דלאחר התענית מותר מיד ודלא פריב"ל דאסור פל השבת והביא ראיה מעובדא דרבי טרפון ושמא יש לומר דלא אמרו לרבי טרפון פדאי היית לחוב בעצמך כו' אלא מפני שמסר נפשו לעשות הלכה למעשה פדברי בית שמאי ולעבור על דברי בית הלל פדפירש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה וז"ל סכנתי בעצמי שמתני נפשי בכפי לפי שהוא ירד מעל בהמתו וישב לארץ והטה ועל דעת בית הלל הנה יכול לקרות ק"ש והוא הולך רוכב על בהמתו.

כו' ונ"ל הא דפירש שמתני נפשי בכפי כו' מפני דלשון וסכנתי בעצמי דייק פן שהוא בעצמו הכניס עצמו לסכנה זו דאל"כ הנה ליה לומר ונסכנתי מפני הלסטים אבל אפתי קשה דהא אמרינון בירושלמי פ"ק דשבת פל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וא"כ היאך פתב ומנהג יפה הוא וכבר נזכרו מזה התוס' שכתבו דבחנפם נהגו הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מהובבת דהא אין הלכה פריב"ל אליעזר דשמותי הוא ועוד כו' ושמא יש לומר דלא אמרו בירושלמי פל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אלא

כְּשֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ חוֹמְרָא אֶבֶל הֵכָא אֲפֹשֶׁר לוֹמַר שְׂאִין הַנְּשִׁים מְכַוְּנוֹת לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ חוֹמְרָא לְמִיחַשׁ דְּיִלְמָא אֲתִי לְאֵטוּיִי כְּשֵׁלֵא יִהְיֶה מְהוּבְהֶבֶת כְּדַחֲיִישׁ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֲלֵא לְהִנָּאֲתֵם וּלְטוֹבְתֵם עוֹשִׂים כֵּן דְּאִיכָּא טְפִי שְׁלוֹם בֵּית כְּשֶׁהֲנִיר דּוֹלְק יָפֵה וְאִף בְּחוּל הָיוּ עוֹשִׂים כֵּךְ וְכִי הָאִי גִנְנָא מִמֶּשׁ כְּתִב בְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה לַעֲנִין שְׁרֵטוּט תְּפִילִין דְּלֵא נִקְרָא הַדְּיוּט מִי שְׁמִשְׁרֵטט אַע"פ שְׁמֵן הַדִּין א"צ שְׁרֵטוּט כִּינֵן שְׁעוֹשֶׂה הַשְׁרֵטוּטִין כְּדִי לְכַתּוּב בְּיִשְׁרָאֵל וְלֹא מִשׁוּם חוֹמְרָא.

וְאֵגַב דְּאַתָּא לִידֵן הֵךְ מִימְרָא כֹּל הַפְּטוּר מִן הַדְּבָר וְכוּ' נִימָא בֵּיה מִיְלֻתָּא. כֹּל יָמֵי הַיִּיטִי קוּהָה עַל זֶה הַמֵּאֲמָר וְעַל הָא דְאֲמָרוּ לֹא דִיִּיךָ מַה שְׁאַסְרָה הַתּוֹרָה הֵיאָךְ מִצְּאֵנוּ יְדִינוּ וְרַגְלֵינוּ בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ שְׁהָרִי אָנוּ עוֹשִׂין הַרְבֵּה דְּבָרִים לְמֵאוֹת וְלֵאלֻפִּים שְׂאֵנוּ פְּטוּרִים מִן הַדִּין מִשׁוּם חוֹמְרָא וּפְרִישׁוֹת וְכֵךְ צוּוּ הַחֲכָמִים קַדְשׁ עֲצָמָךְ בַּמְּנוּחָה לָךְ וְכֵךְ אֲמָרוּ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי עֲשׂוּ מִשְׁמַרְתְּ לְמִשְׁמַרְתִּי וְכִהְנֶה רַבּוֹת.

וְהִיָּה נִרְאָה לְכַאוּרָה בְּעֵינַי לִיִּישׁב שְׁלֵא אֲמָרוּ כֹּל הַפְּטוּר מִן הַדְּבָר כּו' אֲלֵא דְוִקָא עַל דְּבָר שְׁלֵא יָכוֹל לְבוֹא לִידֵי אִיסוּר דְּאָז לֹא שְׁיִיךְ בֵּיה חוֹמְרָא אוּ פְרִישׁוֹת. שׁוּב עֵינֵינִי בִירוּשְׁלָמִי בְּמִקוּם מוֹצֵא הַדִּין וּמִצְּאֵתִי שֵׁם דְּלִיתָא וְנ"ל הִירוּשְׁלָמִי רַבִּי מִיִּישׂא וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק הוּוּן יִתְבִּין אֶכְלִין בְּחֻדָּא מִן כְּנֻשְׁתָּא עֵילִייתָה אֲתָא עֲנַתִּיה דְּצִלוּתָא קָם לִיה רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִצְּעִלִיָּיא א"ל רַבִּי מִיִּישׂא וְלֹא כֵן אֵלְפִין רַבִּי אִם הַתְּחִילוּ אִין מְפָסִיקִין וְתַנִּי חֲזַקִּיה כֹּל מִי שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַדְּבָר וְעוֹשֶׂהוּ נִקְרָא הַדְּיוּט אֲמַר לִיה וְהַתְּנִיא חֲתָן פְּטוּר חֲתָן אִם רוּצָה לְקָרוֹת קוּרָא א"ל יְכִיל אֲנָא פְתֵר לָהּ כַּר"ג דְּאֲמַר אִינִי שׁוֹמֵעַ לְכֶם לְבַטֵּל מִמֶּנִּי עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם שְׁעָה אַחַת ע"כ.

הָרִי קָמֵן מְבוֹאָר דְּאִפִּילוּ עַל דְּבָר שְׁיָכוֹל לְבוֹא לִידֵי אִיסוּר אֲמָרוּ כֹּל הַפְּטוּר מִן הַדְּבָר כּו' וְאֲדַרְבָּא מִדְּבָרֵי סֵפֶר הַתְּרוּמָה בְּהַלְכוּת תְּפִילִין שְׁהִבְאֵתִי לַעֲלִימִשְׁמַע בְּהַדְּיָא דְּלֵא אֲמָרוּ הַפְּטוּר מִן הַדְּבָר כּו' אֲלֵא דְוִקָא עַל דְּבָר שְׁיָכוֹל לְבוֹא לִידֵי אִיסוּר וְעוֹשֶׂהוּ מִשׁוּם חוֹמְרָא וְלֹא בְּדֶרֶךְ שְׁלֵא יָכוֹל לְבוֹא לִידֵי אִיסוּר כְּמוֹ תְּפִילִין אִם מִשְׁרֵטֵן וְכִהְנֶה רַבּוֹת.

וְשָׂמָא י"ל שְׁלֵא אֲמָרוּ קַדְשׁ עֲצָמָךְ בַּמְּנוּחָה לָךְ אֲלֵא דְוִקָא שְׁלֵא יִלָּךְ אַחַר מְנוּחָתוֹת אֶבֶל לֹא לְאַסְנוֹר עָלְיוּ לְגַמְרֵי אִיזָה דְּבַר מַה שְׁהַתִּירָה הַתּוֹרָה וְכוּ' ג"מ"ש עֲשׂוּ מִשְׁמַרְתְּ לְמִשְׁמַרְתִּי וְעִדִּין הַדְּבָר צְרִיךְ עֵיוֹן: כב) שְׁשֵׁאלַת מִמֶּנִּי הָאֵח הַחֲכָם הַשְּׁלֵם סִינִי וְעוֹקֵר הָרִים כְּמַהר"ר בְּרוּךְ יצ"ו דְּבִירוּשְׁלָמִי דְּמִצִּיעָא רִישׁ פְּרָק הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים שְׁנִינוּ עָלָה דְּמַתְּנִיתִין דְּקַתְנֵי הַפֶּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה אֲמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא זֹאת אוֹמְרַת הַמְּנַהֵג מְבַטֵּל אֶת הַהֲלָכָה מִשְׁמַע דְּהַמְּנַהֵג מְבַטֵּל הַלְכָה גְּמוּרָה כְּגוֹן הֵכָא גַבִּי פּוֹעֲלִים דְּמִדְּאוּרִיִּיתָא חֲזִיב הַפּוֹעֵל לְהַעֲרִיב כְּדִילִיף בְּגַמְרָא דִּידֵן מִקְרָא דִּיצָא אֲדָם לְפַעֲלוֹ וְגו' מ"מ אִם נִהְגוּ שְׁלֵא לְהַעֲרִיב אִינוּ יָכוֹל לְכוּפּוֹ וְאֵלוּ בִירוּשְׁלָמִי דִּיבְמוֹת פְּרָק אֶלְמָנָה לְכַהֵן גְּדוֹל שְׁנִינוּ אִם הַהֲלָכָה רוּפְפַת בְּיָדָךְ הֵלָךְ אַחַר הַמְּנַהֵג מִשְׁמַע דְּוִקָא כְּשֶׁהִיא רוּפְפַת אֶבֶל הַלְכָה גְּמוּרָה לֹא מְבַטְלִין מִקְמֵי מְנַהֵגָא.

וְעוֹד שְׁשֵׁאלַת קוּשְׁיָא אַחֲרַת הֵיאָךְ כְּתִב הַמְּרַדְכֵי בְּשֵׁם א"ז בְּרִישׁ פְּרָק הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים עַל הִירוּשְׁלָמִי וְנ"ל כְּתִב בְּסֵפֶר א"ז כְּגוֹן שֶׁהוּא מְנַהֵג קְבוּעַ עַל פִּי חֲכָמֵי הַמְּקוּם כּו' עַד וְזֵהוּ שְׁאֲמַר מְנַהֵג מְבַטֵּל הַלְכָה פִּי מְנַהֵג וְתִיקִין אֶבֶל מְנַהֵג שְׂאִין לוֹ רְאִיָּה מִן הַתּוֹרָה אִינוּ

אלא פטועה בשיקול הדעת וכמה מנהגים גרועים דלא אזלינן בתרייהו פדמפרש ר"ת
בבבא בתרא גבי הפל כמנהג המדינה גבי גויל וגזית כו' ע"כ.

דמשמע שאין המנהג מבטל הלכה אפילו לענין ממון אלא דוקא מנהג ותיקין דהא
אמתניתין דהשוכר את הפועלים קאי וקלא גמרא ערוכה שנינו בפרק הגוזל בתרא ובלבד
שלא ישנו ממנהג החמרים וממנהג הספנים אלמא דאע"ג דדין תורה לחשוב לפי ממון
ולפי משוי מ"מ המנהג חמרים וספנים מבטל ההלכה ואיך אמר הא"י דדוקא מנהג ותיקין
מבטל הלכה ולא עוד אלא המרדכי בעצמו כתב פן בריש בבא בתרא וז"ל והרב רבי
אבגדור פהן השיב וז"ל איש הבא אל עיר נושבת יהודים אם צריך ליתין מס תוך י"ב
חדש אם מנהג קבוע שם לחובה איני יודע לפטרו פדתנן בפרק הפועלים הפל כמנהג
המדינה וגרסינן עלה בירושלמי זאת אומרת המנהג מבטל את ההלכה כו' עד אלמא מנהג
בני העיר דוחה את דין חכמי הגמרא אע"פ שמצאו לו סמך מן המקרא ולא מנהג חכמים
בלבד אלא אפילו מנהג החמרים והספנים יש לסמוך עליו כדאמרינן בפרק הגוזל בתרא
ובלבד שלא ישנו ממנהג החמרים וממנהג הספנים ובפ"ק דב"ב אמרינן רשאינן בשני העיר
להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר הפועלים ולהסיע על קצתן עכ"ל.

משמע דכמנהגי ממונות לא בעינן מנהג ותיקין. ולקיים גזרתה גזירת מלך שנסתי את
מתני נאקום נאסובבה בשוקי המשנה והגמרא גם ברחובות הפוסקים והמפרשים ז"ל
חדשים גם ישנים עד שמצאתי את שאהבה נפשך החכמה ואען ואומר דע אחי נראש
שפבר קדמוך הרב מהר"ר אייזיק שטיין ז"ל בבאורי ל"ג בקושא הראשונה ותיגרין
ז"ל ונראה לי דלא קשיא מידי דהתם בפרק הפועלים מייירי לענין ממונא ויש פח ביד
חכמים להפקיע ממונא דהפקר ב"ד הפקר אע"ג שדין תורה להיקף וכן מציינו בפרק איזה
נפש האי סיטומתא קניא ובאתרא דנהגי למיקני כו' אבל בירושלמי דאלמנה לכ"ג מייירי
לענין איסורא ובאיסורא אין שייך להתיר דבר האסור מחמת מנהג וליהכי אמרינן אם
הלכה רופפת הליך אחר המנהג כו' עכ"ל.

וקשה לי על דבריו שכתב ובאיסורא אין שייך להתיר דבר האסור מחמת מנהג והא
ליתא דהא גרסינן בפרק הקומץ רבה ובפרק מצות חליצה אמר רב פהנא אמר רב אם
יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שפבר
נהגו העם בסנדל כו' ש"מ בהדיא דאפי' עבדו איסור שבקינן להו בההוא מנהגא שיהי
ידעינן על פי אליהו שההלכה היא הפה מהמנהג ואפ"ה אמר אין שומעין לו שפבר נהגו
העם בסנדל.

ושמא י"ל דדוקא כשהמנהג הוא בדבר האסור רק מדרבנן כחליצת הסנדל דמדאורייתא
שרי בין במנעל בין בסנדל בכה"ג דוקא אין שומעין לאליהו ובכה"ג הוא דאמרינן
בירושלמי המנהג מבטל הלכה לא שיהא בדבר עקירת דבר מן התורה אלא דבר שהוא
מדרבנן אי נמי אפילו דבר האסור מן התורה אבל אין איסורו מפני שבתורה פתוספת
יום הכפורים אבל כשהמנהג הוא בעקירת מצוה המפורשת בתורה לא שבקינן להו
בההוא מנהגא דבכה"ג לא אמרו המנהג מבטל הלכה ותדע דהא אמרינן בפ"ק דראש
השנה נהגו העם בחרויבין כרבי נחמיה ופריה מבנות שוח ומסיק ומשני דאמר ליה במקום
איסורא פי נהגי מי שבקינן ליה הרי בהדיא משמע דכל שנהגו הפה ההלכה במקום

איסורא לא שבקינן להו ביהווא מנהגא וא"כ יש להקשות על הסוגיא דיבמות ומנחות
שהבאתי דמשמע להיפך דכל שנהגו הפך ההלכה אפילו במקום איסורא שבקינן להו
בהווא מנהגא אלא על פרכת צריף אפה לחלק ולומר פשהמנהג הוא בעקירת מצוה מן
התורה לא שבקינן להו ביהווא מנהגא כמו המעשר של חרובין דפליגי רבנן ור' נחמיה
אי משעת לקיטה אי משעת חניטה דאם הלכה כרבנן והם נהגו כרבי נחמיה נמצא שלא
קיימו מצות מעשר כלל וכמו שכתבו הרא"ש והר"ן ו"ל בי"ט ריש פירק המביא גבי הנח
להם לישאל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וה"מ בדרכנן אבל בדאורייתא לא
ולא היא לא שגא בדאורייתא ול"ש בדרכנן לא אמרינן להו ולא מידי דהא תוספת יום
הפפורים דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי וכתבו
הפוסקים הנזכרים בשם בעל העיטור דוקא במידי דאתא מדרשא פגון תוספת עינוי דיום
הפפורים אבל במידי דכתיבא באורייתא בהדיא מחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי ע"כ.

וכי האי גוונא כתב הרא"ש ו"ל בתשובה כלל כ"ח סימן י"ג ונהביאו הטור ח"מ בסימן
ס"א ו"ל והא דכתבינן בין דיני א"ה יש לפרשו שלא לעקור דבר תורה פגון אי גברא
אלמא וכו' שאין המנהג יכול לעקור דבר תורה וכה"ג כתב מהרי"ק ו"ל בשורש כ"א
שרוצה להפקיע ירושת בן הבכור באמרו כי המנהג מבטל הלכה וכי נהגו בארץ ההיא
להשוות הבכור והפשוט והשיב שאין במנהג זה ממש משום דעוקר דבר מן התורה.

והשתא אפשר ליישב דברי הרב מהר"א שטיין ו"ל הא דכתב ובאיסורא אין שייך להתיר
דבר אסור מתמת מנהג היינו דוקא דבר האסור מן התורה אלא דא"כ הנה ליה לפרש
ותמיה אני טובא עליו למה לא הזכיר מה שכתב הרב הנמוקי בשם הריטב"א ו"ל ביישוב
קושיא זו בפירק מי שמת בשמעתין דשושבינות ואולי אשתמיטתיה ו"ל אמר המחבר
הא דקיי"ל מנהג מבטל הלכה כתבו שהנכון שכל מנהג שהוא בתנאי בני העיר מבטל
הלכה גמורה ככל תנאי שבממון שהוא קיים אבל מנהג שהוא סתם אינו מבטל דין גמור
אלא בדבר שהוא רופף ואין דינו מחנור יפה הריטב"א ו"ל עכ"ל הרב הנמוקי והוא נלמד
מדברי הרמב"ן ו"ל שכתב בחדושי בפירק מי שמת דף קמ"ד ו"ל יש מפרשים מקום
שנהגו דקתני בכולא שמעתא סתמא במקום שנהגו קאמר דאי איכא מנהג פשיטא דבתר
מנהגא אזלינן ואיכא דאמרי כי אמרינן מנהג מילתא היא פגון שהתנו עליו בני העיר או
ז' טובי העיר במעמדן אבל שאר מנהגים לא מבטלינן בהו הלכה אלא בהלכה רופפת
והלקתא כי האי לישנא בתרא עכ"ל הרמב"ן ו"ל ונהביאו הרב ריב"ש בתשובה סימן
שמ"ה ופירש דבריו ו"ל שאם נהגו על דרך משל שהמלנה את חבירו בעדים לא יהיה
נאמן לומר פרעתי או ששומר חנם יהיה חייב פשוט אין מנהגם פלום לבטל הלכה
ברורה אא"כ התנו עליו אבל בעניני הקניות וכן בשכירות הפועלים ודומה לזה כל שנהגו
בין הסוחרים בקניית הסחורה ואין חוזרים בהם וכן הפועלים בשכירותם הולכים אחר
מנהגם אפילו בסתם מנהג ומבטל הלכה המצריכה קנין או משיכה וכן בעניני הגדוניות
והתנאים הרגילים בה הולכים אחר המנהג אפילו לא התנו עליו בני העיר עכ"ל הריב"ש
ו"ל הרי הקושיא ראשונה מתורץ ביישוב מרנוח ומנספם מפי קמאי ובתראי ו"ל וביישוב
קושיא שנית ששאלת כבר כתב בזה הרב מהרי"ק ו"ל בשורש ק"ב ו"ל ופשיטא דאין
לומר דהא דאמר בירושלמי מנהג מבטל הלכה דהיינו דוקא לענין ממון דאמתניתין
דהשוכר את הפועלים קאי שהרי כתב המרדכי ו"ל וכתב בא"ז פגון שהוא מנהג קבוע

על פי נתיקין וכו' ש"מ אפילו לעגנו איסור איתמר דמבטל הלכה דאי דוקא לעגנו ממונא
אזלינן בתר מנהגא היכי מצוי למימר דוקא פמנהג נתיקין חכמי המקום הא לעגנו ממון
אזלינן בתר מנהגא אפילו מנהג חמרים וספנים פדאיתא בהדיא בפרק הגזול בתרא
דאע"ג דדין תורה לחשוב לפי ממון ולפי משוי מ"מ מנהג חמרים וספנים מבטל הלכה
ואיך אמר א"ז דוקא מנהג נתיקין מבטל הלכה ועוד דאי אפילו לעגנו ממון בעינן שיהיה
מנהג נתיקין קודם שיבטל הלכה א"כ מאי פריה בפרק הפועלים אריש לקיש דאמר פועל
בכניסתו משלו כו' ונחזי היכי נהוג ונהוצרה לדחוק ולהעמידה בעיר חדשה ובלקייטאי
נוקמא אפילו בעיר ישנה ובדלא לקוטאי וכגון שאין שם מנהג נתיקין אלא ודאי פשיטא
דלא עלה על לב שום פוסק לומר דלעגנו ממון יצטרף מנהג נתיקין ולעגנו איסורא הוא
דאמר דבעינן מנהג נתיקין עכ"ל.

והנה מדבריו נלמוד שאין שום סתירה לדברי המרדכי דריש פרק הפועלים מההיא דפרק
הגזול בתרא מפני דמה שפתיב בר"פ הפועלים דבעינן מנהג נתיקין מייירי דוקא לעגנו
איסורא אבל בממון לא בעינן מנהג נתיקין אלא אפילו מנהג חמרים וספנים והיינו במה
שפתיב בריש ב"ב.

אמנם לילא דמסתפינא מחבראי הייתי אומר שלא יצאו דברים אלו מפיו אלא אינה
תלמיד טועה פתיב פן בשמו מפמה טעמים ברורים שאין להרהר אחריהם חדא שיהי
הירושלמי קאי בנדאי אממון מדאמר זאת אומרת אמתניתין דהשוכר את הפועלים וכיון
שהא"ז פתיב דבריו בלשון פירוש על דברי הירושלמי איך יתכן לומר שהא"ז מייירי
בעגנו איסור לחוד ולא בדין ממון כלל שלא כדברי הירושלמי שעשה הא"ז פירוש עליו
ועוד שיהי הרב מהרי"ק ז"ל בעצמו פתיב בסוף שורש קס"א על דברי המרדכי וא"ז
ז"ל ומדכתבו גבי משנתנו דהשוכר את הפועלים וגם מדהביא ראיה מההיא דריש ב"ב
וכו' משמע דהוא הדין בכהאי גוונא עכ"ל.

הרי קמן מבואר באר היטב דס"ל דקאי דברי א"ז על דינא דמתניתין השוכר את הפועלים
וכן פתיב בהדיא בשורש ח' על דברי המרדכי וא"ז ז"ל הרי לה דאפילו בממון בעלמא
כגון שכירות פועלים או מחיצות שבין השותפים אין המנהג מבטל שורת הדין אא"כ
הוא מנהג קבוע על פי נתיקין וצריף שיהיה לו ראיה מן התורה דאל"כ הרי הוא כמנהגים
הגרועים שאין אנו הולכים אחריהם עכ"ל.

וכן פתיב בהדיא בשאר דוכתי טובא לדעת א"ז דאפילו בממון בעינן מנהג נתיקין ועוד
דזה הלשון סתור מיניה וביה דבתחלה פתיב ש"מ אפילו לעגנו איסור איתמר דמבטל
הלכה דאי דוקא לעגנו ממונא כו' ש"מ דס"ל דעיקר דברי הירושלמי וא"ז קאי לעגנו
ממונא אלא דלאו דוקא לעגנו ממונא איתמר ולכסוף מסיק וכתב דלא קאי כלל לעגנו
ממונא אם לא שתאמר דמ"ש בתחילה ש"מ אפילו לעגנו איסור איתמר כו' לא קאי על
הא"ז אלא על הירושלמי לבד.

והנה הקושיא השניה ששאלת במרדכי עדיין במקומה עומדת ונגעתי ומצאתי תרוץ
מרווח ומוסכם מכל הפוסקים מתוך דברי בעל תרומת הדשן סימן שמ"ב שחילק בין
הדברים שרבים צריכים להיות מצורפים יחד בשנותפות פעניני מסים וכן צרכי חמרים
וספנים וכל פי האי גוונא שפאו רבים להשתתף בו אין צריף נתיקין ונתן טעם לשבח

דאי מצרַכַת להו למיזל בַּתּר דין תּוֹרָה בְּכָל דְּבַר לְעוֹלָם תּהא מְרִיבָה בִּינֵיהֶם מִשׁוּם הִכִּי מַעֲיָקְרָא מְחִלו אַהֲדָדִי לְנוֹתֵר עַל דִּין תּוֹרָה וְגַמְרִי וּמְקַנֵּי לְמִיזַל בַּתּר סִדְר מְנַהֵג דִּידְהוּ.

וּכְעֵין זֶה פְּתַב מְהֵרָ"ם דְּשׁוֹתְפִים קוֹנִים וּמְקַנֵּים וּמְתַנִּים אַהֲדָדִי בְּאַמִּירָה בְּעֵלְמָא וְעַל יָדִי דְאִי וְכו' וְהָא דְכַתְבַּהּ אַ"ז דְּבַעֲיָנָן מְנַהֵג וְתִיקִין קָאֵי עַל שְׂכִירוֹת פּוֹעֲלִים וְעַל חִילּוּק חֲצָרוֹת וּבִתִּים וּבְגִין שְׁלֵהֶם וְכֵן שְׂכִירוֹת בְּתִים וְחֲצָרוֹת וְכַל כֹּה"ג דְּאִין רַבִּים מְצָרְפִים יַחַד וְגַם לֹא אֶצְטְרֵף מְצָרְפִי לְמַהֲוֵי צִיּוּתִי אַהֲדָדִי לְכַף צְרִיף שְׂיֵהֵי מְנַהֵג וְתִיקִין דְּוָקָא וְתוּ לֹא מִיָּדִי.

וְהוּ אַמַּת שְׁרׁוּב פּוֹסְקִים הַמְּפֹרְסָמִים לֹא הִזְפִּירוּ כְּלָל וְתִיקִין בְּעֵנָן הַמְּנַהֲגִים שְׁהוֹלְכִין אַחֲרֵיהֶם מְכָל מְקוֹם הוֹאִיל שְׂיֵשׁ מְחַלְוֹקַת בֵּין הָאַחֲרוֹנִים אִי בְּעֵינָן מְנַהֵג וְתִיקִין אִפִּי' בְּמִוּנָא הַלְכָף מִיָּדִי סָפֵק לֹא יֵצֵא וְלְעוֹלָם הוֹלְכִים אַחֲרֵי הַמְּוַחֲזָק וּבְפִרְט פְּשָׁבָאִים לְהוֹצִיא מִן הִיתּוּמִים וּמִן הַלְקוּחוֹת כֵּן נ"ל.

וּמַעֲתָה כְּפִי פְּרוּשׁוֹת הַשְּׂמִים כְּסָאוּ יְרוּם וְיִתְנַשֵּׂא עַל כָּל מַלְכֵי רַבָּנָן. כ"ד אַהוּב דְּבַק מְאֹחַ הַצְּעִיר יִשְׁשָׁכֵר בְּעַר אֵיילִנְבוּרְג.

כג) פְּתַב רַבִּינוּ יְרוּחָם ז"ל בְּסִפְרָא אָדָם וְחִוָּה בְּחֻלְק חֲמִישִׁי נְתִיב ט"ו אוֹת כ"ח וְז"ל בְּשׁוֹר חֵי שְׁנַתְנוּ לְכָלִי רוּחַ שְׁהוֹסֵר מְעַל הָאוּר וְנִדְבַק בְּדוֹפְנֵי הַכְּלִי יָבֵשׁ כְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת שְׁמוֹתָר עַל הַהִיא דְּשִׁבְתָּ בְּפָרְק פִּירָה דְּבִשְׁרָא תּוֹרָא לֹא בְּשִׁלְהָ וּמ"מ אִם נְמַלַּח וְעַדִּינָן לֹא עֲמָדָה בְּמַלְחָה וְהַדְּבִיקָה בְּתוֹף פְּלִי רוּחַ אָסוּר וְלֹא מִיבְעִיא אִם מְלִיחָה יִשְׁנָה הִיא דְּמַמְהֵרַת לְהַתְּבַשֵּׁל אֲלָא אֲפִילוּ נְמַלַּח עֲתָה אָסוּר שְׂאֵע"פ שְׂהַבְשֵׁר אִינוּ מְתַבַּשֵּׁל לְחִלוּחִית הַדָּם שְׁבַתּוּכוּ מְתַבַּשֵּׁל וְנִבְלַע בְּבִשְׁרָא וְאָסוּר וְכֵן פְּתַב הָרָא"ש וְנִרְאָה לִי כִּי מַה שְׂאָמְרוּ בְּמַלּוּחַ יִשְׁן דְּמַמְהֵר לְהַתְּבַשֵּׁל דְּמִיָּרִי שְׂהַכְּלִי רֵאשׁוֹן הוּא שֶׁל חֵלֵב כְּגוֹן קְדֻרָה חוֹלְבַת דַּא"ל כֵּן אִין כְּאִן לְחִלוּחִית וְלֹא דָם בְּבִשְׁרָא עַד שְׂיִתְבַּשֵּׁל וְיֵהֵי נִבְלַע בְּבִשְׁרָא מֵאַחֲרֵי שְׂהַמְּלוּחַ יִשְׁן עכ"ל.

לְכַאוּרָה הֵיךְ נִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁהֵרַב ז"ל הַפְּלִיג דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"ש לְדַעַת אַחֲרַת אֲשֶׁר לֹא עָלָה מְעוֹלָם עַל דַּעַתָם וְלֹא עַל מַחְשַׁבְתָּם כִּי עֵינֵי כָּל רוּאָה תִּרְאִינָה כְּמַה יֵשׁ מִהַדּוֹחַק גְּדוּל לומר כִּי מַה שְׂאָמְרוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"ש בְּמַלּוּחַ יִשְׁן דְּמַמְהֵר לְהַתְּבַשֵּׁל מִיָּרִי בְּכָלִי חוֹלְבַת חֲדָא שְׁהֵרִי הַסּוֹגֵיָא בְּגַמְרָא דְּפָרְק פִּירָה שְׂפַתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"ש דְּבִרֵיהֶם עָלֵיהֶּ אֵיירִי מַעֲנִין אִיסוּר וְהִיתָר בִּישׁוּל שְׁבַת וְאִיף יִעָלָה עַל הַדַּעַת שְׁהֶם כְּתָבוּ דְּבִרֵיהֶם לְעֵנָן אִיסוּר וְהִיתָר הַחֲתִיכָה בְּשׁוֹר מִשׁוּם בִּישׁוּל בְּשׁוֹר בְּחֵלֵב שְׂלֹא כְּדָבְרֵי הַסּוֹגֵיָא וְכַבֵּר מְצִינּוּ לְבַעַל הַטּוֹרִים שְׁנִזְהָר מִזֶּה וּלְפִיכָף כְּתַב בְּסִפְרָא הַרְמְזִים קִיצוּר פְּסָקֵי הָרָא"ש דִּין זֶה שֶׁל מְלוּחַ יִשְׁן דְּמַמְהֵר לְהַתְּבַשֵּׁל לְעֵנָן אִיסוּר וְהִיתָר בִּישׁוּל שְׁבַת וְכַבֵּר יָדוּעַ שְׂבַעַל הַטּוֹרִים לֹא בָּא בְּסִפְרָא הַרְמְזִים לְכַתּוּב סְבַרַת עֲצָמוּ אֲלָא לְסִדְר בְּקִיצוּר דְּבָרֵי הָרָא"ש ז"ל וְגַם בְּטוֹר א"ח סִמְן שִׁי"ח כְּתַב דִּין זֶה לְעֵנָן אִיסוּר וְהִיתָר בִּישׁוּל שְׁבַת וְכַבֵּר נוֹדַע דְּרַכּוּ שֶׁל בְּעַל הַטּוֹרִים שְׂפַתְמָם דְּבָרֵי הֵם נוֹבְעִים מְבָאָר הָרָא"ש ז"ל וְאֵע"ג דְּלְכַאוּרָה מְשַׁמַּע שְׁהַטּוֹר פְּסָק בְּזֶה שְׂלֹא כְּדַעַת אָבִיו הָרָא"ש ז"ל שְׁהֵרִי הָרָא"ש ז"ל כְּתַב וְז"ל וּמְשַׁמַּע דְּבִשְׁרָא דְּתוֹרָא לֹא בְּשִׁלְהָ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן וּמוֹתָר לְתַת בְּשׁוֹר חֵי לְתוֹף פְּלִי רֵאשׁוֹן שְׂהַעֲבִירוּהוּ מְעַל הָאוּר וּמִיָּהוּ אִי מְלִיחַ יִשְׁן הוּא אֲפִשְׁרָא דְּאָסוּר דְּמַמְהֵר לְהַתְּבַשֵּׁל כְּדַאֲמַרִּינוּ לְעִיל וְאֲפִילוּ נְמַלַּח מְחַדְּשׁ כו' ע"כ.

הרי בהקדיא משמע שדוקא בשר מליח אסור לתת בכלי ראשון שהעבירוהו מעל האור אבל בשר חי שלא נמלח קלל מותר מדכתב ברישא ומותר לתת בשר חי לתוף כלי ראשון כו' ולא נזכר שוב בדבריו שחזר מזאת הסברא ואלו מדברי הטור משמע דאפילו בשר חי שלא נמלח קלל נמי אסור ליתן לתוף כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור כיון שכתב סתם שאסור ליתן אפילו בשר שזר בכלי ראשון שהעבירוהו מעל האור ולא נזכר בדבריו בשר מליח כבר הנה אפשר ליישב שלא הנצרך הטור לכתוב בשר שזר מליח משום דדבר פשוט הוא דאיירי בבשר מליח כיון דלאו אורח ארעא לבשל בשר חי שלא נמלח קלל אי משום אסור דם אי משום היאכל תפל מבלי מלח.

אמנם יותר נכון בעיני ליישב שהטור פירש דמה שכתב הרא"ש בתחלת דבריו דמשמע שמוותר לתת בשר חי לתוף כלי ראשון כן הנה משמע ליה מתחלה אבל לא קאי כן לפי האמת והמסקנא ופירושו זה מוכרח מיניה וביה מדכתב הרא"ש בכתומת דבריו ואפילו נמלח מחדש נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל כו' וכל איש מעיין ישפוט פשטא דלישנא שבתוכו שר"ל בתוף הבשר והינינו שחום רתיחת כלי ראשון שולט בבשר להוציא ממנו הדם והלחלוחית הקרויה בתוף הבשר בפנים עד שנמס וזב לחוץ ומתבשל בפלי ומה"ט כתב הטור בסימן הנזכר לחלוחית שבו מתבשל ולא כתב לחלוחית שעליו משמע אפילו אין לחלוחית עליו מ"מ יש פח לחום רתיחת כלי ראשון לכנס בתוף הבשר בפנים לבשל הלחלוחית שבו וא"כ על כרחך צריך אתה לומר שהרא"ש חזר מדין הראשון דהא כל שכן הוא דכי לא נמלח קלל איכא יותר לחלוחית ודם בתוכו ומתבשל.

ועוד קשה דמשפט דברי הרב ז"ל משמע דדוקא מה שאמרו התוספות והרא"ש במליח ישן דאסור דממהר להתבשל איירי בכלי חולבת אבל מה שאמרו ברישא אם נמלח ועדיין לא עמדה במלחה כו' אסור וכן מה שאמרו בסיפא אלא אפילו נמלח עתה אסור מיירי שאסור משום שנתבשל בדם ולא מיירי מאיסור בשר בחלב ודבר הלמד מעניינו הוא דאל"כ קשה למה כתב הרב ז"ל דין בדיני איסור דם דהו"ל לכתבו בדיני בשר בחלב.

וא"כ יש לתמונהטובא ולהפליא הפלא ופלא היאך אפשר לפרש הרישא והסיפא איירי מאיסור בישול דם והאמצעייתא איירי מאיסור בישול בשר בחלב דא"כ אין נופל עליו לשון ולא מבטיח אם מלוחה ישנה כו' כיון דלאו מחז איסורא קמיירי ובלאו הכי אתה רואה מפורש שנתבונן בלשון התוספות והרא"ש שהעתיק הרב ז"ל דהם לא כווננו בכל דבריהם מתחלה ועד סוף אלא מחז איסורא ומיהו בהא איכא למימר דמה שכתב הרב ז"ל ונראה לי כי מה שאמרו במליח ישן דממהר להתבשל דמיירי בכלי חולבת לא היתה כוונתו לומר דדוקא מה שאמרו במליח ישן דאסור מיירי שנתנוהו בכלי חולבת אבל מה שאמרו אסור ברישא ובסיפא איירי משום איסור דם אלא גם הרישא והסיפא איירי בכלי חולבת ואסור משום בשר בחלב והא דלא הזכיר הרב ז"ל רק מה שאמרו במליח ישן דמיירי שנתנוהו בכלי חולבת היינו משום דבא לאשמועינן מה שהכריחוהו לפרש כן דלא מיירי התוספות והרא"ש בכל דבריהם אלא מפלי חולבת ואסור משום בשר בחלב אבל לולא זאת שאמרו במליח ישן דאסור הנה פשוט בעיניו לפרש דבריהם דמיירי

שְׁנֵתְנֵהוּ בְּכָלִי בְּשֵׁר וְאָסוּר מִשׁוּם דָּם וְלֹא־פּוֹקֵי מִדַּעַת הַטּוֹר שְׁפִירֵשׁ דְּבָרֵיהֶם לַעֲנֵן אִסוּר וְהִיתָר בִּישׁוּל שֶׁבֶת וּמִשׁוּם דְּמַמִּילָא נִשְׁמַע בְּאֵר הַיֵּטֵב דָּאֵם אִין הַבְּשֵׁר מְלִיחַ יִשָּׁן אָסוּר נְמִי בְּכֵהֲאֵי גִוּוֹנָא מִשׁוּם דָּם לְכֹן כְּתֹב הֶרֶב ו"ל דִּין זֶה אֶצְל שְׁאָר דִּינֵי אִסוּר דָּם.

וּמִיָּהוּ אִפְתִּי קָשָׁה דְאַפִּי לְפִי מַה שְׁעָלָה עַל דַּעַת הֶרֶב ו"ל דְּלֹא מִיָּרִי הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"שׁ מְעַנֵּן אִסוּר וְהִיתָר בִּישׁוּל שֶׁבֶת כְּדִפְרִישׁ בְּעַל הַטּוֹרִים אֶלָּא מְעַנֵּן אִסוּר וְהִיתָר הַחֲתִיכָה בְּשֵׁר מִי לַחֵשׁ לִיה בְּאֲזָנָיו פִּי מַה שְׁאָמְרוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"שׁ מְלִיחַ יִשָּׁן שְׁרָצוֹנוֹ לֹא־מֵר שְׁנֵתְנֵיִשָּׁן כ"כ בְּמִלְחָתוֹ עַד שְׁנֵתְנֵיִבֵּשׁ שְׁאִין עָלָיו לֹא לְחִלּוּחִית וְלֹא דָם עַד שְׁהִנְצָרָה לְדַחֲקָה עֲצָמוֹ וְלִפְרֵשׁ דְּבָרֵיהֶם דְּמִיָּרִי בְּכָלִי חוֹלְכֵת וְלָמָּה לֹא פִירֵשׁ מְלִיחַ יִשָּׁן הִינְנוּ שְׁנִמְלַח לְפָנֵי כַּמָּה יָמִים אֲבָל מְוַחַ עֲדִיין בְּכָלִי מְנוֹקֵב שְׁנִמְלַח בּוֹ לְהַכְשִׁירוֹ מִיָּדֵי דְמוֹ וְעֲדִיין יֵשׁ עָלָיו לְחִלּוּחִית דָּם שְׁהָרִי הַטּוֹר י"ד בְּסִימָן ע' כְּתֹב בְּשֵׁם הָרָא"שׁ שְׁיִכּוּלִין לְהַשְׁהוֹת הַבְּשֵׁר בְּמִלְחָה כְּמוֹ שְׁיָרְצוּ וְלֹא כְּהִרְשָׁב"א דְּאִסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּמִלְחָה לְאַחַר פְּלִיטַת כָּל צִירוֹ דְּהִינְנוּ אַחַר י"ב שְׁעוֹת וְהַשְׁתָּא הֵנָּה אֲתִי שְׁפִיר טְפִי דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"שׁ דְּמִיָּרִי שְׁנֵתְנֵהוּ בְּכָלִי בְּשֵׁר וְאָסוּר מִשׁוּם בִּישׁוּל דָּם וּבִסְגָנוֹן זֶה כְּתֹב הַמְרָדְכֵי בְּפָרְק פִּירָה דִּין זֶה וְגִדּוּלָה מְזוֹ כְּתֹב דְאַפִּילוֹ שֶׁהוּא בְּשֵׁר יָבֵשׁ אָסוּר בְּכֵה"ג מִשׁוּם דָּם ו"ל צָרִיכָה מְלִיחָה בִּישׁוּלָא כְּבִשְׂרָא דְתוֹרָא מִשְׁמַע דְּבִשְׂרָא דְתוֹרָא לֹא בְּשֵׁלָה אִפִּי בְּכָלִי רֵאשׁוֹן אֶלָּא ע"י רְתִיחוֹת וּמִכָּאֵן הִיָּה מִשְׁמַע לְהַתִּיר בְּשֵׁר יָבֵשׁ שְׁרָחַץ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן שְׁהִגְבִּיהָ מֵעַל הָאוֹר שְׁנָחוּ מְרִתִּיחוֹתָיו וּמ"מ אִין לְהַתִּיר דְּנֵהִי דְּהַבְּשֵׁר אִינוּ מִתְבַּשֵּׁל דְּלֹא שְׁיִיף בּוֹ בִּישׁוּל מ"מ הַבְּשֵׁר בּוֹלַע דָּם כו' ע"כ.

אֲמַנָּם יַגְעִתִּי וּמִצָּאֵתִי אַחַר רֹב הָעִיּוֹן וְדַקְדֻקַּת שְׁיָפָה כְּנוֹן וְיָפָה פִּירֵשׁ ו"ל וְקוֹדֵם שְׁאֲכַתְּוֹב הַטְּעוֹנוֹת שְׁהַכְרִיחוּהוּ לְהֶרֶב ו"ל לְפָרֵשׁ כֹּן הַסְּפָמְתִי לְכַתְּוֹב הַדַּקְדֻקִּים שְׁהִרְגַּשְׁתִּי בְּלִשׁוֹן הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"שׁ שְׁהַעֲתִיק הֶרֶב ו"ל וְלִפְרֵשׁ דְּבָרֵיהֶם פִּיז ה' הַטּוֹבָה עָלַי.

בְּרֵאשׁוֹנָה יֵשׁ לְדַקְדֻקַּת לָמָּה כְּתֹבוּ בְּרִישָׁא וְנִדְבַק בְּדוֹפְנֵי הַכָּלִי וּבְסִיפָא כְּתֹבוּ וְהַדְּבִיקָה בְּתוֹף כָּלִי רוֹתֵם וְלָמָּה לֹא כְּתֹבוּ לְשׁוֹן אֶחָד בְּרִישָׁא וּבְסִיפָא וְעוֹד לָמָּה לְהוֹ לְכַתְּוֹב כָּלִי וְהַדְּבִיקָה בְּתוֹף כָּלִי רוֹתֵם זִי הִיָּה לְהוֹ לֹא־מֵר וּמ"מ אֵם, נְמַלַּח וְעֲדִיין לֹא עֲמָדָה בְּמִלְחָה אָסוּר וְעוֹד לָמָּה לֹא כְּתֹבוּ וְהַדְּבִיקָה בְּתוֹף כָּלִי רוֹתֵם יָבֵשׁ כְּדַכְּתֹבוּ בְּרִישָׁא.

וְנִרְאָה בְּעֵינֵי דְמַה שְׁדַקְדְּקוּ לֹא־מֵר וְנִדְבַק בְּדוֹפְנֵי הַכָּלִי יָבֵשׁ שֵׁר"ל שְׁהַכָּלִי הוּא יָבֵשׁ שְׁאִין בּוֹ מִים וּמִשׁוּם דְּסֵתָם כָּלִי רֵאשׁוֹן רוֹתֵם לֹא מִשְׁמַע לְהוֹ לֹא־יִנְשִׁי אֶלָּא בְּעוֹד הַכָּלִי עַל הָאוֹר אִי נְמִי אַחַר שְׁנִסְתַּלַּק מִן הָאוֹר אֲבָל יֵשׁ בּוֹ מִים וְעוֹדוֹ מְעַלָּה רְתִיחוֹת כְּעֵין שְׁהִיָּה מְעַלָּה בְּעוֹדוֹ עַל הָאוֹר פִּינּוֹן דְּסֵתָם כָּלִי רֵאשׁוֹן שְׁהוֹשֵׁם עַל הָאוֹר נוֹתְנִין בּוֹ מִים וְאֵם נִתְקַרֵּר הַכָּלִי כָּל כֶּף עַד שְׁהִמִּים שָׁבוּ אִינָם מְעַלִּים רְתִיחוֹת אֲז לֹא נִקְרָא כָּלִי רֵאשׁוֹן וְכֹן כְּתֹב בְּהִדְיָא בְּהִגְהוֹת מְרָדְכֵי דְשֶׁבֶת ו"ל קְרוֹב הַדְּבָר דְּלֹא מִיקְרִי כָּלִי רֵאשׁוֹן אֶלָּא עִם סִילּוּקוֹ מִן הָאֵשׁ מִיָּד אֲבָל אֵם הִנְיָחוּ לְעַמּוּד לְהַפִּיג רְתִיחוֹתוֹ הֵנָּה לִיה כָּלִי שְׁנֵי ע"כ.

וּלְפִי שְׁהַתּוֹס' וְהָרָא"שׁ כְּתֹבוּ דְבָרֵיהֶם עַל הַהִיא דְּפָרְק פִּירָה דְּבִשְׂרָא דְתוֹרָא לֹא בְּשֵׁלָה בְּכָלִי רֵאשׁוֹן שְׁהַעֲבִירוּהוּ מֵעַל הָאוֹר וּלְשִׁי מִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְּהִינְנוּ דְּנִקְרָא אַחַר שְׁנָח מְרִתִּיחוֹתָיו אֲבָל אֵם עוֹדוֹ מְעַלָּה רְתִיחוֹת כְּעֵין שְׁהִיָּה מְעַלָּה רְתִיחוֹת בְּעוֹדוֹ עַל הָאוֹר אֲז הוּי כְּאֵלוֹ הוּא עֲדִיין עַל הָאוֹר מִמֶּשׁ וְאַפִּילוֹ בִּישְׂרָא דְתוֹרָא בְּשֵׁלָה בִּיָּה וְלְכֹן דַּקְדֻקַּת הַמְרָדְכֵי שְׁהַבֵּאתִי לְמִינְקַט שְׁנָחוּ מְרִתִּיחוֹתָיו בְּעֵבּוּר זֶה הַנּוֹכְרָחוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"שׁ לֹא־מֵר

שהפלי הוא יבש לאשמועינן דלא איירי הכא מפלי רותח שיש בו מים ועודו מעלה רתיחות פדמשמע להו לאינשי וכבר הנה אפשר להתוס' והרא"ש לפרש בהדיא לכלי רותח שאינו מעלה רתיחות ואף אם יהיה מים בכלי אלא משום דסתם כ"ר רותח מעלה רתיחות אם יש בו מים מטעם שכתבו התוס' בפ' פירה וז"ל ושל"מ כ"ש אינו מבשל תימה מ"ש כ"ש מכ"ר דאי יד סולדת בו אפי' כ"ש נמי מבשל וי"ל לפי שכ"ר מתוף שעמד על האור דפנותיו חמין ומחזיק חמו וזמן מרובה אבל פלי שני אע"ג די' סולדת בו מותר שאין דפנותיו חמין והולך ומתקרר ע"כ.

והילכף נקטו יבש מפני שאם אין מים בפלי אז בנדאי אינו מעלה רתיחות כעין שהנה מעלה רתיחות בעודו על האור ובקל יפיג רתיחותו ואפ"ה כל זמן שהוא רותח שהי' סולדת בו חשיב פלי ראשון ממש אע"פ שפבר נח מרתיחותיו ולא כמו שפתוב בהגהות מרדכי דשבת שהבאתי דלדידיה קשה למאי נ"מ נתנו חכמים שיעור בכלי ראשון שאוסר כל זמן שהי' סולדת בו ואם תאמר דמה שכתב אבל אם הניחו לעמוד להפיג רתיחותו היינו שאין הי' סולדת בו א"כ קשה מאי קרוב הדבר דקאמר דהא נדאי הוא ולא ניתן לכתוב לרוב פשיטותו דהא גמרא ערוכה היא שאם אין הי' סולדת בו אפילו פלי ראשון נמי אינו מבשל ולפי דמן ההכרח הוא דבכה"ג מייירי כל הסוגיא של דברי התוס' והרא"ש שהפלי הוא יבש מטעם שכתבתי על פו לא הוצרכו לחזור למינקט יבש בסיפא.

ועוד אפשר לפרש הא דנקטו יבש היינו משום שאלו היה מים בפלי אז היה אסור אע"ג שהפשר הוא חי ולא נמלח כלל לפי שהמים מרפכין הדם שעל הפשר מכל סביביו וגם הדם שבתוף הפשר בפנים מה שהוא סמוך להקיפו בחוץ ואותו הדם שנתרפך מן המים נמס ונסחט וזב לחוץ ומתבשל ונבלע בפשר והארכתו לפי שראיתי מי שפירש דלהכי נקטו יבש משום דאלו היה מים בכלי הנה קשה מאי איירא דמשום שהוא בשרא דתורא מותר הא אפי' בלא בשרא דתורא נמי מותר משום דיש במים ס' פנגד הדם לבטל.

ואני אומר שפירוש זה הוא יבש ממלח ותבלין ואין בו ריח וטעם דהא הרא"ש בעצמו כתב בהדיא בפרק כל הפשר דאם נתבשל בלא מליחה שצריך ס' פנגד כל החתיכה וליכא מאן דפליג על זה וא"כ גם בנדון זה בעינן ס' פנגד כל החתיכה פינן שהוא חי ולא נמלח כלל הלכך אף אם יהיה בכלי מים יכול לומר דינו שאם אין במים ס' פנגד כל החתיכה בדין היה לנו לאוסרה אלא שמחמת שהוא בשרא דתורא הוא מותר ומתוף דברי התוס' דפרק פירה שהבאתי נתיישב יפה לדעתי מה שדקדקו לנקוט ברישא ונדבק בדופני הפלי ולא כתבו ונדבק בתוף הפלי כדכתבו בסיפא אלא לרבותא דהיתרא כתבו פו ובסיפא כתבו והדביקה בתוף הפלי ולא כתבו ונדבק בדופני הפלי כדכתבו ברישא אלא לרבותא דאיסורא כתבו פו דויק ותשפח.

ומעתה אתחיל לכתוב הטענות שהכריחוהו להרב ז"ל לפרש פו הא דלא פירש דברי התוס' והרא"ש לענין איסור והיתר בישול שבת כדפירש בעל הטורים. נראה בעיני דהיינו משום שיש שתי תשובות בדבר שאי אפשר בשום פנים לפרש לשון זה שהעתיק הרב ז"ל בשם התוספות והרא"ש לענין איסור והיתר בישול שבת.

חדא מדכתבו בשר חי שנתנו דבע"כ צריך אתה לפרש לשון שנתנו היינו דכבר נתנו וא"כ תו לא נופל עליו לשון מותר לענין בישול שבת פי אם לענין היתר החתיכה בשר

והתשובה שנית היא מדכתבו ונבלע בפשר משמע בהדיא דמיירי מאיסור החתיכה בשר ולא מענין איסור בישול שבת דא"כ ונבלע בפשר למה לי.

ובקושי גדול יש ליישב לפי מה שפירש בעל הטורים לענין איסור והיתר בישול שבת למה הוצרך הרא"ש לומר ונבלע בפשר. וכן השיב לי מ"ו הרב הגדול מהר"פ פ"ץ נר"ו ודחק לומר שהטור סבר שהרא"ש מיירי ג"כ מאיסור דם דהא פבר פתבתי דפשטא דלישנא של הרא"ש משמע דאיירי מתחילת דבריו ועד סוף דבריו מחד איסורא ועוד דא"כ אי אפשר דהנה שתיק הטור שלא לכתוב דין זה בספר יורה דעה אצל שאר דיני איסור דם והא דלא פירש הרב ז"ל מליח ישן היינו שנמלח לפני כמה ימים אבל מנח עדיו ובכלי מנוקב שנמלח בו להכשירו מידי דמו ועדיין יש עליו לחלוחית דם ואיירי בכלי בשר ואיסור משום דם נראה בעיני שגם בזה יש שתי תשובות בדבר שאי אפשר לפרש פן.

חדא מפני שהרב ז"ל כתב בשם התוספות והרא"ש דאיסור להשהות במלח הראשון יותר משיעור פליטת כל צירו ואם עבר ושהה איסור כדי קליפה כדעת הרשב"א ממש אף בזה מחולקים דלדעת הרשב"א לאחר י"ב שעות פלטה שיעור פליטת כל צירו ודעת התוס' והרא"ש לאחר מעת לעת כדעת הגאונים שהזכיר מהרא"י ז"ל בהגהת ש"ד ולא במקום אחד בלבד כתב פן הרב ז"ל בשם התוס' והרא"ש אלא בג' מקומות שהם בחלק ה' נתיב ט"ו אות כ"ה כתב וז"ל בשר שעמד במלחו יותר משיעור מליחה לא נאמר שהדם והמלח שפערב יחד עם הבשר שחוזר ומכפפע בפשר ואוסר כי אין פח בדם לפכפעע בענין כזה זולתי אם עמדה שם מעת לעת וכ"ש אם לא עמדה יותר מפדי שיעור מליחה כו' עד דמתוך שטרוד לפלנט אינו בולע אין פח במלח לחזור וליתן טעם בפשר כף פתבו המפרשים וכן בתוספות על ההיא דירף שנתבשל בה גיד עכ"ל.

ועוד כתב באות כ"ט וז"ל לא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבילה ורואין ההיתר פאלו הוא איסור אלא פשהאיסור מתפשט והולך במקום שהולך ההיתר כו'. וכן במליחה פיון שהמלח אינו נאסר אלא מחמת דם והדם אינו נבלע בפשר דמתוך שטרוד לפלנט אינו בולע אינו חוזר ונותן טעם בפשר זולתי אם עמד שם מעת לעת כמו שכתבתי בדין המליחה כף פירשו התוספות עכ"ל.

ועוד כתב שם וז"ל הבשר שמיבשין עם המלח הראשון כתב הראב"ד שאם השהה המלח על הבשר עד שהוא יבש אז הוא חוזר ובלע ממנו שהמלח פרוחם ובעי קליפה ע"כ. אבל התוספות כתבו שאין פח באיסור הנבלע בחתיכה לצאת מהחתיכה לחתיכה כי אם על ידי רוטב אבל לא על ידי רוחם דצלי ולא על ידי רוחם דמליחה כמו שכתבתי וכתב הרא"ש אפי' לפי דבריהם יש דם על פני הבשר ועל פני המלח ונבלע בפשר אחר שנח מלפלנט שאין לומר בו מתוך שטרוד לפלנט אינו בולע ולכך נהגו להדיח הבשר במלח ראשון אחר ששהה שיעור מליחה ונותניו בו מלח אחר ומתישן במלח שני עכ"ל, ומיהו פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה היאך אפשר להרב ז"ל לכתוב פן בשם התוספות והרא"ש שהרי אדרבה מצינו להתוספות והרא"ש שכתבו בהדיא להיפך דיותר להשהות הבשר במלח הראשון יותר משיעור פליטת כל צירו אפי' זמן מרובה ולא במקום אחד בלבד אלא בשני מקומות כתבו פן באר היטב.

המקום אחד הוא בפרק גיד הנשה בדבור המתחיל אפי' מריש אוניה כו' וז"ל ועוד תדע דאי לא תימא הכי אין לה בשר מותר לעולם דהא קים לן דכל הבשר הנמלח פשוטה במלחו יום או יומים יש בו טעם מלח יותר ואפ"ה לא אמרינן דמלח שעל הבשר הנאסר מתמת דם יחזור ויאסור את הבשר אלא צריף לומר משום דאע"פ שנבלע בבשר טעם המלח טעם הדם שבמלח אין נבלע בו כלל ע"כ.

הרי אפה רואה מפורש שכתבו או יומים דהיינו שני פעמים מעת לעת ואי אפשר לפרש או יומים פליטת דקרא גבי עבד יום או יומים וגו' והיינו מעת לעת אבל יותר מעת לעת אה"נ דאסור דהא ליתא דזיל בתר טעמא שכתבו התוספות שם דאע"פ שנבלע בבשר טעם המלח טעם הדם שבמלח אין נבלע בו כלל משום דדם מישרק שריק ולא מיבלע דרף הליכתו ולא תלו טעמא דמתוה שטרוד לפלנט אינו בולע פדכתב הרב ז"ל בכל השלשה מקומות שהבאתי ש"מ בהדיא שמתירין אפי' פשאינו טרוד לפלנט דהיינו לאסור שנגמר פליטת כל צירו וכן כתב שם הרא"ש ז"ל בהדיא וז"ל ועוד דאי לא תימא הכי אין לה בשר מותר לעולם דהא כל בשר שנמלח פשוטה במלח יותר מפדי שיעור מליחת זמן מרובה יש בו טעם מלח יותר ואפ"ה לא אמרינן דמלח שעל הבשר נאסר מתמת הדם יחזור ויאסור הבשר וצריף לומר משום דאע"פ שטעם המלח נבלע בבשר הדם שבמלח אינו נבלע בו כלל מאחר שהדם אינו נכנס בבשר דדמא מישרק שריק ע"כ, והמקום השני הוא בפרק כל הבשר ד"ה ודגים רפי קרמיהו ופליטי כו' וז"ל דבשלמא בכל חתיכה מלוחה דעלמא אין המלח שעליה אסרה לפי שמעט הוא הדם הבלוע במלח ואינו יכול עוד לזוז משם כלל אבל כאן כו' ע"כ, וכן כתב הרא"ש ז"ל בשלמא כל חתיכה מלוחה דעלמא אין דם שעליה אסרה לפי שמועט הוא ובלוע במלח ואינו יכול לצאת מן המלח כי אין המלח מפליטו הימנו כי אדברה המלח דרפו שמפליט הדם ומושכו אחריו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר אבל הכא כו' ע"כ.

הרי אפה רואה מפורש באר היטב שכל עצמם של התוספות והרא"ש לא כתבו בשלמא כל חתיכה מלוחה דעלמא אין דם שעליה אסרה אלא אחר שכתב נגמר פליטת כל דם וציר דבהכי איירי שם כמו שכתבו בהדיא קודם לכן ואינו חוזר ופולט עוד אחרי שפלתה כל פליטת התחתונה דם וציר ועל זה כתבו בשלמא כל חתיכה כו' ומכאן יצא לו להטור מה שכתב ביו"ד סי' ע' בשם הרא"ש ש"יכולין להשהות הבשר במלחו זמן מרובה כמו שירצו ולא כדעת הרשב"א דאוסר ולכן אומר אני שזה הוא פשגגה היוצאה מלפני השליט כי מלבד זה שלא שות אל לבו לכתוב בשם התוספות והרא"ש בחלוף מה שהוא כמו שנתבאר אלא גם כן יש סתירה חזקה מדידיה אדידיה דאלו בכל אלה השלשה מקומות שהבאתי פסק דאם שיהה הבשר במלח הראשון מעת לעת אז אסור פדי קליפה אבל קודם מעת לעת מותר ואלו באות כ"ה פסק בהדיא בהרשב"א דאוסר אם שיהה יותר מי"ב שעות ובלאו הכי יש לפקפק הרבה בדבריו אף אין כאן מקומו ומכל מקום לפי מה שעלה על דעת הרב ז"ל בשיטת התוספות והרא"ש ז"ל דאם שיהה הבשר במלח הראשון יותר מעת לעת אסור הבשר הלכך לא פירש מליח ישן דקאמרי התוספות והרא"ש היינו שנמלח לפני כמה ימים אבל מונח עדיין בכלי מגובב שנמלח בו להכשירו מידי דמו ועדיין יש עליו לחלוחית דם משום דא"כ הבשר אסור בלאו הכי אפילו כשלא נתבשל כלל.

ועוד יש לומר דל'שנא של ה'רא"ש מ'רא ד'שמע'תא ק'שית'ה לפי ש'פ'תב ב'פ'רק פ'ר'ה ו'נ"ל ומיהו אי מ'ליח י'שן הוא א'פ'ש'ר ד'א'ס'ור ד'מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל כ'ד'א'מ'ר'י'נ'ו ל'ע'יל ו'א'פ'י' ג'מ'ל'ח מ'ח'ד'ש כ'ו' ע"כ.

ו'ד'ב'ר ב'ר'ור ה'וא ד'מ'ה ש'פ'ת'ב כ'ד'א'מ'ר'י'נ'ו ל'ע'יל כ'ו'נ'נ'ת'ו ה'י'ת'ה ע'ל מ'ה ש'ה'ב'י'א ש'ם ל'ע'יל מ'ז'ה ה'מ'ש'נ'ה ד'פ'ר'ק ח'ב'י'ת ד'ק'ת'ג'י ו'כ'ל ש'ל'א ב'א ב'ח'מ'י'ן מ'ל'פ'נ'י ה'ש'ב'ת מ'ד'י'ח'י'ן א'ו'תו ב'ח'מ'י'ן ב'ש'ב'ת ח'ו'ץ מ'ן ה'מ'ל'י'ח ה'י'ש'ן ו'ק'ו'ל'י'ס ה'א'ס'פ'נ'י'ן מ'פ'נ'י ש'ה'ד'ח'ת'ן ה'י'א ג'מ'ר מ'ל'א'כ'ת'ן ו'פ'ר'ש"י ו'ה'ר"ן ו'ר"ע מ'ב'ר'ט'נ'ו'ר'ה ח'ו'ץ מ'ן ה'מ'ל'י'ח ה'י'ש'ן ד'ג מ'ל'י'ח ש'ל ש'נ'ה ש'ע'ב'ר'ה ו'א"צ א'ל'א ב'י'ש'ו'ל מ'ע'ט ו'ה'ד'ח'ת'ו ה'נ'ה ב'י'ש'ו'ל ע"כ, ו'מ'כ'א'ן ה'ב'י'א ה'ר'א"ש ר'א'י'ה ל'ד'ב'ר'י'ו ד'מ'ל'י'ח י'ש'ן א"צ ב'י'ש'ו'ל ר'ב ו'מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל ו'מ'ש'ו'ם ש'ה'ר'ג'י'ש ה'ר'א"ש ד'א'י'נ'ה ר'א'י'ה מ'ו'כ'ר'ח'ת מ'פ'נ'י ש'א'פ'ש'ר ל'ו'מ'ר ד'ש'מ'א ד'ו'ק'א ג'ב'י' ד'ג מ'ל'י'ח י'ש'ן א'מ'ר'י'נ'ו ד'מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל מ'פ'נ'י ש'ב'ש'ר ד'ג ב'ע'צ'מו ה'וא ר'ד ו'א'פ'י' א'ם א'י'נ'ו מ'ל'י'ח י'ש'ן ב'ק'ל ה'וא מ'ת'ב'ש'ל ל'א'פ'ו'ק'י ב'ש'ר'א ד'ת'ו'ר'א ש'ה'ו'א ק'ש'ה מ'א'ד א'י'נ'ו מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל א'פ'י'לו כ'ש'ה'ו'א מ'ל'י'ח י'ש'ן ו'ל'כ'ן ל'א ח'י'ל'ק'ו ה'ח'כ'מ'י'ם ו'א'מ'רו ס'ת'ם ב'ש'ר'א ד'ת'ו'ר'א ל'א ב'ש'ל'ה כ'ו' ל'פ'י'כ'ד ל'א כ'ת'ב ה'ר'א"ש ב'פ'ש'י'ט'ו'ת ד'א'ס'ור א'ל'א כ'מ'ס'ת'פ'ק ד'ה'א כ'ת'ב ו'מ'י'ה'ו א'י' מ'ל'י'ח י'ש'ן ה'וא א'פ'ש'ר ד'א'ס'ור מ'ד'כ'ת'ב א'פ'ש'ר מ'ש'מ'ע ד'ל'א ב'ר'י'ר'א א'ל'א ס'פ'ו'ק'י מ'ס'פ'ק'א ל'י'ה ו'ל'פ'י ש'ר'א'ה ה'ר'ב ז"ל ש'כ'ל ה'י'ס'ו'ד א'ש'ר ב'נ'ו ע'ל'יו ה'ר'א"ש ו'ה'ת'ו'ס'פ'ו'ת ב'נ'י'נ'ם מ'ה ש'ח'ד'ש'ו מ'ס'ב'ר'ת ל'ב'ם ש'א'ם ה'וא מ'ל'י'ח י'ש'ן ד'מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל ה'וא מ'מ'ה ד'ת'נ'ן ש'ד'ג ה'מ'ל'י'ח ה'י'ש'ן מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל ו'א"כ מ'א'ח'ר ש'א'פ'י'לו ד'ג ה'מ'ל'י'ח ה'י'ש'ן א'י'נ'ו נ'ק'ר'א מ'ל'י'ח י'ש'ן ד'מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל א'ל'א א'ם ה'וא י'ש'ן ש'ל ש'נ'ה ש'ע'ב'ר'ה כ'ד'פ'ר'ש"י ב'ה'ד'י'א ו'ה'ר"ן ו'ר"ע מ'ב'ר'ט'נ'ו'ר'ה ז"ל ו'ב'נ'ד'א'י ל'א כ'פ'י ה'ה'ז'ד'מ'ן ו'ב'מ'ק'ר'ה פ'י'ר'ש'ו כ'ן א"כ מ'כ"ש ד'ב'ש'ר'א ד'ת'ו'ר'א ל'א נ'ק'ר'א מ'ל'י'ח י'ש'ן ד'מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל ל'א'ן'ס'רו א'פ'י'לו א'ם נ'ת'נ'ו'ה'ו ב'כ'ל'י ר'א'ש'ו'ן ל'א'ח'ר ש'ה'ע'ב'י'ר'ו'ה'ו מ'ע'ל ה'א'ו'ר א'א"כ כ'נ'ת'י'ש'ן ב'מ'ל'י'ח'ת'ו ש'נ'ה ת'מ'י'מ'ה' או ל'פ'ח'ו'ת ח'צ'י ש'נ'ה ו'י'ו'ת'ר א'ב'ל ב'פ'ח'ו'ת מ'כ'ן א'י'נ'ו נ'ק'ר'א מ'ל'י'ח י'ש'ן ד'מ'מ'ה'ר ל'ה'ת'ב'ש'ל ד'ה'א ל'א ב'ר'י'ר'א ל'י'ה ל'ה'ר'א"ש ל'ד'מ'ו'ת'ו ל'ד'ג מ'ל'י'ח י'ש'ן מ'ט'ע'ם ש'כ'ת'ב'ת'י ו'כ'י'ו'ן ש'פ'ן ה'ו'כ'ר'ח ה'ר'ב ז"ל ל'פ'ר'ש' מ'ה ש'פ'י'ר'ש ד'א'י'ן כ'א'ן ל'ח'לו'ח'י' ו'ל'א ד'ם ב'ב'ש'ר ע'ד ש'י'ת'ב'ש'ל כ'ו' ד'ה'א ע'י'נ'י'נ'ו ר'ו'א'ו'ת ד'ח'ת'י'כ'ו'ת ש'נ'מ'ל'ח'ו ל'פ'נ'י ז'מ'ן מ'ר'ו'ב'ה כ'ל כ'ף כ'מו ח'צ'י ש'נ'ה ו'י'ו'ת'ר מ'ת'י'ב'ש'ו'ת ל'ג'מ'ר'י ע'ד ש'ל'א נ'ש'א'ר ע'ל'י'ה'ן ש'ו'ם ל'ח'לו'ח'י'ת ו'ד'ם ו'ע'ד'י'ן נ'ש'א'ר ל'ד'ק'ד'ק ב'ד'ב'ר'י ה'ר'א"ש מ'ר'א ד'ש'מ'ע'ת'א ש'ה'ב'א'ת'י ש'פ'ת'ב ה'ל'ח'לו'ח'י'ת ו'ה'מ'ל'ח ו'ה'ד'ם ש'ב'ת'ו'כ'ו מ'ת'ב'ש'ל ו'ז'ה'ו ד'ב'ר ת'מ'ו'ה' מ'ה ש'כ'ת'ב ו'ה'מ'ל'ח ד'ה'א כ'ב'ר פ'ס'ק ה'ר'א"ש כ'ל'י'ש'נ'א ב'ת'ר'א ב'פ'ר'ק פ'י'ר'ה ש'מ'ו'ת'ר ל'ת'ת מ'ל'ח ב'כ'ל'י ר'א'ש'ו'ן ש'ה'ע'ב'י'ר'ו'ה'ו מ'ע'ל ה'א'ו'ר ל'פ'י'ש'א'י'נ'ו מ'ת'ב'ש'ל ב'ו ו'נ'ר'א'ה ש'ה'ר'ב ז"ל ו'ה'ט'ו'ר נ'ז'ה'רו מ'ז'ה ו'ל'פ'י'כ'ד כ'ת'בו ל'ח'לו'ח'י'ת ה'ד'ם ש'ב'ת'ו'כ'ו מ'ת'ב'ש'ל ו'ל'א ה'ז'כ'י'רו ה'מ'ל'ח ו'ה'וא מ'ה'ט'ע'ם ש'כ'ת'ב'ת'י.

ו'נ'ר'א'ה ב'ע'י'נ'י ל'ת'ר'ץ ד'ל'א א'מ'ר'י'נ'ו מ'ל'ח ל'א ב'ש'ל'ה א'פ'י' ב'כ'ל'י ר'א'ש'ו'ן א'ל'א ד'ו'ק'א מ'ל'ח ש'ל'א ג'מ'ל'ח ב'ו כ'לו'ם ש'ל'א נ'ח'ל'ש כ'חו א'ב'ל מ'ל'ח ז'ה ש'מ'ל'ח'ו ע'מו ב'ש'ר ו'ע'ש'ה פ'ע'ו'ל'ת'ו ש'ה'פ'ל'י'ט ה'ד'ם מ'ת'ו'ף ה'ב'ש'ר כ'ב'ר נ'ח'ל'ש כ'חו ו'נ'ת'ר'כ'ף ג'ם ה'וא ו'נ'מ'ס ו'מ'ת'ב'ש'ל ב'כ'ל'י ר'א'ש'ו'ן ו'ב'מ'ה ש'פ'י'ר'ש'ת'י נ'מ'צ'או ד'ב'ר'י ה'ת'ו'ס'פ'ו'ת ו'ה'ר'א"ש ע'ם פ'ירו'ש ה'ר'ב ר'ב'י'נ'ו י'רו'ח'ם ז"ל ב'רו'ר'י'ם ו'נ'כ'ו'נ'י'ם ו'י'ש'ר'י'ם ל'מו'צ'א'י ד'ע'ת: ז'ה'ו מ'ה ש'נ'ר'א'ה ל'ע'נ"ד ו'א'מ'ר ל'י ל'ב'י ה'צ'ע'יר י'ש'ש'כ'ר ב'ע'ר כ'ן ל'א"א י'ש'ר'א'ל ל'י'ז'ר פ'ר'נ'ס ז"ל א'י'ל'נ'ב'ו'ר'ג: כ'ד) כ'ת'ב ה'ס'מ"ג ב'ח'ל'ק ה'ל'א'ו'ן ס'י'מ'ן ס"ה ו'ז"ל ו'א'ם ע"א ע'ש'ה מ'ל'א'כ'ה ב'ש'ב'ת ב'ש'ב'י'ל ע'צ'מו מ'ו'ת'ר י'ש'ר'א'ל ל'ה'נ'ו'ת א'פ'י'לו ב'או'ת'ה ש'ב'ת כ'ד'ת'נ'ן ע"א ש'ה'ד'ל'י'ק א'ת ה'נ'ר כ'ו' א'ב'ל ב'ע'נ'ן א'כ'י'ל'ה כ'מו ע"א ש'ב'י'ש'ל ב'ש'ב'ת ל'צ'ו'ר'ד

עצמו בְּשֵׁר דְּגִים אוּ בִּיצִים יֵשׁ צְדָדִין לְאַסּוֹר וּלְחַלֵּק שְׁבִדְכֵר אַכִּילָה רְאוּי לְהַחְמִיר יוֹתֵר כּו' וְכַתֵּב עָלָיו הֶרֶב מֵהֶר"א שְׁטֵינֵן ז"ל בְּבִיאוּרָיו וְז"ל וּמִשּׁוֹם בְּשׂוּלֵי ע"א אֵין לְחוּשׁ כִּי יֵשׁ לוֹמֵר דְּמִיּוּרֵי שְׂיִשְׂרָאֵל הִבְעִיר הָאֵשׁ בְּעֶרְבֵי שַׁבַּת סְמוּךְ לְחַשְׁכָּה וּבְאוֹתוֹ הָאֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל ע"א בְּשֵׁר אוּ דְגִים וּבִיצִים מְשַׁנְכָּנִס שַׁבַּת וְאֵז אֵין בּוֹ מִשּׁוֹם בְּיִשְׂוּלֵי ע"א הוֹאִיל וְהִישְׂרָאֵל הִבְעִיר הָאֵשׁ עכ"ל.

וְכַתֵּב עָלָיו הֶרֶב מֵהֶר"ש לּוֹרֵיָא וְז"ל וְלֹא דַק וּלְפִי דַעֲתִי לֹא יֵצְאוּ דְּבָרִים אֱלוּ מִפִּי דְלֹא מְהַיֵּי הַדְּלָקָת הָאֵשׁ אֲלֵא גְבִי פֶת וְלֹא גְבִי שְׁלֻקוֹת וּגְדוּלָה מְזוֹ אֲמָרוּ בְּפֶרֶק א"מ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל הַנִּיחַ יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁר ע"ג גְּחָלִים וּבָא ע"א וְהִיפָּהּ בּוֹ מוֹתֵר ה"ד אֲלִימָא דָּאִי לֹא הִפָּהּ בֵּיהּ הִנֵּה בְּשִׂיל פְּשִׂטָא אֲלֵא לֹא דָּאִי לֹא הִפָּהּ לֹא הִנֵּה בְּשִׂיל אֲמַאי מוֹתֵר ב"ג נִיגְהוּ ל"צ דָּאִי לֹא הִפָּהּ הִנֵּה בְּשִׂיל בְּתַרְתִּי שְׁעָה וְהִשְׁתָּא קָא בְּשִׂיל בְּחֻדָא שְׁעָה מ"ד קְרוּבֵי בְּיִשְׂוּלָא מְקִלְתָא הִיא קמ"ל ע"כ.

וְאֵין לְתַרְזַן דְּאִיּוּרֵי שְׂבִיטָל עֲבָדוּ וְשִׁפְחָתוּ דָּאֵין בּוֹ מִשּׁוֹם ב"ג א"כ לְדַעַת הַרְשָׁב"א וְהִטּוֹר דס"ל ע"י שְׁפִחָתוֹ נְמִי אִיכָא בְּיִשְׂוּל ע"א מַאי אִיכָא לְמִימַר וּמִש"ה נְמִי אֵין לְתַרְזַן דְּאִיּוּרֵי בְּבִיטָל בְּבִית יִשְׂרָאֵל שְׁאֵין בּוֹ מִשּׁוֹם בְּיִשְׂוּל ע"א דא"כ לר"ת שְׁלֹא חִיֻּלְק בְּזָה וְאוֹסֵר מַאי אִיכָא לְמִימַר.

וְנִרְאָה בְּעֵינֵי עֵינֵי דְּאִיּוּרֵי בְּבִיטָל אוּ בְּדִגִים שְׁפִכְשֹׁן הַיִּשְׂרָאֵל וּמוֹלְחָן וּרְאוּי לְאַכּוֹל חֵיִין דָּאֵז אֵין בּוֹ מִשּׁוֹם בְּשׂוּל ע"א וּבִיצִים דְּקָאֵמַר הֵינּוּ נְמִי שְׁפִכְרֵי הֵי צְלוּיִן וְהוּא בָּא לְעִשׂוֹת מִהֵן תְּבִיטָל עכ"ל.

וְאֵין תְּמִיָה טוֹבָא עַל הֶרֶב ז"ל מַה הִיא הַחֲרָדָה גְּדוּלָה זוֹ שְׁחַרְדַּד עַל מֵהֶרָא"ש ז"ל עַד שְׁכַתֵּב וּלְפִי דַעֲתִי לֹא יֵצְאוּ דְּבָרִים אֱלוּ מִפִּי דְנִהֵי שְׁהֶר"ן פֶּתַב כֵּן בְּפֶרֶק אֵין מַעֲמִידִין דְלֹא מְהַיֵּי הַדְּלָקָת הָאֵשׁ אֲלֵא דוֹקָא גְבִי פֶת וְלֹא גְבִי שְׂאָר שְׁלֻקוֹת וְכֵן נִרְאָה מִדְּבָרֵי הַרְשָׁב"א בַּת"ה בְּסוּף בֵּית ג' וְכ"כ רִיב"ש בְּתִשְׁבֻּבָה סִימֵן תְּקִי"ד מְפָל מְקוּם מְצִינּוּ כְּמַה פּוֹסְקִים הַמְּפּוֹרְסָמִים קְמָאֵי דְקָמָאֵי וּבְתַרְאֵי ז"ל הַחֻלְקִים עֲלֵיהֶם וְס"ל דְּמְהַיֵּי הַדְּלָקָת הָאֵשׁ אִפִּי גְבִי שְׁלֻקוֹת וְהֵם מֵהֶר"ף בְּסִמְ"ק סִימֵן רַכ"ג וְהַפֶּל בּוֹ בְּסִימֵן ק' וּגְדוּלָה מְזוֹ כְּתִבּוּ דְאַפִּילוּ הַשְּׁלֻכַת קִיסָם מְהַיֵּי לְהוֹצִיאֵנוּ מִיַּדֵי בְּיִשְׂוּל ע"א כְּמוֹ בְּפֶת ע"ש וְכֵן מִשְׁמַע בְּהִדְאָיָא בְּמֶרְדְּכִי פֶרֶק אֵין מַעֲמִידִין וְנוֹסֶף עַל כָּל זֶה פֶּתַב בַּא"ו הָאָרוּךְ בְּשֵׁם מֵהֶר"ם דָּאֵם הַדְּלִיקָה הַגּוֹיָה הָאֵשׁ מֵאֵשׁ שְׁל יִשְׂרָאֵל וּבְשִׁלָּה בּוֹ הַתְּבִיטָל מוֹתֵר וְכ"ש אִם עֲשָׂה הָאֵשׁ בְּעֶצְמוֹ דְשָׁרֵי וְכֵן הַגָּאוֹן מֵהֶר"י מוֹלוֹן רֵאשׁ וְאָב לְכָל הָאֲחֵרוּנִים פֶּסֶק דְאַפִּי נִיפּוּחַ בְּפָה אוּ בְּמִפּוּחַ מְהַיֵּי לְהוֹצִיאֵנוּ מִיַּדֵי בְּיִשְׂוּל ע"א וְהָאָגוּר הִבִּיאוּ לְפֶסֶק הַלְכָה וּמַה שְׁהִקְשָׁה וּגְדוּלָה מְזוֹ אֲמָרוּ כּו' נִרְאָה דְלֹא קָשְׁיָא מִיַּדֵי דְשְׂאֵנֵי הֵתֵם כִּינּוּן דְכְּשַׁעְשָׁה יִשְׂרָאֵל הַהֲנַחָה לֹא הִנֵּה רְאוּי לְהַתְּבִיטָל הִנֵּה לִיהּ כְּאֵלוּ לֹא עֲשָׂה כְּלוּם מִשּׁוֹם דְּקְרוּבֵי בְּשׂוּלָא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מְהַיֵּי אֲלֵא הִיכָא שְׂיֵשׁ שְׁם אֵשׁ הִרְאוּי לְבִיטָל אֲבָל כְּשַׁעְשָׁה יִשְׂרָאֵל בְּעֶצְמוֹ הָאֵשׁ שְׂהוּא רְאוּי לְהַתְּבִיטָל אֲצִלוּ אֵין לָהּ קְרוּבֵי בְּשׂוּלָא גְדוּל מְזָה דְהָא אֵי אֲפִשְׁרֵי לְהַתְּבִיטָל בְּלֹא אֵשׁ וְאֵף עַל פִּי שְׂאֲפִשְׁרֵי שְׁלֹא הִנֵּה נִיכָר זְמַן קְרוּבֵי בְּיִשְׂוּל בְּכָהּ מְפָל מְקוּם מֵאֲחַר שְׁנִשְׁתַּתַּף הַיִּשְׂרָאֵל עִם הַע"א וְעֲשָׂה תִיקוּן גְדוּל לְבִיטָל וְדָאִי מְהַיֵּי כֵן נִרְאָה לִי הַטַּעַם שְׁל הַפּוֹסְקִים דס"ל דַּעֲשִׂינֵי הָאֵשׁ מְהַיֵּי אֲמָנָם מֵהָא דְפֶרֶיף הַגְּמָרָא הִיכִי דְמִי אֲלִימָא הִיפָּהּ בֵּיהּ הִנֵּה בְּשִׂיל פְּשִׂטָא אֲלֵא לֹא דָּאִי לֹא הִיפָּהּ לֹא הִנֵּה בְּשִׂיל אֲמַאי מוֹתֵר בְּיִשְׂוּל ע"א

נינהו כו' רואה אני סתירה חזקה על דברי א"ו הארוך כלל מ"ג שכתב בלשון הזה וכל שכן אם הניח ישראל בשר על גבי גחלים שלא היה ראוי לתבשיל ולצלוח ובא ע"א והיפך בהו ונתבשל שמונת עכ"ל וכן ראיתי מי שהגיה על דברי הרמב"ם שכתב או שהניח ישראל וגמר ע"א הרי זה מותר וז"ל ואפי' לא היה מתבשל בלא סיוע ע"א עכ"ל.

שהרי מדברי הגמרא ערוכה שהבאתי משמע דאי לא היה מתבשל בלא סיוע ע"א אסור אפילו בדיעבד ועוד שהרי גם הטור ושאר פוסקים המפורסמים פסקו בהדיא דחיתוי בעלמא מהני להוציא מידי בישולי ע"א ואפ"ה פסקו סתם כדברי הרשב"א שכתב אם הניחו ישראל אצל גחלים עוממות כו' הרי זה אסור.

ועוד קשה לי מה מקום יש לכל שכן זה שלמד בעל א"ו הארוך שהרי קל וחומר פריכא הוא מיניה ובי' דהא אף לפי דברי א"ו הארוך לא מהני ההנחה של ישראל וגמרו ע"א אם לא היה מתבשל בלא סיוע הע"א אלא דוקא בדיעבד ואלו חיתוי מהני אפילו לכתחילה אלמא דחיתוי הרבה יותר עדיף מן ההנחה של ישראל במקום שלא היה ראוי להיות מתבשל מהנחת ישראל.

ונה מוכרח נמי מפשט דברי הגמרא שהבאתי דקאמר אלא לאו דאי לא היפך לא הנה בשול אמאי מותר בישול ע"א נינהו כו' ויש להקשות מאי מקשה דהא ודאי אי אפשר דלא להוי קרוב בשולא בהנחת ישראל ואנן אמרינן שם דקרוב בישולא על ידי ישראל מילתא היא ומהני אלא ע"כ צריף לומר דלא אמרינן דקרובי בשולא מהני אלא היכא שיש שם אש הראוי לבשל ולפיכך פריף שפיר פינן דכשעושה ישראל ההנחה לא היה ראוי להתבשל אין בקרוב בשול של ישראל כלום והשתא מה שפסק הטור ושאר פוסקים דחיתוי מהני טפי טעמא רבה איכא במילתא משום דכשעשה הישראל חיתוי היה שם אש הראוי לבשל והוי קרובי בשולא גמור דמהני מה שאין כן בהנחת ישראל כשלא היה שם אש להיות מתבשל מהנחת ישראל ואי קשיא על מהר"א שטיין הא קשיא דאיף אפשר לתרץ כן דברי סמ"ג שהרי הסמ"ג גילה את דעתו מבוארת ומבוררת דחיתוי בגחלים לא מהני להוציא מידי בישולי ע"א שהרי כתב בסמ"ח וז"ל כל שבשלו ישראל מעט בין בתחלה בין בסוף מותר לכך אמר בפרק אין מעמידין הניח הע"א בשר או קדירה על גבי האש והפך הישראל בבשר והגיס בקדירה כו' הנה רואה שכתב היפך בבשר ולא כתב היפך בגחלים אף על פי שבגמרא אומר סתם והפך אלמא דס"ל דהיפך דקאמר בגמרא אפשר קאי וכיין דס"ל דחיתוי בגחלים לא מהני א"כ כ"ש דלא מהני הדלקת האש שהרי הר"ן כתב בהדיא בפרק א"מ דלא מהני הדלקת האש בשלקות ואפ"ה משמע מדבריו שם דס"ל דחיתוי בגחלים מהני להוציאנו מידי בישולי ע"א מדכתב וז"ל פת שלש מלאכות יש בו שגר ע"א התנור פירוש היסק התנור אי נמי שגר ישראל ואפה ע"א שרי מיהו דוקא בפת לפי ששגירת התנור היא מלאכה מיוחדת בו אבל בשאר תבשילין לא והכי מוכחא פולא שמעתין דאמרינן אשה שופתת קדירה ואמרינן הניח ישראל בשר ע"ג גחלים משמע דהדלקת האש בלחוד לא מהני וכ"כ הראשונים וז"ל עכ"ל.

הנה רואה מפורש דפתח בשלש מלאכות וסיים בתרתי ולמה לא פירש גם כן מלאכה השלישית דהיינו חיתוי וכי תימא דלאו פי רוכלא הוא ורצונו היה לקצר א"כ לא ה"ל

להזכיר רק מלאכה ראשונה אלא ע"כ צריך לומר דלא הזכיר חיתוי משום דס"ל דחיתוי בגתלים מהני אפילו בשאר תבשילין וגם הטעם שנתן הר"ן לדבריו לפי שישגירת התנור היא מלאכה מיוחדת בו מוכיח דס"ל דחיתוי בגתלים מהני אפילו בשאר תבשילין שהרי חיתוי בגתלים היא מלאכה מיוחדת כל פה בשאר תבשילין כמו בפת ונוסף על כל זה יש ראיה מבוארת לדברי ממה שכתב הר"ן עצמו גבי מר בר רב אשי אשכחיה לרבנא דקא שאף ליה לברתיה כו' וז"ל ובשקלות התירו בסיוע ישראל כגון מחתה בגתלים והתירו גם כן אם הגוי אינו מתכוין לבשל וכדאמרנו לקמן כו' ואע"ג דהוא לא כתב כן מסברא דנפשיה רק בשם הרא"ה ז"ל מפל מקום מדהביא דבריו בלי דעת חולקת אין ספק דהוא ס"ל פנותיה ואם תאמר היא גופא טעמא מאי למה מהני טפי חיתוי בגתלים מהדלקת אש יש לומר דטעמא רבה איפא במילתא דשאני הדלקת האש שמאחר שהיא נעשית קודם שנייח הבשר לבשל אינה הוכחה שהוא מדליקו לבשל בשר אלא להתחמם בו או לבשל בו דברים שאינם עולים על שלחן מלכים או שהו נאכלין חיים דאין בהן משום בישול ע"א אבל פשמחתה בגתלים בעוד הבשר עליהם אין לה הוכחה גדולה מזו דהוא מחתה בגתלים כדי לקרב בישולו.

וכבר היה אפשר לתרץ דברי הסמ"ג דסבירא ליה פדעת הרא"ה ז"ל שכתב הר"ן בפרק אין מעמידין בשמו לענין נכרי שבישל לחולה בשבת דמותר לבריא במוצאי שבת ואינו צריך לחוש משום בישולי נכרים דכל היכא דאיפא היכרא דלא לייתי לידי חתנות כי ה"א שהיא שעה שאין אנו יכולין לבשל שרי ויכבר ראיתי מי שפסק כן בפשיטות פדעת הרא"ה ז"ל אף אין דעתי נוחה בזה שהרי הר"ן סתר שם סברת הרא"ה ז"ל בטוב טעם ודעת ומפני כך נזקק הר"ן מזה בפרק כל פתבי וז"ל ומכאן אתה למד לדברים תלושין שאפאן או צלאן או בשלן הע"א לצרכו בדברים שאין בהם משום בשולי ע"א שמתרין לישראל כו' ועוד שהרי רבים תמהו על הרמב"ם שהתיר בפ"ב דהלכות שבת בישולי ע"א לחולה שאין בו סכנה והרשב"א הטריח עצמו ועשה לו סמוכות והביאו רבינו ירוחם בספר אדם וחוה בחלק ט' ע"ש וא"כ הבו דלא לוסקי עליה להתיר גם לבריא.

ויותר נכון בעיני לתרץ דברי הסמ"ג דמייירי שהישראל הניח הקדירה עם הבשר או דגים על גבי האש למקום הראוי להתבשל שם בע"ש סמוך לחשיכה כדי להוציאה מידי בשולי ע"א והע"א אינו יודע פלוגתא שישאר רוצה להננות מן התבשיל וכו' הע"א פשנכנס שבת ובשלו לצרכו וא"כ אין בו משום בשולי ע"א שהרי נתכונן הישראל בהנחתו להוציאנו מידי בישולי ע"א כן נ"ל: כה) כתב הסמ"ג בסמ"ק קל"ז וז"ל ואם ע"א או עבד שם בשור בקדירה ולא ראה ישראל אם הדיחו הבשר או לא אע"פ שכתב רבינו האי גאון שאין סומכים על דבריו של ע"א לא לאיסור ולא להיתר מפל מקום יש להתיר פאן אם יודע הע"א מנהג ישראל והיה שם שום ישראל יוצא ונכנס או שום קטן בר דעת בבית שירא פן יגיד הדבר ועוד אנו אומרים בפרק אין מעמידין ע"א נהי דאאסורא לא קפדי אנקיותא קפדי וזהו נקיות להדיחה אחר המליחה וריב"א פירש שלא להתיר זה אלא ע"י טעימת קפילא לדעת אם יש בקדירה טעם מלח יותר מדאי עכ"ל ונהביאו בית יוסף בטור י"ד סי' ס"ט וכתב עליו וז"ל איפא למידק משמע שצריך שהע"א יסיח ל"ת וגם שיהיה ישראל נכנס ויוצא ומרתי למה לי נהי דמל"ת לא סגי לחודיה מפל מקום אם היה שם ישראל אמאי לא סגי אף על פי שאין הע"א מל"ת הא פי תנן בפרק בתרא דע"א המניח נכרי

בחנותו אף על פי שישיראל יוצא ונכנס אע"פ שאין הע"א מסיח כלל משמע דמותר ומאי שניא הקא.

ויש לומר שפשיש שם ישיראל נכנס ויוצא ודאי סמכינו אטעמא דמירתת ואע"פ שאין הגוי מסיח כלל מותר ואם אין שם ישיראל כלל סבר דאף על פי שהע"א מסיח לפי תנמו [כבר] אמור דאין ע"א נאמן אלא לעדות אשה דטעמא דנקיותא לא סגי להחשיב ע"א מסיח לפי תנמו לסמוך עליו והכי קאמר אם ע"א או עבד שם בשור בקדירה ואע"פ שכתב רבינו האי שאין סומכין על דברי ע"א ואם פן אע"פ שהסיח הע"א לפי תנמו ואמר שהדיחה אינו נאמן מכל מקום אם היה ישיראל נכנס ויוצא מותר משום דמירתת ועוד משום דקפדי אנקיותא וטעמא דריב"א דאסר אלא על ידי טעימת קפילא היינו משום דסבר דלא סמכינו אטעמא דמירתת אלא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא כי ההיא דהמניח נכרי בחנותו אבל הקא פיון דאיכא למיקם עלה דמילתא לא שרינו ליה בלאו הכי וסמ"ג סבר דכיון דאיכא תרי טעמי חדא דמירתת ועוד דקפיד אנקיותא סמכינו עליוהו ושרי אע"ג דאיכא למיקם עלה דמילתא עכ"ל בית יוסף.

וקשה לי על פירושו טובא חדא דא"כ לא ה"ל לסמ"ג לומר מלת פאן דמשמע דוקא פאן ולא במקום אחר והא ליחא שיהי אפילו באיסור דעלמא שבכל התורה פולח מותר גם כן בישיראל יוצא ונכנס אע"פ שאין הע"א מסיח כלל פדתנו המניח נכרי בחנותו כו' ואי אפשר לומר דנקט פאן לאשמועינו דאפי' פאן יש להתיר בישיראל יוצא ונכנס בע"ג דאיכא למיקם עלה דמילתא ואתא לאפוקי מדעת ריב"א דאסר אפילו בישיראל יוצא ונכנס וע"כ צריך לומר דלא אסר אלא דוקא פאן מטעם פיון דאיכא למיקם עלה דמילתא אבל בעלמא מודה ריב"א דשרי בישיראל יוצא ונכנס דהא בודאי לא פליג על הא דתנו המניח נכרי בחנותו כו' וכדמשמע מדקדוק מלת זה דכתב הסמ"ג בשם ריב"א דהא ליחא חדא דא"כ הוה ליה לומר אפילו פאן ועוד דפשטא דלישנא מתחלה ועד סוף לא משמע פן ועוד קשה דאם איתא דסבר הסמ"ג דלא שרי אלא דוקא בישיראל יוצא ונכנס א"כ קשה למאי איצטריך הסמ"ג להביא ראיה מהא דאמרינו בפרק אין מעמידין ע"א נהי דאאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי דמהיכא תיתי לאסוקי אדעתין דטעמא דמירתת לחוד לא סגי לסמוך עליו להתיר בישיראל יוצא ונכנס דהא תנו המניח נכרי בחנותו אע"פ שישיראל יוצא ונכנס מותר אע"פ שאין שייך כלל לומר שם טעם זה דקפדי אנקיותא ואפ"ה מותר בישיראל יוצא ונכנס לחוד ואע"פ דאיסור דאורייתא הוא כל שפן שאינו אלא איסור דרבנן.

ואין לומר כמו שנגראה לכאורה מריהטא דלישנא של בית יוסף שהוכרח הסמ"ג לכתוב גם טעם זה דקפדי אנקיותא דלאו משום טעמא דמירתת לחוד לא היה כתב הסמ"ג דשרי בישיראל יוצא ונכנס פיון דאיכא למיקם עלה דמילתא והיה מספיק לדעת ריב"א פיון דאיכא תרי טעמי חדא דמירתת ועוד דקפדי אנקיותא לכן שרי בישיראל יוצא ונכנס אע"ג דאיכא למיקם עלה דמילתא דזה ודאי טעות גמור הוא שיהי הסמ"ג וישאר מחברים לא הזכירו כלל סברת ריב"א ואפ"ה כתבו אלו שני טעמים דמירתת ודקפדי אנקיותא וא"כ כל מה שיש לפרש לדעתיהו יש לפרש גם כן לדעת הסמ"ג.

ועוד קשה דכשם דטעמא דקפדי אנקיותא אינו מועיל כלום לפי פירושו של בית יוסף להחשיב ע"א מל"ת לסמוך עליו פיון דאיכא למיקם עלה דמילתא אע"פ דאיכא עוד טעם אחר מספיק להתיר במל"ת לחוד והיינו פיון שאינו אלא איסורא דרבנן הכי נמי טעמא דקפדי אנקיותא לא יועיל להתיר בישראל יוצא ונכנס פיון דאיכא למיקם עלה דמילתא.

ועוד קשה דא"כ לאו רישא סיפיה בדברי סמ"ג דנכנס בע"א מל"ת ויצא בישראל יוצא ונכנס. על פן נראה בעיני שרוח אחרת היתה עם הסמ"ג שגם הוא סבר פדעת הסמ"ק שהע"א נאמן במל"ת לחוד אפילו אם אין ישראל יוצא ונכנס ושיעור דברי הסמ"ג פה הם אם ע"א או עבד שם בשר בקדרה אע"פ שפתב רבינו האי גאון שאין סומכין על דבריו של ע"א לא תימא דגם פאן אין סומכין על דברי ע"א דהא לימא אלא אף רבינו האי מודה פאן שיש לסמוך על דבריו פשהוא מל"ת וטעמא דמילתא שיש לסמוך הכא טפי אע"א מל"ת מבועלמא היינו משום דחזקתן שהו מדיחין משום דקפדי אנקיותא וכדכתב הסמ"ג בסוף דבריו.

ומה שכתב בית יוסף דטעמא דנקיותא לא סגי להחשיב ע"א מל"ת לסמוך עליו אין דבריו בזה נכונים כלל דהא יש עוד טעם מספיק להחשיב ע"א מל"ת לסמוך עליו והיינו פיון שאינו אלא איסורא דרבנן דדם שבישלו אינו עובר עליו ואינו דומה לבשר שנתעלם מן העין שהביא רבינו האי ראיה ממנו דאין סומכין על דברי ע"א דשאני התם דאיסור דאורייתא הוא דהא בית יוסף עצמו כתב טעם זה לדעת הסמ"ק אע"פ שלא נזכר כלל בדברי הסמ"ק הכי נמי יש לומר לדעת הסמ"ג.

ומה שכתב הסמ"ג אם יודע הע"א מנהג ישראל נ"ל שאינו נקשר עם מה שקדם להיות מלת אם תנאי שאין להתיר כי אם בתנאי זה אם יודע הע"א מנהג ישראל כו' אלא תחלת ענין היתר בפני עצמו הוא כדמשמע בש"ד סימן ל"ב שהעתיק לשון סמ"ג וכתב בלשון הזה מ"מ יש להתיר פאן אם הע"א יודע איך היהודים עושים אז הפל מותר אם הישראל יוצא ונכנס כו' ואם איתא לפה הנצרך לחזור לכתוב אז הפל מותר ואע"פ דאינו פתוב פן בסמ"ג אין קפידא בכך שאם אינו טעות דלוג סופר צריך לומר שקיצר במובן ואפשר לומר שהנא"ו של והנה שם כו' היא במקום או הנה שם שום ישראל כו' דכן מציינו בהרבה מקומות במשנה וגמרא ובפוסקים וי"ו במקום או.

ומה שכתב הסמ"ג אם יודע הע"א מנהג ישראל נקשר נמי עם מה שכתב מ"מ יש להתיר פאן ורצונו לומר דכיון שיודע מנהג ישראל אז מסתמא אינו משנה ממנהגם ולכן יש להתיר פאן אם הוא מל"ת אע"פ שאין שם שום ישראל יוצא ונכנס או אם הנה שם ישראל יוצא ונכנס אף על פי שאין הע"א מסיח כלל ובסגנון זה פירש בית יוסף לדברי הסמ"ק ע"ש ואע"פ שאין זה מבואר יפה כל פה בדברי הסמ"ג מ"מ נראה לי דכוננת הסמ"ק והסמ"ג עולה בקנה אחד והפל נתנו מרועה אחד.

שוב מצאתי און לי באיסור והיתר הארוך כלל כ"ב סימן ב' שכתב וז"ל ואומר הר"י מאורלייניש שבדבר נקיות כגון הדחה בתרייתא של הבשר וכיוצא בזה נאמן אפילו בלא ישראל יוצא ונכנס ואינו יודע בטיב ישראל כדאמרין בע"א אין מעמידין נהי דלא קפדי אהכשר אנקיותא מיהא קפדי עכ"ל.

וכן משמע בסמ"ג והכי נהגינן עכ"ל. מדכתב וכן משמע בסמ"ג נראה מדבריו שפירש דברי הסמ"ג כמו שאני פירשתי פי אין ספק לפי דעתי דמה שכתב שבדבר נקיות כו' נאמן היינו דוקא כשהע"א מל"ת אבל פשאין הע"א מל"ת לא עלה מעולם על דעתו ולא על מחשבתו של בעל א"ו הארוך שהיה דעת ר"י מאורליינש להתיר מטעם דקפדי אנקיותא והא דלא כתב בהדיא נאמן פשהו מסיח לפי תומו לפי שלא ניתן לכתוב לרוב פשיטותו דבהכי מיירי שם ועוד דאל"כ קשה למה כתב אפילו בלא ישראל יוצא ונכנס כו' ה"ל לכתוב ג"כ ואפי' פשאינו מל"ת דהנה חדוש טפי ועוד מדכתב וכן משמע בסמ"ג וכבר אתה הראת לדעת שלא היה ולא נברא אפי' רמז בלשון הסמ"ג שהבאתי דסבר שהע"א נאמן אפילו פשאינו מל"ת פי בודאי הא דכתב הסמ"ג סומכין על דברי ע"א היינו פירוש פשהו מסיח לפי תומו ואע"ג דפשוט הוא כתבתי לפי שראיתי מי שהבין מ"ש בא"ו הארוך נאמן היינו אפילו פשאין הע"א מל"ת ואת הנלע"ד כתבתי והוא אמת ומי שחותרו אמת יראנו נפלאות מתורתו אמת: (כו) בטור אכן העזר סימן כ"ו כתב ונ"ל דבר תורה היא מתקדשת בכסף או בשטר או בביאה אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות כו' עד כתב אבל מ"מ הרא"ש ז"ל כתב שאין הלכה כרב אלא בהא הלכה כרב שמלקין על המקדש בביאה ולא באינה עכ"ל הטור.

לכאורה נראה שיש סתירה חזקה בדבריו מדידה אדידה דאלו פאן משמע בהדיא שהטור מסכים עם דעת אביו ורבו הרא"ש ז"ל שכתב שאין הלכה כרב אלא בהא הלכה כרב שמלקין על המקדש בביאה ולא באינה מדהבין הטור דעת הרא"ש באחרונה ואלו לקמן בסימן קל"ד כתב הטור ונ"ל ואם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה ע"כ.

הרי פסק פלישנא קמא דרב כמו שכתב שם בית יוסף וכן פסק בהדיא בטור ח"מ בסוף סימן ח' פלישנא קמא דרב מנגיד מאן דמצער שליחא דרבנן וכן בסימן פ"ז פסק פלישנא קמא דרב מנגיד מאן דחל שמתא עילונה תלתין יומין והרבה יותר תמיה אני על בית יוסף שכתב פאן ונ"ל והרא"ש כתב ועל גהרדעי סמכי האינדא חתנים הדרים בבית חמיהם אע"ג דרב יוסף לית ליה הא דגהרדעי דהא אמר נגדיה כרב וכן רב יהודה לקמן בפרק עשרה יוחסין ע"כ.

ומשמע לרבינו דמפנין שכתב ועל גהרדעי סמכי האינדא דהכי ס"ל דהלקתא כגהרדעי ואינו מוכרח בדבריו דהא אפשר דסמכו וליה לא ס"ל שהרי כתב דרב יוסף ורב יהודה לית להו דגהרדעי ע"כ.

ואלו לקמן בסימן קל"ד מהפך הקערה על פניה ותמה על הטור שפסק פלישנא קמא דרב ממה שכתב הרא"ש ז"ל ביבמות בפרק ר"ג ונ"ל והאינדא נהגי עלמא כגהרדעי דאמרי דלא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה ובשל סופרים הלך אחר המימל ולמה הטור סתם פאן דבריו דלא כהרא"ש הפך מנהגו.

הרי עיניך רואות שבית יוסף עצמו פירש בפשיטות לשון הרא"ש בפרק ר"ג דסבר הרא"ש לענן הלכה כגהרדעי ואי אפשר לומר דלא כתב כן בית יוסף אלא לטעמיה של הטור שכתב כן בסימן כ"ו אבל בית יוסף עצמו לא ס"ל דסבר הרא"ש לענן הלכה כגהרדעי אפילו ממה שכתב בפרק ר"ג כמו שהשיב אלי חכם אחד דהא ליתא שהרי בית

יוסף גילה דעתו מבוארת ומבוננת בסימן כ"ו דלא כתב על לשון הרא"ש דקידושין ואינו מוכרח בדבריו כו' אלא מדכתב הרא"ש דרב יוסף ור"י לית להו דנהרדעי וממילא פאן בפ' ר"ג שלא זכר ולא פקד הרא"ש כלל דרב יוסף ור"י לית להו דנהרדעי אלא אדרב סתם וכתב ובשל סופרים הלך אחר המיקל בנדאי אף בית יוסף עצמו מוכרח לפרש מה שכתב הרא"ש בפסק ר"ג דסבר הרא"ש לענין הלכה פנהרדעי אם פו בחנם דרף להטור בסימן כ"ו.

ועוד קשה לי על דבריו מאי קא מתמה למה הטור סתם דבריו דלא פהרא"ש הפך מנהגו עדיפא מיניה ה"ל להקשות דדברי הטור עצמו סתרי אהדדי כמו שהקשיתי לעיל. ועוד קשה לי למה לא קא מתמה ג"כ בטור ח"מ סוף סימן ח' ובסימן פ"ז שהבאתי שפסק הטור ג"כ פלישנא קמא דרב ומיהו להטור גופיה נ"ל ליישב בטוב טעם ודעת שאפשר לומר שהטור פירש פשט הלכה דנהרדעי אמרי לא מנגיד רב כו' לא קאי אלא על עניני קידושין אבל בנגידי אחרני פגון מוסר מודעא אגיטא ומצער שליחא דרבנן וכלהו אחרני גם נהרדעי מודו אע"ג שלא משמע פו ומתוך דברי התוס' והרא"ש שכתבו ועל נהרדעי סמכי האינדא חתנים הדרים בבית חמיהם כו' מ"מ דעת הטור מוכרח כמו שכתבתי (הגה"ה ובאמת לא ברירא לי האי טעמא שכתבו התוספות והרא"ש למה שנהגו האינדא חתנים הדרים בבית חמיהם משום דסמכי על נהרדעי שהרי בפסק המוכר פירות אמרו קל מסובין חתן הדר בבית חמיו ואפשר דאפילו נהרדעי מודו בזה כי לא אמרו אלא דרב מנגיד אבל איסורא מיהו איפא שזו עזות פנים היא כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהלכות איסורי ביאה ולי נראה ליתן טעם אחר דסמכי על סברת הראב"ד ז"ל שכתב בהשגותיו בפכ"א מהלכות איסורי ביאה אם יחד לו בית למשכב מותר וכן אכסנאי ובלבד שישן בטלית של עצמו ע"כ.

וכן כתב שם המגיד המשנה ואע"ג שהוא כתב אבל איני רואה לסברא זו הכרע מן הגמרא. אמנם אני יגעתי ומצאתי לה הכרע מן הגמרא בפסקא קמא דיומא אמר רב גידל אמר רב אכסנאי לא ישן בטליתו של בעל הבית רב פי מקלע לדרשיש מכריז מאן הניא ליומא רב נחמן פד מקלע לשבנציב מכריז מאן הניא ליומא והתניא ראב"י אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת כו' אמרי רבנן קלא אית להו כו' והא נדאי דלשון מקלע לדרשיש משמע שלא היה בעל בית קבוע שם רק אכסנאי והשתא קשה היאך היה ראשי לשמש מטתו שם והלא אכסנאי אסור בתשמיש המטה כדאיתא בפסק אע"פ אלא על פרוח צריף לומר דכיון שהיה לרב בית מיוחד והיה ישן בטלית של עצמו נחשב כבעל הבית ומותר בתשמיש המטה.

ואפשר שלזה נתכוון רש"י שפירש פי מקלע לדרשיש שם היה רגיל לילך פלומר והיה לו בית מיוחד ולהכי נחשב כבעל הבית ומותר בתשמיש המטה וה"ה לחתן בבית חמיו ע"כ הגה"ה).

וגם מה שתמה בית יוסף לקמן בסי' קל"ד על הטור שכתב משמתינו ליה שהרי בגמרא לא אמרינו אלא מנגדינו ליה וכן כתב הרמב"ם בפ"ו וידוע דשמטא חמירא מנגידא כדאיתא בפסק מקום שנהגו ע"כ.

תמיהה אני טובה עליו הלא אין תלונתו על הטור כי אם על הגמרא עצמה בפרק עשרה יוחסין בעובדא דרב יהודה דשמתייה להווא גברא א"ל רב נחמן מ"ט שמתני' מר א"ל משום דציער שליחא דרבנן ופרש"י בזה את שלוחו לפניו וחיב מלקות דרב מנגיד אמאן דמצער שליחא דרבנן כדאמר בפ"ק ע"כ.

למה לא קא מתמה רב נחמן על רב יהודה תמיהתו של בית יוסף על הטור הלא רב לא אמר אלא מנגדינו ליה ודחוק לומר דהתם היינו טעמא לפי שהיה מגנה לרב יהודה עצמו כמו שתיירצו התוס' והר"ן בפ"ק דקידושין דא"כ למה לא אמר רב יהודה משום דציער אותי ומדברי הרא"ש ז"ל בפ"ק דקידושין שהבאתי משמע בהדיא דלית ליה תירוץ זה דא"כ לא היה יכול לומר דרב יהודה לית ליה הא דנהרדעי דמנא ליה וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות תלמוד תורה והטור י"ד בסימן של"ד דלית להו תירוץ זה מדפסקו סתם המבזה שליח ב"ד מנדין אותו ולפי דברי בית יוסף גם על הרמב"ם ה"ל לתמוה למה פסק המבזה שליח ב"ד מנדין אותו שהרי בגמרא לא אמרינו אלא מנגדינו ליה.

אבל לפי האמת לא קשיא מידי לא על הגמרא בפרק עשרה יוחסין שהבאתי לעיל ולא על הטור ולא על הרמב"ם ז"ל מפני דס"ל דמלבד השמתא שהוא שורת הדין הנה מנגיד רב דרף קנס וחומרא שהרי במצער שליחא דרבנן כבר מצינו בפירוש שחיב משורת הדין שמתא בפרק הגוזל בתרא אמר רבא שליח ב"ד מהימן כפי תרי וה"מ לשמתא כו' ואפשר לומר דאפילו נהרדעי לא פליגי בזה ולא אמרו אלא דמלקות שחדש רב לא הוי אלא במקדש בביאה אבל שמתא שהוא שורת הדין נשאר במקומו במצער שליחא דרבנן וה"ה למוסר מודעאאגיטא דמשורת הדין הוא לנדותו משום דהא דבר שבערונה חמורה וליכא מאן דפליג בהא ולכן פסק הטור בסימן קמ"ד דמשמתינו ליה מאן דמסר מודעא אגיטא וראיה מבוארת ומבוננת לדברי נ"ל מדברי הטור ח"מ סוף סי' ח' שכתב והמצער שליחא דרבנן יש להם רשות לב"ד להפכות מפת מרדות והשליח נאמן כשנים להעיד על מי שביזהו כדי לנדותו ע"כ וקשה היאך נכנס במפת מרדות ויצא בנדוי ועוד קשה למה תלה מפת מרדות ברשות ב"ד יותר מהנדוי אלא ה"ק ואם רצו הב"ד להחמיר עליו ולהפכות מפת מרדות מלבד השמתא שהוא שורת הדין הרשות בינו וכן יש לדקדק בדברי הרמב"ם בפרק כ"ה מהלכות סנהדרין דויק ותשפח.

והצעתי משא ומתן זה בפני מורי הגאון מהר"ף פ"ץ נר"ו וקלס את דברי ואמר אלי יפה דקדקת ויפת פוננת: כז) בטור אכן העזר סימן קע"ח כתב בשם ספר המצות ז"ל לא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני דשמא הלכה פרבי יוסי דאמר קינא ליה בינה לבין עצמו שלא בפני עדים הוי קינוי ועכשיו אין מי סוטה ותיאסר עליו לעולם ע"כ.

וקשה בעיני למה הוצרך לתלותו בשם ספר המצות הלא גמרא ערוכה היא בפ"ק דסוטה וגם בעל ספר המצות עצמו לא מפי עצמו אמר דין זה כי אם בשם גמרא ערוכה ז"ל אמר ר' חנינא מסורא לא יאמר אדם בזמן הזה לאשתו אל תסתרי עם פלוני אפי' בינו לבינה שמא הלכה פרבי יוסי בר' יהודה שאם קינא בינו לבינה בלא עדים הרי זה קינוי ועכשיו בזמן הזה שאין שם מי סוטה תיאסר עליו לעולם ע"כ.

ואי אפשר לומר דמשום דהנה אפשר למטעי בדברי חנינא ולומר דלא קאמר שלא יקנא אדם לאשתו בזמן הזה אלא דוקא בפני עדים כי בגמרא לא פתוב לשון אפילו בינו לבינה אלא רש"י פירש פן וזה לשון הגמרא אמר רבי חנינא מסורא לא לימא איניש לאינשי ביתיה בזמן הזה אל תסתרי בהדי פלוני דילמא קי"ל פרבי יוסי בר' יהודה כו' דהא אי אפשר למטעי בזה דא"כ למה הוצרך לתלותו דילמא קי"ל פרבי יוסי בר' יהודה דאמר קנוי על פי עצמו אלא בעל פרחו צריך אתה לומר דמיינרי שלא יקנא לאשתו אפילו על פי עצמו עד שאני תמיה טובא על רש"י למה הוצרך לפרש אפילו בינו לבינה פשיטא וגם על בעל ספר המצות גופיה תמיה אני שפכת דברי רבי חנינא כהנייתן לענין הלכה ונהלא הוא כבר פסק בהדיא פרבי יהושע דאין קינוי על פי עצמו ולא אפי' על פי עד אחד כי אם דוקא על פי שני עדים וכבר נזכר מזה הרמב"ם ז"ל שפכת בסוף הלכות סוטה ונ"ל אין ראוי לקפון ולקנאות בפני עדים תחלה אלא בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה כו' וכתב שם בעל כסף משנה שלמד הרמב"ם דין זה מדברי רבי חנינא לדין דקיל"ן פרבי יהושע דאמר מקנא לה על פי שנים שלא יקפון לקנאות לה בפני עדים תחלה כו' הרי אתה רואה בפירוש שפכת דאפי' בזמן הזה אין לחוש מלקנאות לאשתו בינה לבינו והוא מהטעם שפירשתי מפני שכבר פסק בהדיא פרבי יהושע וטפי יש לתמוה על בעל הטורים שהעתיק בתחלה דברי ספר המצות ובסוף הלכות סוטה העתיק דברי הרמב"ם פכתבו וכלשונו ממש וכבר נזכר מזה הרב מהרי"ק ז"ל בש"ע שהעתיק דברי הרמב"ם שהבאתי לעיל והכניס בתוה דבריו ואפילו בינו לבינה לא יאמר לה אל תסתרי עם איש פלוני וכו' ואין לחלק ולומר דהא דקאמר שלא יקנא אדם לאשתו אפילו בינו לבינה היינו דוקא בלשון קינוי אל תסתרי עם איש פלוני והא דקאמר שלא יקפון לקנאות בפני עדים היינו אפילו בשאר לשון דהא ליתא דשם קינוי אינו נופל אלא דוקא פשאמר אל תסתרי עם איש פלוני כדאיתא בהדיא בריש סוטה.

והרבה יותר יש לתמוה על הרמב"ם דסבר דאפי' בזמן הזה אין לחוש מלקנאות לאשתו בינו לבינה מהטעם שפירשתי לעיל שמע מינה בהדיא דסבר דלית הלכתא כר' חנינא מסורא ואלו בכ"ד מהלכות אישות פסק בפשיטות פרבי יוסי בר' יהודה דאמר קנוי על פי עצמו קנוי ואסורה ונ"ל אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה אותה שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה וחיוב להוציא וכו' וכתבו שם המגיד משנה וכסף משנה שלמד הרמב"ם דין זה מדברי רבי חנינא מסורא שאמר לא לימא איניש לאינשי ביתיה בזמן הזה אל תסתרי בהדי פלוני כו'.

ועוד יש לתמוה הלא רבי חנינא גופיה אמר דילמא ולמה פסק הרמב"ם בפשיטות לאיסורא פרבי יוסי בר' יהודה וקושיא זו קשה גם פן על הטור אכן העזר שפסק בס"י קט"ו פהרמב"ם ממש והדבר צריך עיון: כח) שלמה: סגא לחדא גברא דלבושיה מדא ה"ה החכם השלם כל רז לא אגס ליה כמוהר"ר ברוך נר"ו על אשר שאלתני למה לא נמצא בשום אחד מהפוסקים שיאמר שהנהנה מחמץ בפסח לוקה מן התורה הלא בין לחזקיה דיליף איסור הנאה מדכתיב לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה ובין לרבי אבהו דפליג עליה ואמר כל מקום ששאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור

אכילה ואחד איסור הנאה במשמע כו' הנה מן הדין להיות לוקה על ההנאה כמו על האכילה ואי אפשר לומר דלאו שבכללות הוא כו'.

דע אחי ראש שפבר קדמה הגאון רא"ם ז"ל בתוספותיו לסמ"ג בהלכות חמץ בקונשיא זו והעלה בצ"ע ולי נראה ליתן טעם לשבח והוא מפני שפכת הרמב"ם ז"ל בספר המצות בשורש תשיעי דאין לוקין שתי מלקיות ולא מונין שני לאינן אלא פשהו שני שמות והן שני ענינים אבל פשני הלאינן הן מענין אחד אף על פי שיש להם שמות מתחלפים בתורה כמו לא תעולל עם לא תפאר אינו לוקה על שניהם ואינם נמנים לשני לאינן אף על פי שהעובר בהן עובר בשני לאינן וא"כ כ"ש בנדון דידן שאין להם שמות מתחלפים בתורה והן מענין אחד כמו שפכת הרמב"ם ז"ל בספר המצות באזהרת לא תבשל גדי וכן פתב הסמ"ג בסימני מצנות ל"ת סימן ק"מ קמ"א דבכל מקום איסור הנאה ואיסור אכילה לאו אחד הם מפני שאין ראוי שימנה איסור ההנאה לאו בפני עצמו לפי שהיא והאכילה ענין אחד הוא כי האכילה מין ממיני הנאה היא ומנה הטעם לא זכר הרמב"ם ז"ל מלקות פלל על ההנאה לא בהלכות חמץ בפסח ולא בהלכות פשר בחלב ולא בהלכות ערלה ושאר מאכלות האסורים בהנאה וגם פשמה כל הלוקים בפסחון בפסחון י"ט מהלכות סנהדרין שהן ר"ז לא קחשיב בהדיהו איסור הנאה ומנה הטעם תניא בפסחים פסח אלו עוברין ובמכות פסח אלו הן הלוקין המבשל גיד הנשה בחלב בי"ט ואוכלו לוקה חמש לוקה משום מבשל גיד הנשה ולוקה משום אוכל גיד הנשה ולוקה משום מבשל פשר בחלב ולוקה משום אוכל פשר בחלב ולוקה משום הבשרה ואלו משום הנאה לא קאמר.

אבל קשה לי שהרי בפסחון כל שעה איתא איפא דאמרי אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרוך הנאתו למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מפתו שהוא פטור וכל שפן אוכל חלב חי שהוא פטור הרי בהדיא משמע שאם הוא נהנה מדבר הראוי באכילה פסחון הנאתו והוא איסור הנאה אז הוא לוקה על ההנאה שהרי כל עצמו של רבי אבהו לא קאמר אלא לענין מלקות על ההנאה וכדפרש"י שם בהדיא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהדיא בפ"ט מהלכות מ"א ז"ל כל מאכל שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לע"א או לפלבים אינו לוקה ומפין אותו מפת מרדות ע"כ.

וכתב עליו המגיד משנה ז"ל פסח כ"ט כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרוך הנאתו וכל דבר הראוי באכילה אין דרוך הנאתו אלא דרוך אכילה פתקנו כו' ולפי זה הרי איסור הנאה בדין חצי שיעור שאסור מן התורה ואין לוקין עליו ע"כ.

וכן פתב בהדיא בקרית ספר בהלכות מ"א סוף פ"ח ז"ל וכל האסור בהנאה אם נהנה אינו לוקה דכל דבר הראוי לאכילה אין דרוך הנאתו אלא באכילה ולא לקי אלא באכילה ושאר הנאות אסירי מן התורה בחצי שיעור ע"כ משמע שאם אכל מאכל שהוא אסור בהנאה דרוך אכילה פתקנו אז הוא לוקה על ההנאה כמו על האכילה א"כ יש סתירה בדברי הרמב"ם מדידיה אדידיה.

גם מ"ש אם מסר או נתן לע"א או לפלבים אינו לוקה חולק עליו ריא"ז ז"ל והאריה בראיות דזה מיקרי דרוך הנאתו ולוקה והארכת בחדושי להליץ בעד הרמב"ם שלא

יקשה עליו מידי אבל פיון שדבר זה תלוי בדקדוק סוגית הגמרא ואינו מענין השאלה לזה אפסיק ואסיים ואני תפלתי לה ה'גדל כסאך מעל כל מלכי רבנן ושא שלום מא"ה ומני אהוב דבק מאח הצעיר יששכר בער איזלנבורג.

כט) ואשר שאלת ממני דברי מי קנימים במה שכתב הטור א"ח בסימן רי"ט ואם בירך הגומל לחיובים טובות כו' אפילו בפחות מעשרה אין צריך לחזור ולברך דלישנא וצריך לאודווי באפני עשרה משמע דוקא לכתחילה ובית יוסף כתב עליו אין הדיוק נראה בעיני דאדרבה לישנא דצריך משמע שיש עיפוב בדבר ע"כ נ"ל שהדין עם הטור פי גמרא ערוכה היא דלישנא דצריך משמע דוקא לכתחילה בריש פ"ב דגיטין פריך הגמרא הא תו למה לי הא תנא ליה תנא זימנא המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ומשני אי מההיא ה"א צריך ואי לא אמר כשר קמ"ל וכן אשפחן בירושלמי דברכות סוף פרק אין עומדין גבי נשיאות פנים אמר רב חסדא צריך שיהא החזן ישראל והאי צריך נמי משמע דוקא לכתחילה כמו שפירשתי בפרק אלו נאמרין: (ל) שלום למר ולתורתו אשרי יולדתו והורתו ה"ה האלוף הר"ר שמואל י"ץ עתה באתי להשיב לכ"ת על אשר בקשתני שאחזור ואפרש לה מה ששמעת ממני כשאמרתי בשיבת החברים שיש חילוק גדול בין סתם פלים שלנו לסתם פלים של ע"א אע"ג שהשוו אותם הפוסקים לענין שהם בחזקת שאינם בני יומן דע כי זה הוא החילוק דלא אמרינן סתם פלים שלנו אינם בני יומן אלא דוקא כשאין בעל הפלי לפנינו לשאול את פיו אם הוא בן יומו דדוקא בע"א אנו אמרים סתם פליהם אינם בני יומן אפ"י כשהע"א לפנינו משום דאינו נאמן ודבורו לא מעלה ולא מוריד אבל בישראל שהוא נאמן צריך לשאול את פיו כשהוא לפנינו ולא סמכינן אסתמא דאין הפלי בן יומו דכל היכא דאפשר לברורי מבררין וראיה לדבר מפ"ק דפסחים דקאמר התם בעו מיניה מרב נחמן המשפיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נפקא מינה דליתיה להאי דנשייליה פלומר דאי איתיה למשפיר קמן לא נפקא לן מינה מידי דאפי' נימא דחזקתו בדוק שייילין ליה ולא סמכינן אחזקה הרי קמן דאפילו במילתא דרבנן ומטעם ספק כגון בדיקת החמץ דהוא מדרבנן ואיכא ספק אי איכא חמץ או לא לא סמכינן אחזקתו בדוק היכא דאיתיה המשפיר קמן דכל היכא דאפשר לברורי מבררין וכן יש ראיה מבדיקת הספין אחר שחיטה היכא דאיתיה קמן ולא נאבד דארף על גב דבדקו קודם שחיטה צריך בדיקה אחר שחיטה.

ועוד ראיה לדבר ממאי דכתב הרי"ף בפ"ק דחולין דאע"ג דקי"ל רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הם היכא דאיתיה השוחט קמן ולא ידעינן אי גמיר או לא דאסור לאכול משחיטתו עד שנבדוק אותו ואין דבר זה צריך יותר חזוק: (לא) ואשר שאלת ממני לפרש לה מהיכן יצא לי מה ששמעת ממני שעניית אמן יהא שמיה רבא כו' הרבה גדול יותר מעניית קדושה ומודים וכיוצא בזה ונפקא מינה להדר טפי בתר עניית אמן יהא שמיה רבא כו' דע שפן משמע בהדיא בגמרא ערוכה בפרק מי שמתו מדקאמר ודכולי עלמא מיהת מיפסק לא פסיק איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו הגדול מבןרף כו' דוק (ותשכח: לב) כתב הטור י"ד בסימן צ"ו אין לשין העיסה בחלב שמא יבא לאכלה עם הבשר ואם לש כל העיסה אסורה אפי' לאכלה לבדה ואי עבדינהו כעין תורא שרי פרש"י שלא לש אלא דבר מועט עונה קטנה ורב אלפס פירש שעשה בהן שינוי פ"י צורות כעין השור וכיוצא בו שמתוף כף יזפור שיש בה חלב עד כאן.

וְכַתַּב עָלָיו בֵּית יוֹסֵף וְז"ל אִין לְשִׁין הָעֵינְסָה בְּחֻלְב בְּרִייתָא פֶּרֶק כָּל שְׁעָה וּבְתַר הָכִי אֲסִיקְנָא דְאֵי עֲבַדְיִנְהוּ כְּעִין תּוֹרָא שְׁפִיר דְּמִי וְהִבִּיאֻ זֶה הָרִי"ף וְהָרָא"ש בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשׂוֹר וְהַפְּרִיֹשׁ שְׁפַתְב רַבִּינוּ בְּשֵׁם הָרִי"ף לֹא מְצֵאתִי לוֹ ז"ל שְׁפַתְב פֶּן אֲבָל הָרַמְבַּ"ם כְּתָבוּ בְּפֶרֶק ט' מֵהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וְז"ל וְאִם שִׁינָה בְּצוּרַת הַפֶּת עַד שֶׁתְּהֵא נִפְרַת שְׁלֹא יֵאָכַל בָּהּ בְּשׂוֹר הָרִי זֶה מִן תּוֹרַת וְהַרְשָׁב"א כְּתַב וְאִם שִׁינָה בְּצוּרַת הַפֶּת וְעָשָׂה כְּעִין קִטְנִים כְּעִין הַשׂוֹר מִן תּוֹרַת שְׁהִרְוָא יוֹדֵעַ שְׁלֹא שִׁינּוּ צוּרְתוֹ אֲלֵא לְהִיכָר בְּעֵלְמָא וְיִשְׁאַל וַיֹּאמְרוּ לוֹ עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְכַתַּב עָלָיו הָרַב מְהַר"ן ז"ל בְּמִבּוֹא שְׁעָרִים שְׁלוֹ וְז"ל וְאֲנֹכִי לֹא יִדְעֵתִי לְמָה עָשָׂה אֵת עֲצָמוּ כְּאִינוּ יוֹדֵעַ וְעוֹד שְׁפַתְב אֲבָל הָרַמְבַּ"ם כְּתָבוּ כו' כְּאִלוּ שִׁישׁ הָפֶרֶשׁ בֵּין דַּעַת הָרַמְבַּ"ם וּבֵין דַּעַת הָרִי"ף בְּעֵנְיָן זֶה וְאִינוּ פֶּן שְׁהָרִי הַפְּרִיֹשׁ שְׁפַתְב הָרַמְבַּ"ם מְצִינוּ גַם שְׁפַתְבוּ רַב אֶלְפֶס לֹא בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּלִבְד אֲלֵא בְּשִׁנֵּי מְקוֹמוֹת שְׁהָרִי בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשׂוֹר דָּף תְּשִׁי"ו ע"א כְּתַב הָרִי"ף וְז"ל וְאֲסִיקְנָא דְאֵי שְׁנֵי בֵּיה וְעֲבַדְיִנְהוּ כְּעִין תּוֹרָא שְׁרִי עַד כָּאן.

וְכֵן כְּתַב בְּפֶרֶק כָּל שְׁעָה דָּף רל"ו וְז"ל וְאֵי שְׁנֵי לְהוּ וְעֵבִיד לְהוּ כְּעִין תּוֹרָא שְׁרִי דְכִינּוּ דְשְׁנֵי בְּהוּ מִיִּדְעַע דִּיעַ דְּלֵהִיכְרָא עֵבִיד לְהוּ הָכִי דְלֵא לִיתוּ בְּהוּ לִיִּדִי תַקְלָה וּלְפִיכָהּ מִן תּוֹרִין עַד כָּאן.

וְכֵן כְּתָבוּ בְּהִדְיָא הַגְּהוֹת מִיִּמּוֹנֵי עַל דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם וְז"ל וְהֵאֲלֶפֶס כְּתַב כְּבַעַמוֹד מִטַּעַם שִׁינּוּי וְהִיכָר עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ וְכו'. וְאֲנִי תַמִּיָּה מֵאֵד עַל הָרַב מְהַר"ן ז"ל שְׁהָרִי בֵּית יוֹסֵף בְּעֲצָמוּ כְּתַב בְּהִדְיָא רִישׁ סִימָן צ"ו אִיף שְׁהָרִי"ף הִבִּיא בְּרִייתָא זֹו דְּפֶרֶק כָּל שְׁעָה אִין לְשִׁין הָעֵינְסָה בְּחֻלְב כו' עִם הַמְּסַקְנָא דְאֵי עֲבַדְיִנְהוּ כְּעִין תּוֹרָא שְׁפִיר דְּמִי בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשׂוֹר וְאִם פֶּן לְפִי מָה שְׁעָלָה עַל דַּעַת מְהַר"ן ז"ל צְרִיף לֹאמַר שְׁבַתְחִלַּת דְּבָרֵינוּ יִדְעוּ וְכִשְׁפָּא לְגַמּוֹר דְּבָרֵינוּ נִשְׁכָּחוּ מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הִלְלוּ שְׁפַתְב הָרִי"ף בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשׂוֹר וְזֶה דְּבָר שְׁאֵי אֲפָשָׁר לְאָמְרוּ עַל שׁוֹם מְעִינָן כָּל שְׁפֶן עַל מְעִינָן הַמְּתַגְבֵּר אֲשֶׁר מַעְשָׂה תַקְפוּ וּגְבוּרַתוֹ נוֹדַע.

אֲמַנָּם לִי נִרְאָה שְׁבִית יוֹסֵף לֹא עָשָׂה אֵת עֲצָמוּ כְּאִינוּ יוֹדֵעַ אֲלֵא אֲדַרְבָּה עָשָׂה אֵת עֲצָמוּ כִּיִּדְעַע מָה שְׁנַעְעֵלָם מִן אַחֲרִים וְזֶהוּ כְּנֻנְתּוֹ לְפִי שְׁהָרִי"ף בְּרוּב חֻקְמָתוֹ בְּכָפֶל מְלוֹת פִּירוּשׁ שְׁפַתְב הַטּוֹר דְּזֶה שְׁפַתְב הַטּוֹר פִּירוּשׁ צוּרוֹת כְּעִין הַשׂוֹר אִינוּ מִדְּבָרֵי הָרִי"ף רַק הַטּוֹר פִּירוּשׁ פֶּן אֵת כְּנֻנְתַּת דְּבָרֵי הָרִי"ף שְׁפִירָשׁ וְאֵי עֲבַדְיִנְהוּ כְּעִין תּוֹרָא שְׁעָשָׂה בְּהֵן שִׁינּוּי וְלֹא פִירוּשׁ מֵהוּ הַשִּׁינּוּי וּמִשְׁמַע לִיהַ לְהַטּוֹר שְׁכְּנֻנְתּוֹ הִיָּתָה שְׁנַשְׁתַּנָּה הַפֶּת בְּצוּרְתוֹ וְכִמוּ שְׁפִירוּשׁ בְּהִדְיָא בַּעַל הַגְּהוֹת מִיִּמּוֹנֵי כְּנֻנְתָּר.

וְהֵא לָהּ רִאִיָּה שְׁהָרִי לֹא כְּתִיבָא וְלֹא רְמִיזָא כְּלָל בְּדְבָרֵי הָרִי"ף בְּשׁוֹם מְקוֹם מִן הַשִּׁנֵּי מְקוֹמוֹת דְּלַעִיל שְׁעָשָׂה בְּהֵן שִׁינּוּי צוּרוֹת כו' רַק כְּתַב סֵתֶם שְׁעָשָׂה בְּהֵן שִׁינּוּי וְתוּ לֹא. וְהוֹקְשָׁה לְבֵית יוֹסֵף שְׁאִין בְּדְבָרֵינוּ אֲלֵא הַכְּרָעָה לֹאמַר שִׁיָּהִיָּה כְּנֻנְתּוֹ כְּמוּ שְׁפִירוּשׁ הַטּוֹר מִשׁוֹם דְּאִיכָּא לְמִימַר דְּמָה שְׁפַתְב הָרִי"ף וְאֵי שְׁנֵי לְהוּ כו' הִיָּינוּ שְׁנַשְׁתַּנָּה בְּקִטְנוֹתוֹ שְׁלֹא לִשׁ אֲלֵא דְּבָר מוֹעֵט עוֹגָה קִטְנָה דְּזֶה נְמִי מִיְקָרִי שִׁינּוּי מֵאַחַר שְׁאִין רְגִילִין לַעֲשׂוֹת כְּלָל הַפֶּת קִטְן כְּזֶה אִין לָהּ שִׁינּוּי גְּדוֹל מְזֶה אֲבָל לַעֲשׂוֹת פֶּת מְרוּבָה עַל דִּי שִׁינּוּי צוּרוֹת שְׁמָא לֹא עָלָה עַל דַּעַת הָרִי"ף לְהַתִּיר וְכֵן נִרְאָה קִצַּת מִדְּבָרֵי הָאֲשֶׁר"י בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשׂוֹר שְׁפַתְב מְמַשׁ כְּלִשׁוֹן הָרִי"ף בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשׂוֹר שְׁהִבְאֵתִי וְכַתַּב עָלָיו פֶּרֶש"י בְּלִי דַּעַת חוֹלְקַת דּוּק וְתִשְׁכַּח.

וְנָהוּ שְׁפָתַי בֵּית יוֹסֵף אֲבָל הֶרְמֵב"ם פָּתְבוּ וְנ"ל וְאִם שִׁינָה בְּצוּרַת הַפֶּת עַד שֶׁתָּהָא נִיפְרָת כּו' פְּלוּמֵר כִּינּוּן שֶׁדִּקְדַּק הֶרְמֵב"ם וְנ"ל לְמִינְקֻט בְּצוּרַת הַפֶּת וְלֹא הָיָה מְסַפֵּיק לוֹ לֹמַר וְאִם שִׁינָה הַפֶּת וְתוֹ לֹא כְּמוֹ שְׁפָתַי הֶרִי"ף שְׁמַע מִינָה שֶׁהֶרְמֵב"ם נִזְהַר מִזֶּה כְּדִי שְׁלֹא יִהְיוּ דְבָרָיו מוּבָנִים שֶׁשִׁינָה הַפֶּת בְּקִטְנוּתוֹ כְּדִבְרֵי הֶרִי"ף וְנָהוּ נ"ל בְּרוּר בְּדִבְרֵי בֵּית יוֹסֵף וְאִמְרָתִי זֶה שֶׁנֶּרְאָה לִי לִפְנֵי מוֹרֵי הָרֵב הַפֶּהן הַגְּדוֹל מֵהֶר"ר פֶּלֶק פ"ץ וְנ"ל וְיִיטְבוּ דְבָרֵי בְּעֵינָיו וְהַשִּׁיב אֵלַי שֶׁהוּא דִקְדוּק חָשׁוּב וְאִמְרָתִי וְאִמְרָתִי אֵלַי שֶׁנֶּרְאָה בְּעֵינָיו לְדִקְדַּק מִדְּבָרֵי הֶרִי"ף עֲצָמוֹ דְּפָרֵק כָּל שְׁעָה שֶׁפְּנוּנַת הֶרִי"ף הָיְתָה כְּמוֹ שֶׁפִּירְשׁוּ הַטּוֹר וּבַעַל הַגְּהוֹת מִיְיָמוּנֵי מִדְּכַתֵּב דְּכִינּוּן דְּשִׁנֵּי בְּהוּ מִיֶּדַע יִדְיעַ דְּלֶהֱפִירָא עֲבִיד לֵהוּ הֵכִי כו'.

וְאִם אֵימָא דִּס"ל כִּפְרֵש"י א"כ לָמָּה הִנְצַרְךָ לֹמַר דְּלֶהֱפִירָא עֲבִיד לֵהוּ הֵכִי תִפּוּק לִיָּה מִטַּעַם שְׁפָתַי רִש"י הוֹאִיל דְּאָכִיל לִיָּה מִיָּד בְּבַת אַחַת וְלֹא מִשְׁהִי לִיָּה דְּלִינְשֵׁי שְׁנִילוּשׁ בְּחֻלְבֵּי. וְלִי נֶרְאָה לְהַמְלִיץ בְּעַד בֵּית יוֹסֵף שֶׁיִּכּוֹל לְהַשִּׁיב דְּיֵשׁ לְדַחוּת לְפִי שֶׁהֶרִי"ף בָּא לְהַתִּיר אֶפְיָלוֹ הֵיכָא דְּלֹא אָכִיל לִיָּה מִיָּד אֲלֵא מִשְׁהִי לִיָּה זְמַן מְרוּבָּה וְא"כ צְרִיךְ לְטַעַם הֶפִירָא.

אֲמַנָּם בֵּית יוֹסֵף בְּעֲצָמוֹ חֲזַר מִדְּבָרָיו בְּסִפְרָא פְּסָף מִשְׁנָה שְׁלוֹ כִּי שֵׁם פִּירְשׁ הוּא בְּעֲצָמוֹ בְּהִדְיָא דְּבָרֵי הֶרִי"ף כִּמ"ש הֶרְמֵב"ם וּבְנֻדָּי הוּא מִטַּעַם הַהֶכְרַח שֶׁאִמְרָא אֵלוֹ [דְּבָרֵי] מוֹרֵי שִׁי בְּנֻזְרָא, וְנ"ל לִיתֵּן טַעַם לְשִׁבַּח לָמָּה לֹא פִי הֶרִי"ף וְהֶרְמֵב"ם כִּדְפַרְש"י וְהוּא מִשׁוּם שֶׁהָיָה קָשָׁה בְּעֵינֵיהֶם לָמָּה נִקְטַ הַגְּמָרָא דְּנֻקָא כְּעֵין תּוֹרָא אֲלֵא וְדָאֵי מִפְּנֵי דְּעֵין תּוֹרָא בּוֹלֵט הֶרְבֵּה הַלְכָּף נִקְטַ דְּנֻקָא כְּעֵין תּוֹרָא לְהוֹרוֹת לָנוּ שִׁישׁ לְעֲשׂוֹת שִׁינּוּי צוּרוֹת בְּפֶת בְּאֻפְּן שֶׁהַשִּׁנּוּי צוּרָה יִהְיֶה נִיפְרָת בְּפֶת כְּאֵלוֹ הָיְתָה בּוֹלְטָת וּמִפְּנֵי כֶּף דִּקְדַּק הֶרְמֵב"ם וְנ"ל לְכַתּוּב וְאִם שִׁינָה בְּצוּרַת הַפֶּת עַד שֶׁתָּהָא נִיפְרָת כּו' וְלֹא הִסְפִּיק לֹמַר וְאִם שִׁינָה בְּצוּרַת הַפֶּת וְתוֹ לֹא.

וְלִילָא דְּמִסְתַּפִּינָא מְרַבְּנוּתָא הוּ"א דְּהָא דְּאִמְרָה הַגְּמָרָא וְאִי עֲבַדְיָהוּ כְּעֵין תּוֹרָא שְׂרִי הִינּוּ כְּעֵין הָעֵין בְּצִירֵי וְלֹא בְּפֶתַח וְתוֹרָא הִינּוּ כְּמוֹ דְּאִיכָא עֲלִיָּה תּוֹרִיתָא דְּנֶהֱמָא בְּגְמָרָא פָּרֵק פִּיצַד מְבָרְכִין וּבְסוּף גְּמָרָא דְּפָרֵק אֵלוֹ מְנַחֲוֹת וְהִתִּי"ו נְבַלְעַת וְאֵל תִּתְמָה עַל זֶה כִּי מְצִינּוּ כְּהֵנָּה רַבּוֹת בְּגְמָרָא שֶׁהִבְלִיעוּ בְּהֶרְבֵּה מְלוֹת הָאוֹתִיּוֹת וְהַכְּנוּנָה בְּזֶה דָּאֵם עֲשֵׂה סִימָן לְמַעְלָה עַל הַפֶּת מְאוֹתוֹ מִיָּן כְּפִי מַה שֶׁהוּא אִם הוּא שֶׁל בְּשָׂר וְשֵׁם עָלָיו קֶצֶת בְּשָׂר וְאִם הוּא שֶׁל חֵלֶב וְשֵׁם עָלָיו קֶצֶת גְּבִינָה דְּהוּי כְּעֵין תּוֹרָא אֲזַ שְׂרִי אִפִּי לְעֲשׂוֹת פֶּת מְרוּבָּה וְאִינוּ מְשַׁנָּה צוּרָתוֹ כָּלֵל מִשְׁאָר פֶּת מְאֻחַר שֶׁמֻּנַּח עָלָיו לְמַעְלָה בְּשָׂר אוֹ גְּבִינָה אִינוּ לָךְ הִיפְרָ גְּדוֹל מִזֶּה כְּדָאִיתָא בְּכָרִיתוֹת פָּרֵק דָּם שֶׁחִיטָּה גְּבִי דָּם דְּגִים אִם נִיפְרָ שֶׁהוּא מְדָגִים כְּגוֹן שִׁישׁ בּוֹ קְשִׁקְשִׁים מְוֹתֵר אֶפְיָלוֹ אִם קְבָצוּ בְּכִלֵי ע"ש.

וְאִם אִם לֹא הָיָה כֶּף פִּירוּשׁ הַהֶלְכָּה מ"מ הִדִּין הוּא אֲמַת כֵּן נ"ל: לֵג) כְּתַב בֵּית יוֹסֵף בְּטוֹר י"ד סוּף סִימָן צ"ד וְנ"ל כְּתַב הַמְרָדְכֵי בְּסוּף פָּרֵק אִינוּ מְעַמִּידִין וּבְפָרֵק כָּל שְׁעָה מְעַשֵׂה בָּא לְפָנֵי ר"י שֶׁבְשָׁלוֹ דְּבַשׁ בְּמַחְבַּת שֶׁל בְּשָׂר בֵּת יוֹמָא וְהֶרִיקוּהוּ חָם בְּקַעְרָה שֶׁל חֵלֶב בֵּת יוֹמָא וְהִתִּירָה מִשׁוּם דְּשִׁמְנוּנִית בְּדְבַשׁ הוּי נִטל"פ וְהִבִּיא רְאִיָּה לְדָבָר וְל"נ אֶפְיָלוֹ אִם הָיָה נוֹתֵן טַעַם לְשִׁבַּח שְׂרִי מִשׁוּם דְּהוּי נ"ט בֵּר נ"ט דְּהִתִּירָא עכ"ל בֵּית יוֹסֵף.

וְאִנִּי תִמְיָה טוּבָא עָלָיו הִיאָךְ רְאָה תְּחַלַּת דְּבָרֵי הַמְרָדְכֵי וְלֹא הִסְפִּיק לְעֵינֵן בְּסוּפָם הִלָּא הַמְרָדְכֵי בְּעֲצָמוֹ הֶרְגִישׁ בְּקוֹשְׁיָא זֹו וְיִיטְבָּה בְּטוּב טַעַם וְנִדְעַת בְּסוּף פָּרֵק א"מ וְנ"ל אֲבָל

אם הִיָּה לְשִׁבַח מְשֻׁמַּע דְּאִסּוּר מְשׁוּם דְּסִבְרָא לִיָּה דְּגִיּוֹם שְׁעָלוּ בְּקַעְרָה כּו' דְּנֻקָּא עָלוּ אֲבָל נִצְלוּ לֹא עַכ"ל.

וּבְאַמַּת דְּבְרֵי צְרִיכִין בְּיָאוּר דְּכִינּוֹן דְּהָא עֲנֻבְדָּא דר"י הִיָּה בְּבִישׁוּל אִם כֵּן הִיָּה קְאָמֵר אֲבָל נִצְלוּ לֹא דְהָא אֲפִילוּ אוֹתָן פּוֹסְקִים שְׁאוּסְרִים בְּנִצְלוּ מִתִּירִין בְּבִישׁוּל ור"י גּוֹפִיָּה הוּא אֶחָד מֵהֶם כּמ"ש הַמְרָדְכִי בְּהִדְיָא בְּשִׁמוֹ בְּפִרְק פֶּל הַבְּשָׂר שר"י פִּירָשׁ עַל דְּבְרֵי רִיב"ח שְׁכַתְּבַת בְּשֵׁם רש"י דְּנֻקָּא עָלוּ אֲבָל נִתְבַּשְׁלוּ לֹא דְהִיָּינוּ דְּנֻקָּא לְצִלֵי דְּלִפְא מִים אֲבָל אִם נִתְבַּשְׁלוּ בְּמִים הַטַּעַם מִתְּפֹשֵׁט בְּמִים וְאִיפָּא שְׁלֵשָׁה נוֹתְנֵי טַעַם שֶׁל הֵיָּתֵר כּו' וְנִרְאָה דְּהַמְרָדְכִי ס"ל דְּהָא עֲנֻבְדָּא דר"י אִיגִירי בְּדָבָשׁ עֲצָמוּ וְלֹא אִיגִירי בְּמִשְׁקָה הַעֲשׂוֹי מְדָבָשׁ כְּדִפְרִישׁ מְהִרִי"ל וְכִינּוֹן דְּמִיגִירי שְׁבִישְׁלוּ הַדְּבָשׁ עֲצָמוּ בְּמַחְבַּת שֶׁל בְּשָׂר בַּת יוֹמָא בְּלֵי מִים כָּלֵל הוּי כְּנִצְלוּ וְלִכּוֹן כְּתֵב הַמְרָדְכִי אֲבָל אִם הִיָּה לְשִׁבַח מְשֻׁמַּע דְּאִסּוּר מְשׁוּם דַּס"ל כּו'.

וּלְפּוֹם רִיבְהִטָּא הִיָּה נ"ל לִיְיָשֵׁב דְּבְרֵי בֵּית יוֹסֵף דְּאִיפָּא לְמִימֵר שְׁרָאָה סִיּוּם דְּבְרֵי הַמְרָדְכִי שְׁכַתְּבַת אֲבָל אִם הִיָּה לְשִׁבַח כּו'. וּמָה שְׁכַתְּבַת וְלֵי אֲפִילוּ אִם הִיָּה נ"ט לְשִׁבַח שְׂרֵי כּו' לֹא בְּדִרְדָּה קִנְיָא עַל ר"י כְּתֵב כֵּן אֲלֵא דְּרָדָּה פֶּסֶק הַלְכָּה לְפִי מָה דַּס"ל שְׁאִין חִילּוּק בֵּין עָלוּ לְנִצְלוּ אֲלֵא בְּכָל עֲנִיָּן שְׂרֵי.

שׁוּב רְאִיתִי מָה שְׁכַתְּבַת בְּטוֹר י"ד סִימָן צ"ה עַל דְּבְרֵי הַגְּהוֹת אֲשֶׁר"י שְׁכַתְּבוּ לר"י נִרְאָה הַלְכָּה לְמַעֲשֵׂה דְּאִין חִילּוּק בֵּין עָלוּ לְנִתְבַּשְׁלוּ וְהַפֵּל שְׂרֵי וְכֵן קִיבֵל מר"ת שְׁהוֹרָה כֵּן הַלְכָּה לְמַעֲשֵׂה עַכ"ל. וְכַתְּבַת עָלָיו בֵּית יוֹסֵף נִרְאָה דַּס"ל ר"י דְּאִין חִילּוּק בֵּין נִצְלוּ לְנִתְבַּשְׁלוּ דַּאל"כ לֹא ה"ל לְמִיְשַׁתֵּק מִיָּגִיָּה וכו'.

וְנָה מוֹרָה בְּהַכְרַח שְׁלֵא הַסְפִּיק לְרֵאוֹת בְּסוּף דְּבְרֵי הַמְרָדְכִי שְׁכַתְּבַת אֲבָל אִם הִיָּה לְשִׁבַח כּו' שְׁאֵלוּ יָדְעוּ וְנִזְכָּר מִמֶּנּוּ בְּנֻדָּאֵי לֹא הִיָּה כּוֹתֵב כֵּן מְשׁוּם דְּאִי לֹא דְּהִיָּה קִיָּם לִיָּה לְהַמְרָדְכִי דר"י ס"ל דְּנֻקָּא עָלוּ אֲבָל נִצְלוּ לֹא הִיָּה כּוֹתֵב כֵּן בְּפִשְׁטוּת בְּשִׁמוֹ וְאִיךָ יְכַתּוּב הוּא נִרְאָה דְּסִבְרָא לִיָּה ר"י דְּאִין חִילּוּק בֵּין נִצְלוּ לְנִתְבַּשְׁלוּ בְּחִילּוּף מָה שְׁהוּא.

וְאִפְּי' לְפִי מָה שְׁעָלָה עַל דְּעֵתוֹ דר"י סְבִירָא לִיָּה דְּאִין חִילּוּק בֵּין נִתְבַּשְׁלוּ לְנִצְלוּ מְכָל מְקוֹם יֵשׁ לִיְיָשֵׁב דְּלֹא הָיָה לִיָּה לר"י לְהַתִּיר מְטַעַם נ"ט בַּר נ"ט דְּהִיָּתִירָא מְשׁוּם שְׁהִירֵי אֲפִילוּ הָרָא"ש דְּמִתִּיר לְעֲנִיָּן הַדְּחַת קַעְרוֹת שֶׁל בְּשָׂר בְּיוֹרָה חוֹלְבַת אֲפִילוּ הֵן שְׁנִיָּהֵן בְּנֵי יוֹמָן מְטַעַם דַּה"ל נ"ט בַּר נ"ט מְסִיק דְּאִין לְהַתִּיר עַד שְׁיֵאמֵר בְּרִי לִי שְׁלֵא הִיָּה שׁוּם שְׁוֹמֵן דְּבוּק בְּהֵן מְשׁוּם דְּכָל שְׁיֵשׁ שֶׁם שְׁמֻנוּגִית אִינוּ קְרוּי נ"ט אֲלֵא אִיסּוּר עֲצָמוּ וּמֵן הַסְתָּם מְחֻזְקִין אוֹתָם שְׁיֵשׁ שְׁוֹמֵן דְּבוּק בְּהֵן וַא"כ בְּהָא עֲנֻבְדָּא בָּא ר"י לְהַתִּיר אֲפִילוּ אִם לֹא אָמַר בְּרִי לִי שְׁלֵא הִיָּה שְׁוֹמֵן דְּבוּק בְּהֵן וְכ"ש אִם נִאמַר דְּמִיגִירי שְׁהִיָּה יָדוּעַ דִּישׁ שֶׁם שְׁמֻנוּגִית וְכֵן מוֹכַח בְּהִדְיָא מִדְּבְרֵי הַמְרָדְכִי וְאִפְּ"ה הַתִּירוּ הַלְכָּה הַנְּצָרָה לֹאמַר דְּנֻקָּא טַעַם זֶה דְּשְׁמֻנוּגִית בְּדָבָשׁ הוּי נ"ט לְפָגֵם אֲבָל אִם הִיָּה לְשִׁבַח לֹא הִיָּה מִתִּיר אֲפִילוּ אִם ס"ל גְּבִי דְּגִיּוֹם שְׁעָלוּ בְּקַעְרָה דְּלֹא דְּנֻקָּא עָלוּ אֲלֵא ה"ה נִצְלוּ מְשׁוּם דְּאִין שְׁיָיָךְ כָּלֵל כָּאֵן לֹאמַר נ"ט בַּר נ"ט מְשׁוּם דְּכָל שְׁיֵשׁ שֶׁם שְׁמֻנוּגִית אִינוּ קְרוּי נ"ט אֲלֵא אִיסּוּר עֲצָמוּ כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר וְהַשְׁתָּא אִין אָנוּ צְרִיכִין לִישׁוּב שֶׁל הַמְרָדְכִי שְׁכַתְּבַת אֲבָל אִם הִיָּה לְשִׁבַח מְשֻׁמַּע דְּאִסּוּר מְשׁוּם דַּס"ל דְּגִיּוֹם שְׁעָלוּ בְּקַעְרָה כּו' כֵּן נ"ל".

יש לתמונה על הטור י"ד סימן ס' והרבה מחברים שכתבו בהלכותיהם דין זה הנמצא בגמרא בפרק אלו טריפות בהמה חיה ועוף שנמצאו חתוכי רגלים אע"פ שהם מותרים משום טריפה הרי אלו אסורין משום ספנה שמא נשכו נחש עד שיבדקו כו' דכשם שדין גילוי אינו נוהג בינינו מטעם שאין נחשים מצויין בינינו הכי נמי לא היה ראוי להיות דין זה נוהג בינינו שהרי לא חשו לאסרה משום ספנה אלא משום נחשים וכיון שאין נחשים ליטא חששא זו וכן כתב בהדיא רבינו ירוחם ו"ל ונ"ל שטעמם דשאני גילוי דלא אתיגליד ריעותא במשקין כל כף כמו בהמה שנמצאת שנפסקו רגליה פי קרוב הדבר לומר שנתגלו המשקין על ידי אדם ששכח לכסותן והואיל ואם היינו חוששין שמא שתה מהו נחש אז היו אסורין לגמרי שהרי אין יכולין לעמוד עליו מש"ה אין אנו חוששין לאפוקי בגדון שלפנינו איכא ריעותא גדולה לפניה שנפסקו רגליה ואיכא לברורי הלכך חוששין וצריף בדיקה הואיל דאיכא לברורי וסברא זו כבושה וסלולה בגמרא כן נ"ל: לה) נשאלתי מפי החבורה קדושה אריות דבי עילאי לחיות דעתי על מעשה שפא לפניהם שנצלו דגים עם בשר בתנור אחד נפרדים זה מזה מה דינן של הדגים וזהו תשובתי.

נראה בעיני שהדגים אסורים לאכלן אפילו במלחא כדאמר מר בר רב אשי בפרק ביצד צולין גבי ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותחא מר בר רב אשי אמר אפילו במילחא נמי אסורה משום דקשיא לריחא ולדבר אחר ע"כ. ופרש"י ביניתא דג דאיטווא בהדי בישרא בתנור אחד אסרה רבא מפרזיקא למיכלא בכותחא משום דקסבר ריחא מילתא היא. לדבר אחר צרעת ע"כ.

והלכתא בנדאי כמר בר רב אשי כמו שכתב הרי"ף ו"ל בפרק זה בורר בשם רבינו האי גאון ו"ל דכל היכא דלא איתמר בהדיא לית הלכתא כמר בר רב אשי הלכתא פנותיה ולא אשכחן בכולי גמרא דלית הלכתא פנותיה בר מהני תרי דמיפף שבועה וחנינרי וסימנא הפך לבן עכ"ל.

וכתב שם גמוקי יוסף דהכי ס"ל הרי"ף פיון שהזכיר בעל הסברא ההיא בלי דעת חולקת וכן פסקו התוס' בפרק השוכר את הפועלים בדבור המתחיל רבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא כו' וכן כתבו התוס' בפשיטות בשם ר"ח ו"ל בפרק שבועת הדנינין ובפרק בתרא דע"א וכן פסק הרא"ש ו"ל בפרק בהמה המקשה וכן כתבו רוב הפוסקים קמאי דקמאי ובתראי ו"ל ואף שיש קצת גוססאות בגמרא דגרסי רב אשי אמר אפילו במילחא כו' ולא נזכר מר בר רב אשי מ"מ הדבר פשוט דהלכתא כרב אשי שהוא מרא דגמרא טפי מרבא מפרזיקא וסוף הוראה הוא כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים וכן פסק בהדיא בסמ"ג ובסמ"ק סי' רי"ג כמר בר רב אשי ואף שהוא סיים וכתב וז"ל ודוקא בתנור קטן פעין שלקם אבל בתנורים גדולים פעין שלנו אין להקפיד כו' מ"מ נראה בעיני דלדידן שאנו נוהגים לאסור לכתחלה לצלות היתר עם אסור או בשר עם חלב בתנור אחד משום ריחא מילתא אפילו בתנורים גדולים ולא כדעת הסמ"ק ממילא במקום ספנה יש להחמיר ולאסור אפילו בדיעבד דחמירא ספנתא מאיסורא כדאיתא בפ"ק דחולין אהא דקאמר התם שאם בא זאב ונטל בני מעים והחזירם כשהם נקובים כשרה ולא חיישינו שמא במקום נקב נקב ואותבינו עלה מדתניא ראה צפור מנקר בתאנה ועכבר באבטיח חוששין שמא במקום נקב של נחש נקר ואסור ומשני מי מדמית איסורא

לספנתא חמירא ספנתא מאיסורא וכן פסק בהדיא בספר מהרי"ל וז"ל ויש לנהוג איסור גם כן בצלילית דג עם בשר דקשה לדבר אחר כסמ"ק עכ"ל.

וכן פסק בהדיא בדיני בשר בחלב וז"ל צלה דגים עם בשר בתנור אסור לאכול דקשה לדבר אחר ע"כ. הנה רואה מפורש שלא חילק בין תנורים שלהם בין שלנו כמו שחילק הסמ"ק אלא פסק סתם אסור והוא מהטעם שכתבתי וכבר כתב המחבר ספר מהרי"ל שכתב דיניאסור והיתר בשם גדולי אחרונים שבאשכנז וכן נראה מדברי הטור א"ח בסימן קע"ג ומדברי הפל בו בסימן כ"ג שכתבו בשם הרא"ש ומהר"ם ז"ל שהיו רגילין ליטול ידיהם בין בשר לדגים ולעשות הדחת הפה בניתים משום דחמירא ספנתא מאיסורא וכתב שם בית יוסף נראה שלמדו כן מדגרסינו בפרק פיצד צולין ההיא ביניתא כו' ואין ספק דאשתמיטתיה לבית יוסף מה שכתוב בהגהות מרדכי דחולין דף תשמ"ב המנהג הזה של מהר"ם ומהר"ש שהבאתי והוא כתב דשורש המנהג יצא מההוא עובדא ההיא ביניתא כו' שאלו ידעו ונזכר ממנו לא היה מניח דבר זה לעצמו לכתוב נראה שלמדו כו' הרי בהדיא משמע מדברי הטור והפל בו שהבאתי דמהר"ם ס"ל דהלכתא כמר בר רב אשי ומשום דמר בר רב אשי לא איירי אלא פשנצלו בשר ודגים בתנור אחד בפעם אחת וגם אפשר לצדד ולהקל ולומר ודוקא בתנור קטן כעין שלהם כמו שכתב הרא"ש ז"ל בהדיא לענין ריחא מילתא באיסור עם היתר בפרק בתרא דע"א וכן כתב הטור י"ד בסימן ק"ח ומהר"ם ומהר"ש היו רגילין ליטול ידיהם ולעשות הדחת הפה בין בשר לדגים אפילו שלא נצלו בתנור אחד בפעם אחת אלא זה אחר זה או שנצלו בפעם אחת על גבי כירה דאין בו משום ריחא מילתא הואיל והוא במקום מגולה הילכף נתנו טעם למנהגא דחמירא ספנתא מאיסורא פלומר אע"ג דבכה"ג באיסורא אין להקפיד כמו שנתבאר מ"מ בספנתא יש להקפיד משום שיוירי אוכלין שנדבק בינדים אבל אם נצלו דגים ובשר בתנור אחד בפעם אחת ס"ל שהדגים אסורין לאכלן לגמרי ולא מהני כלל גטילת ידים והדחת הפה בינתיים וזה מוכרח דאל"כ מאי חמירא ספנתא מאיסורא דקאמר הטור שהרי הטור כתב בהדיא בי"ד סימן ק"ח שפסק הרא"ש כר"ת דריחא מילתא היא ואי אפשר לומר דאפילו אם נצלו דגים ובשר בתנור אחד בפעם אחת היו אוכלין הדגים אחר הבשר או להיפך בגטילת ידים והדחת הפה בינתיים ומן הדין לא היו צריכין ליטול ידיהם ולעשות הדחת הפה בינתיים משום דמר בר רב אשי לא אמר שיש ספנה אלא דוקא בתנור קטן כעין שלהם רק משום דחמירא ספנתא מאיסורא היו נוהגים כן ליטול ידיהם בינתיים דהא ליתא דהא המנהג זה של מהר"ם ומהר"ש עדיין נוהג עד היום הנה ופוק חזי מה עמא דבר ותמצא שנוהגין כן לעשות קנוח והדחת הפה בינתיים כשלא נצלו בתנור אחד בפעם אחת וכן משמע בהדיא נמי מלשון הגהות מרדכי דחולין שאעתיק לקמן וממילא תוכל ללמוד דאם נצלו דגים ובשר בתנור אחד בפעם אחת ס"ל שהדגים אסורין לאכלן לגמרי פדאמרן.

ואף על גב שהטור פסק בהדיא בי"ד סימן צ"ה בשם רש"י דאפילו אם נתבשלו הדגים עם הבשר בקדירה אחת בפעם אחת אין הדגים אסורין לאכלן כי אם בחלב וז"ל ורש"י מתיר אפילו שנתבשלו בקדירה של בשר אא"כ נתבשלו עם הבשר בעצמו ע"כ.

וכן פסק רבינו ירוחם בשם רש"י בספר אדם וחוה בחלק ה' נתיב ט"ו אות כ"ח ונ"ל ופרש"י אבל אם בשל הדגים עם בשר אסור לאכלן בכוח שזאין זה נ"ט בר נ"ט וכן אסור לאכול באותה קערה של בשר חלב רותח שאינו נ"ט בר נ"ט כו' ע"כ.

וכן הר"ן הזכיר סברא זו בשם רש"י בפרק פל הבשר וכן פסק בהדיא הפל בו סימן ק"ו ונ"ל אבל דגים מבושלים עם בשר עצמו ודאי אסור לאכלן בחלב מפני שיש בהם טעם הבשר עצמו ואינו נ"ט בר נ"ט עכ"ל.

כבר היה אפשר לנישב דס"ל דאין ספנה פי אם דוקא דרף צלייה ולא דרף בישול פי שהוא עובדא דביניתא בצלייה היה ולא בבישול והבו דלא לוסוף עליה פי אין דומה טעם של צלייה לטעם של בישול כמו שאין דין ד"מ שיניף בבישול פי אם דוקא בצלייה.

אמנם יותר נכון בעיני לנישב דהא דלא אסרו הפוסקים הנזכרים הדגים שנתבשלו עם בשר עצמו פי אם לאכלן בחלב היינו משום דלא נחתו לכתוב שם דברים האסורין לאכול משום ספנה פי אין שם מקומם רק לכתוב דברים האסורין באכילה מחמת איסורן אבל אה"נ דס"ל דאסורין לאכלן לגמרי משום ספנה וכה"ג ממש פתב בית יוסף בטור י"ד סימן פ"ז על דין זה עצמו אצל מה שכתב הטור דגים וחקגבים מותר לאכלן בחלב ונ"ל ומפל מקום אין לאכול דגים בחלב מפני הספנה כמו שנתבאר בספר א"ח סימן קע"ג ע"כ.

עם היות שאני תמיה על דבריו שהרי לא נתבאר בספר א"ח שאין לאכול דגים בחלב מפני הספנה ולא היה ולא נברא בשום ספר ויהיה אף שיהיה פנונתו הרי למדנו מדבריו שאין מן הנמנע לומר שהפוסקים כתבו מותר בסתם ואפ"ה ס"ל דאסור משום ספנה וכן מוכרחים אנו לומר בפסקי בית יוסף שפסק בשלחן ערוך בי"ד סוף סימן צ"ז דגים שצלאן עם בשר בתנור אחד אסור לאכלן בחלב דמשמע מדבריו דמותר לאכלן בלא חלב ואלו בסימן קי"ו פסק ירחוץ ידיו בין בשר לדג ויאכל פת שרוי בינתים כדי לרחוץ פיו ע"כ והן דברי הטור בשם הרא"ש שהבאתי משמע דס"ל דאם נצלו בשר ודג בתנור אחד אסור לאכלן הדגים לגמרי אפילו בלא חלב משום ספנה כמר בר רב אשי בדהוכחתי לעיל וא"כ יש סתירה בדבריו מדידיה אדידיה ובמה שכתבתי נסתלקה קושיא זו וכאלה רבות מצינו בפוסקים שכתבו דבריהם לפי ענין מקומם וסמכו על מה שכתבו במקום אחר ולא נעלם מעיני שיש פתחון פה לבעל דין להתעקש לחלוק ולומר דמהר"ם והרא"ש ס"ל דאם נצלו דגים ובשר בתנור אחד בפעם אחת שהדגים מותרין לאכלן בלא חלב בתנורים גדולים שלנו מ"מ על פרתף צריף אתה לומר דס"ל דלכתחלה מיהא אסור לצלות דגים ובשר בפעם אחת אפילו בתנורים שלנו משום דחמירא ספנתא מאיסורא ולאפוקי ממה שכתב הגאון מהר"ר שלמה לוריא ז"ל באיסור והיתר שלו סימן ל"ה ונ"ל וגם יש אומרים דאפילו צלו דגים עם בשר אסור לאכלן משום דקשה לדבר אחר ודוקא בתנור קטן אבל בתנור גדול אין להקפיד עכ"ל הסמ"ק אין לדקדק מהא דסמ"ק דלכל הפחות לכתחלה אסור אפילו בתנורים גדולים כמו שאנו נוהגים בבשר עם חלב אפילו בתנורים גדולים כ"ש במקום ספנה ואפשר להחמיר ולאסור אפילו בדיעבד מ"מ נ"ל דמותר אפילו לכתחלה פיון שכתב המרדכי בשם המיימוני אם צלו דגים עם בשר אסור לאכלן בחלב אלמא אף על גב דקים ליה דבלע ריחא מן הבשר מ"מ מתיר הדג לבדו

אלמא בריחא אין שום ספנה אם לא בממשות וְהוּא הִיָּה אָב לְכָל הָרוֹפְאִים וְהַטְבָּעִים וּמְמִילָא שְׂרִי אֶפִּילוּ לְכַתְחֵלָה וְלִיפָא לְמַגְזֵר שְׁמָא יֵאכְלֵנוּ עִם הַחֵלֶב דְּלָא מְצִינּוּ חוּמְרָא זֵו אֵלָא בְּפֶת שְׂרָאוּי לְאֵכּוֹל עִם כָּל דְּבָר וּמְשׁוּם הִכִּי צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּעִינָא דְתוֹרָא מִשָּׂא"כ בְּדָג וְהַדּוּמָה לוּ.

וּמַה דְּפִסְקִינּוּ בְּהִדְיָא בְּפִרְק פִּיצַד צוֹלִין דְּאָסוּר אֶפִּילוּ בְּמִלְחָא וְז"ל הַגְּמָרָא הִיא בִּינִיתָא דְאִיטּוּנָא בְּהִדְיָא בִּישְׂרָא אֶסְרָה רַבָּא מִפְּרִזִּיקָא לְמִיכְלִיָּה בְּכּוֹתְחָ' מֶר בַּר רַב אֲשִׁי אָמַר אֶפִּילוּ בְּמִלְחָא נְמִי אֶסְרָה מְשׁוּם דְּקִשְׂיָא לְרִיחָא וּלְדָבָר אַחַר וְהִלְכְתָּא בְּנֹדָאִי כְּמֶר בַּר רַב אֲשִׁי דְהוּא בְּתֵרָאָה וְחִלִּילָה לּוֹמַר דְּסַמְךָ עַל חֻמְתּוֹ לְפִסְטוֹק נֶגֶד הַסּוּגָיָא הַלְפָּךְ נ"ל דְּהוּא סֵבֵר דְּהָאִי עֹבְדָא לָא אִיירִי בְּצֵלָאוּ בְּתַנּוּר אַחַד כַּדְפֵּרֵשׁ"י דַּס"ל דַּכָּה"ג אִין בּוּ חֲשַׁשׁ סַפְנָה וְלָא הִיָּה אוֹסְרוֹ מֶר בַּר רַב אֲשִׁי אֵלָא צֵלָאוּ עִם בְּשַׁר מְמִשׁ אִיירִי וְאֵעִפ"כ לָא אֶסְרוּ רַבָּא בְּמִלְחָא וּמֶר בַּר רַב אֲשִׁי אֶסְרוּ אֶפִּילוּ בְּמִלְחָא וְהִכִּי הִלְכְתָּא וְהוּא הִדִּין נִתְבְּשְׁלוּ עִם בְּשַׁר מְמִשׁ שְׂאֶסְרָה מְשׁוּם סַפְנָתָא כְּדִלְקַמֶּן סִימָן נ"ו ע"ש עכ"ל.

וְאִנִּי אוֹמֵר מֵאֵן יְהִיב לֵן מְעַפְרָא דְמָרְן וּמְלִינָן עֵינִינָן וּמִיָּהוּ אִי הַוִּינָא שְׂמַעְיָה מְפּוֹמִיָּה הִנְהוּ אֲמִינָא חֶס וְשְׁלוֹם פֶּה קְדוֹשׁ יֵאמֵר דְּבָר זֶה וְאָף עַל פִּי שְׂאִין מְשִׁיבִין אֶת הָאָרִי אַחַר מוֹתוֹ הִינּוּ בְּמָקוֹם שְׂאִין טַעְמוֹ וְנִמּוֹקוֹ מְפּוֹרֵשׁ בְּצֵדוֹ אֲבָל אַחַר שְׂאֵתָה רוּאָה מְפּוֹרֵשׁ בְּאֵר הַיֵּטֵב שְׂהַגָּאוֹן גִּילָה אֶת דַּעְתּוֹ מְבוֹאֶרֶת וּמְבוֹרֶרֶת וְזֶהוּ כָּל הַיְסוּד שְׁלוֹ שְׂפָנָה עָלָיו בְּנִינּוּ לַעֲנִין פִּסְק הִלְכָה הַנּוֹרְשִׁינוּ לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרָיו כִּי תוֹרָה הִיא וְאוֹמֵר אִנִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פְּנִים לְפָרֵשׁ לְדַעַת הֶרְמֵב"ם ז"ל דְּהָאִי עֹבְדָא הִיא בִּינִיתָא כּו' אִיירִי בְּצֵלָאוּ הִדְגַּע עִם הַבְּשַׁר מְמִשׁ וְשִׁהוּא סֵבֵר דְּהִלְכְתָּא בְּזָה כְּמֶר בַּר רַב אֲשִׁי מְכַמָּה קוֹשְׁיּוֹת חֲזָקוֹת לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתִּי דְלִית נֶגֶר וּבַר נֶגֶר דִּיפְרָקִינְהוּ עִם הַיּוֹת שְׁהִיָּה אֶפְשָׁר לּוֹמַר לְפּוֹם רִיָּהֲטָא הָא דְלָא אֶסְרָה הֶרְמֵב"ם הִדְגִּים כִּי אִם לְאֵכְלָן בְּחֵלֶב הִינּוּ מְשׁוּם דְּלָא נַחַת לְכַתּוּב שֵׁם דְּבָרִים הָאֶסְוִרִין לְאֵכּוֹל מְשׁוּם סַפְנָה כִּי אִין שֵׁם מְקוּמָם רַק לְכַתּוּב דְּבָרִים הָאֶסְוִרִים בְּאֵכְלִיָּה מְחַמַּת אִיִּסוּרִין אֲבָל אַה"נ דַּס"ל דְּאֶסְוִרִין לְאֵכְלָן לְגַמְרִי מְשׁוּם סַפְנָה כְּמוֹ שְׂאֵנוּ מְוַכְרְחִין לּוֹמַר לְדַעַת בֵּית יוֹסֵף שְׂפֶתֶב בְּשִׁלְחָן עָרוּף בִּי"ד סוּף סִימָן צ"ז כְּלִשׁוֹן הֶרְמֵב"ם אוֹת בָּאוֹת כְּמוֹ שְׂפֶתֶבִּי לְעִיל.

אֲמַנָּם לְפִי הָאֲמַת אִי אֶפְשָׁר לּוֹמַר כֵּן כִּינּוּ דְלָא נִמְצָא בְּדָבְרֵי הֶרְמֵב"ם זְכָר כָּלֵל מִדִּין זֶה שֶׁל מֶר בַּר רַב אֲשִׁי בַּפ' י"א מֵהִלְכוֹ' רוֹצֵחַ וּשְׂמִירַת נֶפֶשׁ שְׂפֶתֶב שֵׁם כָּל הַדְּבָרִים הָאֶסְוִרִין לְאֵכְלָן מְשׁוּם סַפְנָה שְׂמַע מִיָּנָה בְּהִדְיָא דְאִין לְהֶרְמֵב"ם חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּדִין זֶה שֶׁל מֶר בַּר רַב אֲשִׁי לַעֲנִין פִּסְק הִלְכָה וְאֶפִּילוּ אִם צֵלָאן הִדְגִּים עִם בְּשַׁר מְחַוְבָּרִין מְמִשׁ סֵבֵר הֶרְמֵב"ם שְׂאִין הִדְגִּים אֶסְוִרִין לְאֵכְלָן לְגַמְרִי מְשׁוּם סַפְנָתָא דַּא"כ אִי אֶפְשָׁר דְּלָא הִיָּה כְּתַבּוּ שֵׁם כְּמוֹ שְׂפֶתֶבֶת הַטּוֹר י"ד סִימָן קי"ו עִם שְׂאֵר דְּבָרִים הָאֶסְוִרִין לְאֵכְלָן מְשׁוּם סַפְנָה וְכְמוֹ שְׂפֶתֶבֶת הַסְּמ"ג וְהַסְּמ"ק שְׂהִבְאֵתִי שְׂהִרִי כְּבָר נּוֹדַע דְּרַכּוֹ שֶׁל הֶרְמֵב"ם שְׂאִינוּ מְשַׁמֵּיט שׁוּם דִּין הַשְּׁנוּי בְּגַמְרָא אֵלִיבָא דְּהִלְכְתָּא וְאִין שׁוּם אָדָם יְכוֹל לְהַכְחִישׁ הַמְּפּוֹרֶסֶמוֹת.

וְעוֹד קִשָּׁה דָּאֵם אִיתָא כְּדִפְרִישׁ הַגָּאוֹן ז"ל לְדַעַת הֶרְמֵב"ם דְּהוּא סֵבֵר דְּהָאִי עֹבְדָא לָא אִיירִי בְּצֵלָאוּ בְּתַנּוּר אַחַד כַּדְפֵּרֵשׁ"י אֵלָא צֵלָאוּ עִם בְּשַׁר מְמִשׁ אִיירִי וְהוּא סֵבֵר דְּהִלְכְתָּא כְּמֶר בַּר רַב אֲשִׁי א"כ לָא תִמְצָא בְּגַמְרָא מְקוּם מוֹצָא הִדִּין שְׂפֶתֶב הֶרְמֵב"ם דְּגִים שְׂצֵלָאן עִם הַבְּשַׁר אֶסְוִר לְאֵכְלָן בְּחֵלָה שְׂהִרִי אֶפְשָׁר לּוֹמַר דְּלָא אֶסְרָה רַבָּא מִפְּרִזִּיקָא לְמִיכְלִיָּה

בְּכוּתָהּ אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁבִלְע הִדְג מִמְשׁוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר אָבֵל אִם צָלֵאן בְּתַנּוּר אֶחָד וְלֹא נִגְעוּ
זֶה בְּזָה לֹא הָיָה אוֹסְרָה רַבָּא לְמִיכְלִיָּה בְּכוּתָהּ מִשּׁוּם דְּקִסְבֵּר רִיחָא לָאוּ מִיְלְתָא הִיא וְא"כ
קָשָׁה לְמָה פְתַב הֶרְמֵב"ם דָּאִם צָלֵאן בְּתַנּוּר אֶחָד אֲסוּר לְאַכְלֵן בְּחֻלְבּ וְאִי אֶפְשָׁר לִזְמַר
שֶׁלֹּא פְתַב דִּין זֶה עַל פִּי הָאִי עֲוֹבְדָא אֵלָּא הוּא הוֹצִיא דִּין זֶה מִדִּין פֶּת שְׁאַפְאָה עִם הַצְּלִי
דא"כ הָיָה פּוֹתֵב וַיִּרְאֶה לִי כְּמִנְהֵגוּ הַמְּפֹרָסִים.

וְעוֹד קָשָׁה דָּאִם אֵימָתָא שְׁהִיָּה אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּהָאִי עֲוֹבְדָא אֵינְרִי בְּצִלְאֵן מְחֻנְפְּרִים יַחַד מִמֶּשׁ
א"כ יֵשׁ לְתַמּוּה וְלִהְפִּילָא הַפְּלָא וְפְלָא מַה מְקוּם הָיָה לְהוּ לְהַגְאוּנִים קִמְאִי דְקִמְאִי ו"ל
וּמְפִלְלִים הֵתוּ בְּפֶרֶק פִּיצַד צוֹלִין וּבְפֶרֶק בְּתֵרָא דע"א לְהִבְיָא רְאָיָה מְהָאִי עֲוֹבְדָא דְהִלְכְתָּא
כְּרַב דְּאָמַר רִיחָא מִיְלְתָא הִיא כְּבֶשֶׂר שְׁחוּטָה שֶׁצִּלְאָה עִם בֶּשֶׂר נְבִילָה מִדְּאֻסְרָה רַבָּא
מִפְרֻזִּיקִים לְמִיכְלִיָּה בְּכוּתָהּ מִשּׁוּם דְּקִסְבֵּר רִיחָא מִיְלְתָא הִיא וּמַעֲשֵׂה רַב וְגַם מֶר בַּר רַב
אֲשִׁי הַסְּפִים עִמּוּ וְאוֹסֵר אֶפִּילוּ בְּמִיְלְחָא וְהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בַּר מִתְרִי מִיְלִי וְגַם הֶרִי"ף
שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל עֵזוֹ פָּחוּ לְדַחוּת רְאָיָה זֶה בְּפֶרֶק גִּיד הַנֶּשֶׁה וְכַתּוּב ו"ל וְהָא דְתַנִּי רַב פֶּהֲנָא
פֶּת שְׁאַפְאָה עִם הַצְּלִי אֲסוּר לְאַכְלֵהּ בְּכוּתָהּ וְהִיא בִּינִיתָא דְאֵיטְוֹנָא בְּהִדִּי בִישְׂרָא וְאֻסְרָה
רַבָּא מִפְרֻזִּיקָא לְמִיכְלָא בְּכוּתָהּ לֹא כְּרַב בְּלַחוּד אֻסְרָה אֵלָּא אֶפִּילוּ כְּלוּי אֲסִירִי
לְמִיכְלִיָּהוּ בְּכוּתָהּ מֵאִי טַעְמָא כִּיּוֹן דְּשָׂרִי לְמִיכְלִיָּהוּ בְּלֹא פּוֹתָחָא אִי שְׂרִית לְהוּ לְמִיכְלִיָּהוּ
בְּכוּתָהּ אֵינְשִׁתְּכָחָא כְּמָאן דְּשָׂרִי לְאִטְוִי בֶּשֶׂר שְׁחוּטָה בְּהִדִּי בֶּשֶׂר נְבִילָה לְכַתְּחִילָהּ וְלוּי לֹא
קָא שְׂרִי הַכִּין אֵלָּא בְּדִיעְבַד דְּהָא לֹוי שֶׁצִּלְאֵן קָאֵמַר וְלֹא קָאֵמַר צוֹלִין לְכַתְּחִילָהּ וְעוֹד דְּהָאִי
פֶּת שְׁאַפְאָה עִם הַצְּלִי כִּיּוֹן דְּשָׂרִיָּא בְּלַחוּד בְּלֹא פּוֹתָחָא הֵוִיָּא לֵה כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין
וְכָל דְּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין אֶפִּילוּ בְּאַלְפָּה לֹא בְּטִיל כּו' וְלֹא מִשּׁוּם דְּסַבִּירָא לָן כְּרַב עַכ"ל.

וְדָבָר פְּשוּט הוּא דְמָה שֶׁפְתַב וְעוֹד דְּהָאִי פֶּת שְׁאַפְאָה עִם הַצְּלִי כּו' וְלֹא נִקְטַט נְמִי וְהִיא
בִּינִיתָא כּו' כְּמוֹ שֶׁנִּקְטַט תְּרַנְוִיָּהוּ בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו לֹא מִשּׁוּם שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ לְחַלֵּק בִּינֵיהֶם
דְּלֹא הָוִי שֶׁיִּיָּד טַעַם הַשְּׂנִי גַבִּי הִיא בִּינִיתָא כּו' דְּהָא לִיתָא אֵלָּא הוּאִיל דְּכָבֵר נִקְטַט תְּרַנְוִיָּהוּ
בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו וּבְזָה גְלַה אֵת דַּעְתּוֹ מְבֹאֲרָת וּמְבֹרָרָת דְּבַחְדָּא מִחֲתָא מְחַתִּינָהוּ לֹא רְצָה
לְהַאֲרִיף וּנְקַט מַה דְּאֵתְמַר בְּרִישָׁא כִּי לָאוּ רֹכְלָא הוּא וְהִשְׁתָּא לְמָה הוֹצֵרָה הֶרִי"ף לְכָל
הַטְּוֹרַח הַזֶּה לְמַשְׁפֵּן אֵת נִפְשׁוֹ בְּיַד כָּל רוֹדְפָיו שֶׁהִשְׁיִגוּהוּ בְּכָל הַנִּי תְרִי טַעְמִים שֶׁהוּא נָתַן
לְמָה אֻסְרָה רַבָּא מִפְרֻזִּיקָא לְמִיכְלָא בְּכוּתָהּ פְּדִי לְדַחוּת הֶרְאָיָה כִּי מַה שֶׁפְתַב בְּטַעַם
הֶרְאִשׁוֹן וְלוּי לֹא קָא שְׂרִי הַכִּין אֵלָּא בְּדִיעְבַד כּו' הַשִּׁיגוּ עָלָיו הֶרְשִׁב"א בַּת"ה הָאֲרוּךְ
וְהֶר"ן בְּפֶרֶק גִּיד הַנֶּשֶׁה וְכַתְּבוּ עָלָיו דְּלִיתָא דְּבְפֶרֶק פִּיצַד צוֹלִין מוֹכַח דְּלוּי אַף לְכַתְּחִילָהּ
קָאֵמַר מִדְּמִקְשִׁינָן עָלֶיהָ מִמְתַּנִּיתִין דְּקַתְנִי אִין צוֹלִין שְׂנִי פְסָחִים כְּאֶחָד מִפְּנֵי הַתַּעֲרׁוּבוֹת
וְלֹא מִשְׂנֵי הַתֵּם לְכַתְּחִילָהּ הוּא דְּלֹא הָא דִּיעְבַד שֶׁפִּיר דְּמִי וְעוֹד דְּגֶרְסִינָן בִּירוּשְׁלַיִם בְּמַסְכַּת
תְּרוּמוֹת מַהוּ לְצִלוֹת שְׂנִי שְׁפוּדִין כּו' וְגַם מַה שֶׁפְתַב בְּטַעַם הַשְּׂנִי דְּהוִיָּא לֵה כַּדְשֵׁל"מ
דְּאֶפִּילוּ בְּאַלְפָּה לֹא בְּטִל פְתַב הֶמְרָדְכִי בְּפֶרֶק גִּיד הַנֶּשֶׁה דְּרַאבְנִי"ה פְּלִיג עַל סְבָרְתוֹ וְכַתְּב
דְּזָה לֹא נִקְרָא דְשִׁיל"מ דְּלֹאֲתוֹ עֲנִין שְׁנַאֲסֵר הוּא אֲסוּר עַד לְעוֹלָם וּלְאֲוֹתוֹ דְּבָר שֶׁהוֹמַר
דְּהֵינְנוּ בְּלֹא פּוֹתָח לֹא נֶאֱסַר מִעוֹלָם וְכֵן הַשִּׁיג עָלָיו רַבִּינוּ נְסִים זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָה וְגַם רַבִּינוּ
נְסִים עֲצָמוֹ אַחַר שְׁגַם הוּא פְּלִיג עַל טַעְמֵי הֶרִי"ף טְרַח הוּא לְבַקֵּשׁ מְנוּחַ לְכַף רַגְלוֹ לִיתָן
טַעְמִים אַחֲרֵים לְמָה אֻסְרָה רַבָּא מִפְרֻזִּיקָא לְמִיכְלָא בְּכוּתָהּ פְּדִי לְדַחוּת הֶרְאָיָה שֶׁלֹּא
אֲסֵרוּ מִשּׁוּם דַּס"ל רִיחָא מִיְלְתָא הִיא אֵלָּא מִשּׁוּם דְּכִיּוֹן שְׂרִיחַ הַבֶּשֶׂר נִרְגָּשׁ בְּהֵן הַטּוֹעַם
אוֹתָן יְהִי סְבוּר שֶׁמִּמְשׁוֹ שֶׁל בֶּשֶׂר נְבִלְע בְּהֵם וְכִי אֲכִיל לְהוּ בְּכוּתָהּ מִתְחַזִּי כְּבֶשֶׂר בְּחֻלְבּ

ומש"ה אסור משא"כ בבשר שחוטטה שצלאו עם בשר נבילה שאין ריחה וטעמא של נבילה נרגש בשחוטטה פלל ועוד שאפשר שחומרא הוא שהחמירו בבשר בתלב יותר משאר איסורין משום דלא בדילי אינשי מיניה כו' ולמה לא סתרו הרי"ף והר"ן הראה בנרוע נטויה לומר דהאי עובדא לא איירי בצלאו בתנור אחד ומשום ריחא מילתא אלא איירי בצלאו מחוברים יחד ממש ומשום דהדג בלע ממשות של הבשר אסרה רבא מפרזיקא למיכלא בכותחא אבל משום בליעת ריחא בעלמא לא היה אסרה רבא למיכלא בכותחא משום דריחא לאו מילתא היא וא"כ נדחה הראה פמוץ אשר תדפנו הרוח ואפילו זכר לדבר ליפא אלא בהכרח צריך אתה לומר שאי אפשר היה להו לפרש פן מפני דבגמרא בפרק פיצד צולין מיימי האי עובדא ההיא ביניתא כו' סמוך ממש להא דתני רב פהנא פת שאפאה עם הצלי אסור לאכלה בכותח משמע דמיימי האי עובדא לענין ריחא מילתא פדמיימי הא דתני רב פהנא פת שאפאה עם הצלי כו' לענין ריחא מילתא דבהכי מיימי שם כל הסוגיא ודבר הלמד מענינו הוא ועוד דאם איתא קשה מאי קמ"ל הגמרא דאסרה רבא מפרזיקא למיכלא בכותח דמהיכא תיסק אדעתין להתיר לאוכלה בכותחא הואיל שבלע הדג ממשו של בשר עד שאני תמיה על רש"י למה הוצרך לפרש בתנור אחד פשיטא.

ונ"ל שלא נשמע אלא לאפוקי שלא תפרש שצאלו על גבי פירה דס"ל דאין בו משום ריחא מילתא הואיל והוא במקום מגולה ומפח הכי טעמי הוכרחו הרי"ף והר"ן ושא"ר כל הפוסקים לפרש האי עובדא כדפרש"י.

ועוד קשה הלא זאת הקושיא שהוקשה להגאון ז"ל על הרמב"ם שבסבתה פירש לדעתו דהאי עובדא איירי בצלאו מחוברים יחד ממש והיא היא סמוך הרמב"ם על חקמתו לפסוק נגד הסוגיא דהיינו כנגד מר בר רב אשי נופלת ג"כ על הרי"ף וכל הפוסקים שהבאתי שפסקו גם פן בהדיא כמו הרמב"ם שהדגים בעצמן מותרין לאכלן בלא חלב וא"כ מה ישיב הגאון ז"ל על זאת הקושיא לדעת הרי"ף וכל הפוסקים שהבאתי שהרי אי אפשר לו לומר שגם הם ס"ל דהאי עובדא איירי בצלאו מחוברים יחד כדפ"ל הגאון ז"ל לדעת הרמב"ם שהרי אתה הראת לדעת מדברי הרי"ף וכל הפוסקים שהבאתי שהם פירשו בהדיא דהאי עובדא איירי בצלאו בתנור אחד ומשום ריחא מילתא כדפרש"י וא"כ יש לנו לומר שהרמב"ם בשיטת רבו הרי"ף קאי וכל מה שאנו צריכין לומר לדעת הרי"ף וכל הפוסקים למה פסקו בזה דלא כמר בר רב אשי יש לומר ג"כ לדעת הרמב"ם ז"ל.

ועוד קשה לי על דברי הגאון ז"ל דלפי מה שפכת וחסלילה לומר דסמוך על חקמתו לפסוק נגד הסוגיא הילכך כו' א"כ למאי נפקא מינה פתב לפני זה והוא היה אב לכל הרופאים והטבעים דהא לפי פירושו לא עלה על דעתו ולא על מחשבתו של מר בר רב אשי לאסור הדג אפילו במילחא על ידי בליעת ריחא בעלמא אם לא בממשות וא"כ מאי תלי שהוא היה אב לכל הרופאים והטבעים הואיל דפשט הלכה הוא כן ואם.

תאמר שפכת פן שיש לנו לסמוך יותר על פירוש הרמב"ם ז"ל מפני שהוא סמוך על חקמת הרפואה והטבעים לפרש פן האי עובדא דאיירי בצלאו מחוברים יחד ממש מפני שהיה קיים ליה על פי חקמת הרפואה והטבעים דאין חשש ספנה בבליעת ריחא עד שמפני

כן פסק דאם נצלו בתנור אחד מותרין הדגים בעצמן לאכלן בלא חלב א"כ הדרה הקושיא שלו לדנקתה איה סמך הרמב"ם ז"ל על חכמתו להוציא הסוגיא מפשטה וממשמעותיה ולפסוק פנגד הוא ראה לרבו הרי"ף והגאונים קדמונים שפירשו האי עובדא כדפרש"י ובאמת קושיא חזקה היא שהרי כבר פתב הרמב"ם בעצמו בפרק עשירי מהלכות שחיטה וז"ל וכן אלו שמונו חכמים ואמרו שהו טריפה אף על פי פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתו אינו ממיתין ואפשר שתחיה מהו אין לה אלא מה שמונו חכמים שגאמר על פי התורה אשר ירוף עכ"ל ואם גבי טרפות כתב פן כ"ש לענין דברים האסורין משום סכנה דהא חמירא סכנתא מאיסורא כדאיתא בפ"ק דחולין שהבאתי.

על פן נראה בעיני שהרמב"ם לא כן ידמה ולכבו לא כן יחשוב כדפירש הגאון ז"ל לדעתו אלא גם הרמב"ם סבר דהאי עובדא היה ביניתיא כו' איגרי בצלאן בתנור אחד כדפרש"י דומיא להא דמיייתי הגמרא מקודם תני רב פהנא פת שאפאה עם הצלי כו' ועל פי האי עובדא פתב הרמב"ם דגים שצלאן עם בשר אסור לאכלן בחלב פרבא מפרזיקיא וס"ל ממש פרבו הרי"ף ז"ל דבתרא מחתא מחתינהו להני שני דינים היה ביניתיא ופת שאפאה עם הצלי כו' והא דלא אסרו הרי"ף והרמב"ם להדגים לגמרי שלא לאכלן אפילו במילחא במקום שכתבו כל הדברים האסורין לאכלן משום סכנה לא משום דס"ל דהלקתא פרבא מפרזיקיא דזה אי אפשר שהרי אתה רואה מפורש כדברי הרי"ף בפרק זה בורר שהבאתי לעיל שפסק פרבינו האי גאון ז"ל דכל היכא דלא אתמר בהדיא לית הלכתא פמר בר רב אשי הלכתא פנותיה וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל כדמשמע בהדיא מדבריו בפ"א מה' טוען ונטען ובשאר דוכתי טובא ואף שיש קצת גוססאות בגמרא דגרסי רב אשי אמר אפילו במילחא כו' מפל מקום אי אפשר לומר שהרי"ף והרמב"ם יפסקו הלכה פרבא מפרזיקיא נגד רב אשי מטעם שכתבתי לעיל הואיל ורב אשי מרא דגמרא טפי וסוף הוראה הוא אלא טעם שלהם לפי דעתי הוא זה משום דס"ל דמר בר רב אשי עצמו לא אמר שיש סכנה אלא דוקא במדינת בבבל שבה היו חכמי הגמרא ומר בר רב אשי מקללם ולא סמכו בזה על חכמתם כלל ועיקר רק סמכו על מאמר קדישין חז"ל שהם בעצמם גילו לנו את דעתם מבוארת ומבוררת שאמרו שאינו דומה טעם דג העולה מעכו לעולה מאספמאי ודבר פשוט הוא דעכו ואספמאי לאו דוקא אלא נקט פך לדוגמא בעלמא מפני ששם מצויין דגים יותר מבשאר מקומות כדאיתא בהדיא בש"ר פרשה ט' וה"ה לשאר ארצות שהים הולך שם ומכאן משמע להרי"ף והרמב"ם ז"ל שלא עלה על דעת מר בר רב אשי להיות סכנה זו בדגים שבכל הארצות שבעולם הואיל שטעם הדגים משתנים לפי טבע ים המדינה שהם בו א"כ בנדאי גם טבע הדגים משתנים לפי טבע ים המדינה שהם בו וראיה גלויה ומפורסמת לזה דהא מצוינו נמי שאמרו חז"ל בסוף פ"ק דמועד קטן שרפואת הדג לשתות עליו מים וכתבו שם התוספות דבזמן הזה תופסים סכנה לשתות עליו מים ושמה נשתנו הרפואות שבגמרא שאינן טובות בזמן הזה או שמה נהרות דבבל מעלי לו טפי.

הנה רואה שחכמי הגמרא דברו בענין הנהגת רפואה בדגים דוקא לפי טבעי המדינה שלהם ולא עלה על דעתם שיהיה הנהגה אחת בענין הרפואה בדגים שבכל הארצות והוא מטעם שכתבתי.

והכי נמי יש לומר מה שדברו חכמי הגמרא לענין הספנה שיש בדגים כדפירשתי ומצינו נמי בהדיא שכתב הרמב"ם בפירוש מהלכות דעות עניני הקנה שלא כדברי הגמרא בפירוש מפנין כמו שכתבו שם ההגהות וכתב שם הפוסק משנה על דברי ההגהות וז"ל ואין מדברים אלו קושיא כלל על דברי רבינו שרפואת ונהגת מלכות בבלי שבה היו חכמי הגמרא משונה משאר ארצות כדאשכחן שאמרו בסוף פירוש קמא דמועד קטן שרפואת הדג לשמות עליו מים ובשאר ארצות דרוה הרפואה שלא לשמות עליו מים עכ"ל.

ובזה מתורץ למה פירש הרמב"ם בפירוש המשנה בנדריים ר"פ הנודר מן המבואר שכל ביצה טרמיטא ביצה מבוארלת במים חמין ומשמרין אותה שימור גדול שלא יקפא וקורין אותה הרופאים גמרשת עכ"ל.

דקא בגמ' מפרש דהיינו דמעיל לה אלפא זימני במיא חמימי ואלפא זימני במיא קרירי עד דמתזוטרא כי היכי דבלעיתה כו' אלפא לפי שבזמן הרמב"ם לא נהגו הרופאים לעשות ביצה טרמיטא כהוא גוונא דמפרש בגמרא לא כתבה וכתב במקומה ביצה שנהגו הרופאים לעשות בזמנו.

וכבר כתב זה הרמב"ם ז"ל עצמו גם בשאר ענינים בפירוש המשניות שלו בהרבה מקומות וכה"ג כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו ריש מסכת תענית לענין שאלת גשמים ונהביאו הטור א"ח בסימן קי"ז וז"ל תמהני למה אנו נוהגין כבני גולה נהי שהגמרא שלנו הוא בבלי מפל מקום דבר שתלוי בארץ למה ננהוג כמותם כו' ע"כ.

וכהאי גוונא מצינו בגמרא עצמה בפירוש המקביל שדה מחבירו גבי מתני רבי יהודה לרבין תבואה יזרענה קטנית אמר ליה והא אנו תנו תבואה לא יזרענה קטנית א"ל לא קשיא הא לן והא להו כו' וכאלה רבות.

ועוד י"ל שהיה מסורת בידי הרי"ף והרמב"ם וסייעתם דמר בר רב אשי לא אמר שיש ספנה זו בכל מיני דגים רק במין אחד בלבד וכן קבלתי אני מרבנן קשישי שבאשכנז ומפני שהיה קיים להרי"ף והרמב"ם וסייעתם שאין אותו מין דג מצוי בינינו כלל כמו שאין מצוי בינינו שאר הרבה דברים הנזכרים בגמרא הלכך פסקו שהדגים בעצמן מותרין לאכלן בלא חלב וזה היה גם כן דעת רש"י שכתב הטור י"ד בשמו בסימן צ"ה שאם נתבשלו הדגים עם בשר יחד ממש שאין הדגים אסורין לאכלן כי אם בחלב אבל הן בעצמן מותרין ואם הספנה גם כן בבישול כמו שכתב הגאון ז"ל א"כ היאך פסק רש"י נגד מר בר רב אשי ובמה שכתבתי נסתלקה קושיא זו ואף על פי שהגאון ז"ל בא"ו שלו סימן נ"ו שדא גרגא בדברי הטור י"ד שהבאתי וז"ל ואל תשגיח במה שכתב הטור י"ד וז"ל ורש"י מתיר אפילו נתבשלו בקדירה של בשר לאכלן בחלב א"כ נתבשלו עם בשר עצמו ע"כ דמשמע אבל הן בעצמן מותרין זה אינו כדפירשתי אלא שרש"י לא כתב כן דרוה פסק הלכה אלא שמפרש לשון הגמרא כו' עכ"ל.

תמיה אני טובא על הגאון ז"ל הלא גם התוספות והר"ן ורבינו ירוחם כתבו כן דרוה פסק הלכה בשם רש"י וכן פסק בהדיא בכל בו שהבאתי וחלילה להשוות פולם לטועים שלא הבינו דברי רש"י ואפילו לפי מה שעלה על דעת הגאון ז"ל בדברי הרמב"ם ז"ל מה מאד נפלאותי הפלא ופלא היאך מלאו לבי לפסוק הלכה פהרמב"ם בלבד ושבק כל

הפוסקים המפורסמים קמאי דקמאי ובתראי ז"ל שהבאתי אשר הם לנו תמיד לעינים ונוהגים לפסוק כמותם בכל התורה פולה הן הנה מהר"ם והרא"ש והטור והסמ"ג והסמ"ק והפ"ל בו שהספימו פולם דהלכתא כמר בר רב אשי כמו שהוכחתי והוא הספמת האחרונים ז"ל ספר מהרי"ל ובית יוסף ובפרט דגם סוגיא דעלמא אזלא פנותיהו כמו שפיתוב בהגהות מרדכי דחולין דף תשמ"ב וז"ל גרסינו בפרק פיצד צולין הוה ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקיא למיכליה בכותחא פירוש דקסבר ריחא מלתא היא מר בר רב אשי אמר אפי' במילחא נמי לא דקשה לריח הפה ולדבר אחר עכ"ל ופ"ה ז"ל דג ובשר להתבשל יחד ולהאכל קשה לריח הפה ולצרעת עכ"ל.

ונראה לי הדיוט דמכאן נזהרין באשפנו וצרפת לאכול דג ובשר זה אחר זה בלא קינוח ומיהו משמע דאין סכנה כי אם דרך בשול ולהאכל יחד עכ"ל הגהות מרדכי הו דנקט בכל דבריו לשון בישול אף על פי דבגמרא קאמר דאיטווא דהיינו צלי נראה בעיני דלצלי קרי בישול כדפרש"י בפרק כל הבשר הו דתניא פחל שפשוו בלא קריעה מותר וכו' פירש ר"ת הו דתנו גבי לב לא קרעו קורעו לאסר בישולו דר"ל דוקא צליה והביאו ראיה דאשפחו צליה דקרי בישול כמו ובישלו את הפסח וגו' ואל תטעה בדבריו מדכתב ומיהו משמע דאין סכנה כי אם דרך בישול ולהאכל יחד שר"ל במלת יחד פשנתבשלו מחוברין יחד אבל אם נתבשלו בתנור אחד ולא נגעו זה בזה לא היה אוסרה מר בר רב אשי משום סכנה כדפירש הגאון ז"ל לדעת הרמב"ם דזה נדאי טעות גמור הוא שהרי הו פירש בהדיא דרבא מפרזיקיא אסרה למיכלא עם פותח משום דקסבר ריחא מלתא היא וא"כ בהכרח צריך אתה לומר דמר בר רב אשי אסרו במילחא אפילו בבליעת ריחא אלא מלת יחד דקאמר ר"ל בפעם אחת ותדע שהרי גם בשם פ"ה כתב לשון זה להתבשל יחד ונהרי אתה רואה מפירש בפרש"י שפכל הספרים שפירש בהדיא דאיטווא בהדי בישורא בתנור אחד ורבא מפרזיקיא אסרה למיכלא בכותח משום דקסבר ריחא מילחא היא אלא ע"כ כדאמרן ומדקדוק לשון ומיהו דקאמר משמע בפשיטות דמה שכתב דמכאן נזהרין באשפנו וצרפת לאכול דג ובשר זה אחר זה בלא קינוח היינו דוקא כשלא נתבשלו בתנור אחד בפעם אחת ואפ"ה היו נזהרין לעשות קינוח בינתים משום דחמירא ספנתא מאיסורא ואין דבר זה צריך חזיק לפי שהמנהג הזה עדיין פשוט באשפנו וצרפת לעשות קינוח בינתים פשנתבשלו דגים ובשר על גבי פירה שאין בו משום ריחא מלתא אבלאם נתבשלו בתנור אחד בפעם אחת משמע מדברי הגהות מרדכי שהבאתי שאז הדגים אסורין לאכלן לגמרי אפי' במילחא כמר בר רב אשי כמו שפירשתי לעיל לדברי הטור והפ"ל שכתבו ג"כ מנהג זה בשם הרא"ש ומהר"ם ז"ל דהפל מרועה אחד נתנו יחד טעמא הוה על פן אני על משמרת אעמוד להחזיק בפסקי הלכה למעשה: נאם הצעיר יששכר בער בן לא"א ישראל ליזר פרנס ז"ל איילנבורג.

לו) נשאלתי ע"א שביקש שיתנו לו מזונה ורוצה קובעה בפתחו ואיכא למיחש משום איבה ושיירע משום זה לישראל אם לא יתנה לו אם הרשות נתונה בידי ישראל למסור לו מזונה או לא.

וזהו תשובתי. לכאורה נראה שמוותר אפילו במקום דליכא למיחש משום איבה מהא דגרסינו בירושלמי דמסכת פיאה ארטבן שלח לרבינו הקדוש חדא מרגלא א"ל שלח לי

מלה טבא דכונתה שלח ליה תדא מזוזה א"ל אנא שלחית לה מילתא דלית בה טימי ואת
שלחית לי מילתא דטבא טולר חד א"ל תפצי ותפצה לא ישוו בה ולא עוד אלא דאת
שלחת לי דאנא צריף מנטר לה ואנא שלחית לה מילתא דאת דמיה והיא מנטרא לה
דכתיב בהתהלכה תנחה אותה בשכבה תשמור עליה וגו' ע"כ.

ומתוך סידור הדברים משמע שארטרבן היה ע"א ואפ"ה שלח לו רבינו הקדוש מזוזה אף
על פי שלא בקש ממנו מעולם שישלח אליו מזוזה. ומיהו אפשר לדחות ולומר דרבינו
הקדוש היה מכונן לאחשביניהו לישראל בעיניו המאמינים ביחוד השם כדי להמשיך לבו
להאמין ביחוד השם ויגיייר עצמו ולכן שלח לו מזוזה שזכר בה יחוד השם דכן מצינו
נמי בהדיא בפ"ק דע"א גבי אונקלוס בר קלוניקוס איגיייר שדר קיסר גונדא דרומאי
אבתריה כו' עד פי נקטין ליה ואולי תזא מזוזה דמנחה אפיתחא אותיב ידיה עליה אחיה
אמרי ליה אמאי קא מחייבת אמר להו מנהגו של עולם מלה יושב מבפנים ועבדיו מבחוץ
משמרים אותו אבל הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ שזכר ה' ישמר צאתה
ובואה וגו' איגייירו פוליהו ותו לא שדר אבתריה כו'.

הרי קמן מבואר שמשכינהו דאיגייירי פוליהו על ידי מזוזה. ועוד אפשר לומר דרבינו
הקדוש ידע בארטרבן דלא פלח לע"א משום הכי שלח לו מזוזה כדאשפחן בע"א פ"ק
השוכר את הפועל רב יהודא שדר ליה קרבנא לאבדן ביום אידם אמר ידענא ביה דלא
פלח לע"א רבא שדר ליה קרבנא לבר שישף ביום אידם אמר ידענא ביה דלא פלח לע"א
כו' אבל לסתם ע"א אסור למסור לו מזוזה.

וראיה מוכרחת לדבר נראה לי מהא דגרסינן בסוף פ"ק השואל תנו רבנן המשפיר בית
לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויצא ובע"א נוטלה
בידו ויוצא כו' והא נדאי דהא דקאמר ובע"א נוטלה בידו ויוצא לא נצרכה אלא
לאשמעין דבע"א חייב ליטול בידו המזוזה ויוצא ואינו רשאי להניחה שם דאל"כ קשה
פשיטא וטעמא דמילתא הוא משום שכתב הרא"ש ז"ל בסוף הלכות מזוזה דאף על פי
שהבית נשמר על ידה כמו שדרשו בפסוק ה' שומרך וגו' מלה בשך נדם מבפנים כו' עד
ועל פן נתינתה בטפח החיצון שיהא כל הבית לפניו הימנה ובשמירתה מ"מ לא יהא
פוננת המקיימה כדי לשמור הבית שבראה פאילו מכונן לעשות לו קמיע לשמירה אלא
כיון לקיים מצות הבורא לתעלה שצונו עליה מפני שיש במזוזה יחודו של הקב"ה ותמיד
בבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקב"ה ויתן יראתו על פניו לבלתי יחטא וממילא נמשך
שתשמור הבית וכה"ג כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מזוזה על אלו שפותבין במזוזה
מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין
להן חלק לעולם הבא שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצנה אלא שעשו מצנה גדולה
שהיא יחוד השם של הקב"ה ואתבתו ועבודתו פאלו הוא קמיע של הניית עצמן כמו
שעלה על לבם הסכל שזה דבר המהנה בהבלי העולם ע"כ.

ולפי שהע"א בנדאי אינו מכונן עם המזוזה רק משום שמירת הבית פאילו הוא קמיע של
הניית עצמו שהרי הוא אינו מאמין ביחודו של הקב"ה הלכך אמרו ובע"א נוטלה בידו
ויוצא. ומעתה זכינו בדין מקל וחומר ומה אם המזוזה קבועה כפר בבית של ע"א אמרו

נוטלה בידו ויוצא שאינו רשאי להניחה שם כל שכן שאין למסור מזוזה לע"א לכתחלה לקובעה בפתחו.

ולא נעלם מעיני מה שפירש בעל נמוקי יוסף בהלכות קטנות וז"ל ובע"א נוטלה וכו' לא נצרכה אלא אפילו בבית שרגיל ע"א להשכירו לישאלים ע"כ. אין אני רואה מדבריו סתירה לדברי דפשוטא דלישנא דגמרא משמע כדברי ולכן פתוהו הפוסקים סתם ולא אישתמיט חד מנייהו לכתוב דהא דאמרו ובע"א נוטלה בידו לא חיובא אלא רשות הוא.

ומיהו נ"ל דמותר למפור לע"א מזוזה במקום דאיכא למיחש משום איבה ושיירע משום זה לישאל לפי שמצינו הרבה דברים שהתירו משום איבה כדאימא בפ"ק דע"א ההוא מין דשדר ליה דינרא לר"י נשיאה ביום אידו אמר היכי אעביד אשקליה אגזיל ומודה לע"א לא אשקליה הניא לי איבה אמר ליה ריש לקיש טול וזרוק לבור בפניו פלאחר יד ופרש"י פלאחר יד שלא יבין שמדעת השלכתו וכיון שרואה שאבד ממך לא ישגיח ע"כ.

הרי קמן מבואר כי לולא ריש לקיש המציא לו תחבולה הנה שוקל להחזיק בו משום איבה אע"ג דאגזיל ומודה לע"א ותו אשפחן בפרק אין מעמידין דשרי משום איבה שיהודית מילדת ע"א בשכר נאפילו בשבת הנה מותר לולא כי מצי לישאלמוטי דיקלא למימר דידן דמינטרי שבתא מחללין עליהו דידכו דלא מנטרי שבתא לא מחללין וכו' פסק הרב רמ"א ז"ל בהגהתו לש"ע ב"ד סימן רצ"א.

ואולי טעמו ונמוקו הוא כמו שכתבתי: נאם יששכר בער איילנבורג: (לז) יען כי הדבר מצוי שטועה הקורא בתורה בסדר הברכות ומברך בראשונה אשר נתן לנו תורת אמת כו' ראיתי לזכור פה קצת מהדברים שחזשתי בדין זה בהיותי פאורח נוטה ללון בק"ק גייאשטאט סמוך לגירנבערג והיו שם אז עמי בחבורתי שלשה רבנים מובהקים הלא המה החכם השלם מוהר"ר יששכר י"ץ ר"מ ואב"ד דק"ק וורמישא ועמייתי האלוף הנשגב הר"ר יצחק גבאי י"ץ והאלוף מוהר"ר יוסף מי"ץ נר"ו וניהו היום בשעת קריאת התורה טעה הקורא וברך בראשונה אשר נתן לנו תורת אמת כו'.

וכל הרבנים הנזכרים עם שאר אנשים נבונים וחכמים שהיו שם גערו בו אשר בחר בנו וחסור והתחיל אשר בחר בנו ואני גערתי בו פעם שנית והצרכתי לחזור ולהתחיל תחלה הברכה ברוך אתה כו' דמאחר שהתחיל בראשונה לדעת אחרת לא עלה לזאת וחיילי הנה מספר מהרי"ל שכתב פן הלכה למעשה וכאשר ראו שכתוב שם כף פולם כאחד הודו ואמרו מי יבא אחר המלך הרב הגדול מהר"י מולון ז"ל שהוא רב מובהק של כל האחרונים שבאשכנז.

שוב אחר שפאתי לעירי בכותלי בית מדרשי נתתי אל לבי לעיין אחר דין זה בים הגמ' ומצולות הפוסקים מפני שהייתי קוהה כל ימי בדין זה מפמה טעמים והעולה על פולם הוא זה דלא אישתמוט שום מחבר מכל האחרונים ז"ל הרגילים להביא דברי מהרי"ל ז"ל להביא גם דין זה הנזכר וסבותי אני ולפי הלא לא בחנם הוא ונגעתי ומצאתי שאין לו שחר כלל ועלי להביא פפרה על שהצרכתי להזכיר שם שמם לבטלה לחזור להתחיל תחלת הברכה ברוך אתה ה' בחנם ולא אוכל להאמין שהורה פן הרב מהרי"ל ז"ל שהרי

כָּלֵל גְּדוֹל תְּגַיֵּן בְּסוּף פְּרָק קָמָא דְּבִרְכוֹת הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִיתוּם גְּבִי בְּשַׁחְרִית פְּתַח בְּיוֹצֵר אֹר וְסִיִּים בְּמַעְרִיב עֲרָבִים לֹא יֵצֵא פְּתַח בְּמַעְרִיב עֲרָבִים וְסִיִּים בְּיוֹצֵר אֹר יֵצֵא כו' כָּלֵל שֶׁל דְּבָר הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִיתוּם כו'.

וּמַעֲתָה זֶה שְׁחֹזר וְהִתְחִיל אֲשֶׁר בְּחַר בְּנו לֹא גָרַע מִמִּי שְׁטָעָה וְאָמַר בְּשַׁחְרִית בֵּא"י אִמ"ה אֲשֶׁר בְּדָבָרוֹ מַעְרִיב עֲרָבִים וְנִזְכָּר מִיָּד וְאָמַר יוֹצֵר אֹר וְגַם סִיִּים פְּדִין בֵּא"י יוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת שֶׁהִסְפִּימוּ כָּל הַפּוֹסְקִים פֶּה אֶחָד שֶׁיֵּצֵא וּמִשְׁמַע אֵף עַל פִּי שְׁלֹא חֹזֵר וְהִתְחִיל בְּרוּךְ אַתָּה מִתְחַלֵּת הַבְּרָכָה דְּהֵא מְפָנִי זֶה קָאָמַר הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִיתוּם לֹא שְׁמוּעֵינוּ דְּאֵף עַל פִּי דְּבִשְׁעַת הַזְּכָרַת שֵׁם וּמַלְכוּת בְּתַחֲלַת הַבְּרָכָה הֵיטָה כְּנוֹנְתוֹ מְסַתְמָא לְבָרְכָה שְׁאִינָה רְאוּיָה כְּמוֹ שֶׁפְּתַח אִפ"ה כִּינּוּן שְׁסִיִּים פְּדִין יֵצֵא.

וּגְדוּלָה מִזֹּאת מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי הַטּוֹר א"ח דְּבִחְתִּימַת יוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת סְגִי אֶפְיָלוֹ פְּתַח בְּמַעְרִיב עֲרָבִים וְלֹא הַזְכִּיר אַחֲרָיו יוֹצֵר אֹר כָּלֵל לְפִי שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ הַכֹּלֵל הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִיתוּם הֵינּוּ לֹמַר אֶפְיָלוֹ אִם אָמַר כָּל הַבְּרָכָה בְּטַעוֹת זוּלַת הַחֲתִימָה בְּלִבְד יֵצֵא וְאֶפְיָלוֹ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּבַעֲיֵנוּתְרַנְיָהוּ שֶׁיִּחְתָּמוּ יוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת וְגַם שְׁחֹזֵר וְהַזְכִּיר יוֹצֵר אֹר לְפִי שֶׁהַבְּרִיָּתָא לְהַזְכִּיר יוֹצֵר אֹר נְמִי קָרִי חִיתוּם כִּמ"ש בֵּית יוֹסֵף מ"מ כָּל אִפִּי שְׁנָה שְׁאִין צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְהַזְכִּיר תַּחֲלַת הַבְּרָכָה שְׁאִין זֶה קָרוֹי חִיתוּם וְאֵל תְּטַעָה לֹמַר דְּאִין שְׁיִיךְ גְּבִי בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה לֹמַר הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִיתוּם כִּינּוּן שְׁחִיתוּם הַבְּרָכוֹת הֵם שְׁוֹת דְּבִשְׁנֵיהֶם חוֹתֵם בְּרוּךְ אַתָּה י"י נוֹתֵן הַתּוֹרָה וּא"כ אִין הֵיפְרָא בְּחֲתִימַת הַבְּרָכָה שֶׁהִיא מְתַקֵּן מֵהַזְכִּיר שֶׁלֹּא פְּדִין וְהוּי כְּאֵלוֹ אִין לְהֵן חֲתִימָה וְהֵם שְׁוֹת לְבָרְכַת פִּירוֹת שְׁאִין לְהֵן חֲתִימָה שֶׁפֶסֶק הֶרְמֵב"ם ז"ל בִּפ"ח מֵהַלְכוֹת בְּרָכוֹת שֶׁכָּל בְּרָכָה שְׁאִין לָהּ חֲתִימָה תְּלוּיָהּ בְּכּוֹנוֹת לְבוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהַזְכִּיר שֵׁם וּמַלְכוּת שֶׁהֵם עֵיקַר הַבְּרָכָה וְכָל שֶׁפְּתַח בְּבָרְכָה שְׁאִינָה רְאוּיָה שֶׁמְסַתְמָא בְּשַׁעַת הַזְּכָרַת שֵׁם וּמַלְכוּת הֵיטָה כְּנוֹנְתוֹ לְבָרְכָה שְׁאִינָה רְאוּיָה כְּמוֹ שֶׁפְּתַח לֹא יֵצֵא אֵף עַל פִּי שְׁסִיִּים פְּדִין הוּאִיל וְהִיא בְּעֵיקַר הַבְּרָכָה טַעוֹת בְּכּוֹנוֹת לְבוֹ דְּהֵא לִיתָא דְּכִינּוּן שְׁחֹזֵר וְהִתְחִיל אֲשֶׁר בְּחַר בְּנו יֵשׁ הֵיפְרָא טוֹבָא שְׁחֹזֵר וּמְבַטֵּל מֵהַזְכִּיר בְּתַחֲלָה אֲשֶׁר נָתַן לְנוּ תּוֹרַת אֲמַת כו'.

וְזֶה נְמִי קָרִי חִיתוּם כִּמ"ש בֵּית יוֹסֵף לְעַנְיָן יוֹצֵר אֹר וּכ"ש לְדַעַת הֶרִי"ף וְהֶרָא"ש וְהֶרָאב"ד וְרוֹב הַפּוֹסְקִים הַחוֹלְקִים בְּזֶה עַל הֶרְמֵב"ם וּס"ל דְּאֶפְיָלוֹ בְּרַפְתַּת פִּירוֹת שְׁאִין לְהֵן חֲתִימָה לֹא אֲזַלִּינָן אַחַר כְּנוֹנְתַת לְבוֹ אֵלָא הַכֹּל תְּלוּיָהּ בְּמָה שְׁמוּצִיא מִפִּיו וְאִם לְקַח כּוֹס שְׁכָר אוֹ מִים וְסָבוּר שֶׁהוּא שֶׁל יֵין וּפְתַח בֵּא"י אִמ"ה עַל דַּעַת לֹמַר בִּפְה"ג וְנִזְכָּר שֶׁהוּא שְׁכָר אוֹ מִים וְסִיִּים שֶׁהַכֹּל יֵצֵא אִע"פ שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁהַזְכִּיר שֵׁם וּמַלְכוּת שֶׁהֵם עֵיקַר הַבְּרָכָה טַעָה וְנִתְפָּנִין לְבָרְכָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַמִּין.

וְלִכֵּן מֵאַחַר שֶׁהֶרִי"ף וְהֶרָא"ש ז"ל מְסַפְּיָמִים לְדַעַת אַחַת וְדֹאֵי נְקֻטִינָן כְּנוֹמְיָהוּ וּבְפֶרֶט שְׁרוֹב הַפּוֹסְקִים נְמַשְׁכִּין אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְשָׁר לֹמַר דְּאֶפְיָלוֹ הֶרְמֵב"ם מוֹדָה גְּבִי בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה שֶׁיֵּצֵא מִפְּנֵי שֶׁאֵע"פ שֶׁבְּרַךְ בְּרֵאשׁוֹנָה אֲשֶׁר נָתַן לְנוּ תּוֹרַת אֲמַת כו' לֹא שְׁיִיךְ לֹמַר בְּרָכָה שְׁאִינָה רְאוּיָה הִיא דְּהֵא אִין כָּאֵן טַעוֹת בְּעֵיקַר הַבְּרָכָה רַק שֶׁהִיא מְהַפֵּךְ סֹדֵר הַבְּרָכוֹת וּכְבָר שְׁנֵינוּ סֹדֵר בְּרָכוֹת אִין מְעַכְבּוֹת וְאֵף עַל גַּב דְּהֵוּא קָאֵי לְעַנְיָן בְּרָכוֹת שֶׁל ק"ש הֵא וְדֹאֵי דְּלֹא דְּוִקָא בְּרָכוֹת שֶׁל ק"ש אֵלָא ה"ה שְׁאָר בְּרָכוֹת וְלִכֵּן אִם טַעָה הַקּוֹרָא בְּתוֹרָה וּבְרַךְ בְּרֵאשׁוֹנָה אֲשֶׁר נָתַן לְנוּ תּוֹרַת אֲמַת כו' וְנִזְכָּר מִיָּד תּוֹרָה פְּדִי דְּבוּר לֹא מִיבְעִיא שְׁאִין

צָרִיף לַחֲזוֹר לְהַתְחִיל תְּחִלַּת הַבְּרָכָה בְּרוּךְ אַתָּה י"י אֱלֹהֵי שְׂאִיסוּר גָּמוּר הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צָרִיכָה וְעוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא כְּדֵאִיתָא בְּפִרְקָא אֵין עוֹמְדִין וְאֵם לֹא נִזְכָּר עַד אַחַר שְׁחַתְמֵם הַבְּרָכָה אֲזִי יִשְׁתַּחֲוֶה לְגַמְרֵי וַיֹּאמֶר הַבְּרָכָה דְאַשְׁרֵי בְּחַר בְּנוֹ בְּאַחֲרוֹנָה לְאַחַר הַקְּרִיאָה פִּינּוֹן דְּאֵין סֵדֵר לְבְּרָכוֹת כֵּן נִרְאָה לִי: גַּאֲם הַצְעִיר יִשְׁשַׁכֵּר בְּעַר אֵיילִנְבוּרְג: לַח) שְׂאֵלָה אִם יֵשׁ סְמִךְ בְּמָה שְׂרַבִּים נִהְגוּ לְהַקְלִי לִישָׁב בְּשָׁנָה עִם הַסְּפָרִים וְהַמְדַקְדָּקִים שְׂלֵא יִרְאָה כְּמִזְלִיל בְּכַבּוּד הַסְּפָרִים נִזְהָרִין שְׂיִהְיֶה הַסְּפָר נִתּוֹן עַל גְּבִי דְבָר אַחַר כָּל שֶׁהוּא וּבְחֻמְשֵׁים הַכָּל נִזְהָרִין שְׂלֵא לִישָׁב עִמָּהֶן בְּשָׁנָה: תְּשׁוּבָה גְּרָסִינּוּ בְּפִרְקָא וְאֵלּוּ מְגַלְחִין כִּי נַח נִפְשֵׁיהּ דְּרַב הוּנָא סְבוּר לְאוֹתוּבֵי סֵפֶר תּוֹרָה אֶפְוֹרֵינָה אָמַר לְהוּ רַב חֲסֵדָא מְלִמָּא דְּבַחֲיָה לֹא סְבִירָא לִיהּ הַשְׁתָּא נִיקוּם וְנִעְבִּיד לִיהּ דְּאָמַר רַב תַּחְלִיפָא אָנָּה חֲזִיתִיהּ לְרַב הוּנָא דְהֵיךָ בְּעֵי לְמִיתָב אֶפְוֹרֵינָה וְהָיָה מִנַּח ס"ת עֲלֶיהָ וְכַף כְּדָא אֶאֱרָעָא וְאוֹתוּבֵי ס"ת עֲלֵינָה אֶלְמָא קְסָבֵר אָסוּר לִישָׁב עַל מְטָה שִׁס"ת מְוַנַּח עֲלֶיהָ כו' וְאִיתִיהּ נְמִי בְּפִרְקָא הַקּוּמֵץ רַבָּה וּמְסִינֵי וּפְלִיגָא דְרַבָּה בַּר רַב חֲנָנִי דְאָמַר רַבָּה בְּב"ח אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְוַתֵּר לִישָׁב עַל גְּבִי מְטָה שִׁס"ת מְוַנַּח עֲלֶיהָ וְאִם לְחַשְׁדָּא אָדָם לּוֹמֵר מַעֲשֵׂה בְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר שְׁהֵיךָ יוֹשֵׁב עַל הַמְטָה וְנִזְכָּר שִׁס"ת מְוַנַּח עֲלֶיהָ וְנִשְׁמַט וְיִישָׁב ע"ג קַרְקַע וְדוּמָה כְּמוֹ שֶׁהִפְשִׁיחוּ נַחֲשׁ הַתָּמָס ס"ת עַל גְּבִי קַרְקַע הָיָה כו' ע"כ.

וְכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפִרְקָא וְאֵלּוּ מְגַלְחִין וְז"ל וְכַף כְּדָא אֶאֱרָעָא וְאוֹתוּבֵי ס"ת עֲלֵינָה נִרְאָה דְאַפִּילוּ הַס"ת מְוַנַּח בְּגָבוֹהַ מִמֶּנּוּ לֹא שָׂרִי מְדָלָא אוֹתוּבָה לַס"ת בְּגָבוֹהַ מִמֶּנּוּ וְכֵן פִּירְשָׁנוּ בְּמַנְחוֹת בְּפִרְקָא הַקּוּמֵץ רַבָּה וְשֵׁם הָאֲרַכְתִּי ע"כ"ל.

וְקָשָׁה בְּעֵינֵי טוּבָא עַל דְּבַרֵיהֶם חֲדָא שְׂאֵין מִכָּאן הַכְּרַע כָּלֵל מְדָלָא אוֹתוּבָה לַס"ת בְּגָבוֹהַ מִמֶּנּוּ לְמִיָּדָק דְאַפִּילוּ אִם הַס"ת מְוַנַּח בְּגָבוֹהַ מִמֶּנּוּ לֹא שָׂרִי מִפְּנֵי שְׂיֵישׁ לְדַחֲוֹק וְלוֹמֵר הָא דְלֹא אוֹתוּבָה לַס"ת בְּגָבוֹהַ מִמֶּנּוּ הֵינּוּ מִשּׁוּם שֶׁהַמְטָה הֵיחָה קְטַנָּה מְלַהֲכִיל אוֹתוֹ עִם הַכְּדָא וְס"ת עֲלֵינָה וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דָּא"כ מְנָא לָהּ לְהַגְמָרָא דְבְּפִרְקָא הַקּוּמֵץ רַבָּה לּוֹמֵר וּפְלִיגֵי דְרַבָּה בְּב"ח כו' דִּי"ל דְהֵינּוּ מִשּׁוּם פִּינּוֹן שְׂרַב הוּנָא לֹא רָצָה לִישָׁב אֶפְוֹרֵינָה בְּשָׁנָה לַס"ת בְּלֵא שׁוּם הַפְּסָק כְּדָא אוּ דְבָר אַחַר דְּאָז בְּנִדְאֵי הֵיךָ יְכוּל לִישָׁב אֶפְוֹרֵינָה עִם הַס"ת אֶלְמָא קְסָבֵר אָסוּר לִישָׁב ע"ג הַמְטָה בְּשָׁנָה לַס"ת שְׂמֻנַּח עֲלֶיהָ וְלִכְּוֹן כַּף כְּדָא אֶאֱרָעָא וְאוֹתוּבֵי ס"ת עֲלֵינָה וְהֵינּוּ דְקָאֵמַר וּפְלִיגָא דְרַבָּה בְּב"ח כו' דְאַפִּילוּ יוֹשֵׁב ע"ג הַמְטָה בְּשָׁנָה לַס"ת שָׂרִי רַבִּי יוֹחָנָן כְּמוֹ שְׂאֶכְתּוּב בְּסֻמוּף בְּשֵׁם הַתּוֹסֵף דְבְּפִרְקָא הַקּוּמֵץ רַבָּה אָבֵל אִם הַס"ת מְוַנַּח ע"ג דְבָר אַחַר גָּבוֹהַ מִמֶּנּוּ גַם רַב הוּנָא מוֹדָה דְשָׂרִי וּסְבָרָא הוּא דְמֵאֵי דְשָׂרִי רַבִּי יוֹחָנָן דְהֵינּוּ בְּשָׁנָה לַס"ת אָסֵר רַב הוּנָא וּרְאָיָה מְבֹאֲרָת מְבֹנְרָת לְדְבָרֵי מְהֵא דְאִיתָא בִּירוּשְׁלַמֵי פִּרְקָא מִי שְׂמַתּוּ לֹא יִשָׁב אָדָם ע"ג סְפָסֵל שִׁס"ת נִתּוֹן עֲלָיו אִם הֵיךָ נִתּוֹן עַל גְּבִי דְבָר אַחַר מְוַתֵּר עַד הֵיכָן רַבִּי אָבָא בְּשֵׁם ר"ה אָמַר טַפַּח רַבִּי יְרֵמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא אָמַר אֶפִּילוּ כָּל שֶׁהוּ ע"כ.

הָרִי קָמֵן מְבֹאֲרָא בְּאֵר הַיֵּטֵב דְרַב הוּנָא עֲצָמוּ אָמַר דָּאֵם הַס"ת מְוַנַּח בְּגָבוֹהַ מִמֶּנּוּ טַפַּח מְוַתֵּר וְכֵן פָּסַק הָרַאב"ד ז"ל בְּהַשְׁגוֹתָיו עַל הָרַמְב"ם בְּסוּף הַלְכוֹת ס"ת שְׂפָתַב וְאָסוּר לִישָׁב עַל מְטָה שִׁס"ת עֲלֵיהָ וְז"ל הָרַאב"ד וְאִם הֵיךָ מְקוּם גָּבוֹהַ טַפַּח וְס"ת מְוַנַּח עֲלָיו מְוַתֵּר וְהֵכִי אִיתָא בִּירוּשְׁלַמֵי ע"כ"ל.

ואי הנה סברת הראב"ד כסברת התוספות דבפרק אלו מגלחין יש לתמוה עליו למה פסק כמ"ד בירושלמי בשם רב הונא דמותר בגבוה ממנו טפח ושבק גמרא ערוכה דילן דמשמע דאפילו אם הס"ת מונח על הפד בגבוה ממנו לא שרי רב הונא מדלא אותבוה לס"ת על הפד בגבוה ממנו אף על גב דהפד דהיינו חבית הנה גבוה מסתמא כמה טפחים ולפחות טפח אחד.

ועוד דהא רב תחליפא חזא עובדא ברב הונא ומעשה רב וילפינן מיניה טפי אלא על פרכת צריף אמה לומר דסברת הראב"ד היא כדפירוש' דהא דרב הונא לא פה פדא אפרייה ואותיב ס"ת עלוניה היינו משום שהמטה היתה קטנה מלהכיל אותו עם הפדא וס"ת עלוניה ולא הנה יכול לישב בדוחק כל פה אבל אם הס"ת מונח ע"ג דבר אחר גבוה ממנו גם רב הונא מודה דשרי והואיל שאינו מפורש בגמרא שלנו עד כמה צריף להיות גבוה ממנו הלכך בחר הראב"ד ז"ל שיעור טפח הנזכר בירושלמי בשם רב הונא עצמו הואיל שהירושלמי אינו חולק על גמרא שלנו אליבא דרב הונא שמותר בגבוה ממנו אפילו אפרייה עצמו.

וכן דייק לשון הראב"ד ז"ל מדכתב והכי איתא כו' בנא"ו ולא כתב הכי איתא בירושלמי משמע דעיקר הדין אינו לקוח מהירושלמי אלא גמרא דידן ולסיוע בעלמא הביא הירושלמי.

ועוד נ"ל שזהו גם כן דעת הרי"ף בפרק אלו מגלחין והרמב"ם והטור י"ד שסתמו וכתבו שאסור לישב על המטה שס"ת עליה דדוקא לישב בשנה לס"ת אסור דכן מורה הלשון שס"ת עליה משמע שס"ת עליה ממש בלא הפסק אבל אם הס"ת נתון על גבי דבר אחר גבוה ממנו מותר.

ובזה נתבטלו דברי הרב מהרי"ק ז"ל בכסף משנה שכתב שהרמב"ם ז"ל סובר כמו שכתבתי לעיל בשם התוספות דבפרק אלו מגלחין שדייקו מהאי עובדא דרב הונא דאסיר אפילו בגבוה ממנו ולכן לא הזכיר הרמב"ם ז"ל דמותר בגבוה ממנו.

וזהו ג"כ דעת בעל מגדל עוז ואני אומר לא זו העיר ולא זה הדרך דאין מכאן הכרע כלל ממה שלא הזכיר הרמב"ם דאם הס"ת מונח בגבוה ממנו דמותר לומר דקסבר דאסור אפילו בגבוה ממנו דא"כ נאמר גם אם הס"ת מונח על גבי דבר אחר שעל הקרקע נמי אסור פינן שלא הזכירו וזה אי אפשר שהרי רב הונא עצמו עבד הכי אלא מאי אית לך למימר שלא הוצרך הרמב"ם להזכירו משום דממילא משמע דמותר מדכתב ואסור לישב על מטה שס"ת עליה דמשמע דוקא עליה ולא אם הס"ת מונה על גבי דבר אחר הכי נמי יש לומר שלא הוצרך הרמב"ם להזכיר דאם הס"ת מונח ע"ג דבר אחר בגבוה ממנו דמותר אפילו על המטה עצמו משום דממילא משמע כדפירשתי דלשון עליה משמע עליה ממש בלא הפסק והא דהוצרך הראב"ד ז"ל להזכיר דאם הנה מקום גבוה טפח וס"ת מונח עליו מותר היינו משום דאתא לאפוקי ממ"ד בירושלמי שהבאתי דסגי בגבוה ממנו אפילו כל שהו אי נמי אתא לאפוקי ממה שכתב בעל מגדל עוז פינן שזה שיעור טפח לא נמצא בגמרא שלנו ובכמה מקומות אסיקנא עד שלשה פארעא סמיכתא ואם הירושלמי הזכירו אינו הלכה ולכן לא כתבו הרמב"ם ז"ל כו' ואין דבריו בזה נכונים בעיני דאין הדדון דומה להא דאמרין בעלמא עד שלשה פארעא סמיכתא דהא ר"ת

פירש דין הגבחה שקונה במקח וממכר שהוא דאורייתא דסגי בהגבחה טפח והביא ראיה מהא דאמר בפירק המניח אלא אמר רב אשי פשהפכה לפחות מג' ומאה דאמר בפירק חלון אמר רב יהודה חבית של שיתופי מבואות צריף להגביה מן הקרקע טפח ורבינו ירוחם בנתיב י' חלק ב' הספיים עמו וכן הרב מהרי"ק ז"ל הביא דעתו בשלחן ערוך בח"מ סימן קצ"ח ואף על גב שהתוספות והרא"ש בפירקים הנזכרים חולקים על ר"ת וכתבו שאין ראיה משיתופי מבואות שהן דרבנן כו' מ"מ הרי כל אפי שנה דבכל דבר דרבנן סגי בהגבחה טפח וא"כ כל שפן בנדון דידן שאינו אלא חומרא בעלמא שלא יראה כמזלזל בכבוד הס"ת דסגי לכ"ע בגבוה ממנו טפח דהא איכא מ"ד פירושלמי שהבאתי לעיל דסגי אפילו בגבוה ממנו כל שהו ורבי יוחנן מתיר לגמרי אפילו בשנה לס"ת.

ומפני שראה הראב"ד ז"ל שאין הכרע מדברי הרמב"ם ז"ל ללמוד הימנו דסובר שאפילו אם הס"ת מונח על המטה בגבוה ממנו אסור הלכף לא כתב דבריו כגזר להשיג עליו אלא כמי שכותב פירוש לדברי הרמב"ם.

ועוד קשה בעיני על התוספות דבפירק אלו מגלחין שהבאתי לעיל היאך כתבו וכן פירשנו במנחות בפירק הקומץ רבה הלא אדרבה כתבו שם להיפך וז"ל נראה דהלכה כרבי יוחנן לגבי רב הונא דאפילו לגביה רב רביה הלכה כמותו כדאמר בעירובין ותלמידיו דרב הונא לא סברי כנותיה דבעי לאותובי ס"ת אפורייה בפירק בתרא דמ"ק ע"כ.

והמרדכי בהלכות קטנות בהלכות ס"ת הביאן ומסיים וז"ל ואומר ר"י דאפילו יושב ע"ג המטה בשנה לס"ת שרי מדלא מפליג בהכי ותדע מדלא משני הכא רבי אליעזר ס"ת שנה לו הנה אלא ודאי בכל ענין שרי כו' הרי קמן מבואר באר היטב שהעלו בטוב טעם ודעת דהלכה כר"י וכן כתוב שם בפסקי תוספות וז"ל מותר לישוב על מטה שס"ת מונחת עליה ולכ"ע גמרא וכיוצא בו מותר ע"כ ואפילו את"ל דמה שכתבו התוספות בפירק ואלו מגלחין נראה דאפי' אם הס"ת מונח בגבוה ממנו לא שרי לא לפסק הלכה כתבו כן אלא לדעת רב הונא דייקו הכי אפתי קשה היאך כתבו וכן פירשנו במנחות בפירק הקומץ רבה הלא אדרבה פיון שהביאו התוס' בפירק הקומץ רבה פירושלמי שהבאתי לעיל משמע דס"ל דרב הונא עצמו לא אסר אלא דוקא לישוב בשנה לס"ת אבל בגבוה ממנו טפח גם רב הונא מודה דשרי.

לכן נראה לי דאלו התוס' דבפירק אלו מגלחין לאו אינון בעלי התוס' דבפירק הקומץ רבה שהם דברי ר"י בעל התוספות אלא מדברי אחרונים הם. ומעתה זכינו בדין שאותן שנהגו להקל לישוב בשנה עם הספרים והמדקדקים שלא יראה כמזלזל בכבוד הספרים נזהרין שיהיה הספר נתון על גבי דבר אחר כל שהו יש להם על מי שייסמכו והם התוספות והמרדכי דבפ' הקומץ רבה שפסקו בהדיא דמותר לישוב בשנה אפילו לס"ת ולכלי עלמא גמרא וכיוצא בו מותר ואף ע"ג דהרמב"ם והראב"ד והטור י"ד וסמ"ק פליגי עליהו ופסקו דאסור מ"מ במאי שכתבו ולכ"ע גמרא וכיוצא בו מותר לא פליגי עליהו מדכתבו ס"ת ולא אישתייט חד מינייהו לכתוב דאפי' הלכות ואגדות בכלל כמו שכתב הרמב"ם לענין הא דאמרינו בפירק בתרא דעירובין אין מזרקין כתבי הקודש דאפילו הלכות ואגדות בכלל.

וכן פתב בית יוסף בטור י"ד סימן רפ"ב בשם הר"ר מנוח ונ"ל אית דאמרי דוקא ס"ת
אבל ספרים אחרים לא מחמירין בהו וטוב להחמיר ודוקא שלא בשעת בית המדרש אבל
בשעת בית המדרש והמקום צר לתלמידים מותר לישוב בשנה עם הספרים והפירושים
וכך נוהג הר"ר משולם מבדרשי אף כשלא היה במקום בית המדרש היה מדקדק שיהיה
הספר נתון ע"ג דבר אחר כל שהו עכ"ל.

הרי הר"ר מנוח עצמו לא החליט הדין בשאר ספרים מדכתב וטוב להחמיר כו'. אמנם
לענין שורת מנהג הישר יפה כנון ויפה הורה הר"ר מנוח ו"ל שטוב להחמיר גם בשאר
ספרים שיהיה הספר נתון ע"ג דבר אחר לפחות כל שהו והמחמיר עד טפח תע"ב פיון
דרוב הפוסקים הסכימו דהלכה פרב הונא ומצינו בשאר דינים הנזכרים בגמרא גבי ס"ת
לענין שלא יהא נוהג בה מנהג בזיון שכתבוהו הפוסקים גם גבי שאר ספרים.

ומה שהפל נזהרין להחמיר בחומשים יותר מבשאר ספרים שלא לישוב עמהו בשנה.
לכאורה יש להם סמך גדול ממה שכתבו התוס' בסוף פרק מי שמתו דבחומשים יש
להחמיר כמו בס"ת לענין שאסור לשמש בבית שיש בו ס"ת או חומשים עד שיוציאו או
שצריף לעשות לו מחיצה י' טפחים אבל בשאר ספרים דיין בכסוי בעלמא וכן החמיר
הראב"ד ו"ל גבי חומשים יותר מבשאר ספרים בספר בעלי הנפש וגדולה מזו כתב
הרשב"א בתשובה שחייבין לעמוד מפני חומשים אפילו אינן עשויין בגלילה כמו מפני
ס"ת ואפשר דטעמייהו דבחומשים יש סרך קדושת ס"ת דהא דברים שבס"ת הן
שבחומשים וניתנין לכתוב אמנם כבר פסק הרב מהר"י קארו ו"ל פדעת הרא"ש והגהות
מיימוני והנמשכים אחריהם שכל הספרים שאינם עשויין בגלילה אפילו חומשים
ונביאים וכתובים וספרי גמרא ופירושיהם תורה אחת ומשפט אחד יש להם.

על פן טוב והגון לכל איש הירא את דבר י"י וחרד על דברו להזהר בכל הספרים כמו
בחומשים שלא לישוב עמהו בשנה וכל המחמיר עד טפח עליו אמרו חכמים כל המכבד
את התורה גופו מכובד על הבריות הואיל שכתב הרא"ש בהלכות קטנות בהלכות ס"ת
דהאינדנא משנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן פירוש המצוות והדינים על בורנין הן הן
הספרים שאדם מצווה לכתבם וגם שלא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה כמו
ס"ת זהו מה שנ"ל ואמר לי לבי: הצעיר יששכר בער איילנבורג.

קנקן חדש מלא ישן שפתו שפת פרח שושן. (לט) אגודת איתותיה העליונות היקרים
המסולאים בפז מקרב מחניף קדוש האירו אל עבר פני וראיתי השאלה חצבה עמודיה
שבעה שהציע מכ"ת לפני.

והנה אף כי אין זה חק סדרי להשיב על טענת ריב ממון בלתי שמוע בין אחים אף באשר
יבא השואל לדרוש דבר תורה לבד ומראה פנים כי תורה היא וללמוד הוא צריף ומציע
לפני השאלה בלשון ראובן ושמעון אפ"ה באשר לא נעלם ממני תחבולת בעלי הריב
אשר מסתירים עצה וגנבי גנבי לשאול בלשון ראובן ושמעון דרו ערמה על דרו
הגבעונים שאמרו מארץ רחוקה באנו כי יודעים המה שלא יכתוב שום חכם פסק לאחד
מבעלי הדינין בדרו אם פן או שיכתוב לו דעתו בלא פסק כל זמן שלא שמע דברי שניהם
פדי שלא יעשה עצמו כעורכי הדינין פדאמר רבי יוחנן בפרק נערה ורב נחמן בפרק
הפוחת וכו' שכתב מהר"ם בתשובה ושאלתם על הדינים אין לי להשיב כי אם לדינינים

שלא אעשה עצמי פעורכי הדייגין וכו' ואחריו נמשכו כל הבאים אחריו קמאי ובתראי ז"ל כמ"ש ריב"ש בריש סי' קע"ט ומהרא"י בפסקיו סימן רס"ז ומהר"ל אבן חביב ז"ל בריש סי' כ"ט וכאלה רבים.

מכל מקום יען פי יודע אני שמכ"ת לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב שכל מעשיו לשם שמים על פן לא אמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידי לעשות ת"ל ואשיב על שאלתו אחת לאחת למצוא חשבון על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ככתבו וכלשונו בלי תוספת וגרעון אות אחת פי דינא הכי פדאיתא בירושלמי א"ר סימון צריף הדיין לשנות טענותיהן שנאמר ניאמר המלה זאת אנמרת זה בני החי וגו'.

ונה יצא ראשונה וז"ל: אם נשאו בנות בחיי אביהן ויש עוד בנות להנשא אחר מימת אביהן ואין בן שיורש את אביו רק הבנות יורשות והבנות קטנות אמרות נקח גם אנחנו מירושלמי אבינו גדוניא והוצאות ומזונות כ"כ כמו שנתן אבינו לבת הנשאת בחייו והשאר בחלוק בשנה יורני מורנו נא הדין עם מי עכ"ל השאלה הראשונה.

תשובה זו היא שאלת חכם שהיא חצי תשובה פנדע פי מתוך ריסי דבריה נזכר שלא נעלמה מעיניו התשובה שדברי הבנות קטנות בנדאי מילי דקטנותא ניהו שאין בהם ממש פי זאת הטענה בעצמה בדמותה ובצלמה ממש בלי תוספת וגרעון של הבנות קטנות הנז' כבר יצא לאור משפטה באר היטב שאין בה ממש כלל במשנה שלמה בסוף פרק יש נוכלין דקתני הניח בנות גדולות וקטנות נשאו גדולות ישאו קטנות ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להם וכו' ופרשב"ם הניח בנות גדולות וקטנות ולא בנים נשאו גדולות לאחר מימת אביהן מתפיסת הבית קודם חלוקה ישאו גם הקטנות כמו כן מתפיסת הבית קודם חלוקה אבל נשאו גדולות בחיי אביהן ואמרו הקטנות לאחר מימת אביהן הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם בחיי אבינו אין שומעין להם אלא מה שנתן להן אביהם נתן וכו' ע"כ.

ובנ"י בשם הריטב"א הוסיף נזכר משלו ופירש ואף על פי שבשעה שהיה נותן להם האב היה אומר שדעתו לתת פיוצא בו לאחרים אין אומרים שע"מ פן נתן להם אביהם ע"כ. וזאת המשנה כתובה כל הפוסקים לפסק הלכה ואי אפשר לשום אדם בעולם יחלוק עליה.

ותו לא מדי: שאלה שניה וז"ל. שני אחים נשתתפו יחד ועשו תנאי ביניהם שכל ההוצאות בלתי מסודרות כל אחד יוצאי מחלקו ולא מתפיסת הבית אם חולאים ח"ו ומלמדי תינוקות אשר השפיר אחד מהאחים והשנתפים עבור בניו והוציא מתפיסת הבית יורני מורנו נא אם הבנים של האחים השנתפים צריכים להיטיב זה לזה על דבר אלו ההוצאות אם נקראים אלו ההוצאות בלתי מסודרות פי הבן טוען ואומר מזלא דידיה גרם ולא עוד מעולם לא עשו חשבונות וזכרון מההוצאות שנעשו כי הכל היה מתפיסת הבית ולולא האח השני לא היה רוצה שיצאו מתפיסת הבית היה לו לפצות פה ולומר לאחיו אלו ההוצאות כתוב לחשבונך ומדשמתק שתיקה כהודאה דמאי עכ"ל השאלה השניה: תשובה, נראה לי שדין זה פשוט יותר מביעתא בכותחא דהוצאות חולאים אינם נקראים הוצאות בלתי מסודרות ולא עלה זה על דעתם ולא על מחשבתם כלל ועיקר וזה מפח שני טעמים נכונים דלית נגר ובר נגר דיפרקינהו ועם היות שיודע

אני שאיני נביא ולא בן נביא ולא חכם דעדיף מנביא מ"מ מזקנים אתבונן הלא המה הפוסקים אבות העולם שפיתבו בכל תנאי שבעולם שאדם מתנה עם חבירו שאינו מפורש יפה באר היטב פנגד הדין שאז יש לחקור ולחפש כל טעדי שבעולם לפרש לשון התנאי באופן שלא יהיה פנגד הדין משום דאנו אומרים אלמלא היה פנונתו של בעל התנאי להתנות פנגד הדין לא ה"ל לסתום אלא לפרש בהדיא פנודע לכל יודע ספר אפילו למתחיל מן המתחילים ולפיכך פינון שהדין פשוט מפי גמרא ערוכה ברור מללו דהוצאות חולאים הרי הן פמזונות שיוצאים מתפיסת השותפות כמו שאבאר בסמוך הלכך פינון שהאחים השותפים היו נזונים ביחד מתפיסת השותפות בנדאי לא עלה על דעתם באמרם הוצאות בלתי מסודרות פגון הוצאות חולאים דא"כ ה"ל לפרש בהדיא מאחר שהוא פנגד הדין כמו שיתבאר לפנים דכשם שהמזונות גופניהו אינם נקראים הוצאות בלתי מסודרות הכי נמי הוצאות חולאים אינם נקראים הוצאות בלתי מסודרות פינון דהוצאות חולאים נכללים במזונות וגדולה מזאת פסק הרשב"א בתשובה ונהביאו רבינו ירוחם ז"ל בספר מישרים כ"ג חלק עשירי דאף על פי שכתוב תנאי בכתובה שתגבה האשה בין בחייו בין במותו ואפילו נשוי אפ"ה אין מגבין אותה בחיי הבעל פלל מאחר שהוא פנגד הדין דכתובה לא ניתנה לגבות מחיים ואמרין דלא פתב לה רק להיות קיום וחיזוק שלא יוציאנה פאחת הקלות ושתבטח נפשה בו לא שיקתוב לה היום ותגבה למחר וכלל גדול בידינו בכל תנאי שאדם מתנה עם חבירו שאין להלך אחר לשון הכתוב אלא אחר הפנונה לבד ואף על גב דקני מיניה גלף אחר הפנונה ונהביא ראיה מן המשנה שלמה דקידושין בפרק האומר דקתני האומר על מנת שאראף מאתים וזו הרי זו מקודשת ונראה לה ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת וכן האומר על מנת שאראף בית פור עפר כו' משום דלא נתפנונה זאת האשה אלא להראות משלו וכן במתנת ש"מ שאם עמד חוזר וכו' וכתב שכן פסקו שמה החידושין וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן פסק בשלחן ערוך בחשן המשפט בסוף סימן ס"א.

הרי קמן מבואר דינש להשתדל לפרש התנאי שלא יהיה פנגד הדין אף על פי שפפי הלשון הכתוב בתנאי הוא תנאי מפורש יפה באר היטב פנגד הדין וכעין זה פסק הרא"ש ז"ל בתשובה פלל ס"ח סימן י"ג ונהביאו הטור ח"מ בסימן פ"א דאף על פי שכתוב תנאי בשטר שירד המלוה מעצמו לנכסי לנה בלא שומת ב"ד ובלי הכרזה כו' דלאו פל פמיניה דמלוה לירד לנכסי לנה אלא בכח ב"ד מאחר שהוא פנגד הדין דתנו המלוה את חבירו לא ימשכנו אלא בב"ד ויש לפרש התנאי שלא יהיה פנגד הדין פגון שלא מצא המלוה וכו' אם פן כ"ש פנדון דידן דינש להשתדל לפרש התנאי שלא יהיה פנגד הדין מאחר שאינו מפורש יפה באר היטב שהוא פנגד הדין דהא אפשר לפרש הלשון הוצאות בלתי מסודרים על שאר הוצאות מפמה פנים שונים ולא על הוצאות חולאים זהו טעם אחר.

תננינא הוא זה הואיל ואפשר לפרש ולומר שפנונתם באומרות הוצאות בלתי מסודרות היה על שאר הוצאות מפמה פנים שונות ולא על הוצאו' חולאים א"כ מידי ספק לא יצא וכלל גדול יש בידינו בכל לשון מסופק אפילו בשטר גמור דינש בעל השטר על התחתונה היכא שאין השטר בטל בו לגמרי משום דהמע"ה פדתנו בפרק גט פשוט כתוב בו וזוין מאה דאינון סלעים עשרים אין לו אלא עשרין וזוין וכו' הלכך אי אפשר לנו להוציא

ממון מחזקתו מספק לבדות מלבנו ולומר שפנונתם היה בודאי גם על הוצאות חולאים כי אין אלו אלא דברי גביאות.

על פן נ"ל לדון בזה שחזר הדין לסיני ואוקמינהו אדינא דהוצאות חולאים יהיו מתפיסת השותפות פדתנו בפרק מי שמת האחין השותפין שחלה אחד מהם ונתרפא ונתרפא לעצמו ובגמרא שלח רבין משמיה דרב אלעא לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה פדרבי חנינא דא"ר חנינא הכל בידי שמים חנו מצנים ופחים כו' וכתבו התוס' והרא"ש והרמב"ן ונמקי יוסף תוספתא ארשב"ג ברפואה שיש לה קצבה אבל ברפואה שאין לה קצבה מתרפא מן האמצע וטעמא משום דרפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות שהן מתפיסת הבית כדאמרינן בכתובות גבי אלמנה.

ואף על גב שכתב רבינו ירוחם ז"ל בספר מישרים בנתיב כ"ז חלק א' בשם הרשב"א דלא אמרינן כשחלה באונס מתרפא מן האמצע אלא דוקא כשהוא לבדו מתעסק באותה אומנות ושאר השותפים בטלים ונוטלים חלק בריוח אבל שני שותפים שמתעסקים בשותפות באומנות או בסחורה וחלה אחד מהם אפילו באונס מתרפא משל עצמו וכן כתב הטור ח"מ בסימן קע"ז בשם רבי יוסף הלוי.

ובגדון דידן היו האחים שותפים מתעסקים ביחד זה כמו זה בכל מפל כל אפ"ה נראה לי לדון דהוצאות חולאים יהיו מתפיסת השותפות כי לא איירי רבינו ירוחם והטור אלא דוקא כשאין נזונים מתפיסת השותפות אבל כשהיו נזונים מתפיסת השותפות וחלה באונס כמו בגדון דידן כל אפי שנה דרפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות וחילוק זה מוכרח בדעת הטור שסתם וכתב דברי רבי יוסף הלוי הנ"ל וכתב אה"כ תשובות הרא"ש דגבי שותפין רפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות שהן מתפיסת השותפות בלי דעת חולקת וז"ל.

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן ושמעון היו שותפין ונשבה ראובן ופדאהו שמעון ומתו ראובן ושמעון ובאו נשיהם לחלוק ותובעת אלמנת שמעון כשיעור פדיון ראובן שנטל מן האמצע והשיבה אלמנת ראובן בעליה פדאהו מהאמצע וזיה אח"כ כמה שנים ולא תבעו ועוד כשנשבה הלה בעסק השותפות וראוי לפדותו מן האמצע.

תשובה יראה לי כדברי אלמנת שמעון כי לא נתחייב שמעון בפדיון ראובן דדוקא גבי רפואה שאין לה קצבה אמרינן שהיא כמו מזונות אבל אונס תפיסה ושביה אין זה כמו מזונות ושותף אינו חייב באחריות חבירו דשותפין הן שומרי שכר זה לזה בעסק הממון אבל בעסק שמירת גופו כל אחד שמירת גופו עליו ואין חייב בשמירת חבירו ואף על פי שלא תבע שמעון כל ימיו בשביל זה לא מחל כי רצה להמתין עד שעת חלוקה ע"כ וכן כתב הטור ח"מ בסוף סי' קע"ו בשם תשובות הרא"ש ז"ל ועל הרפואה שאומרת אלמנת ראובן שהוציאה אלמנת שמעון ברפואת בעלה רפואה שאין לה קצבה היא כמו מזונות ובדין הוציאה אותה ע"כ, ואם לא תחלק הדין כדפירשתי הרי דברי הטור סותרין זה את זה וכן פירש בהדיא בית יוסף חילוק זה ופשוט הוא אחר שכתבתי זה באו לידי שאלות ותשובות של הרב המובהק מהר"ל אבן חביב ז"ל ויגעתי ומצאתי בסי' ל"ו שפסק גם הוא כה"ג ממש מפח הדין תרי טעמים שפירשנו ושמתתי כמוצא שלל רב ונתתי שבה

לצורֵי שְׁפוֹנוֹנְתִי לְדַעַת הַגְּדוֹלִים וְנ"ל בְּבִיאוֹר אִם יֵשׁ זְכוּת לְאַלְמָנָה לְעִנְיֹנְפֶרְעוֹן פְּתוּבָתָה מִצַּד שְׁטֵר הַפְּתוּבָה שְׁפָתוֹב בָּהּ לְהַתְּפַרְעָא בְּחַיֵּי וּבְמוֹתָא אוּ לֹא.

בְּדָבָר הַזֶּה לֹא הֵייתִי צָרִיף לְכַתְּוֹב כָּלֵל כִּי לְעִנְיֹת דַּעַתִּי הוּא פְּשוּט מְאֹד שְׂאִין לָהּ זְכוּת מִצַּד זֶה וְעַכ"ז אֲמַרְתִּי אֲזַכְּרֶנּוּ לְתַשְׁלוּם בְּיֹאֹר הַדִּין מְפֹרָסִם לְכָל הוּא כִּי כָּל תַּנְאֵי שֶׁהוּא פְּגִיב הַדִּין רְאוּי שְׂיָבֵא מְפֹרָשׁ הַרְבֵּה מְאֹד בְּלִשׁוֹן הַשְּׁטֵר וּבְאִנְפֹן שְׂיֻבֵן שְׂכָף קִבְלוּ עֲלֵיהֶם הַמְּתַנִּים וְאִם אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ הַלִּשׁוֹן בְּאִנְפֹן שְׂלֵא יִהְיֶה פְּגִיב הַדִּין שְׂרְאוּי וּמְחֻיָּב לְפָרֵשׁ הַלִּשׁוֹן בְּאִנְפֹן שְׂלֵא יִהְיֶה פְּגִיב הַדִּין וְכ"ש אִם הַפִּירוּשׁ הוּא פְּגִיב הַדִּין הוּא לְזֹפּוֹת בְּעַל הַשְּׁטֵר דְּאִכְפָּא תַרְתִּי לְגִרְיַעוּתָא הָאֶחָד שֶׁהוּא פְּגִיב הַדִּין וְעוֹד דְּקו"ל יֵד בְּעַל הַשְּׁטֵר עַל הַתְּחֻוּנָה.

וּא"כ בְּגִדוֹן שְׂלִפְנֵינוּ אִם נֹאמֵר שְׂפִירוּשׁ בְּחַיֵּי וּבְמוֹתָא ר"ל בְּחַיֵּי הַבַּעַל כָּל זְמַן שֶׁהֲאִשָּׁה תַרְצָה לְגִבּוֹת פְּתוּבָתָה אֲפִילוּ קוֹדֵם גִּירוּשֵׁין הוּא פְּגִיב הַדִּין דְּכַתְּוֹבָה לֹא נִיתְנָה לְגִבּוֹת מְחַיִּים וּבְזְכוּת הָאִשָּׁה שֶׁהִיא בְּעַלְת הַשְּׁטֵר וּמִנִּין לָנוּ לְפָרֵשׁ כֵּן שְׂאִם פְּנוּנַת הַמְּתַנִּים כֵּן הֵייתָה יוֹתֵר מְבֹנָאָר הֵיָה לָהֶם לְכַתְּוֹב וְהָרְאוּי א"כ לְפָרֵשׁ הַלִּשׁוֹן מְסַפִּים עִם הַדִּין שְׂפִירוּשׁוֹ לְכַשְׁתַּתְּגַרְשׁ כּו' וּכְבָר פְּתַב הָרֵא"שׁ בְּתַשְׁוּבָה כָּלֵל ס"ח דִּין י"ג עַל הַפְּתוּבִין בְּשְׁטֵר שְׂיַרְד מַלְוָה מְעַצְמוֹ לְנִכְסֵי לְוָה בְּלֹא שׁוּמַת ב"ד וּבְלֵי הַכְּרֻזָּה דְּלֹא כָּל כְּמִינָיָה כּו' כְּמוֹ שֶׁהִבְאִיתִי לְעֵיל.

וְאִין סָפֵק דְּאִשְׁתַּמִּיטְתִּיהּ לְהַרְבּ הַמְּוִבְהָק מְהֵר"ל אֲבֹן חֲבִיב ו"ל דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א בְּתַשְׁוּבָה שְׁפָתוֹבָה רַבִּינוּ יְרוּחִם ו"ל בְּסִפְר מִיִּשְׂרָיִם שֶׁהִבְאִיתִי לְעֵיל דֹּא"כ אִי אֲפֹשֶׁר דַּהּוּה שְׁתִּיק מִינָיָה לְהִבִּיא סִיּוּע לְדְבָרֵיו טְפִי מִמָּה שְׂמַבִּיא סִיּוּע לְדְבָרֵיו מִתַּשְׁוּבוֹת הָרֵא"שׁ מֵאַחַר דְּהַרְשָׁב"א מִיָּרִי בְּדִין זֶה בְּעַצְמוֹ וְעַדִּיפָא מִינָיָה דַּהּוּא פְּסִק דְּאָרְף עַל פִּי שְׁפָתוֹב בְּהַדְּיָא תַנְאֵי בְּכַתְּוֹבָה שְׁתַּגְּבָה בֵּין בְּחַיֵּי וְאֲפִילוּ בְּשְׁלוּם אַפ"ה אִין מְגַבִּין אוֹתָהּ בְּחַיֵּי הַבַּעַל כָּלֵל.

אֲכֹן לְעִנְיֹן הוֹצָאוֹת מְלַמְדֵי תִינּוּקוֹת לִית דִּין וְלִית דִּינִין שְׂיִחְיִיב לְהַשְׁנוֹתָף שְׂלֵא הִיּוּ לוֹ תִינּוּקוֹת כָּלֵל לְלַמּוֹד אֲצֵל הַמְּלַמֵּד תִּינּוּקוֹת שְׂשֹׁכֵר חֲבִירוֹ הַשְׁנוֹתָף שְׂיִסְיִיעַ לוֹ לְפָרוּעַ שְׂכִירוֹת הַמְּלַמֵּד תִּינּוּקוֹת מִתְּפִיסַת הַשְׁנוֹתָפוֹת כִּי זֶה לֹא הֵיָה וְלֹא נִבְרָא וְלֹא עָלָה וְלֹא יַעֲלֶה עַל דַּעַת שׁוּם תַּנָּא וְאֲמוּרָא אוּ פּוֹסֵק בְּעוֹלָם דַּהּוּא אֲפִילוּ רְפוּאָה שְׂאִין לָהּ קַצְבָּה גְּמָגֵם בָּהּ הַרְמַב"ן וְסִיּוּעָתוֹ הַנְּלוּיִם אֵלָיו אִם יֵשׁ לְדַמוּת שְׁנוֹתָפִין לְאַלְמָנָה לְעִנְיֹן זֶה מִשׁוּם דְּאִכְפָּא לְאִיִּפְלוּגִי בִּינִיָּהּ בְּטַעְמָא וְלֹא דְקו"ל בְּכַתְּוֹבוֹת כְּרִשְׁב"ג דְּאֵמֵר שְׂחִיָּיב הַבַּעַל בְּרְפוּאָה שְׂאִין לָהּ קַצְבָּה לְאִשְׁתּוֹ וְרִשְׁב"ג אֲזִיל לְטַעְמָיָה בְּהָא מִשְׁמַע דְּבָהּא נְמִי הִלְכְתָא כְּנוֹתְיָה לֹא הֵיָה פּוֹסֵק כְּנוֹתְיָה לְעִנְיֹן רְפוּאָה שְׂאִין לָהּ קַצְבָּה גְּבִי שְׁנוֹתָפִין אִם כֵּן הָבּוּ דְּלֹא לוֹסִיף עָלֶיהָ.

לְכֹן נִרְאָה לִי שֶׁהַבְּנִים שֶׁל הָאָח הַשְּׁנִי אֵינָם צָרִיכִים לְהִיטִיב עַל דְּבָר אֵלוֹ הַהוֹצָאוֹת שֶׁל מְלַמְדֵי תִינּוּקוֹת שֶׁהוֹצִיא הָאָח אֶחָד מִתְּפִיסַת הַשְׁנוֹתָפוֹת כִּינּוֹן שְׂלֵא לְמַדּוֹ הַבְּנִים שֶׁל הָאָח הַשְּׁנִי אֲצֵל הַמְּלַמֵּד תִּינּוּקוֹת שְׂשֹׁכֵר הָאָח אַחֵר וְכָל מִשְׁכִּיל יְגֹזֵר אֲנֹמֵר וַיִּקְיִים דִּין זֶה חֵישׁ קַל מְהֵרָה בְּקַל וְחֹמֶר מִהוֹצָאוֹת פְּדִיוֹן הַשְׁנוֹתָף שְׂנֻשְׁבָּה וּפְדָאָהּ חֲבִירוֹ הַשְׁנוֹתָף מִהֶאֱמָצַע שְׂפִסֵּק הָרֵא"שׁ שְׂיִנְפָה אַח"כ שְׂיַעוֹר הַפְּדִיוֹן מִחֻלְקוֹ אַרְף עַל גַּב כְּשֶׁנֻּשְׁבָּה הֵלֵךְ בְּעַסֵּק הַשְׁנוֹתָפוֹת מִטַּעַם דְּאִין זֶה כְּמִזְנוֹת כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר.

ומה שטען הבן מעולם לא עשו חשבונות וזכרון מההוצאות שנעשו כו' ומדשתק שתיהן פהודאה דמיא. טענה ריקנית היא פדכתב הרא"ש בהקדא בתשובה שהבאתי לעיל שפתב ואף על פי שלא תבע שמעון כל ימיו בשביל זה לא מחל כו' ולפי שהגמרא היה לפניו פשלחן ערוף הלכה לא היה חושש להביא ראיה וחזוק לדבריו.

ולע"ד נראה להביא ראיה מבןארת ומבןררת מהא דאיתא בסוף פרק הנושא בעל חוב גובה שלא בהזכרה כו' וגדולה מזו אמרינו בפרק יש נוהלין דאפילו אם פתב הלנה כל נכסיו לבניו וכתב למלנה קרקע כל שהו ושתק לא איבד בזה את זכותו דלא אמרינו הכי אלא בכחנבזה וכן פתב הטור ח"מ בהקדא בשם הרא"ש בסימן ס"א ובריש סימן צ"ח ובסימן קי"א.

ונה אין צריך לפנים: שאלה שלישית וז"ל ראובן ושמעון אחים מתו שניהם וכן שמעון הוציא פתיבת יד דודו ראובן שהיה חייב לשמעון סך מה יותר מן השותפות שהיה ביניהם והפתיבת יד הוא כמו עשר שנים שנעשה וכן ראובן טוען אלמלי אבי היה חייב היה מספר לי איזה דבר כמו שאני יודע כל העסק שהיה ביניהם עד שנה פרוטה וזה לא נזכר מעולם ועוד היה מזכירו בערכים שנעשו זה ארבעה שנים שפולם נעשו על ידי ולזה בן ראובן רוצה להיות נפטר בשבועה שלא פקדני אבא מכ"ש שהוא פתיבת יד בלא עדים ויכול לטעון פרעתי ע"כ השאלה השלישית.

תשובה לית דין צריך בושש שהדין עם בן ראובן ופטור לגמרי אפילו בלא שבועה שלא פקדני אבא ואין עליו אלא חרם סתם מהא דתנו בפרק גט פשוט הוציא עליו פתב ידו גובה מנכסים בני חורין ובגמרא בעא מיניה רבא בר נתן מרבי יוחנן הןחזק כלומר נתקיים פתב ידו בב"ד מאי אמר ליה אף על פי שהחזק פתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין וכתבו הרי"ף והרא"ש מאי טעמא דכמלנה בעדים על פה דמי אי קא מודה דלא פרע ליה גובה מנכסים בני חורין ואי קא טעין דפרע משתבע שבועת הקיסת ומפטור וכו' וכן פסק הרא"ש ז"ל בפ"ב דכתובות ובתשובותיו פל"ס ונתן טעם לשבח לדבריו.

ואע"ג דהר"ן ז"ל בספר המאור השיג בזה על הרי"ף וס"ל נהי דכתיבת יד אינו כשטר גמור לגבות משונעבדים משום דלית ליה קלא אבל חשוב מיהא כשטר לענין שאינו נאמן לומר פרעתי משום דמצי למימר שטרך בידי מאי בעי וכן פרשב"ם והתוס' בשם ר"י בפרק גט פשוט וכן ס"ל הר"ב ד"ד והרשב"א והרמ"ה וחיל' מידי דהנה אשטר שאין בו אחריות נכסים דאע"פ שאינו גובה משונעבדים לא מצי למימר פרעתי משום דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי מ"מ הא כבר כתב המרדכי על דין זה בסוף פרק גט פשוט דאנו בפלוגתא דרבנותא מספיקא לא מפקינו ממזא ובעין זה פתוב בהגהות מרדכי דכתובות בשם מהר"ם דכל היכא דאיכא פלוגתא דרבנותא אי תפיס אידך לא מפקינו מיניה ועוד דהא כבר הסכימו לדעת הרי"ף רוב מגין ורוב בנין אשר מיניהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים דאזלינו בתרייהו בכל התורה כולה שפכר פתב הרמב"ן ז"ל בספר מלחמות ה' בפרק גט פשוט שהגאונים הראשונים והאחרונים וכל רבני ספרד ז"ל אמרו פדברי הרי"ף וכן פתב בעל התרומות בשער י"ג בשם הגאונים רב שרירא ורבינו האי ז"ל וכן פסק רש"י וכן פסק המרדכי והר"ן ושאר המפרשים ובראשם עטרת תפארת

הפוסקים הרמב"ם ז"ל בפרק י"א מהלכות מלוה ולוה וכדי לבאר בתכלית השלימות
קיום דין זה הנה אציג לפניה לשונו בעינו וז"ל.

אין ההלואה שבעל פה נגבית מן היורשין אלא באחד משלשה דברים אלו פשהחייב
מודה בה וצוה בחלוו שיש לפלוני עליו חוב עדיין או שהיתה ההלואה לזמן ולא הגיע
הזמן לפרעה ונזקה היא שאין אדם פורע בתוך זמנו או שנדוהו עד שימתן ומת בנדוי כל
אלו גובין מן היורשין בלא שבועה אבל אם באו עדים שהיה חייב אביהם לזה מנה או
בפנינו הלוהו אינו גובה מן היורש כלום שמא פרעו שהמלוה את חבירו בעדים אין צריף
לפורעו בעדים וכן אם הוציא כתב יד אביהן שהוא חייב לו אינו גובה בו כלום כמו
שבארנו עכ"ל.

ומה שכתב כמו שבארנו היינו שכתב שם לפני זה וז"ל הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב
לו ואין שם עדים אע"פ שהחזיק כתב ידו בב"ד הרי זה מלוה על פה לכל דבר ואם טען
שפרע נשבע הדין ונפטר ואינו גובה בכתב זה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות ע"כ.

והדבר פשוט וכמעט שלא ניתן לכתוב לרוב פשיטותו דמה שכתב הרמב"ם אין ההלואה
שבעל פה או כתיבת יד נגבות מן היורשין אלא באחד מג' דברים אלו הנז' לא איירי
ביורשין קטנים דוקא אלא אפילו ביורשין גדולים מפני שכל כף אנו טוענין ליורשים
גדולים שאביהם פרעו כמו ליורשין קטנים דגדול במילי דאבוה קטן מיקרי כדאימא
בחזקת הבתים ובשאר דוכתי טובא ואין חילוק בין יורשים קטנים לגדולים אלא דוקא
לענין מלוה בשטר שאם יש בו אחד מג' דברים אלו הנז' גובה אפילו מיורשין קטנים
אבל פשאין בו אחד מג' דברים אלו הנז' אע"פ שאינו גובה מיורשין קטנים מ"מ גובה
מיורשים גדולים אבל לענין כתיבת יד הפל שנים לגמרי וכן פירש בהדיא המגיד משנה
והפוסק משנה בריש פרק י"ב מהלכות מלוה וכתבו דלהכי נקט הרמב"ם בכל דבריו
האלה הנז' יורשים סתם ולא נקט יורשין קטנים כדי לכלול אף יורשין גדולים וכן מוכח
גמי בפשיטות מתוך דברי הטור ח"מ סימן ס"ט שכתב וז"ל מי שהוציא כתב יד הלוה
על יורשיו אע"פ שמודים שהוא כתב יד אביהם אנו טוענין להם שפרוע הוא וכתב בעל
התרומוות ונשבעין הדין שלא אמר להם אביהם שהוא חייב חוב זה וכו' עד ולא נהירא
מה שכתב ונשבעין הדין שלא אמר להם אביהם שהוא חייב זה שלא מצינו שבועת
יורשים אלא כשבאין לגבות שטר שהניח להן אביהן אבל ליפטר אין צריכין שבועה
וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשובה ששאלת ראובן הוציא כתב יד שמעון על יורשיו שהוא
חייב לו מנה והם אומרים אף על פי שהוא כתב יד אבינו שמא פרע.

תשובה הדין עם היורשים ואם היה אביהם קיים היה נשבע שפרע והיורשים פטורים
בלא שבועה שלא נתקנה שבועת הדין אלא בין טוען לנטען אבל לא על היורשין והא
דנשבעין יורשים שבועה שלא פקדנו אבא היינו כשבאין לגבות בשטר שהניח להן אביהן
אבל להחזיק מה שבידם אפילו שבועה לא בעו אלא מחרימין סתם במעמד היורשים
שכל מי שיודע בממון זה אם פרוע שיודה ואם פרוע שיעידו וגם היורשין יאמרו אם
יודעים שאינו פרוע כו' ע"כ.

וכן פסק הטור ח"מ בסימן ע"ה וז"ל והא דאמרין בשלשית הנתבע איני יודע אם
פרעתיך אם לא שחייב לשלם ה"מ בלוה גופיה אבל אם תבעו ליורש ואמר איני יודע

אם אבי פְּרַעָה אם לא פְּטוּר מִיֵּן שְׂאֵם הִיָּה קִיָּים הִיָּה יָכוֹל לומר פְּרַעָתִי אֲנִי נָמִי טַעֲנִינוּ לִיָּה לִיּוֹרֵשׁ שְׂאֵבִיו פְּרַע וְכַתֵּב רַב אֶלְפֶס שְׁנֹשְׁבַע הַיּוֹרֵשׁ הִיָּסֵת שְׂאֵינִי יוֹדַע לוֹ אֶצֶל מוֹרִישׁוֹ פְּלוֹם וְכ"כ הֵר"י בְּרַצְלוֹנִי ז"ל וְכו' עַד וּלְפִי מ"ש לְמַעַלָּה בְּסִימָן ס"ט בְּשֵׁם א"א הָרָא"ש ז"ל שְׂאֵין חַיִּיב שְׂבֻעָה עַל הַיְתוּמִים אֲלָא פְּדֵי לְגַבּוֹת אֲבָל לִפְטוּר אֵין צְרִיכִין לִישְׁבַע שְׂבָכָל דְּבָר שְׂאֵבִיהֶם הִיָּה נִשְׁבַּע וְנִפְטָר הֵם פְּטוּרִין בְּלֹא שְׂבֻעָה הֵכָא נָמִי א"צ לִישְׁבַע וְכֵן כָּתֵב בְּעַל הַעֵיטוּר לְפִיכָה הַתּוֹבַע לִיּוֹרֵשׁ מְלָנָה עַל פֶּה לֹא שְׂנָא אִם אָמַר הַיּוֹרֵשׁ אֵינִי יוֹדַע אִם לָנָה אִם לֹא וַיֵּשׁ עֲדִים שְׂלָנָה ל"ש אָמַר אֵינִי יוֹדַע אִם פְּרַע אִם לֹא ל"ש אָמַר חֲמֻשִּׁין יִדְעָנָא וְחֲמֻשִּׁין לֹא יִדְעָנָא בְּכָל עֲנִין פְּטוּר בְּלֹא שְׂבֻעָה אֲלָא שְׂמַחְרִים סָתֵם עַל כָּל מִי שְׂיִוְדַע שְׂמֹרִישׁוֹ חַיִּיב לוֹ פְּלוֹם עַכ"ל הַטּוּר וְכֵן פֶּסֶק הָרָא"ש ז"ל בְּהַדְּיָא בְּסוּף פֶּרֶק הַמוֹכֵר אֶת הַבַּיִת גְּבִי שְׂטֵר פִּיס הַיּוֹצֵא עַל הַיְתוּמִים וְז"ל אֲבָל פִּלְגָא דְּפִקְדוֹן לֹא גְבִי דְּטַעֲנִינוּ לִיתְמֵי שְׂמָא אֲבִיהֶם הַחֲזִיר וְאִף שְׂבֻעַת יוֹרְשִׁים שְׂלֹא פִקְדָנוּ אֲבָא אֵין צְרִיכִין לִישְׁבַע דְּלֹא נִאֲמָרָה שְׂבֻעַת יוֹרְשִׁין אֲלָא כְּשֶׁהֲנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן שְׂטֵרוֹת עַל אַחֲרִים וּבְאֵין לְגַבּוֹתָם צְרִיכִין לִישְׁבַע שְׂלֹא פִקְדָנוּ אֲבָא שְׂשְׂטֵר זֶה פְּרוּעַ הוּא אֲבָל בְּמִמוֹן שְׂהוּ מוֹחֲזָקִין כו' וְאֲבִיהֶם הִיָּה צְרִיף לִישְׁבַע הֵן פְּטוּרִין מִן הַשְׂבֻעָה ע"כ.

וְכֵן פֶּסֶק הָרָא"ש ז"ל בַּפ"ק דְּקַדוּשִׁין וְהִבִּיאוּ נְמוּקֵי יוֹסֵף בְּסוּף פֶּרֶק גֵּט פְּשׁוּט וְכֵן פֶּסֶק בְּתֻשׁבוֹתָיו בְּכָלֵל ס"ז וּבְכָלֵל פ"ו סִימָן ד' הִבִּיאוּ רֵאיוֹת לְדָבָר וְכַתֵּב שְׁם שְׁפָן הִיָּה דֵן רַבּוֹ מְהָר"ם ז"ל וְנָאִי יִגְעַתִּי וּמַצָּאתִי שְׁפָן פֶּסֶק מְהָר"ם ז"ל בְּתֻשׁבוֹתָיו סִימָן ר"ח וְכַתֵּב שְׁם בְּשֵׁם פֶּמָה גְּדוּלִים וְכֵן כְּתוּב בְּתֻשׁבוֹת מִיְּמוֹנֵינוּ דְּסִפְרַ מְשֻׁפְּטִים סִימָן ז' בְּשֵׁם פֶּמָה גְּדוּלִים וְכ"כ בְּעַל הַתְּרוּמוֹת בְּשֵׁם הַתּוֹס' וְהַטּוּר ח"מ בְּסִימָן ק"ח הוֹסִיף וְאָמַר דְּאֶפִּילוּ אִם מֵת הַמְּלָנָה וְהַיּוֹרְשִׁין בְּאֵין לְגַבּוֹת מִיּוֹרְשֵׁי הַלָּנָה כְּתִיבֵת יָד אוֹ מְלָנָה עַל פֶּה אִם אֵינָה עַל אַחַת מִג' דְּבָרִים הֵנ' ל' אִף עַל פִּי שְׂיּוֹרְשֵׁי הַלָּנָה שׁוֹתְקִין וְאֵין טוֹעֲנִין כָּלֵל אִפ"ה אֵינִן גּוֹבִיִן מֵהֶם דְּאֲנִי טַעֲנִינוּ לָהוּ שְׂמָא פְּרַע אֲבִיהֶם וְכֵן פֶּסֶק בְּהַדְּיָא בְּשִׁלְחוֹ עָרוּף בַּח"מ בְּסִימָן ס"ט וּבְסִימָן ע"ב וּבְסִימָן ק"ח.

וְהִנֵּה כָּל מִי שְׂלֹא הוֹפָה בְּסַנּוּרִים בְּעֵינָיו יִרְאֶה וּבִלְכַבּוֹ יִבִּין בְּהַשְׁקָפָה קִלְיָה דְּבָכָל הַאִי שְׂקִלָא וְטָרְיָא הַנּוֹ' מִיְּיָרִי בְּיּוֹרְשִׁין גְּדוּלִים דְּאֵלוּ בְּיּוֹרְשִׁין קְטַנִּים לֹא שְׂיִיף לְמִימַר כָּלֵל שְׂיָהוּ נִשְׁבַּעִין שְׂלֹא פִקְדָנוּ אֲבָא וְלֹא הִיָּה עוֹלָה עַל דַּעַת שׁוּם אָדָם בְּעוֹלָם מְפָנִי שְׂאֵין מְשַׁבְּעִין לְקַטָּן וְאֶפִּילוּ חֲרָם אֵינוֹ מְקַבֵּל שְׂאֵינִי יוֹדַע עוֹנֵשׁ הַשְׂבֻעָה כְּמוֹ שְׂפֶסֶק הָרָא"ש בְּפֶרֶק שְׂבֻעַת הַדֵּינִינִים בְּשֵׁם הֵר"י ו' מִיגָאשׁ וְכֵן כָּתֵב הַרְמַב"ם בְּפֶרֶק ה' מֵהִלְכוֹת טוֹעֵן וְכֵן פֶּסֶק הַטּוּר חֲשׁוֹן מְשֻׁפְּט בְּסִימָן צ"ו וּמְלַבֵּד זֶה הַדְּבָרִים בְּעֶצְמָן מוֹכִיחִים כֵּן וּמְוַכְרָחִים בְּמִקּוּמָן דְּאֵיירִי בְּיּוֹרְשִׁים גְּדוּלִים.

וּמַעַתָּה אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָהּ אֶת כָּל זֹאת אֲז תִּבִּין יִרְאֵת ה' וְדַעַת קְדוּשִׁים תִּמְצָא שְׂהַגְּאוּנִים וְרַשִׁי וְהֵר"ף וְהַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן וְהָרָא"ש וְהֵר"ן וְהַמְּרַדְכִי בְּשֵׁם מְהָר"ם וְרַבֵּינוּ יְרוּחֵם ז"ל כְּוֹלָם ס"ל דְּנִאֲמָן הַלָּנָה לומר עַל כָּתֵב יָדוּ פְּרַעָתִי וְכָל יָם הַגְּמָרָא מְלֹא עַל כָּל גְּדוּתָיו דְּטַעֲנִינוּ לִיתְמֵי כָּל מֵאֵי דְּהִנָּה מְצִי אֲבוּהֶון לְמִיטְעֵן אִף עַל פִּי דִּיתְמֵי הֵן גְּדוּלִים וְרוֹב הַפּוֹסְקִים הֵנ' ל' ס"ל שְׂהַיּוֹרְשִׁים פְּטוּרִים אִף מְשֻׁבְּעַת הַיּוֹרְשִׁים כְּשֶׁבְּאֵין לְפִטוּר עֶצְמָן כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאר וְנוֹסֵף עַל כָּל זֶה שְׂפָכָר פֶּסְקוֹ כֵּן בְּהַדְּיָא בְּתַרְאֵי דְּבַתְרָאֵי דְּאֲזֵלִינוּ בְּתַרְיָהוּ בְּכָל הַתּוֹרָה כְּוֹלָה הֵלֵא הֵמָּה הַש"ע וְהַגְּהוֹת מְהָר"ם אִיסְרֵלֶס ז"ל בְּחֲשׁוֹן

המשפט בסימן ס"ט ובסימן ע"ה ובסי' ק"ח אם כן מי הוא זה ואי זה הוא שלא ירפין ראשו ויבלום את פיו ויעשה אוניו פאפרכסט להסכת ולשמוע לדברי אבות העולם הנזכר אשר לזה בהא נחיתנא ובהא סליקנא שהדין עם כן ראובן ופטור לגמרי בלא שבועה ואין עליו אלא חרם סתם: שאלה רביעית וז"ל עוד יורני מורנו נא אם האפיטרופסים הנאמנים על נכסי היתומות יש לאל ידם למפור חזקת חנות ממשפונות לחלוטין לכל מי שימצאו ובפרט לאפוטרופוס השלישי אשר הנה שנתף והוא גיסן של היתומות.

ע"כ השאלה הרביעית: תשובה דין זה זיל קרי בי רב הוא דפשיטא ופשיטא שאין פח ביד אפוטרופסים למפור חזקת חנות ממשפונות לחלוטין בלא רשות ב"ד מפי גמרא ערוכה ברור מללו בגיטין פ"ק הנזקין.

ת"ר אפוטרופין מוכרין בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל ליתומים אבל לא להניח ואין אפוטרופין רשאים למפור שדות וליקח עבדים וכו' ואין אפוטרופין רשאים למפור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה מ"ט דילמא משתדפי וכו' אבל מוכרין שדה לקנות שוורים לעבודת שדות אחרות כו' ופרש"י אבל לא להניח המעות שמה יגנבו אי נמי משום שבח בית אביהם נוי וכבוד הוא להם כו' הרי קמן מבואר באר היטב שאין האפוטרופין רשאים למפור שדות של היתומים אלא דוקא להאכיל המעות ליתומים כשאין להם לאכול בלאו הכי או לקנות שוורים לעבודת שדות אחרות ואפילו למפור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה אינו רשאי וכבר כתב מהרי"ק בשורש קפ"ו שחזקת החנות דינו כקרקע וכ"ש בנדון דידן שהרי כבר נודע לכל שבזמן הזה אין לנו שדות וכרמים ועיקר עסקנו במעות להלוות ברבית ומהאי טעמא כתב המרדכי בפ"ק המפקיד דבזמן הזה כל הנפקדים דינם כשולחני ומותרין להשתמש במעות וכו' א"כ ליכא מאן דפליג דחזקת החנות ממשפונות חשוב בזמן הזה כמו שדות וכרמים בזמן חכמי הגמרא ואין לה שבח בית אביהם גדול מזה שאינו רשאי האפוטרופא למפור כמו שנתבאר ועוד דהא כתב הרא"ש בתשובה פ"ה סימן ד' וז"ל וישאלתם בענין שני אחים שהיה להם קרקע בשותפות ומת אחד מהם והניח בנים קטנים ומנו להם ב"ד אפוטרופוס ועתה טוען האח הנשאר לאפוטרופוס שאותו קרקע שהוא בשותפות בינו לבין יורשי אחיו אין בו דין חלוקה ורוצה לבא עמו בדין גנד או אגוד והאפוטרופוס משיב שאינו רשאי למפור קרקע היתומים מאחר שאינו צריך למפור הקרקע להאכיל המעות ליתומים אלא להניח המעות.

תשובה הדין עם האפוטרופוס שאינו רשאי למפור חלק היתומים דחיישינן שמה יגנבו המעות או יאבדו ולא שייך ביתומים לאמר גנד או אגוד שאין האפוטרופוס רשאי למפור חלקם וכו' ע"כ.

הרי תפס דמונח קיים בתחלה ובסוף דבריו שאין האפוטרופוס רשאי למפור חלקם ועוד דהא כתבו התוספות והרא"ש בשם ר"ת על הא דאמר רב נחמן אמר שמואל בפ"ק אלמנה נזונית ובפ"ק האיש מקדש יתומים שפאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה כו' דלהכי נקט ובוררים לשון רבים דר"ל הב"ד והאפוטרופוס ביחד אבל אין פח להאפוטרופוס לחלוק בלא ב"ד אף על גב שנתמנה כבר מב"ד וכן כתב הר"ן בפ"ק האיש מקדש וכן כתב בתשובה סימן ח' והביא כמה ראיות

לדבר וכתב שכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם בפרק י' מהלכות נחלות וכן פתב שם המגיד משנה ע"ש ואם פן מינה ילפינו דפשיטא ופשיטא שאינו רשאי האפטרופוס למפור בלא ב"ד דבר חשוב ויקר ערה שאין למעלה הימנו בזמן הזה כמו חזקת חנות: שאלה חמישית ונ"ל אם צריף לעשות שטר משמוש מפל עזבון המת וליתנו ביד הבית דין ושהבית דין ימסרו אותו להאפטרופסים פי עכשיו אין ב"ד קנים פימים הראשונים בעו"ה.

ע"כ השאלה החמישית: תשובה. כבר נשאל הר"ן על שאלה זו והשיב ונ"ל שאלת האפטרופא שנתמנה בצואת המת אם צריף לעשות שטר משמוש הנקרא בלשון לעז אוניטר יא"ו בנכסי המת.

תשובה שטר משמוש זה לא מצינו בכל הגמרא אלא מיהו הרב בעל העיטור ונ"ל פתב בהא דאמרנו בפרק הנזקין ואין צריף לחשב עמהו באחרונה דדוקא באחרונה אין מחשבין עמהם אבל לכתחלה צריכין בית דין לחשב עמהו ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקות וחובות וכל דבר שיתנו בידם דאע"ג דאמרנו דאין נשבעין ה"מ בטענת שמה אבל בטענת פריא משבעין להו והלכך צריף שידעו מה שיקבלו ומה שיתזירו.

וכתב הרמב"ד ונ"ל דכותבין שתי שטרות אחד לאפטרופוס ואחד לקרובים אות באות והוא הנקרא משמוש וכל אלו הדברים הם לומר שהב"ד פשהם ממנים אפטרופוס בנכסי יתומים ראוי להם שיעשו כף לתועלתם של יתומים אבל האפטרופוס עצמו אינו מוטל עליו להעשות כף בין שמנוהו ב"ד בין שמנוהו אבי יתומים וזה אין צריף לפנים עכ"ל הר"ן ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע פי בכל הפוסקים שהביאו דברי בעל העיטור ונ"ל משמע הכי בפשיטות שאין השטר משמוש מוטל על האפטרופוס לעשותו רק על הב"ד ועם כל זה אי לדידי צייתית עשה לפנים משורת הדין ועשה שטר משמוש על כל פנים להנאתו ולטובתו מכמה פנים שונים כמו שאבאר לקמן.

ומה שכתבת פי עכשיו אין ב"ד קנים פימים הראשונים כו' במחילה דברים של מה בכך הם פי פסוק מלא מקריז ואומר ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשו חז"ל בספרי ובגמ' דידן אל השופט אשר יהיה בימים ההם ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריף לשמוע לו אין לה אלא שופט שבימיה וכבר אמרו גמי חז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו: שאלה ששית ונ"ל אם צריף שהבנות בהיותן גדולות יקיימו גם הן את כל אשר יעשו האפטרופסים עם השלישי גיסן ושנתפן.

ע"כ השאלה הששית: תשובה. בסוף פרק מי שמת איתמר קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו רבא אמר רב נחמן בן י"ח ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן בן עשרים ואסיקנא דהלכה כמאן דאמר בן עשרים ובת הכי גרסינו בגמרא שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא למדנו רבינו תינוקת בת י"ד שנה ויום אחד יודעת בטיב משא ומתן מהו שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה וממכרה ממכר ולישלח ליה תינוק מעשה שהיה כף היה ולישלח ליה תינוקת בת י"ב שנה ויום אחד מעשה שהיה כף היה וכתב הר"י דהא דגידל בר מנשיא דבת י"ב ויום אחד אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה וממכרה ממכר לא למפור בנכסי אביו הוא אלא למפור בנכסי עצמו כגון דזבין ליה אפטרופוס דיליה כד הנה קטן ובעא איהו השתא לזבוניהו וכן פסק הרמב"ם ונ"ל בפרק כ"ט

מהלכות מכירה ונ"ל קטן שהגדיל והביא הזכר ב' שערות אחר י"ג שנה והבת אחר י"ב שנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן מקחו וממכרו ממכר ומתנתו מתנה במטלטלין אבל בקרקע אין מעשיו קיימים עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שהגדיל בד"א בקרקע שלו אבל קרקע שירש מאבותיו או משאר מורישיו אין ממכרו ממכר עד שיהא בן עשרים שנה אף על פי שהביא ב' שערות יודע בטיב משא ומתן כו' עכ"ל.

וכן פסקו רוב הפוסקים ומשמע מדבריהם דדוקא בקרקע שירש מאבותיו אין ממכרו ממכר עד שיהא בן עשרים שנה אבל במטלטלין שירש מאביו ממכרו ממכר אחר שהגדיל והביא ב' שערות דהיינו הזכר אחר י"ג שנה והבת אחר י"ב שנה וכתב ריב"ש בסימן תס"ח דמדאמרי' בסוף פרק מציאת האשה אהא דתנן התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפטרופוס אבל יש שם אפטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר משמע דבגדול אפילו יש לו אפטרופוס כגון שמינה אותו אביהם או הב"ד לזמן ידוע אעפ"כ מיד שהוא גדול מקחו וממכרו ממכר אלא שאין מוציאין הנכסים מיד האפטרופסים למכרן ליורש כל אותו זמן שנתמנה האפטרופוס כו'.

ומעתה זכינו בדין שכל אשר יעשו האפטרופסים עם השלישי גיסן ושותפן במקח וממכר במטלטלין שירשו הבנות גדולות טוב וישר לתועלת האפטרופסים שהבנות בהיותן גדולות יקיימו גם הן מה שיעשו ולא שהדין הוא כן כי האפטרופסים בכל אותו זמן שנתמנו יש להם פח לעשות בפל מפל כל מה שניתן פח ורשות להאפטרופסים לעשות על פי הדין בלי רשות היורשין אף על פי שהם גדולים כדאי'תא בהדיא בפרק הניזקין מ"מ משום הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים של היורשים מאחר שהן גדולים טוב וישר לתועלת האפטרופסים שיקיימו גם הן מה שיעשו וכעין זה כתב בהדיא בהגהות מרדכי דגיטין.

אכן במכירת חזקת החנות ל"ד ולית דיין דפשיטא ופשיטא שאין ממכרן ממכר כלל ועיקר אפילו בחבורת שתוף וצירוף הסכמת האפטרופסים ביחד כל זמן שלא הגיעו הבנות גדולות לעשרים שנה מפני שחזקת החנות דין קרקע יש לה כמו שכתבתי לעיל בשם מהרי"ק בסימן קפ"ז.

ואע"ג שפסק מהרי"ק גופיה בשורש ב' לענין מצרנות שאין לה דין קרקע כי אם דין מטלטלין כבר תירץ הרב המובהק מהר"ם מפדואה ז"ל בתשובה סימן ל"ט דדוקא במצרנות פסק מהר"ר יוסף קולון ז"ל שאין לה דין קרקע כי לא במקום תליא מילתא רק הרמנא דמלכא הוא ומצרנות אינו שייך כי אם במקום שהוא שכנו אבל לשאר כל דבר יש לה דין קרקע ואין דבריו צריכין חיזוק כי רב גובריה ובפרט בגדון דידן לענין מכירה לא עלה ולא יעלה על דעת שום אדם בעולם שיהיה לה דין מטלטלין הואיל שאין לנו בזמן הזה שדות וכרמים ועיקר עסקנו במעות להלוותם ברבית א"כ חשוב חזקה זו בזמן הזה כמו קרקע בזמן חכמי הגמרא כמו שביארנו לעיל באורף וכבר נתבאר דבקרקע שירשו מאביהם אין ממכרן ממכר עד שיהו בנות עשרים שנה ודבר ברור לבעלי עינים פשמש בחצי השמים: שאלה שביעי' ונ"ל צריך אני לידע כל מיני קשורים ובאורים ופטורי' שיוכל לעשות איש פמוני היום בהיותי גיסן של יתומות ושותפם עד

עֲתָה וְלֹא עוֹד שְׁאֵנִי אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס הַשְּׁלִישִׁי וְצָרִיף אֲנִי לְהִתְפַּטֵּר מֵהֶם מֵהֶם מִכָּל וְכָל בְּכָל מִינֵי עֵיֶסְקָא וְאֵינִי רוֹצֵה שְׁמַעוֹלָם לֹא לִי וְלֹא לְבָנֵי וַיּוֹרְשֵׁי אַחֲרַי יוֹכְלוּ לְעַרְעֵר וְלוֹמַר לֹא עֲשִׂיתָ כַּהֲגֹן וּכְשׁוֹרָה וְשִׁירְצוּ לְעַרְעֵר.

עֲלֵי אֵיזָה עֲרַעוֹר ע"כ הַשְּׁאֵלָה הַשְּׁבִיעִית: תְּשׁוּבָה. גְּרָסִינָן בְּסוּף פֶּרֶק אֶלְמָנָה גְּזוּנִית רַבִּינָא הָנָה בִּידְיָה חֲמָרָא דְרַבִּינָא זוּטֵי יִתְמָא בַר אַחְתִּינָה הָנָה לְדִידְיָה נְמִי חֲמָרָא הָנָה קַמְסִיק לִיהַ לְסִיכְרָא אֲתָא לְקַמִּיהַ דְרַב אָשִׁי א"ל מֵהוּ לְאַמְטוּיִי בְהֶדֶן א"ל זִיל לָא עֲדִיף מְדִידָה.

וְכַתֵּב הָרָא"ש עַל זֶה וְנ"ל וְכֵן רְאוּי לַעֲשׂוֹת לְכָל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ מְעוֹת יְתוּמִים שִׁיעֲשֵׂה בְּמֵאֵר ב"ד וְלֹא שִׁיאֵמַר מְדַעַת עֲצָמוֹ אֲעֲשֵׂה כְּמוֹ בְּשָׁלִי כִּי לֹא יֵצֵא בְּזֶה יְדֵי חוֹבְתוֹ לִיפְטֵר מִן הָאֲוֹנָס וְכֵן מְכִירַת מְטַלְטְלֵי דִיְתָמֵי הַכָּל לְפִי רְאוּת עֵינֵי ב"ד מֵהַ שִׁירְאָה לְהֶם תּוֹעֲלַת וְתַקְנַת הַיְתוּמִים לְהַשְׁהוֹתָם עַד יוֹם הַשּׁוּק אוֹ לְמִפְנֵי לְאַלְתֵּר יַעֲשׂוּ עַכ"ל הָרָא"ש.

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבָבָה וְלִטּוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיהֶּ לְדַקְדָּק בְּהֶם הֵיטֵב וְתַמְצָא תְּשׁוּבָה מִסְּפָקַת לְשֵׁאלָה זֹה הָאֲחֻרוֹנָה כִּי הַמְּאָמֵר הַזֶּה עִם הַיּוֹתוֹ קָטָן בְּכַמּוֹת הוּא רַב בְּאֵיכוֹת כְּמוֹ שִׁיעֲתַבָּאָר לְפָנֵינוּ אִף יִתַּד תְּהִיָּה עַל אֲזָנָהּ שְׁלֵא לְשַׁמְעֵ לְדַבְרֵי הַח"מ שֶׁכַּתֵּב עַל זֶה בְּסִימָן ר"צ וְנִרְאֶה דְזֶה לֹא אֵינִירִי אֶלָּא בְּמִי שֶׁהֵן בְּיָדוֹ וְלֹא נִתְמַנָּה אֶפּוֹטְרוֹפָא אֲכָל הָאֶפּוֹטְרוֹפָא א"צ עוֹד ב"ד אֶלָּא יַעֲשֵׂה כְּפִי הַנִּרְאָה לוֹ עַכ"ל הַטּוֹר כִּי הַטּוֹר אֲזִיל לְטַעֲמִיהַ שֶׁפִּירֵשׁ שָׁם לְפָנֵי זֶה הָא דְקָאֵמַר בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק אֵיזָהוּ נֶשֶׁף יְהִיבִינָן נִיְהַלִּיָּה בַב"ד לָאוּ לְמִימְרָא שַׁב"ד גּוֹפִיָּה יְהִיבִי נִיְהַלִּיָּה אֶלָּא הָאֶפּוֹטְרוֹפָא יְתָנָם לוֹ בְּמַעֲמַד ב"ד וּפְרַש"י הַטַּעַם מְפָנֵי שֵׁישׁ פַּח לַב"ד לְהַפְקִיר גְּכֶסֶי הַמְּקַבֵּל כּו' וְאֵין כֵּן דַּעַת הָרָא"ש שֶׁהוּא כַּתֵּב טַעַם אַחַר דְּצָרִיף ב"ד מְשׁוּם דְתִּתְּהוּי לְלִנְה אֵימְתָא דַב"ד וְלִפִּי טַעַם זֶה אֵין רְשׁוּת לְאֶפּוֹטְרוֹפָא לְהַלוֹת מְמוֹן הַיְתוּמִים לְאַחֲרִים בְּלֹא רְשׁוּת ב"ד וְכִמוֹ שֶׁכַּתְּבוּ בְּהַדְיָא תַלְמִידֵי הַרְשָׁבָ"א הַטַּעַם דְּצָרִיף ב"ד כְּדֵי לִיטְוֹל רְשׁוּת מִהֶן דְּאֵין אֶפּוֹטְרוֹפָא רְשָׁאֵי לְהַלוֹתָם מַעֲצָמוֹ בְּלֹא רְשׁוּת ב"ד שֵׁישׁ תּוֹעֲלַת לִיְתוּמִים בְּכָהּ אִם כֵּן מֵהַ שֶׁכַּתֵּב הָרָא"ש אַעֲבוּבָא דְרַבִּינָא בְּסוּף פֶּרֶק אֶלְמָנָה גְּזוּנִית שֶׁהִבְאֵתִי לְעִיל מִיִּירֵי אֶפִּילוֹ בְּאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס גְּמוֹר וְרָאָה מְבוֹאֲרַת וּמְבוֹרְרַת שְׁאֵין לְהַשִּׁיב עֲלֶיהָ מְדַבְרֵי רַבִּינוּ יְרוּחָם ז"ל שֶׁכַּתֵּב בְּסִפְרֵי מִיִּשְׂרָאֵל בְּנִתִּיב כ"ו חֶלֶק א' וְנ"ל אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס אוֹ כָּל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ מְמוֹן יְתוּמִים צָרִיף שִׁיעֲשֵׂה בְּמִמּוֹן יְתוּמִים בְּמֵאֵר ב"ד וְאִם יֵאמַר מְדַעַת עֲצָמוֹ אֲעֲשֵׂה בּוֹ כְּמוֹ בְּשָׁלִי לֹא יֵצֵא בְּזֶה יְדֵי חוֹבְתוֹ לִיפְטֵר מִן הָאֲוֹנָס כּו' וְסִיִּים כֵּן כַּתֵּב הָרָא"ש הָרִי אֲתָה רוֹאָה מְפִנְרֵשׁ בְּאֵר הֵיטֵב שֶׁכַּתֵּב דִּין זֶה אֶפִּילוֹ גְּבִי אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס וְגַם בֵּית יוֹסֵף דְחָה דְבָרֵי הַטּוֹר בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת ע"ש.

וְהַפְּלֵל הַיִּצָּא מְדַבְרֵי הָרָא"ש הוּא גְּדוֹל מְאֹד וְיִקָּר עֲרָף לֹא יַעֲרַכְנוּ זֶהָב וְזַכּוּכִית דְּנִרְאָה מְמַנּוּ שְׁאֵם הָאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס רוֹצֵה לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתוֹ לְפִטֵּר מְכָל עֲרַעוֹר שֶׁבְּעוֹלָם אֲזִ לֹא יַעֲשֵׂה דְבָר מַעֲצָמוֹ כִּי אִם בְּרְשׁוּת ב"ד וְכַדְאֵיתָא בְּהַדְיָא בְּתוֹסְפָתָא דְגִיטִין דָּף תַּתְקַצ"ט אֵין הָאֶפּוֹטְרוֹפִין רְשָׁאֵין לְדוֹן לְחוּב וְלְזַכּוֹת אֶלָּא אִם כֵּן נִטְלוּ רְשׁוּת מַב"ד וְכַתְּבָה רַבִּינוּ יְרוּחָם ז"ל בְּסִפְרֵי מִיִּשְׂרָאֵל בְּנִתִּיב כ"ג חֶלֶק א' וְכַתֵּב דְּמִנְיָה שְׁמַעִינָן דַב"ד יְכוּלִין לִיְתֵן רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת בְּגְכֶסֶי יְתוּמִים כָּל מֵהַ שִׁירְצוּ שֶׁהוּא תּוֹעֲלַת הַיְתוּמִים וְכָל הַדְּבָרִים שְׁאֵמְרוּ הַחֲקָמִים שְׁאֵין רְשָׁאֵי הָאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲשׂוֹת הַיִּינוּ דְּנִקָּא בְּלֹא רְשׁוּת ב"ד אֲכָל בְּרְשׁוּת ב"ד יְכוּל לַעֲשׂוֹת הַכָּל.

הנה והשתא חמשא נסמכו אהדדי ומפסדי ליה אמר להו אי ניחא לכו דשקליתו שבחתיכו ומסתלק לכו מוטב ואי לא מסלקינן לכו בלא שבחא דאמר רב יהודה האי שתלא דשכיב מסלקינן ליה ליורש דיליה בלא שבחא ואלאו מילתא היא פירוש הא דקאמר מסלקינן ליורש דיליה בלא שבחא אבל אי בעי יתיב ליה שבחא ומסלק ליה דאין ממון להורישו לבניו והכי איתא בתוספתא דפרקין המקבל שדה מתבירו ומת לא יאמר לו תן לי מה שעשה אבי אלא שמין ונותנין לו וכן פתב הרמב"ם ז"ל א' מן השותפים או מן המתעסקים שמת בעל השותפות או העיסקא אפילו התנו לזמן קבוע וכו' הורי הגאונים הא דא"ל רב יוסף עד האינדא חד הנה והשתא חמש לפייס בדברים אמר כן שלא יתרעמו על מה שישלקם והוא הדין נמי אם לא שבק אלא חד זריז ומיהימן מצי מסלק וכן פתב הרמב"ן ורבינו מאיר ז"ל עכ"ל.

הרי אתה רואה מפורש שפתב וה"ה נמי אם לא שבק אלא חד זריז ומיהימן מצי מסלק וכן משמע בהדיא בתוספתא וכן פתבו בהדיא תלמידי הרשב"א וכן פתב ניומקי יוסף שם בפרק המקבל בשם הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכן פתב הריטב"א בשם רבו פדברי הרמב"ם והביאו ראיה מהתוספתא הנזכר וכתבו דלא דמי להניח להם אביהם פרה שאולה כו' דשואל שאני דכל ההנאה דשואל וכבר זכה בה האב לכל אותו הזמן וזכו הבנים בזכותם כו'.

על כן לפי דעת כל הפוסקים הנזכרים החולקים על המרדכי בשם מהר"ם לא היה צריך ראובן ליתן שום טעם מהנהג' ב' טעמים שטען דאף על פי שלא היה לו שום חסרון בעולם ביורשי הלנויה אפ"ה אין יכולם לכופו להניח ממונו בידם כמ"ש הרא"ש ותלמידי הרשב"א בהדיא הא דאמר להו רב יוסף עד האינדא חד הנה והשתא חמש לפייסם בדברים אמר כן שלא יתרעמו על מה שישלקם וה"ה נמי אם לא שבק אלא חד זריז ומיהימן מצי מסלק וכבר פתבתי שכן משמע נמי מדברי הרמב"ם הנזכרים והמרדכי גופיה סיים וכתב בפרק הגוזל ומאכיל שהמיימוני פליג על מהר"ם וגם הר"ר משה מרגנשפור"ק כתב על דברי מהר"ם ומספקא לי דדלקא דוקא גבי שמירת בהמות אבל בעיסקא יכול לטעון הם אינם יודעים להשתדל כמו אביהם וכן משמע בפרק המקבל רב יוסף הנה ליה שתלא שכיב שבק חמש חתני כו' עכ"ל.

נראה שדעת המרדכי נוטה לדעת המיימוני וסייעתו וכבר הביא כל זה בית יוסף בטור ח"מ סימן קע"ו ומסיק דהלכה כמו שפסק הרמב"ם וסייעתו ולא כמ"ש המרדכי בשם מהר"ם וכן פסק בשלחן ערוך והגיה עליו הגאון רמ"א ז"ל שם בהג"ה וכן עיקר ודלא כדעת החולקין דהיינו המרדכי בשם מהר"ם על כן לית דין ולית דיין שצחייב לראובן בנדון דידן להניח ממונו ביד הבן יחיד של שמעון עד תשלום ימי משה זמן העיסקא אפילו בלא שום טענה ואמתלא בעולם מה שטמן.

זהו נלע"ד פשוט ולא יחלוק עליו שום אדם בעולם לפי מה שאומר לי לבי: הצעיר יששכר בער איילנבורג: למרבה המשנה ולשלום אין קץ. מא) לימים חלפו למו האיר אל עבר פני אגודת אומיותיך העליונות וראיתי השאלה אשר שאלת ממני ז"ל.

ראובן המפריש מעשר בכל שנה מרנוחותיו אשר ינדפנו לו אם רשאי להוציא ממעות הנ"ל בלימוד בניו ובנותיו להיות שאמרו חז"ל עושה צדקה בכל עת זה הן בניו ובנותיו

כְּשֶׁהֵם קִטְנִים וְהִשְׁתָּא אִם לְזוֹן אוֹתָם צְדָקָה תִּחְשָׁב לוֹ בְּלִימוּד לֹא כָּל שָׁפָן ע"כ תוֹרָף דְּבִרְיָה.

עוֹד שְׁאַלַח אִם יוּכַל לְקַנּוֹת מִמַּעוֹת הַנ"ל סִפְרֵי קִדְשׁ אֶף בְּכַתָּב מְפוֹרָשׁ עֲלֵיהֶם קִדְשׁ לֵה' כְּדִי שְׁלֹא־חַר יָמִים יוֹצְאֵי חֲלָצִיו יְבִינּוּ וַיִּדְעוּ שְׁאֵינָם מִשְׁלָהֶם וְלֹא מִרְכוּשׁ אַבְיָהֶם לְמַעַן לֹא יִשְׁלְטוּ בָהֶם בְּנִכְסֵיהֶם ע"כ לְשׁוֹנָה.

וְהִנֵּה אֲשִׁיב עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן כּו' כְּפִי חֶק הַחַיִּיב הַמְּנוּטֵל עָלַי אֶף בְּקַצּוֹר מְנוּפְלָג כִּי לִית דִּין צְרִיף בּוֹשֵׁשׁ דֵּהֲאִי ק"ו פְּרִיכָא הוּא קוֹל יוֹצֵא וְשׁוֹבְרוֹ עִמּוֹ מִכְּמָה טְעָמִים הֶכְרַחֲצִים חֲדָא דְּמַעְשָׁר לַחּוּד וְצְדָקָה לַחּוּד כְּמַפְּוֹרְסָם לְכָל יוֹדֵעַ סִפְרָא שְׁהֶם חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה בְּמִילֵי טוֹבָא כְּדֵאִיתָא בַּפ"ק דְּתַעֲנִית וּבִירוּשְׁלָמִי דְּפֶאֶה.

וְאֶפְיָלוּ לְפִי מַה שְׁעָלָה עַל־דַּעְתָּהּ דְּמַעְשָׁר וְצְדָקָה הִכָּל חֲדָא אֵין הַנְּדוֹן דּוּמָה לְרֵאָה כָּלֵל אֵלָא אֲדַרְבָּא וְאֲדַרְבָּא מִשָּׁם רֵאָה מְבֹאֲרַת וּמְבֹרַרַת שְׁאֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהוֹצִיא מַעוֹת הַמַּעְשָׁר בְּלִימוּד בְּנָיו כָּל זְמַן שֶׁהוּא חֲזָיִב לְשַׁפְּוֹר מְלַמֵּד לְבָנוּ לְלַמְדוֹ דֵּהֵינּוּ עַד שְׁיִקְרָא תוֹרָה שְׁבַכְתָּב כְּוָלָה כְּדֵאִיתָא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִידּוּשֵׁין וְלַדַּעַת הַרמ"ה עַד שְׁיִלְמוּד ג"כ מִשְׁנָה וּגְמָרָא הַלְכוֹת וְאֲגָדוֹת אִם אֶפְשָׁר לִיה דְּלֹא דְחִיקָא לִיה שְׁעָתָא כַּמ"ש הַטּוֹר י"ד בְּשִׁמּוֹ בְּסִי' רמ"ה וְזֶה מִשׁוּם שְׁפִרְש"י עַל הָא דְּאֶמְרֵינוּ בְּפֶרֶק נַעֲרָה שְׁנַתְּפַתְתָּה עוֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עַת זֶה הֵן בְּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קִטְנִים שְׁתַּמִּיד יוֹם וְלַיְלָה הֵן עָלָיו וְהִיא צְדָקָה שְׁאֵינּוּ חֲזָיִב עָלָיו בָּהֶם ע"כ.

וּפְשׁוּט הוּא דַּמ"ש שְׁאֵינּוּ חֲזָיִב עָלָיו בָּהֶם ר"ל שְׁהֶם יְתִירִים עַל שֵׁשׁ שָׁנִים שְׁאֵינּוּ חֲזָיִב בְּמַזְנוּתֵיהֶם וּלְפִיכָף כְּשֶׁהוּא זוֹנָם צְדָקָה תִּחְשָׁב לוֹ דְּאֵלוּ פְּחוּתִים מְבַנֵּי שֵׁשׁ שָׁנִים חֲזָיִב הוּא בְּמַזְנוּתֵיהֶם כְּדֵאִיתָא בְּסוּף פֶּרֶק אֶף עַל פִּי דְּרַשׁ רַבִּי עֲוֹלָא רַבָּה אֶפְיָתְחָא דְּבִי נְשִׂיאָה אֶף עַל פִּי שְׁאֶמְרוּ אֵין אָדָם זֶן אֵת בְּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קִטְנִים אֲבָל זֶן קִטְנֵי קִטְנִים עַד כְּמָה עַד בְּנֵי שֵׁשׁ וְכֵן כְּתִב הַרמב"ם בְּהַדְיָא כַּדְּפִרְש"י בְּפֶרֶק עֲשִׂירֵי מַהֲלָכוֹת מִתְּנוֹת עֲנִיִּים וְנ"ל הַנּוֹתָן מַזְנוּת לְבָנָיו וּלְבְנוֹתָיו הַגְּדוֹלִים שְׁאֵינּוּ חֲזָיִב בְּמַזְנוּתֵיהֶן כְּדִי לְלַמֵּד הַזְּכָרִים תוֹרָה וְלַהֲנַיֵּיג הַבְּנוֹת בְּדִרְפָּה יִשְׁרָה הַרִי זֶה בְּכָלֵל הַצְּדָקָה וְצְדָקָה גְּדוּלָה הִיא שְׁהַקְּרוּב קְרוּב קוֹדֵם כּו' ע"כ.

וְלֹא נַעֲלַם מַעִין כָּל מַעֲיָיִן אֶפְיָלוּ לְמַתְחִילִים שְׁהַוְּכַרְחוּ רַש"י וְהַרמב"ם לְפָרֵשׁ הָא דְּאֶמְרֵינוּ עוֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עַת זֶה הֵן בְּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵם קִטְנִים דְּמִיָּירֵי דְּוִקָּא שְׁאֵינּוּ חֲזָיִב בְּמַזְנוּתֵיהֶם מִשׁוּם דְּלֹא מִיקְרֵי צְדָקָה אֵלָא דְּוִקָּא כְּשֶׁאָדָם עוֹשֵׂה דְּבָר שְׁאֵינּוּ חֲזָיִב חוּב גָּמוּר בְּלֹא הָכִי וּלְפִיכָף הֵן בְּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵם פְּחוּתִים מִשֵּׁשׁ שָׁנִים לֹא מִיקְרֵי צְדָקָה כִּינּוּן שֶׁהוּא חֲזָיִב לְזוֹנָם וְכִיִּפִּינוּ לִיה לְזוֹנָם מַה שְׁאֵין הַדִּין כֵּן אִם הֵם יְתִירִים עַל שֵׁשׁ שָׁנִים דְּלֹא כְּפִינוּ לִיה לְזוֹנָם כְּדֵאִיתָא בְּפֶרֶק נַעֲרָה שְׁנַתְּפַתְתָּה וְכַמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּף פֶּרֶק אַע"פ.

וְהִשְׁתָּא זְכִינוּ לְדִין שְׁאֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהוֹצִיא מַעוֹת הַמַּעְשָׁר בְּלִימוּד בְּנָיו כִּינּוּן שֶׁהוּא חֲזָיִב חוּב גָּמוּר שְׁיִלְמַד לְבָנוּ תוֹרָה אוֹ לְשַׁפְּוֹר מְלַמֵּד לְבָנוּ לְלַמְדוֹ תוֹרָה שְׁנַאֲמַר וְלַמְדָתָם אוֹתָם אֵת בְּנִיכָם וּכְבָר כְּתִבוּ הַגְּהוֹת מִיָּימוּנֵי בַּפ"א מַהֲלָכוֹת ת"ת דְּכְפִינוּ לְאָב לְלַמְדוֹ אוֹ לְשַׁפְּוֹר מְלַמֵּד לְבָנוּ דַּמ"ש הִיא עֲשֵׂה שֵׁל וְלַמְדָתָם מַעְשָׂה דְּסוּפָה וְלוּלָב דְּכְפִינוּ עַל־יָהּ כּו' נְעוּד כְּפִי הַנְּרָאָה מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים יֵשׁ לְמַעְשָׁר דִּין מַעְשָׁר עֲנֵי מִשׁוּם דְּמַעְשָׁר הוּא שְׁיָיִף לְעַנְיִים

דוקא ולכן פסק רמ"א ז"ל בהג"ה שלחן ערוך בי"ד סימן רמ"ט וז"ל ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כגון גרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה רק יתנו לעניים ע"כ וכן תמצא במהרי"ל ריש הלכות ראש השנה ומדכתב או שאר דבר מצוה רק יתנו לעניים משמע בהקדמי שאינו רשאי להוציא המעשר לשום דבר מצוה לא בלימוד בניו ובנותיו ולא לקניית ספרים פדין מעשר עני כדמציא בתוספתא דפאה פ"ד וכתבו הרמב"ם בסוף פ"ו דהלכות מתנות עניים וכ"ש לפי מה שכתב הרא"ש בהלכות קטנות דהאידנא שכותבין ס"ת ומניחים אותו בבהכ"נ לקרות בו בפרים מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה משנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו כי מצות פתיבת התורה היא פדי ללמוד בה דכתיב ולמד את בני ישראל שימה בפיהם ועל ידי הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות והדינין על בורנין לכן הן הספרים שאדם מצוה לקנותם וגם שלא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה ע"כ.

א"כ מי שקונה ספרים לא מיקרי צדקה כיון שהוא חייב לקנותם כשם דלא מיקרי צדקה מי שזון בניו ובנותיו כשהם פחותים משש שנים כיון שהוא חייב לזונם כמו שנתבאר פן נראה לי.

שוב מצאתי בתשובות מהר"ר מנחם ז"ל בסי' תנ"ט וז"ל אשר שאלת אם רשאי לקנות ספרים מן המעשר כפי אני רגיל להורות לבני אדם כל מצוה שתבא לידי פגון להיות בעל ברית או להכניס חתן לחופה וכיוצא בהן וכן לקנות ספרים ללמוד בהן ולהשאילם לאחרים ללמוד בהן אם לא היה יכולת בידו ולא היה עושה אותה מצוה יכול לקנות מן המעשר ובלאו הכי אסור ע"כ ותו לא מידי פן נ"ל: גאם הצעיר ישכר בער איילנבורג.

שר וגדול ביישראל פרבותינו שפכבל רב ושמואל נר"ו מב) הן עוד היום אמרתי להקריב לפני מזבח רום הדרו אלה הדברים אשר דבר עבדו הקטן צעיר מתלמידיו. אולי יתראה להשיב לי מענה לשון ואם לא זכיתי לראות תשובה מאשר פתבתי ליפעת זקרו על מקתבו מכתב אלהים.

ושם שאלתי את פיו הקדוש יחנה דעתו דעת עליון בלנוי המת בי"ט שני באלו הספינות הנוהגים בכאן. ועונותי הטו לבלתי ראות מעשה ידיו כראות פני אלהים.

ומה אעשה ונפשי חשקה ללמוד תורה מפיו אשר לזה גמרתי לכתוב שורותים אלה ואם אהיה עליו למשא עם האדון הסליחה. וזיו הודו יצוני לבל אעמיסו עוד כי כן אעשה אף הפעם הרשני אדוני ואומר לפניך דבר ממה שלמדתי במסכת הוריות כי לא שכחתי מצות אדוני לעמוד על משמרת המספרים לראות אם יש איש מדבר בזה.

והנה ראיתי בתשובות הרמ"ע נר"ו בהיה תשובה דעשר בעיי סי' ק"ב בשאלה ששית הקשה דבסוף הוריות ת"ר משום בשמן המשקה קודם למרובה בגדים וכו' וקשה אי בבית ראשון נמשקה ואי בבית שני מי איפא משום וכו' והשיב מה שהשיב.

ובהרמנותיה דמר נראה לע"ד ל"ק מידי דלעולם בבית ראשון מיירי והפונה היא היכא דליכא שמן המשקה דאז מרבינו ליה בבגדים וכדכתב הרמב"ם פ"ד דכלי המקדש. ואף על גב דבבית ראשון לעולם היה שמן המשקה אתרמאי מילתא הכי ולא בעבור זה ניח מלומר הדינים היכא דיארע הדבר אף על גב דלא אירע מעולם וכמה דינים יש שמעולם

לא נהיגי בהם כגון בן סורר ומורה למ"ד וכאלה רבים דלהכי סתם הרמב"ם וקאמר ואם אין שם שמו המשקה מרבין אותו בבגדי פהונה וכו' ואולי הוי הילכתא למשיחא ואי קשיא לע"ד הא קשיא משום שמו המשקה קודם למרובה בגדים הנכי משפחת לה.

דקא מרובה בגדים כל דין כ"ג אית ליה ואין ביניהם אלא פר וכו' ומבריינתא דת"כ דאותו דפסק הרמב"ם ז"ל דאין ממנים שני פהנים גדולים. וכיון דכן היכי אפשר דליהו בנמן אחד חד פהן משום וחד מרובה דאי איכא משום שמו המשקה מרובה בגדים למה לי דקא הוי תרי כ"ג בנמן א' ואסור.

ודחוק לומר דקא דקאמר אין ממנים שני פהנים כאחד היינו שהמנוי לא יהיה כאחד אבל כשמנס בזה אחר זה אף על גב שיהיו שני כ"ג בנמן אחד לית לן בה. דא ודאי לא משמע ואין בידי לתרץ.

עוד יאיר עיני המאיר לארץ בהא דכתב הרמב"ם ז"ל בפירק ז' מהלכות נדרים וז"ל נתן לאחד מתנה ואמר לו הרי סעודה נתונה לך מתנה ויבוא פלוני שהוא אסור בהנניתי ויאכל עמנו ה"ז אסור.

ולא עוד אלא אם נתן לו סתם וכו' והוכיח סופו על תחלתו וכו' אסור כגון שהיתה סעודה גדולה וכו' ע"כ. ומדקאמר בתלוקה השנייה ולא עוד אם הוכיח סופו על תחלתו כגון וכו' משמע דבתלוקה הראשונה דקאמר ויבא פלוני ויאכל אסור אפילו בליכא הוכחת הסעודה מייירי דנדאי אין לדחות דאם הוכיח קאי אתרננייהו דא"כ ליערביניהו וליתניניהו לא ה"ל לפסוק בראשונה לומר ה"ז אסור אלא ודאי כל חדא באפי נפשה היא ובשנייה בעינו הוכיח אבל בראשונה דקאמר ויבא פלוני משמע דאסור אפילו בלא הוכיח.

וקשה דכי אמר רבא בהשנותפין שפדרו לא תימא ואינו לפניה אלא אפילו ויבוא אבא ויאכל אסור. אמרינו מ"ט סעודתו מוכחת עליו אלמא טעמא דסגי לישנא דויבא לאסור אינו אלא היכא דסעודתו מוכחת עליו דאלו בעלמא כל שאין הוכחה מהמעשה אין בלשון ויבוא משמעות של תנאי כלל כדכתב הר"ן ז"ל.

וא"כ היכי פתב דביבוא סתם אסור אפילו אין סעודתו מוכחת. זה קשה לי ועתה האדון ישא את פני בדבר הזה להשיב לי תשובה על כל זה ונא אל ישפחני למען לא ירפו ידי ואני אהיה לו עבד עולם ולבי ברשותו אל כל אשר יחפוץ יטנו.

וה' אלהים יעלהו גם עלה והצליח בכל אשר יפנה אמן: ויניציאה סדר ברוך תהיה מכל העמים. השותה בצמא את דבריו, עזריה בכה"ר אפרים פיג"ו נר"ו ושלום בלי דופי.

לכלילת יופי. לדולה מים מבארות עמקים.

כל רז לא אנס ליה ועמו נמוקים. אהו' הר"ר עזריה י"ץ.

הנה אשיבך על כל שאלתך וזה יצא ראשונה וז"ל בליווי המת ביו"ט שני באלו הספינות הנוהגים בכאן כו'. תשובה יראה מתוך ההלכה דאסור משום דבפרק משילין תנן כל שחיבין עליו משום שבות בשבת חייבין עליו ביו"ט ואלו הן משום שבות לא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין על פני המים כו'.

ובְּרִישׁ פָּרָק מִי שֶׁהוֹצִיאֻהוּ כְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"שׁ וְהַמְרָדְכֵי בְּשֵׁם ר"י שֶׁאָסוּר לִיְפָנֵס בְּסִפְיָנָה בְּשֵׁבֶת אֶפְיָלוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְאֶפְיָלוּ הֵם נִהְרֹת נוֹבְעִין מִשׁוּם שֶׁהוּא כְּשֵׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁאָסוּר גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חֲבִית שֶׁל שֵׁיטִין אוֹ שֶׁמָּא יִגְהִיג הַסִּפְיָנָה ד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית וַיְכַבֵּר כְּתָב הַרְמַב"ן בְּסִפְרֵי תוֹרַת הָאָדָם וְז"ל רֵאִיתִי בְּתוֹסְפוֹת שֶׁמַּעֲשֶׂה הִיָּה בְּצִרְפַּת בִּיּו"ט שְׁנֵי וְהִלְכוּ אַחֲרֵי הַמַּת רוֹכְבִים עַל סוּסִים עַד מְקוֹם קְבוּרָה וְכַמְדוֹנָהּ מִדְּבָרֵיהֶם שֶׁלֹּא מִיחוּ בִּיָּדָם חֲכָמִים שֶׁבָּאוּתוֹ הַדּוֹר וְח"ו שֶׁלֹּא הִתִּירוּ רַבּוֹתֵינוּ בֶּן אֶלָּא בְּמָקוֹם דְּלֹא אֶפְשָׁר כְּעִנְיָן שֶׁשְׁנֵינוּ לְגַבֵּי עֵדוּת הַחֲדָשׁ מִי שֶׁרָאָה אֶת הַחֲדָשׁ וְאִינוּ יְכוּלִים לִילָף מוֹלִיכִין אוֹתוֹ עַל הַחֲמוֹר וְאֶפְיָלוּ בְּמַטָּה הַשְּׂמָא בְּעֵדוּת הַחֲדָשׁ שֶׁהוּא צְרוּךְ כָּל יִשְׂרָאֵל וְדָבָר שֶׁמְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשְּׂבֵת חֲשָׁשׁוֹ לְשִׁבוֹת זֶה וְלֹא הִתִּירוּהָ אֶלָּא בְּמָקוֹם דְּלֹא אֶפְשָׁר כָּל שָׁפֵן דְּבָר קָל שֶׁאִינוּ דוֹחָה שְׂבֵת אֶפְיָלוּ בְּעַמּוּמִין הִילְכָהּ לֹא מִיבְעֵיָא הַבָּאִים מִשׁוּם כְּבוֹד שֶׁאָסוּר אֶלָּא אִפִּי אֲבָלִים שֶׁחֲיִיבִים לְקַבְּרוֹ אָסוּר וּמִיָּהוּ קַבְרָנִים שֶׁצָּרִיכִים לְקַבְּרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר מִתִּירִין לָהֶם אִפִּי לְרַכּוֹב ע"ג בְּהֵמָה בִּי"ט שְׁנֵי לְגַבֵּי צָרְכָיו דְּכָל דְּלֹא אֶפְשָׁר כְּחוֹל שְׁוִיָּה רַבָּנָן עכ"ל.

וְהַרְבֵּי מְהֵר"י קָארוֹ הִבִּיא דְּבָרָיו לְפָסֵק הַלְכָה בְּשִׁלְחוֹן עָרוּף בֵּא"ח ס' תַּקכ"ו סְעִיף ז' א"כ ה"ה לִיְפָנֵס בְּסִפְיָנָה שֶׁהָרִי לֹא רוֹכְבִין ע"ג בְּהֵמָה וְלֹא שֵׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם שְׁנֵיהֶם שְׁוִיִּים מִשׁוּם שִׁבוֹת וּבִהְדֵי הַדְּדֵי אִתְּנִיָּא לֵהוּ בְּמַשְׁנֵה שֶׁהִבְאִתִּי לְעִיל וּגְדוּלָה מְזוֹ אֲשַׁפְחוֹן שֶׁכְּתָב בְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת הָא דְאֶמְרִינוּ בְּפָרָק בְּתָרָא דִּיּוֹמָא דְלִפְיָרְקָא אוֹ לְמִישְׂאֵל שֶׁמַּעֲמָא עוֹבֵר בְּמַיִם עַד צְנָאוֹ כו' דְּנִקָּא לְעַבְרוֹ בְּגוּפוֹ בְּמַיִם עֲצָמָן אֲבָל לְעַבְרוֹ בְּסִפְיָנָה קְטָנָה אָסוּר וְאִם אָסוּר לְעַבְרוֹ בְּסִפְיָנָה קְטָנָה כְּדִי לִילָף לְלַמּוֹד תּוֹרָה שֶׁאִין מְצוּה גְּדוּלָה הִימְנָה עַד שֶׁאֶמְרוּ בַּפ"ק דַּע"א שֶׁמּוֹתֵר לְכַהֵן לְטַמֵּא בְּבֵית הַפָּרָס אוֹ בְּשֶׂאֵר כָּל טוֹמְאָה דְּרַבָּנָן כְּדִי לִילָף לְלַמּוֹד אֶפְיָלוּ שֵׁיִשׁ לוֹ רַב אֶחָד בְּמָקוֹמוֹ לְפִי שֶׁלֹּא מִן כָּל אָדָם זוֹכָה לְלַמּוֹד א"כ כ"ש וּק"ו שֶׁאָסוּר לְעַבְרוֹ בְּסִפְיָנָה לְלוֹת הַמַּת שֶׁאִינוּ דְּבָר הַכְּרָחִי לְקַבְּרוֹתוֹ וְלֹא הִתִּירוּ לְלוֹת בִּיּו"ט שְׁנֵי אִפִּי חוּץ לְתְּחוּם רַק מִשׁוּם שֶׁהוּא כְּבוֹד הַמַּת כְּמוֹ שֶׁכְּתָב הַרִיב"ש בְּתַשׁוּבָה.

וְאַף עַל גַּב שֶׁהַטּוֹר א"ח בְּסִי תרי"ג תָּמָה עַל בְּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְכְתָב וְתִימָה אִם הִתִּירוּ לוֹ רְחִיצָה חֲמוּרָה דְּהָא אֶסְמְכוּהָ אֶקְרָא כ"ש שֵׁיטָה דְּקִילָא כְּכָר וַיִּשְׁבוּ בֵּית יוֹסֵף שֶׁם בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת וְהִבִּיא דְּבָרֵי בְּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת לְפָסֵק הַלְכָה בַּש"ע בְּסִי תרי"ג.

וְאַף עַל גַּב שֶׁכְּתָב הָאָגוּר וְז"ל מְצָאתִי בְּשֵׁם ה"ר יִשְׁעִיָּה שֶׁהִיָּה נִכְנָס וְעוֹבֵר בְּשֵׂבֶת בְּעִיר וַיִּנְיָצִיָּאָה בְּאוֹתָן סִפְיָנוֹת קְטָנוֹת עוֹבְרִין מִשְׁכוּנָה לְשְׁכוּנָה וְהִיָּה אוֹמֵר שֶׁהַגּוֹיִם הַמְּנַהֲיִיגִים הַסִּפְיָנָה לְעֲצָמָם הֵם מְכוֹנְנִים וּר"מ הַקָּשָׁה לוֹ מִר"ג שֶׁיִּרְד לְנַמֵּל עכ"ל.

כְּכָר תָּמָה בֵּית יוֹסֵף בְּטוֹר א"ח בְּסִי שַׁל"ט עַל הִתֵּר זֶה שֶׁכְּתָב בְּשֵׁם ה"ר יִשְׁעִיָּה וְדַחָה דְּבָרָיו בְּשֵׁתֵי יָדַיִם וְאִין דְּבָרָיו צָרִיכִין חֲזוּק: וְאֲשֶׁר שְׂאֵלָתָּ מִמֶּנִּי לִיִּישֵׁב מַה שֶׁהַקְּשִׁיתָ כְּבָרִיָּתָא דְּבַסוּף הוֹרִיּוֹת מְשוּחַ בְּשֵׁמֶן הַמְּשַׁחָה קוֹדֵם לְמַרְוּבָה בְּגָדִים כו'.

דַּע שְׁגָם אֲנִי נִתְקַשִּׁיתִי בְּזֹאת הַכְּבָרִיָּתָא זֶה כְּמָה שְׁנֵיִם וַיְגַעֲתִי וּמְצָאתִי אַחַר זְמַן רַב שְׁגָם הַתּוֹסְפוֹת בְּמַסְכַּת נְזִיר רִישׁ פָּרָק כ"ג הַרְגִּישׁוּ בְּכָל מַה שֶׁהַקְּשִׁיתִי בְּזֹאת הַכְּבָרִיָּתָא וְתִירְצוּ מַה שֶׁתִּירְצוּ וְאִין בְּתוֹסְפוֹת שְׁלִי עַל מַסְכַּת הוֹרִיּוֹת שְׁדִיִּיתִי נִרְצָא בְּתִירוּץ שְׁלֵהֶם שֶׁאִין לוֹ קִיּוּם וְהַעֲמָדָה כָּלָל וְגַם הַתִּירוּץ שֶׁל הַרמ"ע נר"ו בְּטַל מַעֲיָקָרוֹ כְּמוֹץ אֲשֶׁר תְּדַפְּנוּ הָרוּחַ וְהַאֲרַכְתִּי שֶׁם וְהוּא דְּבָר שֶׁרָאוּי לְשִׁית לֵב אֵלָיו אֲשֶׁר לָזָה לְשַׁכְּנוֹ תְּדַרְשׁוּ וּבִאֲתָ שְׁמָה:

ואשר שאלת על הא דכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות נדרים וז"ל נתן לאחד מתנה ואמר לו הרי סעודה נתונה לך מתנה ליבוא פלוני כו' פנזפר במכתבה.

לפום ריהטא קושיא חזקה היא על הרמב"ם אכן לפי האמת לא קשיא מידי משום שהרמב"ם מפרש הא דקאמר בגמרא אם הוכיח סופו על תחלתו אסור מיירי דוקא פשנתן לו סתם בלא שום תנאי ואחר שעה חזר ואמר לו דברים שהוכיח סוף דבריו מצד הלשון על תחלת דבריו שאינן אלא הערמה שלא גמר להקנות לו וכגון מתנת בית חורין דאסיק למילתיה ואמר ואינן לפניה אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה ובכה"ג מיירי דווקא תרי לישני דרבא עלה דמתניתין ובלישנא בתרא בא רבא לחדש ולומר דלאו דוקא קאמרה המשנה ואינן לפניה כו' אלא אפילו אמר ליה הן לפניה שיבא אבא ויאכל אסור דנהי דבעלמא ויבא לאו תנאי בכה"ג שלא אמר פן בשעת מתנה בתוך כדי דבור אלא אחר שעה הכא שאני מ"ט סעודתו מוכחת עליו.

ונה יצא להרמב"ם מפשטא דלישנא אם הוכיח סופו על תחלתו דמשמע ליה שסוף דבריו לא היו בתוך כדי דבור של תחלת דבריו דא"כ לא שינוי לומר אם הוכיח סופו על תחלתו שהרי תוך כדי דבור כדבור דמי ומשום הכי שפיר פסק הרמב"ם בתלוקה הראשונה ויבא פלוני ויאכל עמנו הרי זה אסור אפילו בליכא הוכחה מהסעודה משום דהכא שאני פנין שאמר ויבא פלוני תוך כדי דבור של תחלת דבריו ודאי תנאי גמור קאמר וזה שלא כדברי הר"ן מדהביא ראיה מההוא דאמר הבו ד' מאה זוזי לפלגיא ולגסיב ברתאי כו' ולדעת הרמב"ם יש ליישב שאין הנדון דומה לראיה פלל דהתם שאני משום דשתי מתנות נינהו משא"כ כאן.

ומה שכתב הפסוף משנה על הרמב"ם ז"ל וז"ל שאפשר דעל פרחנין לא אסר רבינו אלא באמר לו פן סמוך לנתינת המתנה סתם אבל אם שקה קצת שרי והכי דייק לישניה שכתב ונזר ואמר לו דמשמע חזר מיד דאל"כ הל"ל ואחר שעה אמר לו וכו' או הל"ל ואח"כ אמר לו וכו' עכ"ל.

אגב שיטפיה לא דק בפירוש המשניות להרמב"ם פי שם כתב בהדיא ואח"כ אמר לו וכו' א"כ פשל עוזר ונפל עזור: ואשר שאלת ממני לפרש למכ"ת הדבור תוספות בפ"ק דב"מ המתחיל אטו גט מנה ומאתים כתיב ביה כו' כבר השבתי בארנפה פיד ה' הטובה עלי והיה זה שלום מא"ה ומני אהו' הצעיר יששכר בער איילנבורג.

מג) נשאלתי אם יש סמך למנהג כמה שרבים נוהגין לשרוף כתבי הקדש שבלו או שנמחקו באמרום פי שרפתם זהו כבודם פי על ידי גניזה הם נזרקין אנה ואנה במקומות המטונפים ועוד נשאלתי אם ספרי גמרא ופירושיהו ותפלות הם שוות לענין זה לס"ת ונביאים וכתובים: תשובה.

תנן בר"פ כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן כל כתבי בין שאין קורין בהן אף על פי שכתובין בכל לשון טעונין גניזה כו' ופרש"י כל כתבי הקדש פגון ס"ת נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחודה הוא דשרי למיטרח ולאצולה ולא שאר ספרים ואף על פי שכתובין בכל לשון ואיכא למ"ד לא ניתנו לקרות בהן ואין מצילין ואפ"ה גניזה בעו שאסור להניחן במקום הפקר.

ובגמרא איתמר היו פתובים תרגום ובכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה כו'. ומפני שם בגמרא שאם היו פתבי הקדש פתובים תרגום או בשאר לשונות מניחין במקום התורפה והו מרקיבין מאליהן פנין דלא ניתנו לקרות בהן אם אינו פתובים אשורית ובלשון הקדש.

ותו גרסינו שם הברכות והקמיעין אף על פי שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה כו' מעשה באחד שהיה כותב ברכות בצידו ובאו והודיעו את ר' ישמעאל לבדקו וכשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומיס של ברכות ושקעו בסופל של מים ובלשון הזה אמר לו גדול עונש האחרון יותר מן הראשון.

ופרש"י הברכות מטבע שטבעו חכמים כגון שמונה עשרה ושאר ברכות כו' אין מצילין אותן דלא ניתן לכתוב משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם לבדקו אם אתה הדבר גדול עונש האחרון שאבדו בידיהם, ע"כ סוגיא דגמרא ורש"י.

וכתבו שם התוספות והרא"ש והמרדכי והגהות מיימוני בפכ"ב מהלכות שבת דכל זה היינו דוקא בימי התנאים והאמוראים שלא היו שוכחין דבר לפיכך לא היו פותבין לא גמרא ולא תפלות משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם וגם לא היו פותבין אפילו דברים שבכתב אלא דוקא אשורית ובלשון הקדש אבל עכשיו שכתבה השכחה וניתנו לכתוב הכל ולקרות בהן אפילו פתובים בכל לשון משום עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאיתא בפרק הניזקין דרבי יוחנן ור"ל מעייני בסופרא דאגדתא בשבת ופריף והא לא ניתן לכתוב ומשני פנין דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך.

ופרש"י פנין דלא אפשר מלכתוב שנתמעט הלב והתורה משתפחת כו' ולכן האידנא מצילין הכל מן הדליקה אפילו גמרא ותפלות וכל פתבי הקדש דברים שבעל פה ע"ש. וכ"כ הרמב"ם בספר המאור ואף הרמב"ן ז"ל הודה לו בספר מלחמות ה' והביא ראיה מדתניא בפ"ז במסכת סופרים דברי חכמים פדרבונות פולם נתנו מרועה אחד ורועה אחד אמרו וכולן מצילין אותן מפני הדליקה וספרי דאגדתא אף על פי שלא ניתנו לכתוב מצילין מה טעם עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"כ.

ומעתה הרי מבואר קמן בהדיא מפי משנה שלמה וגמרא ערוכה שכל פתבי הקדש אסור לשרפם או לאבדו ביד אף על גב דלא ניתנו לכתוב או לקרות בהן. ורבי ישמעאל אמר גדול עונש האחרון כו' וגם מבואר בדברי פל הפוסקים הנזכרים דבזמן הזה דהכל ניתנו לכתוב אין שום חילוק לענין הצלה מן הדליקה בין ס"ת נביאים וכתובים ובין כל פתבי הקדש דברים שבעל פה וא"כ פנין דמצילין ספרי גמרא ואגדות ותפלות וכיוצא בזה מן הדליקה כ"ש שאסור לשרפם או לאבדם ביד דהא אפילו כל דבר שצריך גניזה ואין מצילין אפ"ה אסור להניחו במקום הפקר.

ולכן הרמב"ם ז"ל סתם וכתב בפ"ה מהלכות יסודי התורה וז"ל פתבי הקדש פולן ופירושיהם וביאוריהם אסור לשרפם או לאבדו ביד והמאבדו ביד מפין אותו מפת מרדות כו' ולא חילק כלל בין פתבי הקדש דברים שבכתב ובין פתבי הקדש דברים שבע"פ ומסיק שם בחתימת דבריו וז"ל וכן פתבי הקדש שבלו או שפתבו פותי יגזזו ע"כ.

הרי קמן מְבֹאָר בְּדַבְּרֵי דְאִפִּי פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ שְׁבָלוּ צְרִיכִין גְּנִיזָה וּכְבָר מְבֹאָר לְהִדְיָא בְּגַמְרָא דְלַעִיל דְּכָל דְּבָר שְׁצָרִיף גְּנִיזָה אֲסוּר לְהַנְיָחוּ בְּמַקּוֹם הַפְּקָר וּכ"ש שְׁאֲסוּר לְשַׁרְפוּ אוּ לְאֵבְדוּ בִּיד, וְאִין לְאֵדָם לְחֻשְׁף לֹמֵר דְּהַרְמַב"ם ז"ל לֹא מִיִּירֵי אֲלֵא דְוָקֵא בְּכַתְבֵי הַקֹּדֶשׁ דְּבָרִים שְׁבַכְתָּב דְּקְדוּשִׁים הֵם שְׁנִיתָנוּ לְכַתּוּב אֲבָל לֹא מִיִּירֵי מִפְתָּבֵי הַקֹּדֶשׁ דְּבָרִים שְׁבַעֲל פֶּה דַאל"כ ה"ל לֹמֵר בְּהִדְיָא דְאִפִּילוּ הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת בְּכָלֵל כַּמ"ש בְּסוּף הַלְכוֹת ס"ת וְז"ל וְכָל פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ אִפִּילוּ הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת אֲסוּר לְזַרְקוֹן ע"כ.

מִשְׁמַע דְּבַמְקוֹם שְׁהַזְפִּיר פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ בְּסִתָּם אִין הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת בְּכָלֵל דְּזֵה אִינוּ מִשְׁנֵי טְעָמִים. חָדָא דְגַם הָכָא דְקָדַק בְּצַחוֹת לְשׁוֹנוֹ לְכַתּוּב וּפְירוּשֵׁיהֶן וּבִיאורֵיהֶן פְּדִי לְכָלֵל גַּם סְפָרֵי גְמָרָא וְסְפָרֵי דְאַגְדָתָא וְכִיּוּצָא בְּזֵה.

וְהַשְׁנִית דְּבָלָאוּ הָכִי אִי אֶפְשָׁר לֹמֵר כֵּן דְּהָא כְּבָר נִתְבָּאָר דְּגַם בְּגַמְרָא אֲשֶׁר מְקוּר דִּין זֵה נוֹבַע מִשְׁם מְבֹאָר שֶׁם לְהִדְיָא דְּכָל פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ אִפִּילוּ אִם לֹא נִיתָנוּ לְכַתּוּב פְּלָל אוּ לְקָרוֹת בְּהֶן פְּגוֹן הַבְּרָכוֹת וְהַקְמִיעִין אֲסוּר לְאֵבְדָם בִּיד הַלְפָּה א"צ הַרְמַב"ם ז"ל לְכַתּוּב אִפִּילוּ הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת.

וְהָא דְכַתְּב בְּדִין אִין זֹרְקִין פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ דְּאִפִּילוּ הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת בְּכָלֵל הֵינּוּ מִשׁוּם פִּינּוּ דְּבַגְמָרָא אֲשֶׁר מְקוּר דִּין זֵה נוֹבַע מִשְׁם נִזְכָּר סִתָּם אִין מְזַרְקִין פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ וְסִתָּם פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ הַנִּזְכָּר בְּגַמְרָא אִינוּ מִיִּירֵי אֲלֵא דְוָקֵא בְּדְבָרִים שְׁבַכְתָּב פְּגוֹן ס"ת נְבִיאִים וְכַתּוּבִים דְּהָא בְּזַמְנֵיהֶם לֹא נִיתָנָה לְכַתּוּב תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה לְזֵה נִתְפָּוִין הַרְמַב"ם ז"ל לְחֻדָּשׁ מְסַבְּרָתוֹ לְאֶשְׁמוּעִינּוּ דְאָף עַל גַּב דְּבַגְמָרָא אִינוּ קָאִי אֲלֵא עַל דְּבָרִים שְׁבַכְתָּב מ"מ עֲכָשׁוּ וְשְׁנִיתָנָה תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה לְכַתּוּב אִפִּילוּ הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת בְּכָלֵל.

וּבְסַגְנוֹן זֵה יִתְיַשֵּׁב בְּכָל הַמְקוֹמוֹת שְׁפָתָבוּ הַפּוֹסְקִים בְּלִשׁוֹן זֵה. וְאַחַר שְׁהַצְעָתִי לְפָנֶיךָ כָּל זֵה אִזְ תְּבִין יִרְאֵת ה' וְדַעַת קְדוּשִׁים תִּמְצָא שְׁאוֹתָן שְׁנִיתָנוּ לְהַקֵּל לְשַׁרְוֵן פְתָבֵי הַקֹּדֶשׁ שְׁבָלוּ אוּ שְׁנִמְחִקוּ חֲדָשִׁים מְקָרֹב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוּם אֲבוֹתֵינוּ ז"ל וְטַעְנָה שְׁלֵהֶם הִיא כִּי שְׁרִיפְתָּם זֵהוּ כְּבוֹדָם כִּי ע"י גְּנִיזָם הֵם נִזְרְקִין בְּמַקּוֹמוֹת הַמְטוּנָפִים.

טַעְנַת רִיקְנִית הִיא לֹא שְׁרִירָא וְלֹא קִיָּמָא רַק כַּמּוֹץ אֲשֶׁר תִּדְפְּנוּ הָרוּחַ כִּי אֵלוּ הֵיוּ יוֹדְעִים כִּיצַד דִּין גְּנִיזָה לֹא הֵיוּ מְקִילִין בְּאִיסוּר גְּדוּל כְּזֵה דְגָרְסִינוּ בְּפָרָק בְּנֵי הָעִיר אֲמַר רַבָּא ס"ת שְׁבָלָה גּוֹנְזִין אוֹתָהּ אֲצֵל ת"ח וְאִפִּילוּ שׁוֹנָה הַלְכוֹת וְאֲמַר רַב אַחָא בְּרַ יַעֲקֹב וּבְכָלִי חֲרַס שְׁנֵא' וְנִתְתָּם בְּכָלִי חֲרַשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים וְכַתְּב שֶׁם ר"ן וְז"ל וּבְכָלִי חֲרַס שְׁאִין נוֹתְנִין אוֹתוֹ בְּעַפְרָא אֲלֵא בְּכָלִי חֲרַס נוֹתְנִין אוֹתוֹ וְשָׁמִין אוֹתוֹ אֲצֵל ת"ח דְּאָף עַל פִּי שְׁגוֹנְזִין אוֹתוֹ עוֹשִׁין לוֹ תַקְנָה בְּמָה שְׁאֶפְשָׁר לְקִיָּמוֹ פְּדִי שְׁלֵא יִרְקַב בְּמַהֲרָה עַכ"ל.

וּכְבָר כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל בְּהִדְיָא בַּפ"ה מֵהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה דְּכַתְּבֵי הַקֹּדֶשׁ שְׁבָלוּ צְרִיכִין גְּנִיזָה וּכְבָר הוֹכַחְתִּי דְּמִיִּירֵי אִפִּי בְּכַתְּבֵי הַקֹּדֶשׁ דְּבָרִים שְׁבַע"פ כַּנִּזְכָּר לַעִיל. וְא"כ אָף שְׁסִתָּם הַרְמַב"ם ז"ל כִּיצַד דִּין גְּנִיזָתָם יִלְמּוּד סְתוּם מִן הַמְפּוֹרָשׁ בְּמַקּוֹם אַחַר כְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם ז"ל שְׁפָתָב דִּין הַגְּנִיזָה שֶׁל ס"ת בְּסוּף הַלְכוֹת ס"ת כַּנִּזְכָּר לַעִיל בְּגַמְרָא בְּפָרָק בְּנֵי הָעִיר ע"ש.

וְהִנֵּה עֵינֵיךָ תַחֲזִינָה מִיִּשְׂרָאֵל מ"ש ר"ן ז"ל הַטַּעַם שְׁחִיב לְגַנוּז הַס"ת בְּקָבֵר ת"ח דְּוָקֵא בְּכָלִי חֲרַס לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים לְפִי שְׁחִיב לַעֲשׂוֹת לוֹ תַקְנָה בְּמָה שְׁאֶפְשָׁר לְקִיָּמוֹ

כְּדֵי שֶׁלֹא יִרְקַב בְּמַהֲרָה וְטַעַמָא דְמִלְתָּא נִרְאָה פְּשׁוּט מִשׁוּם שֶׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה כְּאֵלּוּ מְאֻבָּדוּ בֵּיד.

א"כ כ"ש שאל יגנוז הספרים במקום שיהיו נזרקין אנה ואנה במקומות המטונפים דזה הני פאלו מאבדן ביד בבזיון גדול ועליהן אמרו קדמונינו ו"ל כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות דהא גרסינו בפרק בתרא דעירובין אין מזרקין כתבי הקדש והדבר ברור דאין ר"ל דאין מזרקין במתכונן כתבי הקדש על הארץ דאטו ברשיעי עסקינן אלא ר"ל פשיטתם לחבירו לא יתן לו בזריקה וכ"ש שיהיו נזרקין על הארץ אפילו שלא במקומות המטונפים אין לה בזיון גדול מזה.

וגם נתברר מפרק כל כתבי הקדש שכתבנו לעיל שאין לחלק בזה בין ס"ת נביאים וכתובים ובין כל כתבי הקדש דברים שבע"פ וכמ"ש הרמב"ם ו"ל בהקדא פנזפר לעיל ובפרט לפי מה שכתב הרא"ש בהלכות קטנות בהלכות ס"ת והטור י"ד הביאו בסימן ר"ע דכל אותן דיני הנזקין בגמרא על ס"ת שחייב כל אדם לקנות לעצמו ס"ת ושלא למכרו אם לא ללמוד תורה ולישא אשה כולם נהיגים האידנא בתומשים משנה וגמרא ופירושיהן כי בהן למדין עכשיו כי המצות והדינין על בוריינן ע"ש על פן אמה הראית לדעת עין רואה ואונן שומעת שראוי ונכון לנהוג קדושה גדולה במשנה וגמרא ופירושיהן מפני שיש בהן סרף קדושת ס"ת ואם בלו או נמחקו אל ישים חילוק ביניהם ובין ס"ת ויהיה זריז וזהיר לגנוז אותם בתיבה מסוגרת ולעשות להם תקנה כמה שאפשר לקיימם וכ"ש שלא יהיו נזרקין חלילה במקומות המטונפים ואז יהיה שפירו גדול פדתנו כל המכבד את התורה גופו מכבד על הבריות: נאם הצעיר יששכר בער איילנבורג מד) נשאלתי אם מותר לקנות מן תגר פותי גבינות הנמצאים בידו והיו חתומים בדפוס של עץ באותיות פשר או שאר חותם של ישראל והפתי הוא תגר הקבוע ומחזק לשפך יהודים לעשות אליו גבינות בכשרות כדי למפור לישראל וגם יש בידו כתבים מישראלים שיעידון ויגידון שעשו יהודים בכשרות הגבינות שבידו סך קצוב החתומים באותיות פשר אף יש לחוש שמא טרח פותי ומזייף לחתום בדפוס של עץ כזה גם גבינות אחרים כדי שיהו מצוי בידו גבינות למפור גם לישראל: תשובה.

נראה שיש לחלק בדבר שאם פותי מוכר סכום גבינות או לפי המשקל לישראל ולכותי בשנה שאינו מרויח פלום כמה שזייף ויחתום גבינות ש"ג בחותם של ישראל רק רינח הוצאה דעשירה על ידי יהודים שהוא דבר מועט דהא יודע שגם פותים שעושים לו גבנות צריף לשלם להם בקרוב כל פך הרבה כמו ליהודים אז נדאי מותר לכתחלה לקנות ממנו אפילו לדעת הרשב"א ו"ל שכתב בתשובה סימן כ"ט דאם מצא בשר ביד פותי וחתום עליו חותם של ישראל או שכתב עליו פשר שורת הדין שיש לסמוך עליו ולהתירו אבל בדפוס הגבינות יש לאסור ואין שומעין למי שמתיר ואפילו על קצת ישראלים שעושין אותן יש להחמיר שאינו נזהרין יפה כ"ש שאין לסמוך על החותמות הנמצאים ביד פותי דכמה פעמים גונבין הדפוסים מתחת מראשותיו של ישראל הישנים בכתיהם וכמה פעמים נאבדים ואנו מצאנו פהנה מאה פעמים ושומר נפשו ירחק מזה עכ"ל.

והגאון מהרי"ק ז"ל בתשובה שו"ת ל"ג הפליג יותר וכתב דבגמץא ביד פותי אין לסמוך על שום כתבאו חותם דדוקא מפקיד או שולח שרי וכ"כ רבינו יונה ז"ל באיסור והיתר הארוך פלל ל"ב ע"ש.

מכל מקום נראה דע"כ לא קאמרו אלא דוקא בגמץא ביד פותי שאינו תגר קבוע ומחזק בינינו לשפוך אלו יהודים לעשות גבינות בכשרות כדי למכרם לישראל וכינון דלא אתחזק היתרא ואין אנו מפירין בבירור שזה החותם הוא של ישראל בלא זיוף לכו אסרו.

אבל בגדון דידן דאתחזק היתרא דהא גלוי וידוע לנו שעשו לו יהודים גבינות בכשרות הלפך אף אם אין אנו מפירין החותם על כל גבינה וגבינה שמוכר שזה החותם הוא של ישראל בלא זיוף אין בזה שום ספק דכ"ע מודו דמותר לכתחלה לסמוך עליו לקנות ממנו כל זמן דלא איתרע החזקה באומדנות המוכחות דכינון שהוא תגר לא מרע נפשיה לזיניף כדאיתא בפרק התכלת תנו רבנן הלוקח טלית מצוניצת מן השוק מישראל הרי היא בחזקתה מן פותי מן התגר פשרה מן ההדיוט פסולה.

וכתב גימוקי יוסף בהלכות קטנות וז"ל מהדיוט שאינו תגר פסולה שאם צבועה היא שמה היא צבועה ואם חוטי הלכן שמה הוא עשאה וציצית שעשאה פותי פסולה ע"כ. והביאו מהרי"ק ז"ל בספר בית יוסף בטור או"ח סימן כ' וכתב עליו בשם מהר"י אבוהב ז"ל שהקשה על פירושו דדוקא גבי תכלת נחוש לקלא אילן דמשום דתכלת דמיו יקרים מזיניף אבל בלבן משום רינח דעשניה שהוא דבר מועט אינו עושהו אלא ע"י ישראל כו' וכן פרש"י הברייתא לענין התכלת ע"ש.

הרי קמן מבואר לדעת מהרי"א ז"ל דאפילו פותי שאינו תגר לא חיישינן שהוא מזיניף משום רינח דעשניה ע"י ישראל מפני שהוא דבר מועט וכ"ש בתגר פותי בגדון דידן שפכר מבואר בברייתא שמוותר ליקח ממנו טלית מצוניצת אפילו בתכלת ולא נחוש שזיניף בקלא אילן אף על פי שתכלת דמיו יקרים וגם איסור דאורייתא הוא לפי שאנו סומכין עליו דכינון שהוא תגר לא מרע נפשיה.

וגרסינו נמי בפ"ב דע"א חצר שמוכרין בה תכלת והיו מוחזקין בכשרות לוקחין ממנה סתם וא"צ בדיקה והרי היא בחזקתה עד שתחשוף ע"ש. ואין לאדם לחשוף לומר דאין ראיה מטלית של תכלת דאיכא עוד טעמא אחרין להתיר והיינו משום דכינון שאפשר לבדוקו אם הוא תכלת או קלא אילן מירמת לזיניף משא"כ בגדון דידן דהא ליתא דהא מבואר בברייתא דלעיל בפרק התכלת שהוא נאמן אף בטלית מצוניצת בלבן ולא חיישינן שמה הוא עשאה הציצית כדי להרויח הוצאת עשניה ע"י ישראל אף על גב שאי אפשר לבדוקו בעשנית ציצית.

ועוד דהא כתב הר"ן בהדיא בפרק אין מעמידין גבי האי חלא דשיכרא דארמאי אסור כו' שמוותר ליקח זין רמונים לרפואה מן תגר פותי אפילו שלא מהחביות אף על פי שדמיו יקרים מן היינו ולא חיישינן שמה עירב בו זין משום דכינון דאית ביה קפידא תגר לא מרע נפשיה ואף על גב דליכא למיקם עליה וכדאמרינן בפרק התכלת גבי הלוקח טלית מצוניצת לכותי תגר כו' ע"ש.

והגאון מהרי"ק ז"ל הביא דבריו לפסק הלכה בש"ע בי"ד סימן קי"ד סעיף ה' ע"ש ורמ"א ז"ל הגיה עליו וכתב וכן פל דבר שקונים מן האמן דלא מרע נפשיה ע"כ הרי קמן מבואר בדברי הר"ן ז"ל דלעיל אע"ג דליפא למיקם עליה סמכינן עליו.

ועוד ראיה להתיר דהא מצינו בהדיא שגם באיסור פלאים דאורייתא סמכינן על כותי שהוא אמן חייט שיקנה חוטי קנבוס לתפור בינו לבין עצמו מטעם דלא מרע אומנותיה כמ"ש הר"ן ז"ל בריש חולין שהביא דברי הרשב"א ומסיק בחתימת דבריו שאפשר לדון להלכה ולומר דכל שהוא אמן חייט בין פותי בין ישראל חשוד לתפור בחוטי פשתן מותר לסמוך עליו שקונה חוטי קנבוס לתפור בינו לבין עצמו כדאמרינן בפרק התכלת גבי ציצית דנקחית מן האומץ ולא חיישינן לקלא אילן עכ"ל.

ואע"פ דרבינו ירוחם ז"ל הביא דברים האלה בהלכות ציצית וכתב עליו דמ"ש שאפשר לדון להלכה פירושו להלכה אבל לא למעשה ע"ש וכ"כ הרשב"א עצמו בהדיא בתשובה שאין לסמוך לכתחלה על כותי חייט לתפור לו בחוטי קנבוס שלו אף על פי שפשתן יותר ביוקר כו'.

וכ"כ המגיד משנה בפ"ח מהלכות מאכלות אסורות ע"ש היינו מטעם שכתב הרשב"א ז"ל עצמו בתשובה הנזכרת דכיון דנקל לתפור בפשתן יותר מעם קנבוס מש"ה חיישינן שמפני טרחו הוא מזיני ומחליף ומשמע שם דלולא טעם זה מותר אפילו לכתחלה לסמוך עליו ולכן בנדון דידן שאין לחוש שמפני טרחו הוא מזיני ומחליף דהא אין לו טרחא יותר בעשייה ע"י ישראל בלא זיוף גם הרשב"א והר"ן והמ"מ ז"ל מודים דמותר לכתחלה לסמוך עליו מאחר דלא איתרע החזקה דהיתרא באומדנות המוכיחות ורגלים לדבר.

ועוד דהא גדול מזה כתב הסמ"ג והמרדכי סוף פרק אין מעמידין ושערי דורא בסי' פ"ג תשובת ר"י ז"ל על גבינות שעשו יהודים בבית פותי והיו חתומים בחותם דפוס של עץ ושכחו הדפוס בבית פותי ויראים פן זיני פותי וחתם אחרים באותו דפוס והשיב דמותרים ע"ש.

וכתב שם המרדכי בשם רבינו טוביה ז"ל טעם להתיר דאיכא ספיקי טובא פי שמא לא בא חותם הנאבד מעולם בידי פותי ואת"ל בא לידו שמא לא זיני ואת"ל שזיני בו שמא לא העמיד אלא בדבר המותר כו' ע"ש ואע"ג שאפשר לומר שלא התיר מה"ט אלא דוקא בדיעבד מ"מ בנדון דידן שלא איתחזיק איסורא מעולם כלל כ"ע מודים דמותר לסמוך עליו אפילו לכתחלה ואין לחוש כלל כל זמן שאין אנו רואים ריעותא ורגלים לדבר וכ"כ מהרי"ק ז"ל עצמו דלעיל בתשובה הנזכרת וגם משמע לשם מדבריו דכשאין הכותי מוכר ביוקר יותר לישראל שאין לחוש בשום ענין שהפותי טרח ומזיני דהא כתב וז"ל ואפילו היינו יודעים שיש לו גבינות לישראל בבית פותי זה ולא היינו יודעים חשבונם איכא למיחש דילמא טרח ומזיני כדי למכרם ביוקר לישראל כו' משמע אבל אם היינו יודעים חשבונם או שאינו מוכרם ביוקר יותר לישראל כנדון דידן לא חיישינן שטרח ומזיני כדי שיהו מצוי בידו הרבה גבינות למפור לישראל.

ועוד ראיה להתיר דהא פבר פשט המנהג במדינת פולין ליקח יינות שמביאין מארץ
ישמעאל שקורין מוסקאטי"ל על ידי חותמיהן שמביאים כתבים מישראלים וסומכין
עליהן שלא יזיפו מטעם דלא מרע אומנתיה אף על פי שזיין צריף שגיי חותמות א"כ כ"ש
בגבינה שא"צ אלא חותם אחד פדאיתא בפרכ אין מעמידין.

ע"ש ואף ע"ג שגראה מדברי הגאון רמ"א ז"ל בתורת חטאת פלל וסימן פ"א דין ד'
דדוקא ביני יש להקל לסמוך עליהם על ידי חותמיהם שמביאים כתבים מישראלים אבל
בגבינה אין להקל אפילו בכה"ג מטעם שפכת הרשב"א ז"ל בתשובה דלעיל דיותר שכית
לזיוף בגבינות דכמה פעמים נאבדים או גונבים הדפוסים כו' וכ"כ בהדיא בסימני הספר
הנזכר פלל וסימן ל"ב דין י"ז ע"ש.

אפשר לומר דלא כתב פו אלא דוקא על אותן פותים תגרים מארץ ישמעאל כיון שאינו
קבועים תדיר בינינו אבל היכא שהפתי הוא תגר קבוע בינינו ומחזק לשפור יהודים
לעשות אליו גבינות בכשרות ולחזור למפור לישראל מודה שמותר לסמוך עליו לקנות
ממנו לכתחלה כל זמן שאין אנו רואים ריעותא ורגלים לדבר קל וחומר מטלית מצוניצת
שאמרו חכמים אין אדם רשאי למפור טלית מצוניצת לפותי אא"כ התיר ציציותיה ואפ"ה
לוקחין אותו מתגר פותי וסומכין עליו דודאי ישראל מקרה לו ואף ע"פ שתכלת דמיו
יקרים ואיסור דאורייתא הוא וצריף שגיי חותמות כמבואר לעיל וחילוק זה מוכרח בדעת
הגאון הנזכר שהרי כתב בהגהתו לש"ע ב"ד סימן קי"ד סעיף ה' וז"ל וכן כל דבר
שקונים מן האומן דלא מרע נפשיה ע"כ פנזכר לעיל ולכן מוכרח לחלק בדרך שפכתתי
וכן נ"ל להורות: נאם הצעיר זעירא דחבריא יששכר בער בן לא"א ישראל זלה"ה
איילנבורג: מה) רבים נוהגין ביום צאתם לדרך להקדים להתפלל תפלת הדרך
כשמתפללין בפקר בביתם או בבית הכנסת כדי להסמיכה לברכת גומל חסדים שתהיה
ברכה סמוכה לחברתה כמו שנהג מהר"ם מרוטנבורג ז"ל אפילו שאין דעתם לצאת
לדרך אלא אחר גמר סיום התפלה בבהכ"נ או יותר ואפשר שיצא להם מנהג זה ממה
שטעו בבואור דברי הטור א"ח סימן ק"י שפכת וז"ל והר"ם מרוטנבורג פשהיה יוצא
לדרך בפקר הנה אומרה אחר יהי רצון כדי להסמיכה לברכת גומל חסדים ותהיה ברכה
סמוכה לחברתה עכ"ל.

והעלו בדמיונם שתיבת בפקר אינו נקשר עם פשהיה יוצא לדרך אלא נקשר עם מה
שכתב אש"כ הנה אומרה כו' ור"ל אף פשהיה יוצא לדרך אחר שהתפלל בביתו או
בבהכ"נ הנה אומרה בפקר פשהיה מתפלל בבהכ"נ אחר יהי רצון כו'.

ולכאורה יש קצת סמך לדבריהם ממה שכתב הפלבו בסימן פ"ז וז"ל שאלו אל הר"ם
מרוטנבורג למה תפלת הדרך חותמת בברוך הואיל ואינה פותחת בברוך והשיב שהוא
סומך אותה לעולם לאחת מן הברכות דאשר נתן לשכוי בינה עכ"ל.

ומדכתב שהוא סומך אותה לעולם ולא נזכר פלל תיבת בפקר משמע אפילו שלא יצא
לדרך בבוקר אלא זמן רב אחר שהתפלל דהא אין סברא לומר שלא יצא מעולם לדרך
אלא דוקא בפקר.

אמנם יראה שטעות גמור בידיהם והטור והכלבו לא נתפוננו מעולם במה שכתבו בשם מהר"מ ז"ל שנהג שהיה סומך תפלת הדרה לאחת מן הברכות דאשר נתן לשכוי בינה אלא דוקא לאחר שיצא מן הפרה והחזיק בדרה אבל לא קודם לכן כלל ואז פשהיה יוצא לדרה בפקר שעדיין לא התפלל והיה לו לברה פל סדר הברכות שאדם מחוייב לברה בפקר אז היה מסמיך תפלת הדרה לברכת גומל חסדים ואף פשלא יצא לדרה בפקר אלא זמן רב אחר שהתפלל בבית הפנסת היה סומך אותה לאחת מן הברכות דאשר נתן לשכוי בינה והיינו שלא אמר בפקר אחת מן הברכות דאשר נתן לשכוי בינה פדי לאמרה עם תפלת הדרה לאחר שיצא לדרה דגרסינו בס"פ תפלת השחר א"ר יעקב א"ר חסדא פל היוצא לדרה צריך שיתפלל תפלת הדרה כו' אימת מצלי לה אמר רב חסדא משעה שאחז בדרה.

הרי קמן מבואר מפי הגמ' ערוכה שאין להתפלל אותה אלא דוקא אחר שאחז בדרה ואין לאדם לחשוף לומר דהא דאמר רב חסדא משעה שאחז בדרה לאו למימרא דקודם לכן לא יברה אותה דאדרבה אם יברה אותה קודם שיצא מן העיר הוי מברה טפי עובר לעשייתה אלא בא לאשמעינן שאף משאחז בדרה ואילך יכול לברה אותה שמאחר שמקיים אותה עכשיו אע"פ שאינו עובר לעשייתה ממה שעבר אפ"ה עובר לעשייתה הוי ממה שמקיים אח"כ דהא ליתא שהרי בלשון זה אמרו ג"כ גבי תפלין בפ' הקומץ וז"ל א"ר תפלין מאימתי מברה עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה כו'.

וכתב הרמב"ם בפ"ד דהלכות תפלין וז"ל וכל המצות פולם מברה עליהם קודם לעשייתן לפיכך צריך לברה על התפלין של יד אחר הנחה על הקיבורת קודם קשירתן שקשירתן זו היא עשייתן עכ"ל.

וכתב שם מהרי"ק ז"ל בכסף משנה שיש לדקדק בדברי הרמב"ם דאדרבה אם יברה קודם הנחה הוי מברה טפי קודם לעשייתן ומירץ דבעינו שיברה קודם עשייתן בסמוך וכדמשמע לישנא דעובר וקשירתן זו היא עשייתן ואם יברה קודם הנחתן לא הוי עובר לעשייתן משום דה"ל קודם דקודם כו'.

וכתב שם דאע"ג שאפשר לפרש דמ"ש הרמב"ם לפיכך צריך לברה אקודם קשירתן קאי ולא אאחר הנחה אבל אם רצה לברה קודם הנחה מעת שהמצוה מזומנת לפניו לעשותה הרשות בידו דהא דאמר ר"ה משעת הנחתה לאו למימרא דקודם לכן לא יברה אלא לומר שאף משעת הנחתם ואילך יברה דשפיר חשיב עובר לעשייתם אבל מדברי הרא"ש והר"ן בפרק לולב הגזול נראה כמ"ש בתחלה דאינו יכול לברה קודם הנחה וכ"כ בספר בית יוסף בטור א"ח סי' כ"ח ומסיק וכן ראוי לנהוג ע"ש.

ומעתה יש לדון בנדון דידן ק"ו דמה גבי תפלין שהמצוה מזומנת לפניו לעשותה דהתפלין הם בידו ועם כל זאת הספימו כל הפוסקים הנזכרים דאינו יכול לברה קודם הנחה מפני שמפרשים לשון הגמרא דקאמר משעת הנחתן היינו דוקא לאחר הנחה ואילך ולא קודם הנחה.

א"כ ק"ו שיש לפרש לדעת כל הפוסקים דלעיל הא דאמר רב חסדא משעה שאחו בדרה
היינו לומר דוקא משאחו בדרה ואילך ולא קודם שיצא מן העיר דלא הוי עובר לעשייתו
משום דה"ל קודם דקודם.

וכן נראה להדיא מפשט דברי הטור שאין להתפלל כלל תפלת הדרה אלא דוקא לאחר
שיצא מן העיר והחזיק בדרה אף מי שנוהג כמו שנהג מהרמ"מ ז"ל דהא לאחר שפתב
הטור מנהג של מהרמ"מ ז"ל כתב וז"ל וי"ל אותם אחר שהחזיק בדרה כו' וכן משמע
בהדיא מדברי הסמ"ג בעשין סימן י"ט שכתב וז"ל פשאתה יוצא לדרה המלה בקונה וצא
נאמור יהי רצון מלפניך כו' ומסיק בחתימת דבריו וז"ל ומתפללין אותה מששהחזיק בדרה
כו'.

הרי קמן מבואר בדריו שאף לאחר שיצא לא יאמר אותה עד לאחר שהחזיק בדרה
כפשטא דלישנא דגמרא דלעיל וגם הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י' מהלכות ברכות שיאמר
תפלת הדרה לאחר שיצא מן הפרה כו' ולא אישתימיט שום אחד מן הפוסקים הראשונים
והאחרונים ז"ל לכתוב שיכול לברך אותה קודם שאחו בדרה והיינו משום דלא ערב
לבם לגשת לחלוק על גמרא ערוכה דקאמר משאחו בדרה דמשמע דוקא משאחו בדרה
ואילך ולא קודם לכן וכ"ש שאסור להקדים כל כך זמן רב לברך אותה בעוד שמתפלל
בבהכ"נ לסמוך אותה לאחת מן הברכות דאשר נתן לשכני בינה ואינו יוצא לדרה אלא
אחר גמר תפלה בבהכ"נ דהא יש לחוש דילמא תבוא איזה סבה אחר צאתו מבהכ"נ שלא
יוכל כלל לצאת לדרה ויבא לידי ברכה לבטלה ועובר על לא תשא וגו' דהא מצינו בכמה
מקומות שחששו שלא לברך במקום שיש לחוש דילמא יבא לידי ברכה לבטלה כדאימא
במרדכי בפרק פיסוי הדם שכתב בשם גדולי נרבונו"א והטור י"ד בסימן כ"ח בשם בעל
העיטור השוחט חיה לא יכסה עד שיבדוק את הריאה שלא יבא לידי ברכה לבטלה כו'
ע"ש וכן כתב רבינו יונה בספ"ק דברכות בשם ר"ת לענין סנפה שאינו מברך פשנכנס
לישן בה מפני שמא לא יוכל לישן והויא ברכה לבטלה ע"ש.

על כן ראוי ונכון שלא יתפלל תפלת הדרה אלא דוקא משאחו בדרה ולא קודם לכן שמא
יבא לידי ברכה לבטלה ואז עובר על ל"ת וגו' ומי שרוצה לנהוג כדעת מהרמ"מ ז"ל
והוא רוצה לצאת לדרה אחר שפבר התפלל בבהכ"נ אז לא יאמר בפקר אחת מן הברכות
דאשר נתן לשכני בינה כדי לאמרה עם תפלת הדרה לאחר שיצא מן הפרה והחזיק בדרה
כנ"ל: נאם הצעיר יששכר בער איילנבורג.

מו) נשאלתי אם יש סמך וסעד למנהגנו בענין הזכרת הבדלה בחונן הדעת שאנו אומרים
אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה אתה חוננתנו כו'. דלכאורה נראה שפכל דברים
הם פי כל דברי אתה חונן מפני שיש באתה חוננתנו: תשובה.

מצאתי כתוב בנמוקי דודי זקן ויושב בישיבה מהר"א ז"ל שכתב להרב המופלג מוהר"ר
הידה קצנאיקלבונון ז"ל על ענין זה והעיד בשם שני המאורות הגדולים גאוני הדור הלא
המה מוהר"ר שלמה לוריא ז"ל ומוהר"ר משה איסרלס ז"ל שנהגו גם שניהם בחי חיהם
להתחיל ראש הברכה אתה חוננתנו ומניחין נוסח אתה חונן וכו'.

וטעמא שאמרו שאם נאמר אתה חונן ואח"כ אתה חוננתנו כמנהגנו היתה הפתיחה בשמים והוא כתב וז"ל נראה לי שלפי מנהגי שלנו אין זה נקרא פתיחה בשמים שהרי בתעניות כשאומרים סליחות כוללים אותם בברכת סלח לנו ומתחילים סלח לנו אבינו קטאנו מחל לנו מלפנו פי פשענו ואז אומרים סלח לנו אבינו כי ברוב אולתנו שגינו מחל לנו מלפנו פי רבו עונינו הרי גם זה יהיה נחשב לפי סברתם פתיחה בשמים.

ועוד הרי הבית יוסף מביא בשם ארחות חיים סימן רצ"ד דכשמתחיל אתה חוננתנו הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים. ולזה הספיק הרמב"ם ז"ל והרב עמרם ז"ל וא"כ למה לא חששו שקדמונינו שנהגו בלתי ספק מנהג שלנו סברי בסברתם להיות משנה ממטבע ברכה כשמתחיל אתה חוננתנו ואע"ג דרב עמרם וסיעתו סברי דאין אומרים אתה חוננתנו כלל רק מתחיל אתה הבדלת וכוללו בברכת אתה חונן איפא למימר לדידהו שאין מוסיפין כלל בי"ח ברכות ע"כ מתחילין אתה הבדלת אבל לדידן דמפסיקין בפיוטים ונראה לקדמונינו שנספח של אתה חוננתנו הוא נוסח מתוקן על בוריו ולכוללו בתוף הברכה למה לא נעמוד על נפשותינו לקיים מנהגם הרי הב"י מקיים מנהגם מבלי טעם מוכרח לבטל הספמת ר"ע והרמב"ם וא"ח דסברי דהנה משנה מטבע כשמתחיל אתה חוננתנו ומסבירא דנפשיה כתב דאין זה נקרא משנה ובדין כתב בן פדי לקיים מנהג קבוע של אותה מדינה וא"כ גם אנחנו מצוה עלינו לקיים מנהג אבותינו ולא נאמר שטעו או שלא הרגישו והיה טח עיניהם מראות ח"ו הנה נראה לי כמבנה כל הדורות שעברו שלא מצונו בשום נוסח חדשים גם ישנים אשר מצאנו בפתוכים שנוכתבו מימי קדם מפמה מאות שנה רק כמנהגנו עכ"ל.

ואני שמעתי ולא אבין היאך היה פשוט בעיני הגאונים האלה שאין פותחין בשמים שהרי לא אמרו רז"ל רק אין חותמין בשמים אבל לא שאין פותחין בשמים. ועוד קשה לי וכי זה נקרא פתיחה בשמים אתה חונן ואתה חוננתנו שהרי כל דברי אתה חונן כו' מפורשים באתה חוננתנו והפל ענין אחד לדעת מהרש"ל ז"ל עד שמה"ט כתב בהגהתו לטור א"ח סימן רצ"ה וז"ל ואומר הבדלה בחונן הדעת כו' נ"ל שטועים האומרים אתה חונן לאדם דעת ואתה חוננתנו ואצ"ל רק אתה חוננתנו לבד כי כל דברי אתה חונן מפורשים באתה חוננתנו וגם בספרי הגאון בן מיימוני אין בו אתה חוננתנו אלא כולל ההבדלה באתה חונן ומתחיל אתה הבדלת בין קדש לחול כו' וגם בתשובת הגאונים לא תמצא שם אתה חוננתנו כי אם אתה הבדלת מהר"ר מנחם.

הנעמק מכתבת ד מהר"ר יעקב פולק ז"ל מסמ"ג שלו עכ"ל. והרב ר' יהודה הנזכר השיב על טענתם שכתבו ואצ"ל רק אתה חוננתנו לבד כי כל דברי אתה חונן מפורשים באתה חוננתנו כו' וז"ל ולי נראה דהא ליתא דלא פגע ולא נגע ענין זה לזה.

לפי דבתחלה אנחנו אומרים אתה חונן לאדם דעת והיא הודאה ושבח על מה שחנן למין האנושי בכללו. ואח"כ אתה חוננתנו וכו' על מה שחנן לנו עם ישראל דוקא תורתו בלבם.

והוספה זו היא מעין הברכה של הבדלה לפי שאין אדם מגיע לדעת בין קדש לחול ואור לחשך אלא אחר חכמה גדולה ויגיעה רבה בתורה ומזה הטעם תקנו ההבדלה בחונן הדעת פדאייתא בירושלמי ואם באנו להכריע מלשון הגמרא נראה מנהגנו דלשון מזכיר

הבדלה בחונן הדעת משמע שמזכיר אותו באמצע הברכה שהרי בפרק אין עומדין תנו מזכירין גבורות גשמים בתחנית המתים ושאלה בברכת השנים והבדלה בחונן הדעת כו' משמע הבדלה בחונן הדעת דומיא דהגי אתריני דמזכירין אותן באמצע הברכה ראיתי שרבינו ירוחם בנתיב י"ב חלק כ' שהביא מנהג הספרדים ובחכמתו הרגיש קושי הלשון לפי מנהגם דכתב שם וז"ל ומזכיר הבדלה בחונן הדעת פלומר במ"ש במקום אתה חונן אומר אתה חוננתנו ע"כ.

הרי שהרגיש שלכאורה מצד הלשון משמע דמזכיר הבדלה בתוך ברכת אתה חונן ונדחק לתקן פלומר במקום אתה חונן כו' ונאנחנו רגילים לומר פי כל פלומר פלו מר והעתק לשון ממדרגה למדרגה.

ולפי מנהגנו הלשון מדויק ע"כ. וגם מורי מהר"ם יפה י"ץ מאשר ומקנים מנהגנו מזה הטעם עצמו שכתב הרב רבי יהודה ז"ל.

לכן אומר אני כל המשנה ידו על התחטוטה ומנהג אבותינו תורה הוא: נאם הצעיר יששכר בער בן לא"א ישראל זה"ה איילנבורג. מז) נשאלתי ישוב שיש שם מנין ואין הש"ץ בקי בנגינת טעמי הקריאה בעל פה לקרות המגילה מתוך מגילה שאין פתובים ביה טעמי הקריאה ואין מי שיודע לקרות המגילה בנגינת טעמי הקריאה להעמיד מי שמקרא לש"ץ מלה במלה אם מותר לכתוב טעמי הקריאה במגילה ולקרות ביה הסוף: תשובה יראה דנדאי שרי בשעת הדחק ולית דין צריף בושש דדמי להא דגרסינו בירושלמי בפרק הקורא את המגילה עומד אומר רבי זעירא בשם רבי חננאל אפילו רגיל בתורה פעזרא לא יאה הוגה בתורה מפיו וכותב וקורא כמה שפתוב שרא מפיו יקרא אלי ונאני כותב והא תניא מעשה ברבי מאיר שהיה נתון באסייא ולא היה שם מגילה פתובה עברית וכתבה מפיו וקראה אין למדין משעת הדחק ע"כ.

ומהירושלמי הזה הביא הרוקח ראיה למה שכתב בהלכות מגילה וז"ל ונראה אם אין מגילה כשרה יקרא בחומש דדמי להא שמורישין לולביהן לבני בניהם אף על פי שיבש פסול אין שעת הדחק ראיה עכ"ל וכ"כ הטור א"ח בסוף סימן תרצ"א ע"ש.

ואף על פי שהרב מהרי"ק ז"ל בספר ב"י בסי' הנזכר פסק דקורים אותה בחומש בלא ברכה מ"מ נראה דבנדון זה כל אפי שנה דקורים אותה עם הברכה דמחמת טעמי הקריאה שכתוב בה איני רואה שתפסק בכף וראל' מוכרחת לזה ממה שכתב הרשב"א בתשובה על מגילה שהיא נקודה מחמת הנקוד איני רואה שתפסל בכף ונהביאו הרב מהרי"ק ז"ל בספר ב"י ופסק פן בש"ע בסיומן תר"א סעיף ט' ע"ש ואפילו לדעת ר"ת שכתבו המרדכי בפ"ב דמגילה והטור א"ח בסי' תרצ"א בשמו וז"ל וכתב ר"ת ז"ל פיון דנקראת ספר נותנין לה כל דין ס"ת חוץ ממה שמפרש בהדיא דהיינו שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשיירה אבל לכל שאר הדברים היא כס"ת לענין עיבוד לשמה והיקף גויל וחטטרות חתי"ן ותליית ההי"ן וקופין וכל גופות האותיות כצורתן וזיון של שעטנ"ז ג"ץ ובחטטרות ויתירות וצריכה עמוד בראשה וחלק בסופה כדי להקיפה בו הפל כס"ת עכ"ל.

וא"כ פיון שכתב פיון דנקראת ספר נותנין לה כל דין ס"ת חוץ ממה שמפרש בהדיא כו' לכאורה היה נראה בנדון דידן להיות המגילה פסולה דהא דתנו במסכת סופרים פ"ז ס"ת

שפסקו או שניקד ראשי הפסוקים לא יקרא בו כו' ובתשובות להרמב"ן סי' רל"ח נתן טעם לפסול ס"ת מנוקד משום דאין לנו אלא פנתינתו מסיני ע"ש.

ולפי טעם זה דבר ברור הוא דה"ה ס"ת שכתוב בה טעמי הקריאה שהיא פסולה לקרות בה. מ"מ נראה דגם ר"ת מודה דלענן זה אין למגילה דין ס"ת כמו שמצינו להרשב"א ז"ל שכתב במגילה שהיא נקודה אינה נפסלת בכך וגבי ס"ת פתב שהיא נפסלת בכך כמו שכתב רבינו ירוחם בשמו וקביאו הרב מהרי"ק ז"ל בספר ב"י בטור י"ד בסוף סימן רע"ד וז"ל רבינו ירוחם ס"ת המנוקד פסול ואפילו הסירו ממנו הנקוד פסול כי יש אם למקרא ולמסורת ואם מנקדו אין כאן מסורת כך פשוט במסכת סופרים וכ"כ רבינו האי בתשובה וקרא שפ"א עכ"ל.

וכ"כ הריב"ש בתשובה בשם הרשב"א ע"ש וטעמא דמילתא לפי שאין שניקד כלל טעם זה גבי מגילה לפסול מגילה מנוקדת וה"ה אם כתוב בה טעמי הקריאה. ועוד דהא ע"כ צריך אפיה לומר דמ"ש ר"ת ז"ל חוץ ממה שמפרש בהדיא דהינו שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשיירה כו' לא נוקא דהא מצינו ג"כ שאר דברים הרבה מפורשים בגמרא שאין למגילה דין ס"ת כדאיתא בפ"ב דמגילה ת"ר השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא כמתורגמן ומסיק דאפילו אם השמיט בה הסופר תיבות עד חציה וקראה הקורא על פה יצא.

וכתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל דמאי דאמרינו במקצתה כשרה קל הוא שהקילו חכמים במגילה מפני שנקראת אגרת אבל בס"ת אין הדין כן שאפילו לא השמיט בה אלא אות אחת פסול ואין קורין בו כו' והאריך בראיות ועוד שהרי תנו בריש פרק הקורא את המגילה עומד ויושב יצא.

ובגמרא תני מה שאין כן בתורה. והרבה דינים דשנינו במגילה מקולי מגילה.

והא דנקט ר"ת ז"ל שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשיירה לפי שנקט לשון גמרא דאיתא בפ"ב דמגילה אמר רב מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת שאם הטיל בה ג' חוטין גידין כשיירה ע"כ.

ועל פי הדברים האלה נ"ל להורות דמותר לחזן לקרות המגילה מתוך מגילה כשיירה שכתוב בה טעמי הקריאה כדי שלא יתבטלו ממקרא מגילה. והו מה שנתראה לעניות דעתי ואמר לי לבי: הצעיר יששכר בער איילנבורג גור ארזיה יהודה אוצר בלום לתורה ולתעודה (מח) מאלהא רבא שלמא רבא לגברא רבא עמיה שר נהורא לאהו' האלוף כמוהר"ר ליב זי"א.

ראה ראיתי השאלה שכתב לו מורה אחד והיא בעיני כמזמו' יתומה כי לא פורש מי אמרה וישמו פלאי ממני ועמו תהיה לנו תוכחת מגולה ואהבה מסותרת מה עלה בדעתו למשפין את נפשו לדחות פרש"י עטרת צבי אשר האיר עיני כל ישראל בפירושו מחמת שהוקשה לו לענן מה אמרו נהרדעי גבינתא בת יומא מעליא ומפני כך פירש ההלכה דלא כפרש"י ואמר דה"ק אף גבינתא בת יומא מעליא פלומר הקייאד"ה וכו' והאריך בדברים שאסור לשמעם אף כי להאמין בהם ולא שת אל לבו דאין לו לתלות בהסרון ברש"י אלא בהסרון ידיעתו כאשר נזכר מתוך דבריו שלא הבין אפילו צורה דשמעתא

ואי הנה רש"י פאן הנה מפיק פולסא דנורא לאפיה דאפי' בר בי רב דחד יומא בעיניו יראה ובלבבו יבין דמה שאמרו נהרדעי גבינתא בת יומא מעליא היינו הנפקותא לפי מה שעלה על דעת אבני שר"ל דוקא בת יומא אם פן מותר לגבן ולרבה שהשיב שר"ל אף גבינתא בת יומא מעליא פלומר וכל שפן מאתמול אם פן אסור לגבן.

ומה שפתיב ולמאן דמפרש מחבץ היינו העמדהחלב מאי ברירה איפא בהעמדת חלב לא חש לקמחיה ונעלם מעיניו שהרמב"ם פירש פן בהדיא בפרק ז' מהלכות שבת וז"ל וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה פדי לחבצו הרי זה חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב וכו' עכ"ל.

וכן נראה בהדיא מתשובות ריב"ש סימן ע"ט. ומה שעלה וירד בפתי סוקמות רעועות ליתן טעמים לפגם להתיר לעשות הקייאד"ה בי"ט הן הנה פשם שהתירו בשבת לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדירה כו' ועוד דהירושלמי והעומדים בשיטתו האוסרים להעמיד חלב בי"ט לא אמרו רק ברבוי ובזה אף רבינו ירוחם מודה כי לא התיר רבינו ירוחם אלא דבר מועט לצורך היום דוקא אומר אני שכל הטורח בסתירתם פמוציא זמנו לבטלה ומאבד הנגיר והדיו כי מי שלא הופה בסנורי הפתיות יוכל להבין דלא דמי אפילו כי אוכלא לדנא גדון שלפנינו לסוחט אשכול של ענבים לתוך הקדירה והיה לו להרגיש שהרי גם הירושלמי והעומדים בשיטתו האוסרים להעמיד חלב בי"ט פסקו בהדיא דמותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדירה בשבת ואם פן בהכרח צריך לומר שאין עגון זה דומה לעגון זה דאל"כ היה לו להקשות קושיא חזקה לפי דעתו על הירושלמי והר"ן והגהות מיימון והרוקח.

ומה שפתיב עוד דהירושלמי וסייעתו האוסרים להעמיד חלב בי"ט לא אמרו אלא דוקא ברבוי כו' זהו שקר מבואר לבעלי עינים שנתפתחו עיניהם להבין דברי הירושלמי מדקדיב טעמא אם אתא אומר פן אף הוא חולב ומעמיד מי"ט לחול הרי בהדיא משמע שאוסר להעמיד אפילו רק לצורך יו"ט ולא יותר ובדברי רבינו ירוחם מבואר באר היטב דלצורך יו"ט מותר וזה פשוט דכל שאינו עושה יותר מלצורך יו"ט נקרא דבר מועט אף אם היה נצטרף לעשות הרבה מאד בעבור שיש לו הרבה בני בית סוף סוף פל שהוא נאכל ליומיה ואינו מתכוון להרבות בעד חול נקרא דבר מועט כמו שאר אנוכל נפש שעושין ביו"ט פל אהד לפני מנין בני ביתו אהד המרבה ואהד הממעטי ובלבד שיכוון לצורך יו"ט ולא יותר ועוד דמהיכא תיסק אדעתין להתיר ברבוי דהא פל אנוכל נפש עצמו אינו מותר כי אם דוקא לצורך יו"ט ולא יותר: ואשר בקש ממני מר להכריע הדין עם מי.

את קולך שמעתי לרוב אהבתך כי ידעתיה מאז ומקדם כי ירא אלהים אתה ובנדאי פנונתך לש"ש ובכן הספת ושמע לדברי בשמימת לב ועין וקבל האמת ממי שאמרו. הן אמת אילו הייתי נשאל בביתי על גדון פזה לא היה ערב לפי לגשת לעבנר בקום ועשה על דברי הירושלמי שאוסר בפירוש להעמיד חלב ביו"ט וכתבו הר"ן והגהות מיימון והרוקח דברי הירושלמי לפסק הלכה ולכן הייתי חושש להחמיר לעצמי אמנם לאחרים הייתי מתיר בפשיטות לצורך יו"ט במקומות שלא נהגו לפסוק כבעל הגהות כי לעגן הלכתא נראה לי שהיתר גמור הוא כאשר אברר בסמוך ואמרינו בירושלמי פשם שאסור להתיר את

האסור כּף אסור לאסור את המותר והביאו בתשובות מיימוני דשייכי להלכות מאכלות אסורות ע"ש: וטעמי ונמוקי הוא פנין שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והתוספות וספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק והטור והפלב"ו ורבינו ירוחם בספר אדם וחוה ושאר מחברים אחרונים גם הם ראו וידעו זה הירושלמי ולא פתבו דבריו פלל מפלל דס"ל דלית הלכתא פדברי הירושלמי זה כי כבר נודע דרפם של הפוסקים הנ"ל שאינן משמיטין בהלכותיהם שום דין מהירושלמי אם לא שהוא פליג על סוגיא דגמרא דדן ומטעם שכתב הרי"ף בסוף מסכת עירובין והפוסקים הנ"ל לענין השמעת קול בשבת דכינו דסוגיין דגמרא דלן להיתרא לא איכפת לן במאי דאסרי בגמרא דבני בערפא דעל גמרא דילן סמכינן דבתרא הוא ואינהו הוו בקיאי מגמרא דבני מערבא טפי מינן ואי לאו דקים להו דהאי מימרא דבני מערבא לאו דסמכא הוא לא קא שרו ליה אינהו ע"ש.

והביאו בהגהות מיימוני בפרק כ"ג מהלכות שבת ע"ש. ובטענה זו הצילו מגדל עון והמגיד משנה להרמב"ם בכל המקומות שהשיג הראב"ד עליו מדברי הירושלמי שהשמיטו הרמב"ם דהיינו מטעם שפך הספימו פל הראשונים כי הדבר המנוזר בירושלמי ולא חברוהו רבינא ורב אשי בבבלי דאינון בתראי היינו משום לפי שלא הספימו לקבוע הלכה פמותו והיינו במקום שנראה דפליג על סוגיא דגמרא דידן פאשר פתבו בסוף הלכות ס"ת ובסוף פרק י"ח מהלכות שבת ובפרק ג' דשקלים וכהנה רבות וכן כתב הסמ"ג בהרבה מקומות ואין ספק דמשום דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש עמודי הוראה וכל שאר הפוסקים הנ"ל ראו דסוגיין דגמרא דילן להיתרא בנדון שלפנינו הילכך לא הזכירו בהלכות שלהם זה הירושלמי וכי תימא מנא להו דסוגיין דגמרא דילן להיתרא בנדון שלפנינו עד שמפני כף לא הזכירו הירושלמי זה שהרי לכאורה נראה מסוגיא דגמרא דידן לאיסורא בנדון שלפנינו מהא דתנו רבנן בפרק המצניע החלוב והמחבץ והמגבן בגרוגרת המכבד והמרבץ הרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה ארבעים דר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ע"כ.

וכבר נתבאר דנראה מדברי הרמב"ם בפרק ז' מהלכות שבת דהמחבץ היינו המעמיד חלב ואם פן למה לא כתב הרמב"ם וסייעתו דאפילו להעמיד חלב ביו"ט אסור מאחר דחכמים אסרו בברייתא זו משום שבות נראה לי דלא קשיא מידי כי בהכרח צריך אתה לומר דהא דאמרו חכמים אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות לא קאי אמחבץ ומגבן דאל"כ קשה למה לא מיייתי הגמרא הך ברייתא בפרק ר"א דמילה כי איבעיא ליה לאפיי מהו לגבן ובלאו הכי מוכרח לומר פן דכינון דהא דקתני הזיד ביו"ט לוקה וכו' בנדאי לא קאי אמחבץ ומגבן דהא גיבון בי"ט לא מיתסר אלא מדרבנן דמן התורה פל אנוכל נפש מותר לעשות ביו"ט אפילו אפטר לעשותו מעיו"ט כמו שכתב הר"ן בריש פרק אין צדין ואם פן ממילא הא דקתני וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות לא קאי אמחבץ ומגבן ולכן אין משם גילוי דעת דס"ל לחכמים דאסור לחבץ או לגבן ביו"ט ואדרבה מן סוגיין דגמרא דילן בפרק ר"א דמילה נ"ל להביא ראיה מוכרחת שאין להשיב עליה דס"ל דמותר לחבץ דהיינו להעמיד חלב ביו"ט והיינו משום פנין דרבה השיב לאפיי התם לא אפטר הכא אפטר הרי שמעינן בהדיא דרבה לא אסר אפילו לגבן אלא משום דאפטר משמע דאלו לא היה אפטר היה מותר לגבן כמו לישה מאחר דבת יומא מעליא טפי מפלל דאינו חושש למיגזר אם אתה אומר פן אף הוא יהיה מגבן מיו"ט לחול

כדקאמר בירושלמי וממילא שמעינו דלחביז דהיינו להעמיד חלב ביו"ט מודה רבה דמותר שיהי להעמיד חלב ביו"ט ודאי אי אפשר דבת יומא דוקא מעליא כדמוכח מתוך דברי הירושלמי עצמו מדהוצרך למצוא טעם לאסור משום אם אתא אומר פן וכו' ואם איתא דאפשר אם פן קשה תיפוק ליה דאפילו אם ידעינו בבירור שלא יהיה חולב ומעמיד מיו"ט לחול אפ"ה אסור משום דאפשר ואין דבר זה צריך חיזוק פי אין שום אדם יכול להכחיש דבר הנראה לעינים והפל יעידון ויגידון דמאכל זה שקורין קייאד"ה פשהיא בת יומא דוקא מעליא וכיון שקבר נתבאר דרבה עצמו לא אסר לגבן אלא משום דאפשר אם פן מהיכא תיתי לאסוקי אדעתין דיהיה אסור להעמיד חלב ביו"ט מאחר שהוא בנדאי אי אפשר ובזה יתיישב הא דלא בעי אביי מהו לחביז אלא קבעי מהו לגבן והיינו מטעם שכתבתי משום שהיה פשוט ליה דמותר לחביז דהיינו להעמיד חלב ביו"ט אף על פי שהוא תולדה דבורר שהוא אב מלאכה מאחר שאי אפשר אלא משום דשמע אביי הא דאמרו נהרדאי גבינתא בת יומא מעליא והיה מסתפק איך היתה כנונתם אם ר"ל דוקא בת יומא וממילא מותר לגבן ביו"ט או ר"ל אף בת יומא וכ"ש מאתמול וממילא אסור לגבן ביו"ט ולכן קבעי מרבו רבה מהו לגבן ביו"ט.

ומיהו איכא למידק דכיון דעלה על דעת אביי דהנפקותא לענין מה אמרו נהרדעי גבינתא בת יומא מעליא אינה אלא לענין לאשמועינן דמותר לגבן ביו"ט משום דדוקא בת יומא מעליא אם פן למה הוצרך אביי להקשות לרבה מאי שנא מלישה הנה ליה להקשות תיכף והא אמרי נהרדעי גבינתא בת יומא מעליא.

ועוד קשה היאך מדמה אביי מגבן ללישה הא בפרק המצניע מסקינן דמגבן חייב משום בונה ולא קאמר דחייב משום לישה ואיאפשר לומר דבונה ולישה הכל אב מלאכה אחת היא דהא התנא חשיב להו כתרתי בפרק פלל גדול ע"ש.

ונראה בעיני ליישב דהא דהקשה אביי מ"ש מלישה לא שעלה על דעתו לדמות גבון ללישה מצד שגבון היא תולדה דלישה אלא משום שעלה על דעת אביי פשהשיב לו רבה אסור שטעמו הוא משום דאיכא למיגזר שפא יהא מגבן מיו"ט לחול כדקאמר בירושלמי לענין להעמיד חלב ביו"ט הלכך הקשה לו מ"ש מלישה פלומר פשם שגבי לישה אין אנו גוזרין שפא ילוש מיו"ט לחול הכי נמי ליכא למיגזר גבי לגבן פיון דלגבן דומיא ללישה אף על פי שלגבן אינה תולדה דלישה וכשרבה השיב לו התם לא אפשר הכא אפשר אז היה לו מקום להקשות והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא וזה מבואר למבין וכל שפן אם נאמר דהמחביז לאו היינו מעמיד חלב כמו שנהרא מדברי הערוף שפירש מחביז היינו שמפיק חמאה מחלב כדכתיב מיץ חלב יוציא חמאה וגו' שנוכל לומר דהא דקבעי אביי דוקא מהו לגבן ולא קבעי מהו להעמיד חלב דהיינו משום שפשוט דמותר מאחר שאינו דומה לשום אב מלאכה וכבר נתבאר דמוכח בהדיא מדברי רבה דאינו חושש לגזור לאסור לגבן שפא יהיה מגבן אף מיו"ט לחול וא"כ למה תאסור.

ויהיה איך שיהיה הפל סובב והולך סוגיא דגמרא דידן על קוטיב אהד דלהעמיד החלב ביו"ט פשוט הוא דמותר כמו שהוכחתי ומזה הטעם השמיטו כל הפוסקים הנ"ל להירושלמי זה ולכן מאחר שאילו עשרה שליטים דהיינו הרי"ף והרמב"ם וכל שאר הפוסקים שהזכרתי לעיל לא הזכירו כלל איסור זה דהעמדת חלב ביו"ט וגם בית יוסף

שהוא אב וראש לכל האחרונים לא הזכירו והוא מטעם שפתיבתי ולכן לא תמה על רבינו ירוחם אלא דוקא לענין מה שפתיב לדעת התוספות דמותר לגבן ביו"ט ולמה לא תמה עליו גם לענין מה שפתיב להתיר לחבץ לצורף י"ט מפח הירושלמי דאוסר בהדיא להעמיד חלב ביו"ט אם פן מי הוא ואיזהו אשר ימלא לבו להודות לאיסור לאחרים בעבור שהר"ן וה"ם והרוקח פתבו הירושלמי הזה לפסק הלכה וכל שפן לגדף חלילה איזה מורה שפסק להתיר שהרי הר"ן וה"ם והרוקח יחידים הם לגבי כל הפוסקים הנ"ל והם רוב בננו ורוב מננו ואולינו בתרנינו בכל התורה פולה: ומעתה אשיב קצת על דברי מכ"ת מה שנוגע לענין סתירת הדין שאין בדבריך ממש כלל וזה החלי.

מה שפתיב מההיא דרבי אמי איקפד על רב נחמן משום דאדם חשוב שאני אין משם ראיה ואפילו זכר לדבר ליכא משום דהתם מיירי שפדי להתרחק מבשולי ע"א ראויה לכל אדם חשוב להתמיר על עצמו כי איכא למיחש שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר ואין משם ראיה לשאר אסורין כי י"ל דדוקא התם שאני כי מצינו שעשו חז"ל הרחקה יתירה בבשוליהם מה שלא עשו פן בשאר אסורין דהיינו כגון גבינה וכן חמאה של ע"א במקום שנוהגין בה איסור אינן בטלים בס' פשאר אסורין לדעת הראב"ד ז"ל בהשגותיו פ"ג דהלכות מאכלות אסורות וכן כתב הרשב"א בת"ה ושאר פוסקים ואפילו אם נאמר דה"ה לכל אסורין היינו שיש בהן צד איסור ודוקא על עצמו אבל בנדון שלפנינו שהוכחתי דהיתר גמור הוא מדין הגמרא שלנו וכל הפוסקים הנ"ל לא הזכירו כלל איסור זה חלילה להתמיר על אחרים וכל זה תמצא מבואר בכמה דוכתין בגמרא והואיל שידע אני שאין הגמרות בידי מכ"ת אכתוב אל מ"כ מקום אחד לעינין שם ותמצא מבואר כל זה שפתיבתי והוא בתשובות רשב"ץ ובהביאו ב"י בטור י"ד סימן קי"ג ע"ש עם היות שאין צורך גדול לכל זה כי כל מה שפתיב מכ"ת להשיב בסתירת הדין אינן רק קרסים קטנים ורוב הדברים אינם נוגעים כלל לסתור עיקר הדין ועליהם איני רוצה להשיב: ומה שפתיב עוד ממעשה בני בשכר מפני שאינן בני תורה אסר להם וכו'.

אחר המחילה בזה היתה השתיקה יותר יפה דמי אמר למ"כ שאינן בני תורה ואשתמיטתיה מה שפתיבו התוס' והרא"ש והסמ"ג בחלק ל"ת סימן ע' ושאר המחברים שאין להביא ראיה מההוא דבני בשכר שהרי במסכת ע"א בשילהי פרק רבי ישמעאל גבי רבי חייא בר אבא דאיכלע לגבלא אסר להו תורמוס דשלקי ע"א לפי שאינן בני תורה ואנו נוהגין להתיר ולא מחמירין מטעם לפי שאינן בני תורה ע"ש: ומה שפתיב עוד על הג"ה בש"ע שאינה מבעל הגהות וסימנו יוכיח וכו'.

אחר המחילה טעות הוא בידו בדבר זה כי פרי וקים לי שהיא מבעל הג"ה על פי ספר דרכי משה שחיבר בעל הג"ה ועדיין לא נדפס אשר באותו ספר קיבץ כל הדינים וכתבן בשם אמרן עם טעמן ונמוקן וגם יש בידי פה ש"ע שנדפס בק"ק קראקא ישן נושן וכתובה שם גם הג"ה זו: ומה שהשיב מכ"ת בענין וביום השבת שהקשה המורה.

מהודענא למכ"ח שבעל הג"ה זו לא מפי עצמו אמר דברים הללו אלא שאב מים טהורים האלה מן באר המרדכי בפרק כל פתיב הקדש ומשם יוכל להבין בסקירה אחת דאין בתריוצו ממש כלל וכבר נזרקה מפי חבורה הקדושה כאשר למדתי המרדכי קושניא זו

ולא עלתה בַּיָּדֵינוּ תִּירוּץ הַגּוּן אִם לֹא עַל פִּי הַלְשׁוֹן שֶׁפֶתְבּ בַּמְּהָרִי"ל בְּהִלְכוֹת שַׁבַּת דּוּק וּתְשַׁפַּח.

נא ואין נא אלא בקשה אחר שיגמור מר לקרא אח מכתבי הנוכחי אז ישלח לידי גוף הפתב זה ואל ישנה וכתום אני במכ"ת שאל יטה עצמו לצדדין ואני תפלת החותם חיים לכל חי יגזור חיים לו ולבני ביתו בכל משאלות לבו כ"ע אהו' יששכר בער אילנבורג נשאלתי מומר לעפ"ם הבא לגרש את אשתו ואינו רוצה שיכתבו בגט פמנהגנו שפותרין שם ישראל וכל שום וחיניכא דאית ליה אלא שיכתבו שם נכריות עיקרי ושם ישראל בלשון דמתקרי: תשובה נראה לי שאם יש טורח גדול להשיג מן המומר לעפ"ם שיכתבו הגט פמנהגנו הנז' אז תשיב כמו דיעבד ויכולין לכתוב פן לכתחלה לפי מה שפסק הגאון מהרי"ק בשלחן ערוך א"ע סימן קכ"ט סעיף ה' בדברי הריב"ש בתשובה סימן מ"ג שאם פתב שם נכריות עיקרי ושם ישראל בלבד דמתקרי פשר בדיעבד אפילו לדעת ר"ת משום שבתוספות פ"ק דעירובין גבי ספק דבריהם להקל פתבו דכל דבר שיש בו טורח גדול לתקן תשיב כמו דיעבד וכה"ג כתוב בפסקים וכתבים דמהרא"י ו"ל בסימן קצ"ז וכ"ש לפי מה שכתב הריב"ש מרא דשמעתא בתשובה הנז' דלדעת הרמ"ה והרמב"ן אפילו לכתחלה יכולין לכתוב בגט שם נכריות ועיקרי ושם ישראל בלשון דמתקרי ומסיק וכתב עוד הנה אפשר לומר דכיון שהמלכות מקפדת שלא להזכיר המומר בשם יהדות והעדים יראים לנפושם מלכתוב בשטר שם יהדותו בעיקר אם פן אפשר לומר דשם נכריותו עיקר ודי לכלול שם יהדות בלשון וכל שום וכבר מציינו שחששו חכמים למה שהמלכות מקפדת ותקנו משום שלום מלכות לכתוב זמן בגט למלכות המולך בעיר שכתב בו הגט כדאיתא בהזורק ואצ"ל בזה שמקפידים שהוא פגוד אמונתם ולזה אפשר לומר שיש לכתוב שם נכריותו עיקר אפילו לכתחלה מפני אימת מלכות ולכלול שם יהדות בלשון וכל שום עכ"ל.

וגדולה מזו פסק הגאון מהר"ש לוריא ו"ל בחבורו הגדול ים של שלמה בסוף מסכת גיטין וז"ל מומר שכתבו בגט שם נכריות אף על פי שאינו נכון מפל מקום בדיעבד כשר ואף על פי שלא ניתן עדיין הגט אם יש חשש עיגון נותנין אותו ע"כ הרי הכשיר ליתן הגט אם יש חשש עיגון אף על גב שלא כתבו שם ישראל כלל אלא שם נכריות בלחוד ואין הדבר צריך חיזוק יותר.

פן נ"ל: זאת ועוד אחרת נשאלתי אם צריך לכתוב המכונה על הפנוי שהיה למומר לעפ"ם ביהדותו שהיה עולה לס"ת בשם אליעזר והעולם היו קורין אותו לאזרין: תשובה נ"ל דאפילו אם היה ישראל גמור א"צ לכתוב המכונה על פנוי כזה מפני שאין זה נקרא פנוי כלל לפי מה שפסק הגאון מהר"ש לוריא ו"ל בחבורו הגדול ים של שלמה בסוף מסכת גיטין וז"ל אליעזר מציינו במקרא ביו"ד ונקרא הל"מ ד בחירק ומציינו במקרא אלעזר בלא יו"ד ונבלע הל"מ ד כמו אלעזר בואהרן ודבר זה תלוי בקבלה אם נדגש הל' בחירק פותרין יו"ד ואם מובלע פותרין בלא יו"ד.

ורוב לאזיר נקרא לס"ת אלעזר ולזיר נקרא לס"ת אליעזר וא"כ אין צריך לכתוב בגט אליעזר המכונה לזיר או אלעזר המכונה לאזיר אם לא שנקרא לס"ת אלעזר בקבלה וכינויו לזיר או נקרא לספר תורה אליעזר וכינויו לאזיר שאז פותרין המכונה.

ראיתי גט שהוכא מפורנא שכתוב בו אליעזר המכונה ליזר ואין צריף ובנדאי דעת המברר
היה מאחר שיש אליעזר שכינויו ליפמן וא"כ בכינוי איזה אליעזר הוא נטעות הוא בידו
דמה בכף סוף אות' שקוראין אותו ליזר לא יאמרו שהוא אחר שהרי פל ליזר בא
מאליעזר בשלמא אם היו שאר שמות ג"כ בשם ליזר אז הי' צריף המכונה שלא יאמרו
שהוא אחר אבל מאחר שאין זה בנמצא ליפא למיחש ונראה שאותו הסדרן לא היה בר
סמך עכ"ל.

וכ"ש במומר שכותבין וכל שום ונתיבא דאית ליה מה שאין אנו אשכנזים נוהגין לכתוב
כן בישאל המגרש שא"צ לכתוב המכונה לאזרין פי הוא נכלל בו כל שום ונתיבא דאית
ליה. פן נ"ל: מט) נשאלתי על מה סמכו העולם בגלילות אשכנז וצרפת שהרב מברך
ברפת אירוסין תחת החופה אפילו שהחתן מקדש שם האשה ולמה אין החתן עצמו מברך
כמו בשאר כל המצות שמברך עליהן דוקא אותו אדם העושה המצוה ולא אדם אחר וכן
נוהגין בארץ המערב שהחתן עצמו מברך ברפת אירוסין כמו שכתב הסמ"ג במ"ע מ"ח:
תשובה הן אמת דבפ"ק דחולין משמע שהחתן מברך ברפת אירוסין כשהוא בעצמו
מקדש אשתו מדקאמר שם תלמיד חכם צריף שילמוד ברפת חתנים ולמה לא אמר ברפת
אירוסין אלא משום דאין מברך ברפת אירוסין כי אם החתן כשהוא בעצמו מקדש אשתו
או שלוחו כשמקדש האשה הלכך לא הוצרך לומר ת"ח צריף שילמוד ברפת אירוסין
דקא כל חתן בעצמו מברך ואף אם אינו ת"ח כשהוא בעצמו מקדש אשתו ולאו אורח
ארעא לשוויא לת"ח שלים לקדש אשה כדאיתא בפרק האיש מקדש לא חציף איניש
לשוויא לאבוה שלים וה"ה לת"ח ועוד דקא אמרינן בפרק ערבי פסחים ובפרק גט פשוט
האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה דילמא מחלפא לה
מיניה ומה"ט לא יעשה לשלים ת"ח לקדש דילמא מחלפא ליה וכן משמע בהדיא
בירושלמי דברכות שהחתן מברך ברפת אירוסין כשהוא בעצמו מקדש גבי כל הברכות
מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מקדושיין בבבילה ויגעתי ומצאתי כתוב בהג"ה סמ"ק
שנתן טעם להמנהג שאין החתן מברך פן יתבייש מאן דלא ידע לברך ואין טעם זה נכון
בעיני דא"כ יותר טוב היה לתקן שיהיו כל החתנים מברכין ברפת אירוסין מתוך הסדור
או שהיו מקרין את הכל כמו שנהגו.

בענין אמירת הרי את מקודשת כו' וכדתנן גבי בכורים בתחלה מי שידע לקרות קורא
ומי שאינו יודע לקרות מקרין אותו נמנעו מלהביא מפני הבושה התקינו שיהיו מקרין את
הכל ובחידושים של מרדכי ארוך כתב וז"ל הכי אמר רב שלום גאון מקום שאין בקי
לברך ברפת אירוסין או נישואין אלא החתן לבד חתן מברך לעצמו אבל אם יש אחר
לברך אל יברך החתן משום דמחזי כיוהרא פן מצא רש"י בתשובת הגאונים עכ"ל.

ולי נראה ליתן טעם לשבח והוא זה בשלמא אלו היו מברכין אקב"ו לקדש אשה או על
הקדושיין כמו שמברכין על שאר מצות כגון לישב בסוכה להניח תפלין על המילה ועל
השחיטה וכיוצא בהם היה בדין שיברך החתן עצמו כשהוא מקדש אשתו אבל ברפת
אירוסין היא ברפת שבח והודאה בעלמא על קדושתו של ישראל נמצא שאינה מוטלת
על החתן הלכך נוהגין שהרב מברך ברפת אירוסין.

וא"ת היא גופא טעמא מאי למה אין מברכין אקב"ו על הקידושין או לקדש את האשה כמו שמברכין על כל המצות במטבע קצור על המילה ועל השחיטה לישב בסופה להניח תפילין. נ"ל ליתן טעם לשיבח משום דאמרינו בפרק אלו מגלחין לא מיבעיא לארס דלא קעביד מצוה אלא אפילו לישא נמי דקעביד מצוה אסור כו' אלמא דאירוסין אינו מצוה אלא הכשר מצות קיום פריה ורביה ואין מברכין על הכשר מצוה וכן פתבו התוספות זה הטעם בפרק כל הפשר לענון מליחת בשר ונקור חלב שאין אנו מברכין ברכה עליהו.

שוב מצאתי שפבר הקשה הר"ן ז"ל קושיא זו בפ"ק דכתובות ותיקוה קרוב למה שתיירצתי אני משום דאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה כי היא דאפתי מחסרה מסירה לחופה ובשעת כניסה לחופה אי אפשר לו לברך על הקידושין וחופה פיון שפבר קדש מזמן מרובה וכשבא לקדש ולכנוס פאחת נמי לא ראו לתקן לו ברכה בפני עצמה כדי שיהא טופס ברכה שנה לכל כו' והרא"ש ז"ל הקשה גם כן קושיא זו ותיירץ כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פילגש וקיים מצות פריה ורביה אינו מחויב לקדש אשה והלכך לא נתקנה ברכה במצוה זו ואף בנושא אשה לשם פריה ורביה פיון שאפשר קיים מצות פריה ורביה בלא קידושין כו' ואינו יודע למה משפן נפשו לחלוק על הרמב"ם וסייעתו שאסרו להדיוט ליקח פילגש הלא בנזיל היה יכול לתרץ קושיא זו על פי הנחת הר"ן שאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה והרא"ש בעצמו כתב סברא זו בכמה דוכתי ולפי דהקדושין אינו אלא הכשר מצות קיום פריה ורביה נמצא שאין הקדושין גמר מלאכתה של מצוה זו דהא אפתי מחסרה עיקר קיום המצוה דהיינו פריה ורביה הלכך אין מברכין על הקדושין.

כן נראה לי: (ג) והא דאמרנו כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו כו' איפא למידק שמחה זו מה היא אם ר"ל ביין דומיא לשמחה האמורה בתורה אצל חג פדכתיב ושמחת בחגה שפירושו ביין פדאיתא בפרק ערבי פסחים אין שמחה אלא ביין שצאמר ויין ישמח לבב אנוש א"כ קשה פיון דקאמר מסעודת חתן משמע שהחתן הוא בעל הסעודה וכדאיתא בהדיא בפ"ק דכתובות ובפרק שלשה שאכלו עד שפתבו הרא"ש והר"ן בפ"ק דכתובות בשם רבינו אפרים תלמידו של הרי"ף אי אמר חתנא לא טריחנא אלא פניסנא בלא סעודה וקרובי הפלה בעו דליעביד סעודה פייפינו ליה דליעבד סעודה כו' א"כ החתן משמח לאחרים ביין ולא אחרים לו לכן נ"ל דשמחה זו היא לשמח החתן בדברים ומצאתי לי און בגמרא ערוכה בפ"ק דברכות אמר רב אשי אגרא דבי הילולי מילי ופרש"י מילי לשמח החתן בדברים ונ"ל שדברים אלו הם עד פיצד מרקדין לפני הפלה אומרים פלה נאה וחסודה כו': הגה"ה ומה שנוהגין בגלילות אשפנו וצרפת שהחתן מברך ברפת המוציא מצאתי לו סמך מפי גמרא ערוכה ברור מללו בפרק שלשה שאכלו רבה בר בר חנא הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים ופרש"י קדים רבה בר בר חנה לישב אל השלחן ולשנות לבנו הלכות סעודה לפי שהחתן רגיל לבצוע והיה מלמדו היאך יעשה: נא) נזרקה מפי החבורה במסיבה של סעודת ברית מילה מאין בא מה שהעולם אומרים גופא בטר רישא אזיל ולא ישר בעיניהם מפל מה שצאמר שם ונמנו וגמרו לשאול את פי לחוות דעתי הקצרה והשפתי משנה שלמה היא בפרק עגלה ערופה לענון מת מצוה דקתני נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף

דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר הגוף אצל הראש וידוע דהלכה כרבי עקיבא כמו שפסקו הרמב"ם והסמ"ג וכל הפוסקים: (נב) יש לשאול היאך אנו מברכין וצוננו להתעטף בציצית שהרי אין אדם חייב לקנות טלית בת ד' פנפות כדי שיתחייב בציצית ומה שאנו נוהרין להתעטף בציצית אינו מצד החיוב כלל אפילו מדרבנן אלא כדי להרבות במצות שאנו יכולין לקיים כדאמרנו וכי משה לאכול מפרה הוא תאב אלא וכו' כמ"ש הסמ"ג הטור.

וי"ל דכיון שאם רוצה להתפסות בטלית בת ארבע פנפות חייב מדאורייתא להטיל בה ציצית לפיכך שפיר שייך לומר וצוננו להתעטף בציצית לפי שר"ל עכשיו שאני רוצה להתפסות בטלית בת ארבע פנפות צוננו הקב"ה להתעטף טלית זה בציצית אבל לא קאי וצוננו על חובת גברא כמו גבי תפילין ושאר מצות: (נג) כתב הרא"ש בפרק יום הכפורים בשם תשובת הגאונים מנהג פפרות בערב יום הכפורים וסיים וכתב ואחר כך מניח ידו על ראש התרנגול תבנית סמיכה וסומך עליו ושוחטו לאלתר תיכף לסמיכה שחיטה כו'.

ואני נפלאתי הפלא ופלא על דברי הגאונים האלה הלא קרבן העוף שאינו טעון שחיטה פי אם מליקה אינו טעון סמיכה כלל בין שהוא עולה בין שהוא חטאת כדאיתא בהדיא בפ' כל הגט על מתני' דהשולח חטאתו ממדינת הים וכו' וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות א"כ היאך שייך כלל לעשות תבנית סמיכה כמו בקרבן הלא אפילו אם היה תרנגול זה קרבן ממש לא היו עושין סמיכה.

ועוד דמשמע מדבריהם שעושין כן משום תמורה מדכתבו ועוד יש במקומינו עשירים שעושים תמורה אילים ועיקר בעלי קרנים דמות אילו של יצחק כו'. וקשה בעיני טובא קדא היאך אנו עושין לכתחלה תמורה הלא תנן בריש תמורה לא שאדם רשאי להמיר דהא כתיב לא ימיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים.

ועוד הלא תנן העופות והמנחות אין עושין תמורה שלא נאמר אלא בהמה ועוד היאך אומרים זה מחולל על זה הלא משנה שלמה שנינו בפרק פיצד מערימין שאין זו תמורה וכי תימא שאין ר"ל תמורה ממש של קרבן מ"מ אפתי קשה הרבה יותר מכל הא דלעיל היאך אנו לוקחים תרנגול לכפרה ועושין תבנית סמיכה דמות קרבן הלא תרנגול אינו פשר לקרבן כלל שאין שום עוף פשר לקרבן כי אם תורים ובני יונה בלבד והיה לנו ליקח מין שהוא פשר לקרבן.

וכי תימא דבשביל זה אנו לוקחים תרנגול כדי שיהיה היקר שאין אנו מתפוננים לעשות תמורה ממש שהרי אינו פשר כלל לקרבן. אפתי קשה טובא קדא שהרי כתבו ועוד יש במקומינו עשירים שעושים תמורה אילים כו'.

ועוד דא"כ למה לא השיבו הגאונים להשואל טעם זה שאנו לוקחים תרנגול לכפרה כדי שיהיה היקר כו'. ועוד אף אם היינו לוקחים תורים ובני יונה לכפרה היה היקר גדול שאין אנו מתפוננים לעשות תמורה ממש כיון שאין עושין תמורה בעופות.

ומי שדעתו רחבה מדעתי יתרוץ דברי הגאונים וישא ברכה: (נד) שלמה יסגא לחדא אהו האלוף כהר"ר עזריה פיג"ו י"ז. אשר שאלת ממני וז"ל ראובן תובע לשמעון שיברור עמו דינינים ושמעון משיב לא אכנס לדין עמה אם לא תגיד לי מתחלה על מה תרצה

להתדיין עמי וראובן אינו רוצה לגלות לו אופן תביעתו כלל ועיקר יורני נא הדין עם מי.

עכ"ל השאלה: תשובה נ"ל שהדין עם ראובן מההיא דאמרנו בפרק חזקת הבתים עבד איניש דלא מגלה טענתיה אלא לב"ד ופרשב"ם עבד איניש דלא מגלה טענתיה אלא לב"ד פדי שלא ילמד מהן מי שפגדו ויתן לבו מתחלה קודם שיבאו לב"ד להשיב עליהם ע"כ.

והרא"ש הוסיף וביאר ובמזיד טוען טענות אחרות פדי להטעותו וכו' ומה"ט גופיה צ"ל שאין צריך ראובן להגיד אופן תביעתו חוץ לב"ד. וגדולה מזאת פסק הרא"ש בפרק שבועת הדיינין גבי קיצותא דתרעא מידכר דכירי לה אינישי דאפי' בב"ד אין אדם צריך לקרר טענתיה אא"כ יראה לב"ד שפאין ברמאות וכ"כ בתשובה כלל ע' סימן ד' וכ"כ המרדכי בריש פבא מציעא: נה) נשאלתי אם מפת מרדות יש לו שיעור או לא.

והשפתי דע שרש"י פירש בסוף פרק שלוח הקן גבי ומפת מרדות מדרבנן כו' וז"ל מפת מרדות רדוי בתוכחה שלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו ע"כ. וכן פתב הר"ן בסוף מפות בשם הגאונים ז"ל דמפת מרדות אין לה קצבה אלא לפי שודא דדייני וקורין אותה מפת מרדות על שם שפרד בדבר תורה או בדברי סופרים כו'.

אמנם מצאתי כתוב בשם ר"ת י"ל דמפת מרדות הוא שליש של מלקות דאורייתא דהיינו י"ג מכות ואם קבלה היא נקבל ואם לדין יש תשובה שאין מלקות זה ראוי להשתלש: (נו) פתב הרב ר"א מזרחי ז"ל בפרשת מטות שרש"י לא רצה להזכיר ענין האב עם בתו אם דינו פדין הבעל או לא משום דבפרק בתרא דנדרים אמרו כל הנדרים והשבועות האב מפר שנאמר ואם הנאי אביה אותה כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום אבל הבעל אינו יכול להפר אלא נדרים ושבועות שיש בהן עינוי נפש וכו': באמת פי נוראות נפלאות על הרב ז"ל היאך העיד על מאמר זה שהוא בפרק הנזכר שהרי זה לא היה ולא נברא אלא אדרבה בריש פרק בתרא דנדרים אייתי הגמרא ברייתא דספרי דקתני בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מפר נדרים שבינו לבינה וכו' הרי בהדיא משמע שהוקשו זה לזה מדמייתי נמי בין אב לבתו דאל"כ לא ה"ל לאתויי אלא בין איש לאשתו ואין דבר זה צריך חזוק כי בגוף הברייתא דספרי דמייתי הגמרא מפורש בהדיא שהוקשו זה לזה מה הבעל אינו מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם עינוי נפש אף האב לא יפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם עינוי נפש והכי איתא בהדיא בירושלמי ריש פ"ב דנדרים ולכן פירשו התוספות והרא"ש והר"ן ור"ע מפרטנורה ז"ל המשנה דריש פרק בתרא דנדרים ואלו נדרים שהוא מפר דברים שיש בהם עינוי נפש וכו' דהיינו בין הבעל בין האב אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש וכו'.

שוב מצאתי בכסף משנה בפ"ב דהלכות נדרים שגם הוא נתעורר בזה וכתב שלשון הסמ"ג הטעהו להרב ז"ל מפני שראה שהסמ"ג פתב מאמר זה הנזכר וסיים כדאמרנו בפרק אחרון דנדרים וחשב ז"ל שמה שכתב סמ"ג כדאמרנו בפרק אחרון דנדרים קאי לכל הדברים גם ארישא ואינו כן דלא קאי אלא למאי דסמיה ליה שהוא מפר נדרים שבינו לבינה אבל כל הדברים הקודמים אינם אלא דברי סמ"ג עצמו מועתקים מדברי הרמב"ם כמנהגו: נז) ארבעה דברים אשפחן בטור שכתבן בשם מהר"ם מרוטנבורג ז"ל

להפך ממה שכתבו שאר פוסקים בשמו: הראשונה בטור א"ח סימן קס"ה מי שיצא מבית הכנסת ורצה ליטול ידיו לאכילה שא"ל אם צריך ליטול שני פעמים כו' עד והרבי מאיר מרוטנבורג היה נוהג כרבי יעקב בר יקר דאי בנטילה אחת מברך אשר יצר ואח"כ נטילת ידים הוי הפסק ואלו בהגהות מיימוניות כתוב בהפך בשמו ז"ל והנפנה ורוצה לסעוד פסק הר"ם דנטילה אחת עולה לכאן ולכאן וברכת אשר יצר לא הוי הפסק בין נ"י לברכת המוציא כו': הב' בטור א"ח סי' תע"ג פתב הר"ם מרוטנבורג דהאידין אין צריך נטילה לדבר שטיבולו במשקה ועל פן לא היה מברך על נטילה של טיבול ראשון כו' ואלו בתשב"ץ סימן צ"ט ובכלבו פתבו בשמו שהצריך נטילה לדבר שטיבולו במשקה רק שלא לברך עליה כו': הג' בטור א"ח סימן תרצ"ו פתב הר"ם מרוטנבורג שאין אבילות נוהג בפורים רק דברים שבצנעה ואלו בספר הפרנס פתב בשמו שנוהג כל אבילות: הד' בטור י"ד סי' ס"א פתב הר"ם מרוטנבורג דמתנות פהונה אינן נוהגין בזמן הזה בחוצה לארץ ואלו הרא"ש פתב להפך בשמו בפרק ראשית הגז: נח) ושאילתי למה מחלקים וילך מאתם נצבים כשיש שתי שבתות בין ראש השנה בלא יום טוב אף על פי שהיא פרשה קטנה ומחברין מטות ומסעי שגדולות יותר.

והשפתי כבר נתן טעם לשבח ר"י בעל התוספות בפרק המוכר את הספינה גבי וקללם בעשרים ושתים כו' דלהכי אנו קורין לעולם אתם נצבים לפני ראש השנה כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה דוהיה כי תבוא לשנה הבאה ויכח נמי לעולם אנו קורין במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בה בין קללות דאם בחקותי לעצרת שהוא ראש השנה לפירות האילן שגדונון על הפירות והכי איתא במסכת מגילה דקורין קללות שבת"כ לפני עצרת: נט) בפרק שני דברכות אמרו על ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו עכו"ם כו'.

וקשה לי מאי אפילו עכו"ם הלא אדרבה יותר חייב להקדים שלום לעכו"ם מלישראל לא משום כדי שיהיה נחמד למטה ומתקבל על הבריות אלא כדי שלא יצטרך לכפול לו שלום כדאיתא בסוף פרק הנזקין ואין כופלין שלום לעכו"ם רב חסדא הנה מקדים יהיב להו שלמא ופירש הר"ן כדי שלא יצטרך לכפול אם ישאלוהו הם לשלום תחלה ע"כ.

ונראה לי דמה"ט הוזהר רש"י לפרש הא דקאמר התם בפרק הנזכר רב פהנא אמר להו שלמא למר שלמא למר וז"ל שלמא למר ולא היה מתכוין לברכו אלא לבו היה לרבו ע"כ. וזה מפני שהוקשה לו היאך רשאי לומר להם תרי זימני שלמא למר הלא אין כופלין שלום לעכו"ם דהיינו לומר לעכו"ם תרי זימני שלום עליה מן הטעם שפרש"י התם וז"ל ואין כופלין דהא דנותנים שלום לעכו"ם מפני דרכי שלום הוא דשרי ומשום דרכי שלום בחזקת זימנא סגי למימרא להו ע"כ.

וכן מוכח בהדיא התם בגמרא דכפילת שלום היינו לומר תרי זימני שלום עליה מדקאמר רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא כו' אמר להו שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי אמרי ליה ומנא לה דכפלינן שלום למלכי אמר להו שנאמר ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים לה דוד וגו' שלום שלום לה וגו' ולפיכך פרש"י שלמא למר ולא היה מתכוון לברכו אלא לבו היה לרבו.

ומה שפיתבו התוספות שם על רש"י שעל חנם פירש פן דלא קאמר אלא דאין כופלין לו שלום נראה מדבריהם שלא היו גורסין שלמא למר שלמא למר תרי זימני אלא חדא זימנא פדגרס הרי"ף והרא"ש אי נמי שהיו מפרשים שלמא למר שלמא למר לכל כותי ועפ"ם אבל לא שהיה אומר לעפ"ם אחד שלמא למר שלמא למר תרי זימני ולפיכך פתבו שעל חנם פירש פן וכתבו עוד על רש"י וצ"ע שלא יהא בזה גונב דעת הבריות ע"כ.

ולי נראה להליץ בעד רש"י שאין בזה גונב דעת הבריות פדאשכחן בפ"ק דע"א גבי רבי אליעזר שאמר נאמן עלי הדיון וכן שרי לצורבא מרבנן לומר עבדא דנורא אנא כו' וכאלה רבים.

וליישב הקושיא שהקשיתי לעיל מאי אפילו עפ"ם כו' נ"ל דריב"ז ושאר רבנן לא ס"ל כרב חסדא והכי דייק הלשון מדקאמר רב חסדא הנה מקדים כו' אלמא רבנן אחרני לא עבדי הכי וכה"ג ממש פתב הר"ן בפרק בני העיר בשם י"א על אמרו על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל כו' ואולי מה"ט לא הנפירו הרמב"ם בפ"י מהלכות ע"א.

ועי"ל דריב"ז הנה מראה פנים אפ"ל לעפ"ם שלקח הקדים הוא לומר שלום פדי למצוא חן בעיניו פדי שיהא נחמד למטה ומתקבל על הבריות אבל בלבו היה מתפונן להקדים שלום לעפ"ם פדי שלא יצטרך לכפול לו שלום כדעשה רב חסדא הנ"ל פן נ"ל.

ומיהו אפתי קשה לי אמאי לא מצינו בשום מקום בגמרא כפילת שלום בישראל שהרי שאילת שלום תלמיד לרבו הוא רק שלשה תיבות בלבד ולא יותר דהיינו שלום עליה ר' ואם רבו נותן לו שלום אז הוא משיב לו שלום עליה רבי ומורי ותו לא פדאיתא בהדיא בגזיר ריש פרק רביעי ובשאר דוכתי טובא וכן בעובדא דר"י ואליהו ז"ל בפ"ק דברכות דקאמר לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי שלום עליה רבי אמרתי לו שלום עליה רבי ומורי כו' הרי לא השיב לו רק פעם אחת שלום וכן בסוף פרקי אבות גבי ופגע בי אדם ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום וכו' וכאלה רבים ואני שמעתי מקצת בני אדם שהיו משיבין שלום עליה שלום למי שאמר להם שלום ואין ספק שמונהג זה יצא להם מן כפילת שלום הנז' בגמרא בפרק הנ"ל.

פן נראה לי: הצעיר יששכר בער איילנבורג (ס) ז"ל מהררש"ל ישמעאלים ויהודים היו הולכין בדרך בשעת הגזרה ופגעו בהם פריצים וחקרו אותם מרחוק אם יש ביניהם יהודים וכונן היהודי בלבו אם ישאלו יאמר להם האמת והישמעאלים אומרים מה אתם סבורין אין פאן שום יהודי בינינו אז ניצול היהודי ולא אמר אתה משקר.

נראה דלא חטא היהודי בכך ולרנוחא דמילתא אם לבו נוקפו יתענה בה"ב אף מדינא אין נראה לי לענשו פלום הואיל ולבו היה לשמים. מתשובת מהר"ר מנחם סימן ע"ג עכ"ל: (סא) נשאלתי מי שהוא משתין תמיד במטה בשעת השינה אם הוי מום וכופין אותו לגרש או לאו.

והשבתי נ"ל שאינו מום ואין כופין אותו לגרש אף על גב שפסק בית יוסף בטור אבן העזר סימן ל"ט דבאשה הוי מום שכבר כתב המרדכי בפרק המדיר והביאו בית יוסף בסי' קנ"ד בלא דעת חולקת אף על גב דנכפה לגבי אשה הוי מום אין משם ראיה

להחשיבו גבי איש מום דאשה בכל דהו ניקח לה ואין בידי לכפות בלא ראיה ברורה עכ"ל.

ועוד שהרי אפילו גבי אשה פסק רשב"ץ בתשובה דלא הוי מום ורמ"א ז"ל בספר דרכי משה כתב שכן נראה לו עיקר והשיב על דברי בית יוסף החולק על רשב"ץ ועוד שהרי פתבו התוספות והרא"ש בריש פירק המדיר ובסוף פירק הבא על יבמתו דבמקום דאיפא פלוגתא דרבנותא אי כופין או לא ראוי להחמיר שלא לכוף פדי שלא יהא גט מעושה ועוד שהרי כתב הרא"ש בתשובה בכלל מ"ג דין ג' באיש המשתטה מדי יום יום שאין כופין אותו לגרש אף על פי שאשתו באתה מחמת טענה גדולה ותשובה שאומרת אבי עני הוא ומחמת דוחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי אפשר לקבל כי הוא מטורף ונראה אני פן יהרגני בכעסו משום שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים שכופין ע"כ.

וכיון דתלה הטעם שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים שכופין א"כ כ"ש בגדון דיין ומ"מ אין כופין אותה שתהיה עמו הואיל ובאתה מחמת טענה שאינה יכולה לישן עמו במטה אחת מחמת ריח רע של מי רגלים וכה"ג פסק המרדכי בפירק המדיר פ"נ"ל: נאם הצעיר יששכר בער איילנבורג (ב) ואשר שאלתני על שהוא בר סמכא שגער בגניפה במלמד שהשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע שלש שנים מפני שכתב רמ"א ז"ל בהגהתו לשלחן ערוך בחשן המשפט סימן של"ג סעיף ג' שאסור משום שנאמר כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: דע שיש טעות דלוג סופר בהגהות רמ"א ז"ל ה"ל וצריך להיות בקבע יותר משלש שנים כי כן כתב בהדיא בהגהות מרדכי דסוף פ"ב מציעא אשר לקח ממנו רמ"א ז"ל ה"ל מה שכתב בהג"ה וז"ל ונ"ל דמה"ט יש להזהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו בלי הפסק יותר משלש שנים דכל טפי משלש שנים נפקא ליה מתורת שכיר דכתיב כי משנה שכר שכיר עבדה דהיינו שיש פדכתוב בישעיהו שלש שנים פימי שכיר וקצת ראיה מפירק מפנין מעשה באדם אחר שיבד מגליל העליון והשכיר עצמו אצל בעל הבית שלש שנים כו' ומדנקט ג' שנים משמע דטפי לא מצי לאשתעבודי תשובת הר"ם עכ"ל.

הרי אתה רואה מפירוש הדין עם הטעם שאינו אסור אלא דוקא יותר משלש שנים וכן כתב החכם ראב"ע ז"ל בפירוש ראה בפסוק כי משנה שכר שכיר עבדה וגו' שאינו אסור אלא דוקא יותר משלש שנים אמנם בתוספות בפ"ק דב"מ דף י' משמע שיותר אפילו יותר משלש שנים שכתבו וז"ל כי לי בני ישראל עבדים נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם עכ"ל ומה שכתבו אלא בשטר שחרור מבואר בפ"ק דקדושין דף י"ו ע"א ובפ"ק דב"מ דף י"ב ובב"ק דף ק' שדייק רבא עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול לפיכך צריך דוקא שטר שחרור פנין דגופו קנוי עד שיעשו מי חיפושו דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור דהיינו הרי את פן חורין הרי את לעצמה ולכן לא טוב עשה בעמיו שהוא בר סמכא שגער בגניפה בהוא מלמד פן נ"ל: הצעיר יששכר בער איילנבורג.

סג) אִשָּׁה שְׁנִתְגַּרְשָׁה עַל תְּנָאֵי וּמַת הַבַּעַל אֵינָה צְרִיכָה לְהִתְאַבֵּל עָלָיו אֲבָל אֵין אִיסוּר בְּדָבָר אִם רְצוּנָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמָה לְבָכוֹת עָלָיו וְלִצְאָת אַחַר מִטְתּוֹ פֶּה פֶּתַח רַמ"א ו"ל בְּהִגָּהֶתוֹ לִש"ע בְּאַבְנֵי הָעֶזְרָה סִימָן קמ"ה סְעִיף ט' וְדָבָרְיוֹ לְקוֹחִים מְדַבְּרֵי בֵּית יוֹסֵף בְּסִי קכ"ד שְׁפָתַי וְנ"ל מ"כ רְאוּבֵן חָלָה וְנָתַן גֹּט לְאִשְׁתּוֹ מֵהַיּוֹם אִם מִתִּי וְנִפְטָר וְלֹא הִנִּיחוּ לְאִשְׁתּוֹ לִיגַע אֵלָיו וְאִפְּלוֹ לְבָכוֹתוֹ וְלֹא לִצְאָת אַחַר מִטְתּוֹ כִּי אָמְרוּ שְׂאֵם תַּעֲשֶׂה אֶחָד מֵהֶם תִּבְטַל הַגֹּט וְנִרְאָה שְׂאֵין מִמֶּשׁ בְּדַבְּרֵיהֶם דָּלָא מִיבְעִיָּא הַסְפֵּד וּבְכִיָּה דָּלָא מִבְטָלִיגִיטָה אֲלָא אִפְּלוֹ הִיָּתָה הִיא מִבְטָלַת הַגֹּט לֹא בְטָל דָּאִין בִּיטוּל אֲלָא בְּאִישׁ שְׁהָאִשָּׁה מִתְגַּרְשָׁת שְׂלֹא לְדַעֲתָהּ מִשָּׂא"כ בְּאִישָׁה וְכָל שְׂפָן דְּלֹאֲחַר מִיָּתָה לִיפָּא לְמִימְנַע עַל זֶה וְכָל פִּינְצָא בְּזָה אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל שְׂאִינוֹ יוֹדַע בְּטִיב גִּיטִין וְקְדוּשִׁין לֹא יֵהָא לּוֹ עֶסְק עִמָּהֶם עכ"ל.

וְאִנִּי בְּעִנְיֵי אוֹמֵר אֶף עַל גַּב שְׂאֵין מִמֶּשׁ בְּדַבְּרֵיהֶם בְּעִנְיֵן הַטַּעַם לְפָגַם שְׁנִתְנוּ לְדִין בְּאַמְרָם שְׂאֵם תַּעֲשֶׂה אֶחָד מֵהֶם תִּבְטַל הַגֹּט מִן הַטַּעַם שְׁפָתַי בֵּית יוֹסֵף מ"מ י"ש מִמֶּשׁ בְּדַבְּרֵיהֶם בְּעִיָּקְרָא דְדִינָא שְׂאִיסוּר לָהּ לְהִתְאַבֵּל עָלָיו וְטַעֲמָא רַבָּה אִיפָּא בְּמִילְתָּא שְׂלֹא יֵצֵא לַעֲזָא עַל הַגֹּט עַל תְּנָאֵי שְׂאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ וְיִבְאוּ לְהַתִּירָה לְהַנְשֵׂא לְכַהֵן וְלֹא עַל גֹּט עַל תְּנָאֵי זֶה בְּלִבְד י"ש לְחוּשׁ כֵּן שְׂלֹא יֵצֵא עָלָיו לַעֲזָא אֲלָא עַל כָּל גֹּט עַל תְּנָאֵי יֵצֵא לַעֲזָא שְׂאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ וּכְבָר מְצִינוּ בְּדוּכְתֵי טוּבָא שְׁחֻשְׁשׁוּ חז"ל כה"ג וכו"כ בְּהַדְיָא הָרַב הַמְּוַבְּהֵק מֵהַר"ר ש' לוריא ו"ל בְּהִגָּהֶתוֹ לְטוּר י"ד בְּסִימָן שַׁע"ד בְּשֵׁם מֵהַר"ר יֵצְחָק בֵּר מִשָּׁה ו"ל הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה מִטַּעַם שְׁפָתַי.

וְמָה שְׁפָתַי בֵּית יוֹסֵף דָּאִין בִּיטוּל אֲלָא בְּאִישׁ שְׁהָאִשָּׁה מִתְגַּרְשָׁת שְׂלֹא לְדַעֲתָהּ כּו' זֶהוּ מִדִּין הַגְּמָרָא אֲבָל מִתְקַנַּת ר"ג שְׂאֵין הָאִשָּׁה מִתְגַּרְשָׁת שְׂלֹא לְדַעֲתָהּ וְאוּלַי עַל זֶה סָמְכוּ אוֹתָן לּוֹמְדִים שְׂאִמְרוּ שְׂאֵם תַּעֲשֶׂה אֶחָד מֵהֶם תִּבְטַל הַגֹּט כֵּן נ"ל: הַצְעִיר יִשְׁשַׁכֵּר בַּעַר אֵיילִנְבוּרְג: סד) גְּשָׂאֲלֵתִי מִבְּנֵי טוּפִיָּאֵן עַל ס"ת שְׁפָתוֹב בָּהּ לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל בְּסוּף הַשִּׁיטָה שְׁבִסוּף הַדָּף אִם הִיא פְּסוּלָה אוֹ לֹא: וְהַשְׁבָּתִי שֶׁהִיא פְּסוּלָה מֵהָא דְגְרָסִינּוּ בְּפָרֻק הַקְּוִמִין הַכּוֹתֵב ס"ת לֹא יִגְמֹר בְּאַמְצַע הַדָּף פְּדָרָה שְׁגוּמָר בְּחֻמְשִׁים אֲלָא מְקַצֵּר וְהוֹלֵךְ עַד סוּף הַדָּף וְכו' אִינִי וְהָאֵמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּר אָבָא אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַמְצַע הַדָּף הִיא בְּאַמְצַע שִׁיטָה אִתְּמַר רַבָּן אָמְרֵי אֶף בְּאַמְצַע שִׁיטָה רַב אָשִׁי אָמַר בְּאַמְצַע שִׁיטָה דְּוָקָא וְהַלְכָתָא בְּאַמְצַע שִׁיטָה דְּוָקָא וּפְיָרֵשׁ גִּימּוּקֵי יוֹסֵף וְנ"ל בְּאַמְצַע שִׁיטָה דְּוָקָא אֲבָל בְּסוּף שִׁיטָה פְּסוּל עכ"ל.

הָרִי אֲתָהּ רוּאָה מְפֹרָשׁ שְׁפָתַי אֲבָל בְּסוּף שִׁיטָה פְּסוּל וְאֵין דְּבָרְיוֹ צְרִיכִים חֲזוּק כִּי לְשׁוֹן דְּוָקָא מִשְׁמַע לַעֲכָב וְלֹא לְמַצְנָה מִן הַמְּוַבְּחָר בְּלִבְד: סה) זֹאת וְעוֹד אַחֲרֵת גְּשָׂאֲלֵתִי עַל ס"ת שְׁפָתוֹב בָּהּ גְּקוּדָה בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק לְהַבִּין הַקּוּרָא לְהַפְרִיד הַפְּסוּקִים וְכַדִּי שְׂלֹא יִהְיֶה פְּסוּל מִשׁוּם פְּסוּק הַפְּסוּקִים לֹא עֲשֶׂה הַסּוּפֵר הַגְּקוּדָה מְמוֹצַעַת מִמֶּשׁ בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק פְּדָרָה שְׁעוֹשִׂים בְּחֻמְשִׁים אֲלָא לְמַעְלָה מֵהֶם בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק אִם תִּיקוּן זֶה מוֹעִיל אוֹ לֹא: וְהַשְׁבָּתִי לְכַאוּרָה נִרְאָה שְׁתִּיקוּן זֶה מוֹעִיל וְכִשֵּׁר מְדַכְּתַי הָרִיב"ש בְּתִשְׁבּוּבָה סִימָן עַל ס"ת שְׁהִיָּה בּוֹ אֲוִיר בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק וְנ"ל אֶפְשָׁר לֹאֲמַר דְּדוּקָא בְּפִסּוּק שְׁעֲשֶׂה גְקוּדִים בְּדִין פְּדָרָה שְׁעוֹשִׂים בְּחֻמְשִׁים אֲבָל בְּהַנְחַת אֲוִיר לְבַד זֶה אֵין פְּסוּק גְמוּר לְהַפְרִיד הַפְּסוּקִים אֲלָא לְהַבִּין הַקּוּרָא וְאֵין לָנוּ לְהַרְבּוֹת בְּפִסּוּלִים כּו' ע"כ.

אָמַנְם לְפִי הָאֵמֶת נ"ל שְׁאִין תִּיקוּן זֶה מוֹעִיל כְּלוּם בְּמֵה שְׁעֵשֶׂה הַסּוֹפֵר הַנְּקוּדָה לְמַעַלָּה מֵהֶם בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק וּפְסוּל בִּינוֹן דְּבַמְסַכֵּת סוֹפְרִים פ"ז הַנּוֹזֵר פִּיְסוּל פִּיְסוּק הַפְּסוּקִים סָתֵם וְז"ל סִפְר שְׁפָסְקוּ אוֹ שְׁנָקֵד רֵאשִׁי הַפְּסוּקִים לֹא יִקְרָא בּוֹ כּו' ע"כ.

מִשְׁמַע דְּבַכָּל גִּוְנָא שְׁפָסְקוּ לֹא יִקְרָא בּוֹ וְאֶפִּילוּ רִיב"ש מוֹדָה בְּנִדּוֹן דִּידָן שְׁהָרִי פְתַב דְּדוּקָא בְּפִיְסוּק שְׁעֵשֶׂה נְקוּדִים בְּדִיו פְּסוּל וְהָא דְסִיִּים וְכַתֵּב כְּדָרָךְ שְׁעוֹשִׁים בְּחֻמְשִׁים לְסִימְנָא בְּעֵלְמָא נְקֻטִינוּ אֲבָל לֹא אֶתָּא לְאִפּוּקִי אִם לֹא עֵשֶׂה נְקוּדִים בְּדִיו כְּדָרָךְ שְׁעוֹשִׁים בְּחֻמְשִׁים מְמַנְצַעַת מִמֶּשׁ בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק אֲלֵא לְמַעַלָּה מֵהֶם בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק שְׁהָרִי בּוֹדָאִי לֹא נַחַת לְחִלּוּק זֶה וְעוֹד דְזִיל בְּתַר טַעְמָא שְׁהוּא מְשׁוּם דְאִין לְנוּ אֲלֵא כְּנִתְיִנְתּוּ מְסִינִי אִם כֵּן אִין לְחִלּוּק כֵּן נ"ל: הַצֵּעִיר יִשְׁשַׁכֵּר בְּעַר אֵיִלְנְבוּרָג.

סו) הַחֲכָם הַשְּׁלֵם מֵהַר"ר מְאִיר לְעֵטוּוִיץ י"ץ מְאִיזְנִשְׁטָט שְׂאָל אוֹתִי אִם חֲלוּץ וְחֲלוּצָה מְוִתְרִים לְדוֹר יַחַד בְּבֵית אֶחָד אַחַר חֲלִיצָה אוֹ לֹא: וְאֲנִי הִשְׁבַּתִּי לוֹ לְמָה זֶה תִּשְׁאָל לְשִׁמִּי הֲלֵא קְדַמוּנִים אֶחָזוּ שְׁעַר הַרְשָׁב"א בְּתִשְׁבוּתִיו בְּסִימָן ר"ט וּמְהָר"ם מְפָדוּוּאָה וְז"ל בְּסִי ט"ז נִשְׁאָלוּ עַל זֶה וְהַרְשָׁב"א הִשִּׁיב שְׁאִסוּר לְדוֹר בִּיחַד בְּחֻצָר אֶחָד אִם לְבוֹ גַם בְּהַ וְהִבִּיא מִירוּשְׁלַמִּי דְגִיטִין פֶּרֶק הַזּוֹרֵק וּמְהָר"ם מְפָדוּוּאָה וְז"ל הִבִּיאוּ וְכַתֵּב עֲלֵיו וְז"ל וְלוֹלֵא שְׁהוֹרָה חֲכָם הֵייתִי אוֹמֵר לְהִבִּיא רֵאזִיה מִן הַירוּשְׁלַמִּי הַהַפָּךְ אֶפִּילוּ אִם גִּיְסִי אֶהְדָּדִי אִינָם בְּאִסוּר זֶה דְלֹא גָזְרוּ כִּי אִם בְּאוֹתָם שְׁהִיָּה לְהֶם פַּעַם אַחַת אִישׁוֹת וְקָרוֹב דַּעַת יַחַד אֲבָל חֲלוּץ וְחֲלוּצָה מְעוּלָם לֹא הָיָה בְּדַעְתָּם לְהַתְקַרֵּב רַק לְהַתְרַחֵק בְּפֶרֶט בְּזָמַן הַזֶּה שְׁנוֹהֲגִין מִצְוֹת חֲלִיצָה קוּדְמָת א"כ לְכַאוּרָה לֹא יִהְיוּ אִסוּרִים אֶפִּילוּ גַם גִּיְסִי אֶהְדָּדִי כּו' וְכֵן כְּתַב שָׁם בְּסִימָן ט"ו וְסִיִּים וְכַתֵּב וְכֵן רִמְזוּ הַרְשָׁב"א עֲצָמוּ שְׁיִשׁ לְחִלּוּץ אֲכֵן מֵאַחַר שְׁמַצָּא קֶצֶת רֵאזִיה מֵהַירוּשְׁלַמִּי מְסִיִּים וְאָמַר בְּלִשׁוֹן הַזֶּה מִשְׁמַע נְמִי לְכַאוּרָה דְחוּלְץ דְכְּוֹנְתִיהָ כּו' וּמְסִיִּק וְכַתֵּב וְז"ל וְהִנֵּה עַל כְּרַחֲמֵי בַטְל' דַּעְתִּי אֲצֵל דַּעַת הַגָּאוֹן עכ"ל.

וְאֲנִי בְּעֵנֵי נְפִלְאֵתִי הַפְּלֵא וְפְלֵא עַל הַגָּאוֹן מְהָר"ם מְפָדוּוּאָה וְז"ל הֵיאָךְ עָלָה עַל דַּעְתּוֹ לְהַתִּיר לְדוֹר יַחַד אֶפִּילוּ אִם גִּיְסִי אֶהְדָּדִי לוֹלֵא שְׁבִיטֵל דַּעְתּוֹ כְּנִגְדַּ דַּעַת הַרְשָׁב"א וְז"ל הֲלֵא בְּאֲבָל רַבְתִּי בְּסוּף פ"ב מְפּוֹרָשׁ בְּאֵר הֵיטֵב שְׁאִסוּר לְדוֹר יַחַד בְּחֻצָר אֶחָד אִם לְבוֹ גַם בְּהַ וְז"ל וְכֵן הַחֲלוּץ לִיבְמַתּוֹ לֹא יִפְנֶה מִפְּנֵי שְׁאִין לְבוֹ גַם בְּהַ עכ"ל.

וְכִינוּן דְתַלְהָה הַטַּעַם מִפְּנֵי שְׁאִין גַם בְּהַ מִשְׁמַע בְּהִדְיָא אֲבָל אִם לְבוֹ גַם בְּהַ יִפְנֶה וְגַם עַל הַרְשָׁב"א תְּמִיָּה אֲנִי טוֹבָא לְמָה נִדְחַק לְהִבִּיא קֶצֶת רֵאזִיה מֵהַירוּשְׁלַמִּי הַנּוֹזֵר טְפִי ה"ל לְהִבִּיא רֵאזִיה מְבוֹאֶרֶת וּמְבוֹרֶרֶת מֵאֲבָל רַבְתִּי הַנּוֹזֵר וּבְפֶרֶט בִּינוֹן דְּבַגְמָרָא דִּידָן בְּפֶרֶק שְׁנִי דְכְּתוּבּוֹת גְּבִי אִסוּר זֶה בְּגְרוּשָׁה מִיִּתִּי הָךְ אֲבָל רַבְתִּי גּוֹפִיָּה דְתַנְיָא הֵתֵם בּוֹד"א שְׁנִתְגַּרְשָׁה מִן הַנְּשׂוּאִין שְׁלִבּוֹ גַם בְּהַ כּו' וּלְפִי עַנ"ד אֲשַׁתְּמִיטִיָּה מְנִיָּהוּ.

וְז"ל לִיתָן טַעַם לְשַׁבַּח לְדִין זֶה שֶׁל אֲבָל רַבְתִּי הַנּוֹזֵר מִפְּנֵי שְׁאִפְשֵׁר לוֹמַר דְּחֲלוּץ גְּרוּעַ יוֹתֵר מִמְגָּרֵשׁ שְׁהָרִי הַמְגָּרֵשׁ לֹא גִירֵשׁ אֲלֵא מֵתוּךְ שְׁנָאָה שְׁהִיָּה בִּינֵיהֶם וְאִפ"ה חֲשָׁשׁוּ חו"ל שְׁמָא יָבִאוּ לְדַבֵּר עֲבִירָה א"כ כ"ש שְׁבַחְחֲלוּץ שְׁלֵא חֲלַץ מֵתוּךְ שְׁנָאָה שְׁהִיָּה בִּינֵיהֶם וְכִנְזָה כְּתַב מְהָר"ם מְפָדוּוּאָה וְז"ל גּוֹפִיָּה בְּתִשְׁבוּבָה בְּסִימָן י' לְעֵנִין בְּתוּלָה שְׁאִינָה פּוֹסְקָת לְרֵאוֹת דָּם מִחֲמַת תְּשִׁמִּישׁ יָמִים רַבִּים וְיִישׁ לָהּ נֶסֶת קְבוּעַ שְׁאִסוּר לְדוֹר בְּשְׁפּוֹנְתָהּ כִּי גָרַע זֶה מְגְרוּשָׁה שְׁלִבּוֹ גַם בְּהַ שְׁאִסוּר לְדוֹר בְּשְׁפּוֹנְתָהּ כִּי שָׁם הִיָּתָה שְׁנָאָה בִּינֵיהֶם וּמִחֲמַת אִיבָה גְּרָשָׁה וְאִפ"ה חֲשָׁשׁוּ כּו' וְאִף גַם זֹאת שְׂאָל אוֹתִי הַחֲכָם הַנְּ"ל אִם יָבֵם נִתְפָּשֵׁר עִם

יבמתו שיתנהיגה זקוקה ולא תחלוץ כי זקנה היא ואינה רוצה להנשא לאיש אמנם היא רוצה שישלטי אותה בכל נכסים שתוכל לתתם במתנה או להורישם ליורשיה אם יועיל שטר על זה או לאו: ואני השבתי לו פבר נשאל הגאון מהר"ם מפדוואה ז"ל גם על זה בסימן י"ז והשיב דנדאי מועיל שטר על זה וטעמו ונמוקו עמו לשכנו תדרוש ובאת שמה ואין דבריו צריכים חזיק כי הוא אמת ותורתו אמת.

אלה דברי הצעיר יששכר בער איילנבורג. (סז) במסכת ברכות בפרק הרואה אמרינו טחול שוחק קורקבן טוחן כו' ופרש"י טחול שוחק לשון שחוק ושמה נראב"ה בסימן ק"ס פליג עליו וכתב וז"ל טחול שוחק לא פפירוש רבותינו לשון שחוק ושמה אלא לשון שחיקת סממנין וכן מוכיח במדרש אנדה דגרסינו כל מה שברא הקב"ה בעולמו כנגדו ברא באדם וכו' עד ברא רחים של גרוסות בעולם וכנגדו באדם טחול שוחק ברא את הטוחנות וכנגדו קרקבן טוחן עכ"ל.

ואני יגעתי ומצאתי בפירוש ספר יצירה בפ' ג' במשנה ה' שכתב הרמב"ם וז"ל אני אעיד אל החכמים שבגמרות ספרדיות דייקניות ראיתי טחול משחק עכ"ל ולפי זה הקשה שם איך הניחו ז"ל שהטחול שוחק הלא הוא מטבע הפכי אל השחוק ומתרץ כי הוא סבת השחוק בהיותו מושף בהתמדה הליחה המנגדת אל השמה ומנקה הדם מחלק השחורה וכו': (סח) פתב הרב הפוקהק מהר"ר שלמה לוריא ז"ל וז"ל רבים שוגים ומקילין בימי ליבונה ושותין בכלי אחד שטות ואיסור גמור עושין וגם שאלתי את פי מהר"ם אם יש למצוא שום צד היתר והשיב אין נדנדוד ושום היתר להסתפק בזה מהר"ם הג"ה עוד ראיתי שטות גדול מזה פשמתכין בשר לחתיכות קטנות אוכלין בקערה אחת והוא נוטל חתיכה אחת והיא נוטלת חתיכה אחת עד גמר אכילה ושיבוש גדול הוא דפשיטא דחשיב אכילה ואנשים האוכלים עם שותיהם בימי ליבונה שלא ירגישו בני הבית שיבוש הוא לעבור על דברי חכמים ונתקבצו כל הקהלות ונתנו חרם על זה דברי הר"ה עכ"ל.

ומצאתי קבלה בשם מהר"ר שלום שה"ה לא תביא הקערה עם המאכל על השלחן בפניו עכ"ל מהרש"ל. וז"ל דהיינו דוקא פשהבעל אוכל לחוד: (סט) גרסינו בפירושלמי דברכות בפרק הנה קורא א"ר חייא אנא מן יומי לא פנונית אלא חד זמן בעי מכוננא והרהרית בלבי ואמרית מאן עליל קומי מלכא קדמי ארקבסא אי ריש גלותא פירוש מי נכנס לפני המלך תחלה ארקבסא פירוש שר גדול והוא נכבד מריש גלותא.

שמואל אמר אנא מניח אפרוחים פירוש העופות. רבי בון בר חייא אמר אנא מניח דימוסא פירוש שורות האבנים של בגני החומה א"ר מתנייה אנא מחזיק טיבו לראשי דכד הנה מטי למודים הוא פרע מגרמיה עכ"ל.

לפום ריהטא נראה לפרש דברי הירושלמי שהאמוראים הנ"ל אמרו איך שלא פנונו בתפלתם אבל לפי האמת אי אפשר לפרש כן וזה מפמה טעמים חדא מדקאמר רבי חייא אלא חד זמן בעי מכוננא משמע לפי הפירוש הנ"ל דבשאר זמנים לא בעי לכנון בתפלה אפילו לכתחלה דאל"כ לא ה"ל לומר אלא חד זמן בעי מכוננא פיון דבכל זמן בעי לכנון אלא שלא הנה יכול להזהר לכנון.

וְזֶה דְבַר שְׂאִין הַדַּעַת יְכוּלָה לְשַׁמּוֹעַ דְּנִהֵי דְאֶמְרֵי בְּפִרְקָא גַט פְּשׁוּט שְׁלֵשׁ עֲבִירוֹת אֵין אָדָם
נִיצוּל מֵהֶם בְּכָל יוֹם וְחַד מִנֵּיֵהוּ עֵיוֹן תְּפִלָּה וּפִירְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת עֵיוֹן תְּפִלָּה ר"ל שְׂאִינוּ
מִתְפַּנּוּן בְּתִפְלָה שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהִזְהַר וְכו' מִיָּהָא לְכַתְחִלָּה בְּעֵי לְהַתְעַצֵּם בְּכָל תּוֹקֶף וְעוֹז
מֵאֲמָצִי פַחוּ לְכוּנֵן בְּתִפְלָה וְלִיכָא מֵאֵן דְּפִלִּיג בְּזַה פְּדֵאִיתָא בְּרִישׁ פֶּרְקָא אֵין עוֹמְדִין וְאֶפְּלוּ
בְּדִיעְבַד אִם אֵירַע לוֹ בְּמִקְרָה שְׁהַתְפַּלֵּל בְּלֵא פְנוּנָה צְרִיף לְחִזּוּר וְלְהַתְפַּלֵּל פְּדֵאִיתָא בְּסוּף
פֶּרְקָא תְּפִלַּת הַשַּׁחַר וְכוּן פֶּסֶק בְּהִדְיָא הֶרְמַב"ם בַּפ"ד דְּהַלְכוֹת תְּפִלָּה וְנ"ל כֹּל תְּפִלָּה שְׂאִינָה
בְּכוּנָה אֵינָה תְּפִלָּה וְאִם הַתְפַּלֵּל בְּלֵא פְנוּנָה חוּזַר וּמִתְפַּלֵּל בְּכוּנָה כו' ע"כ.

וְהוּא הַסְּכֻמַּת כֹּל הַפּוֹסְקִים רַבֵּינוּ יוֹנָה וְהָרַא"ש וְהַרְשֵׁב"א וְהַטוֹר וְשָׂאֵר מְחַבְּרִים א"כ
הֵיאָדָּא אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא שְׁפָל יָמָיו לֹא בְּעֵי לְכוּנֵן בְּתִפְלָה אֶפְּלוּ לְכַתְחִלָּה וְאֶפְּלוּ אִם אַתָּה
רוּצָה לְעַקּוֹר לְגַמְרֵי מִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן אֲלֵא חַד זְמַן בְּעֵי מִפְּנוּנָה וְלוֹמַר דְּלִיכָא לְמִידָק מִיָּנִיָּה
דְּבִשְׂאֵר זְמַנִּים לֹא בְּעֵי לְכוּנֵן בְּתִפְלָה אֶפְּלוּ לְכַתְחִלָּה כִּי בְּנֻדָּי לְכַתְחִלָּה בְּעֵי לְכוּנֵן בְּתִפְלָה
אֲלֵא ה"ק שְׁלֵא הֵיָה יְכוּל לְהִזְהַר מִזֵּה וְדַכּוּנְתִּיָּה שְׂאֵר הָאֲמוּרָאִים הַנֵּ"ל אֶפְּתִי קִשָּׁה טוֹבָא
שְׁהֵרִי בְּנֻדָּי הָא דְאֶמְרֵינוּ שְׁלֵשׁ עֲבִירוֹת אֵין אָדָם נִיצוּל מֵהֶם כו' שְׁהַבֵּאתִי לְעֵיל אֵין
לְפָרֵשׁ אֵין שׁוּם אָדָם נִיצוּל מֵהֶם דְּהָא לִיתָא שְׁהֶרְבָּה בְּנֵי אָדָם נִיצוּלִים מִזֵּה פְּדֵאִשְׁכַּח
בְּפֶרְקָא כֹּל כְּתָבֵי אָמַר רַב יְהוּדָה תִּיתִי לִי דְּקִיָּמִית עֵיוֹן תְּפִלָּה וְכוּן אֶשְׁכַּח בְּפֶרְקָא אֵין עוֹמְדִין
חֲסִידִים הֶרְאִשׁוּנִים הָיוּ שׁוֹהֵינן שְׁעָה אַחַת קוֹנָם הַתְּפִלָּה כו' וְעוֹד דַּא"כ לֹא הָיוּ אוֹמְרִים
שְׂאִם הַתְּפַלֵּל בְּלֵא פְנוּנָה חוּזַר וּמִתְפַּלֵּל בְּכוּנָה פִּינוּן שְׂאִין שׁוּם אָדָם יְכוּל לְהִזְהַר מִזֵּה
א"כ מַה תּוֹעִיל לוֹ שְׁחִזּוּר וּמִתְפַּלֵּל וְאֵין דְּבַר זֶה צְרִיף יוֹתֵר חִזּוּק כִּי מִיָּנִיָּה וּבִיָּה מוֹכַח
כְּמוֹ שְׁפַתְבֵּתִי שְׁהֵרִי בְּהִנָּף שְׁלֵשׁ עֲבִירוֹת שְׂאִין אָדָם נִיצוּל מֵהֶם קַחֲשִׁיב אֲבָק לְשׁוֹן הֶרַע
וְהִרְהוּר עֲבִירָה וְחִלִּילָה לוֹמַר שְׂאִין שׁוּם אָדָם נִיצוּל מֵהֶם אֲלֵא עַל פֶּרְקָא ה"ק שְׁלֵשׁ
עֲבִירוֹת אֵין כֹּל אָדָם נִיצוּלִים מֵהֶם וְכוּנֵן שְׁפֵן אֵיף אֵלוּ הַקְּדוּשִׁים מְשַׁרְתֵי עֲלִיוֹן שְׁהַפְּלִיגוּ
חַז"ל בְּחֲסִידוּתָם וּבְמַעֲשֵׂיהֶם עַד שְׂאֵמַר רַבִּי פֶּמָה גְּדוּלִים מַעֲשֵׂה חֲזִיָּא וְאֵלֵיהּ ו"ל אָמַר
עַל רַבִּי חֲזִיָּא שְׁהוּא וּבְנָיו דּוּמִים לְאַבוֹת אֵיף יֵאמַר שְׁפָל יָמָיו הַתְּפַלֵּל בְּלֵא פְנוּנָה.

בְּשִׁלְמָא אֵלוּ הָנָה אָמַר שְׁלַפְעָמִים הַתְּפַלֵּל בְּלֵא פְנוּנָה הַחֲרָשְׁתִּי וְהֵייתִי סוֹבֵל לְשַׁמּוֹעַ דְּבַר
זֶה הֵגַם שְׁהוּא קִצַּת דְּבַר תְּמוּהָ שְׁנַרְאָה כְּאֵלוּ הַתְּפִלָּה אֵינָה אֲלֵא מְצוֹת אֲנָשִׁים מְלֻמְדָה
אֲבָל רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר אָנָּא מִן יוֹמֵי לֹא פְנוּנִית מִשְׁמַע לְפִי פִירוּשׁ הַנֵּ"ל שְׂאֵמַר שְׁפָל יָמָיו
הַתְּפַלֵּל בְּלֵא פְנוּנָה וְזֶה דְּבַר שְׁלֵא נִיתַן לוֹמַר אֶפְּלוּ עַל קַל שְׁבַקְלִים.

וְעוֹד הֵלֵא בְּגַמְרָא דִּידֵן בְּפֶרְקָא הַדֵּר א"ר חֲזִיָּא גּוֹפִיָּה כֹּל שְׂאִין דַּעַתוֹ מִיְּנֻשְׁבַּת עֲלָיו אֵל
תְּפַלֵּל כו' שְׁמוּאֵל לֹא הָנָה מְצַלִּי בְּבֵית דָּאִית בִּיָּה שְׁכָרָא מְפָנִי הָרִיחַ שְׁטוּרְדוֹ כו' וְכֵאלָהּ
רַבִּים וְכְתָבוּ הַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם מִהַר"ם מְרוֹטְנְבוּרְג ו"ל שְׂאִין אָנוּ גְּזַהֲרִין עִתָּה בְּכָל זֶה לְפִי
שְׂאִין אָנוּ מְכוּנְנִין כֹּל כֶּף בְּתִפְלָה כְּמוֹתָם אֲלֵמָא שְׁהָיוּ מִתְּכוּנְנִין מֵאֵד בְּתִפְלָה רַבִּי חֲזִיָּא
וְשְׁמוּאֵל וְחַכְמֵי הַגְּמָרָא טְפִי מִיָּנָן.

לְכוּן נ"ל לְפָרֵשׁ דְּרַבִּי חֲזִיָּא וְשְׁמוּאֵל וְרַבִּי בּוֹן הָיוּ מִתְּפָאֲרִים וּמְשַׁבְּחִים עֲצָמָן שְׁפָל כֶּף הָיוּ
מְכוּנְנִין בְּתִפְלָתָם עַד שְׂאֶפְּלוּ אִם הֵיָה בָּא לְכָל אַחַד מֵהֶם בְּמִקְרָה מִחֲשֻׁבָּה אַחֲרַת בְּתוּף
הַתְּפִלָּה עִם כֹּל זֹאת נְשַׁאֲרָה מִחֲשֻׁבָּתָם וְכוּנְנָתָם זָכָה וְנִקְיָה בְּתִפְלָה וְלֹא הָיוּ מִחֲשֻׁבֹת
אַחֲרוֹת טוֹרְדוֹת אוֹתָם כָּלֵל.

ומה שאמר רבי חייא אָנא מן יומיי לא פּוֹנִית אָפְשֵׁר לְפָרְשׁוּ בְּשָׁנֵי פְּנִים וּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים בְּלֹא דוֹחַק וְשִׁמְצָן דוֹחַק. הָאֶחָד שֶׁר"ל לא פּוֹנִית עַל עֲנָן אַחַר בְּתוּף הַתְּפִלָּה אֲלֵא תְּמִיד הָיִיתִי מְכוּוֹן בְּתִפְלָה שְׁלֵא בָּא אֵלַי אֶפְיָלוּ בְּמִקְרָה שׁוּם מִחֻשְׁבָּה אַחֲרָת.

והב' שֶׁר"ל לא פּוֹנִית לֹא יֵצְאֵתִי כָּלֵל מִפּוֹנִיתִי שְׁבִתְפִלָּה אִף אִם הָיָה בָּא בְּמִקְרָה אֵלַי מִחֻשְׁבָּה אַחֲרָת בְּתוּף הַתְּפִלָּה עִם כָּל זֹאת לֹא הָיָה מִפְסִיד אֶת פּוֹנִיתִי שְׁבִתְפִלָּה חוּץ מִפְּעַם אַחַת בְּלִבְד לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְהִנְצֵל לְהִזְהַר מִהֲרֵהוּר מִחֻשְׁבָּה אַחֲרָת וְהִפְסִיד אֶת פּוֹנִיתִי שְׁבִתְפִלָּה וְהִינּוּ דְקָאֵמַר אֲלֵא חַד זְמַן בְּעֵי מִפּוֹנֵא פִּירוּשׁ אֲלֵא פְּעַם אַחַת רְצִיתִי לְכוּוֹן בְּתִפְלָה כְּמִנְהֵגִי וְלֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְהִזְהַר לְהִנְצֵל וְהִרְהַרְתִּי בְּלִבִּי וְאִמְרִית מֵאֵן עֲלִיל כּו' וְהִפְסִדְתִּי אֶת פּוֹנִיתִי שְׁבִתְפִלָּה.

ולפי פירושו ראשון שפירשתי לעיל אָנא מן יומיי לא פּוֹנִית יֵשׁ לְפָרְשׁ אֲלֵא חַד זְמַן בְּעֵי מִפּוֹנֵא שֶׁר"ל אֲלֵא חַד זְמַן אִירַע בְּמִקְרָה שְׁבָא אֵלַי מִחֻשְׁבָּה אַחֲרָת וְרְצִיתִי לְכוּוֹן עַל עֲנָן אַחַר בְּתוּף הַתְּפִלָּה וְהִרְהַרְתִּי בְּלִבִּי וְאִמְרִית מֵאֵן עֲלִיל כּו' וּפִירוּשׁ זֶה עֵינָךְ בְּעֵינֵי מִשׁוּם דְּרִישָׁא וְסִיפָא שְׁנִים בְּסִגְנוֹן אֶחָד בְּפִירוּשׁ מֵלֵת פּוֹנִית הַנִּזְכָּר בְּרִישָׁא וּמֵלֵת מִפּוֹנֵא הַנִּזְכָּר בְּסִיפָא וְדוּק.

ומה שאמר רבי מתנה אָנא מחזיק טיבו לראשי כו' לא שאמר מודים בכריעת ראש בלא פוֹנֵא אֲלֵא ה"ק שְׁפָל כָּף הָיָה מִתְכוּוֹן תְּמִיד בְּתִפְלָתוֹ עַד שְׁהִרְגַל נַעֲשֶׂה טֵבַע דְּכַד הָנָה מְטִי לְמוֹדִים הוּא פָּרַע מִגְרָמִיָּה אִפִּי אִם לֹא הָיָה מִתְכוּוֹן לְכָף אֲבָל הוּא לֹא נִמְנַע בְּעֵבּוֹר זֶה מִלְכוּוֹן אֲלֵא תְּמִיד הָיָה מְכוּוֹן אַע"פ שְׁבִלֵא פּוֹנֵא נְמִי הָנָה פָּרַע מִגְרָמִיָּה מִחֻמַּת הַרְגָּל.

ואין זה דוֹחַק בְּלִשׁוֹן וְאֶפְיָלוּ אִם הָיָה דוֹחַק בְּלִשׁוֹן מֵה שְׁאִינוּ כֵּן לְפִי הָאֵמַת מ"מ אִין לְהִרְחִיקוֹ בְּעֵבּוֹר זֶה כִּינּוֹן שְׁהִעֲנִין חֻשׁוֹב וְנִכּוֹן מִצַּד עֲצָמוֹ כִּי זֶה דִּרְכָּה שֶׁל תּוֹרָה בְּתַנְאִים וְאִמּוֹרָאִים וְהַגְּאוּנִים וְהַמְּפֹרְסֵמוֹת אִין צְרִיכִין רְאִיָּה.

וכשם שדנתי את דבריהם לזכות כף המקום ידני לזכות כן נ"ל: הַצְּעִיר יִשְׁשַׁכְּר בְּעַר אֵיילִבְנֹרַג ע) נְשִׂאֲלֵתִי מִי שְׁנִדָּר שְׁלֵא יִלָּף לְסַעוּדַת הַרְשׁוּת כִּי אִם דוֹקָא לְסַעוּדַת מְצֻנָּה אִם מוֹתֵר לוֹ לִילָף לְסַעוּדָה שְׁעוֹשִׁין לְחִינוּף הַבַּיִת אוֹ לֹא: וְזֶהוּ תְּשׁוּבָתִי.

יראה שיש לחלק בדבר אם הוא בארץ ישראל אז נקרא סעודת מצוה אבל בחוצה לארץ נקרא סעודת הרשות וראיה מהא דגְרָסִינָן בִּירוּשְׁלַמִי דְסוּטָה פֶּרֶק מְשׁוּחַ מִלְחָמָה וְנ"ל יָכוֹל הַבּוֹנָה בֵּית בְּחוּצָה לְאַרְץ יִהְיֶה חוּזֵר ת"ל וְלֹא חֲנֻכוֹ אֶת שְׁמִצְנָה לְחֲנֻכוֹ יֵצֵא זֶה שְׁאִינוּ מְצֻנָּה לְחֲנֻכוֹ עכ"ל.

כן פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות מלכים וכי תימא נהי דחינוף הבית גופיה בארץ ישראל הוא מצוה מיהו הסעודה שעושין עליו מאן יימא שהיא מצוה. י"ל כְּבָר כָּתַב נְמוּקֵי יוֹסֵף בְּפֶרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין עַל הָא דְתַנְיָא ר"א הַגְּדוֹל אוֹמֵר כִּינּוֹן שְׁהִגִּיעַ ט"ו בְּאָב תִּשְׁשׁ כְּחָה שֶׁל חֻמָּה וְלֹא הָיוּ כּוֹרְתִין עֲצִים לְמַעַרְכָּה כּו' וְנ"ל וּמִפְּנֵי שְׁבָאוֹתוֹ יוֹם הָיוּ מְשַׁלְּמִים וּמְסִימִים הַמְצֻנָּה הָיוּ עוֹשִׁין שְׁמֻחָה גְדוֹלָה וְכו' מִכָּאן שֶׁהוּא מְנַהֵג לְשִׁמּוֹחַ בְּעֲנָן מְצֻנָּה עַד שְׁכַשְׁהִשְׁלִימָה עוֹשִׁים שְׁמֻחָה וּמְשֻׁחָה וי"ט עכ"ל.

ואני אוסיף נוסף משלי להביא עוד ראיה וסמך למנהג לשמור בענין מצוה לעשות סעודה
מהא דאיתא במדרש רבה בתחילת שיר השירים ויבא וישלם ויעמוד לפני ארון ברית
וגו' א"ר יצחק מפאן שעושיין סעודה לגמרה של תורה ע"כ.

וכדאיתא בפרק פל פתבי אמר אבבי תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה
עבידנא יומא טבא לרבנן וכדאיתא ביומא פרק בא לו ויו"ט הנה עושה כ"ג לאוהביו
בשעה שיצא בשלום מן הקדש ונאלה רבים.

כן נראה לי: הצעיר יששכר בער איילנבורג. (עא) שלומים אלה על מעט קלף לשר האלה
ה"ה החכם השלם כמהר"ר עזריאל חפץ יזי"א.

ביום שנאמר בו כי טוב שני פעמים האיר אל עבר פני אגודת אותיותיה מקרב מחנה
קדוש ונראה מראות אלהים בשאלתה שאלת חכם שהיא חצי תשובה לפרש למכ"ת מה
שקבלתי אני מפי מורנו המקנבל הגדול מהר"י סרוק ז"ל בסוד פנים ואחור בפסוק וראית
את אחורי ופני לא יראו וקמה פתיב יראו בלשון רבים וכן פני ילכו וכן אם אין פנייה
הולכים.

ועוד קמה פתיב את אחורי ואלו גבי פני לא יראו לא פתיב את. ומהו פנונת רז"ל שאמרו
וראית את אחורי הראהו קשר של תפלין מה טיבו של קשר תפלין לכאן ואגב חז"ל תרתי
מהו פנונת רז"ל שאמרו שהקב"ה מניח תפלין.

ואף גם זאת שאלת ממני לפרש למכ"ת מה שקבלתי אני בסוד שיעור קומה: תשובה.
אחי וראש קמה זה תשאל לשמי דברים שהם כבשונו של עולם ואין לי עסק בנסתרות
ובפרט בסוד פנים ואחור שפבר כתב ראש המקנבלים הראב"ד ז"ל בהשגותיו להרמב"ם
בפ"א מהלכות יסודי התורה וז"ל ופנים ואחור סוד גדול הוא ואין ראוי לגלותו לכל
אדם עכ"ל.

ואין דבריו צריכים חזוק כי פסוק מלא הוא כבוד אלהים הסתר דבר ולולא כי מיום דעתיה
את מכ"ת הפרתיה כי ירא אלהים אתה ושלם בכל המדות לא הייתי מטפל כלל בתשובת
שאלה זו כי בהדי פכשי דרחמנא קמה לה ואני הרכיל אגלה לה סודו שפבר גילוהו
המקנבלים בספריהם בכמה פנים שונות זה אומר בכה וזה אומר בכך ואני בעניי את
אשר אני קבלתי מפי מורנו אגלה למכ"ת בקצור מן פלג כפי חק החיוב המוטל עלי לגלות
טפח ולכסות טפחיים.

אני טרם אחלה לדבר אציג לפניך הצעה קטנה ומתוכה תעמוד על פנונת ענין עמוק זה
בשלימות. אמרו חכמי האמת בספר הזוהר בהרבה מקומות אנפי רברבי אנפי זוטרי זעיר
אנפי פנים מאירות פנים שאינם מאירות וזה פירוש.

כל עשר ספירות בכלל נקראות פנים אבל יש פנים למעלה מפנים עד פני מלה עליון
הנקרא פתר והם נחלקו לג' מעלות והמעלה הראשונה נקראת אנפי רברבי והם פתר
חכמה ובינה והמעלה השנית נקראת אנפי זוטרי והם גדולה גבורה ת"ת וזעיר אנפיין הוא
ת"ת ביחוד והוא פני יעקב החקוק בכסא הכבוד כי הוא מדתו ויעקב נקרא ג"כ קטן וזאת
הספירה נקרא אדם והוא האדם הגנוז בסוד תקוני הגון המנוזכר בספר הזוהר והוא האדם
העליון הרמוז במראות חזקאל ועל דמות הפסא דמות פמראה אדם וכו' כי יחזקאל ראה

ספירת פתח עם שאר כל הספירות כי כל פְּרִשָּׁה וּפְרִשָּׁה שֶׁבְּתַפְלִין רוֹמְזוֹת לְסַפִּירָה מִיְּסוּדוֹת הַנְּזוּפֹת כִּי הַפְּרִשִׁיּוֹת שֶׁל תַּפְלִין הֵרָאוּ שׁוֹנָה הִיא קִדְּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר וְהִיא חֻכְמָה וְהִיא סוּד הַבְּכוֹרָה שֶׁהִיא רֵאשׁוֹנָה לְהַשְׁגָּתָנוּ כִּי הִיא רֵאשִׁית כָּל הַסַּפִּירוֹת הַנִּצְאָצְלוֹת מִן הַפֶּתַח הַנְּעֻלָּם וְכִמוֹ שֶׁהַבְּכוֹר הוּא רֵאשִׁית אוֹנוֹ שֶׁל אָבִיו כִּי הַחֻכְמָה הִיא הֵרָאוּשִׁית הַנְּמַשְׁכֶּת מִן הַפֶּתַח וְלִפְיָכֶּה נֹאמֵר רֵאשִׁית חֻכְמָה יִרְאֵת י"י וְכִכֵּר יְדוּעַ שֶׁהַפֶּתַח נִקְרָא יִרְאֵת י"י וְכִתִּיב כִּי הִיא רֵאשִׁית אוֹנוֹ וְגו' נִמְצְאוֹת לְמַד כִּי פְּרִשְׁתׁ קִדְּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר הוּא סוּד חֻכְמָה.

פְּרִשָּׁה שְׁנִיָּה וְהִיא כִּי יִבְיָאָה י"י הִיא סוּד בִּינָה שְׁיֵשׁ לָהּ חֻמְשִׁים שְׁעָרִים כְּנוֹדָע וְהִיא סוּד הַיּוֹבֵל וְהַגְּאוּלָּה וְכֵּה יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְלִפְיָכֶּה נִזְכָּר יֵצִיאֵת מִצְרַיִם בְּתוֹרָה נ' פְּעָמִים כְּלוֹמֵר ע"י בִּינָה שְׁיֵשׁ לָהּ נ' שְׁעָרִים נִפְתָּחוּ לְיִשְׂרָאֵל וְיֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם שְׁאֵלְמָלָא נִפְתָּחוּ נ' שְׁעָרֵי בִּינָה לֹא הָיָה יְכוּלֵת לְיִשְׂרָאֵל לְצֵאת מִמִּצְרַיִם לְפִי שְׁשָׁרוּ שֶׁל מִצְרַיִם הוּא בְּכוֹר שְׁבִשְׁרֵי הָאֻמוֹת וְלֹא הָיָה יְכוּל לֹא אֶלָּא הַבִּינָה וְהַכֹּל מִפְּתַח בְּכוֹר עֲלִיוֹן קִדְּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר כְּנוֹזָכֵר וְלִפְיָכֶּה נִקְרָאת בִּינָה רְחוּבוֹת הַנְּהָר וְנִחְלָה בְּלִי מִצְרַיִם לְפִי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִכָּל הַשָּׁרִים הַחִיצוֹנִים שֶׁל הָאֻמוֹת הַמִּצְרִיִּים לְיִשְׂרָאֵל וְאִין לָהֶם שׁוֹם אַחֲזִינָה וְשְׁלִיטָה כָּלֵל.

פְּרִשָּׁה שְׁלִישִׁית שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הִיא סוּד הַסַּפִּירָה הַנִּקְרָאת גְּדוּלָּה שֶׁהִיא מֵדַת אַבְרָהָם אַבִּינוּ שְׁנִקְרָא אוֹהֵב וְעֲלִיוֹ נֹאמֵר וְאַבְרָהָם וְאַגְדָּלָה שְׁמָהּ וְגו' וְכִתִּיב זָרַע אַבְרָהָם אוֹהֵבֵי לְפִי שֶׁהוּא הַפִּיר אֵת הַשֵּׁם וְקִבֵּל עוֹל מַלְכוּתוֹ מֵאַבְרָהָם.

פְּרִשָּׁה רְבִיעִית וְהִיא אִם שְׁמוֹעַ הִיא סוּד סַפִּירַת הַגְּבוּרָה שֶׁהִיא פֶּתַח יִצְחָק וְהִיא מֵדַת הַדִּין כִּי כָּל הַפְּרִשָּׁה הַזֹּאת מְדַבֵּרַת עַל הַעֲוֹנוֹשִׁין כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַשְׁמָרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְגו' וְחָרָה אַף י"י בְּכֶם וְגו' נִמְצְאוֹת לְמַד כִּי בְּתַפְלִין שֶׁל רֵאשׁ מִתְאַחֵד ת"ת בְּחֻכְמָה בִּינָה גְּדוּלָּה וְגְבוּרָה שֶׁכֵּהָם מִתְאַחֵדוֹת כָּל עֶשֶׂר סַפִּירוֹת וְלִפְיָכֶּה נִקְרָאִים הַתַּפְלִין תַּפְאָרַת כְּמוֹ שֶׁנֹּאמֵר לִיחֻזְקָאֵל פְּאָרָה חֲבוּשׁ עֲלֶיהָ אֵלּוֹ תַּפְלִין שְׁבָרָאשׁ.

וְנִהוּ הַסוּד שְׁאֲמָרוּ רז"ל וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם י"י נִקְרָא עֲלֶיהָ אֵלּוֹ תַּפְלִין שְׁבָרָאשׁ שְׁכִכָּר כְּתַבְתִּי לְעִיל כִּי שֵׁם י"י הוּא רוֹמְזוֹ לְסַפִּירַת ת"ת וְהוּא מְנִיחַ תַּפְלִין שֶׁל רֵאשׁ נִמְצְאוֹת לְמַד הַמְנִיחַ תַּפְלִין הוּא עוֹמֵד בְּמִקוּם סַפִּירַת ת"ת וְעֲלִיוֹ נֹאמֵר יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּהּ אֶתְפָּאֵר וְאַתְפָּאֵר לְשׁוֹן תַּפְלִין כְּמוֹ פְּאָרָה חֲבוּשׁ עֲלֶיהָ.

וְאַחַר שֶׁהוֹדְעָנוּהָ אֵלּוֹ הַעֲקָרִים שֶׁל תַּפְלִין שֶׁל רֵאשׁ יֵשׁ לָנוּ לְהוֹדִיעָהּ כִּי תַּפְלִין שֶׁל יָד כְּנֶגֶד הַסַּפִּירָה הַעֲשִׁירִית הַנִּקְרָאת מַלְכוּת וְלִפְיָכֶּה מְנִיחִין אֵלּוֹ ד' פְּרִשִׁיּוֹת הַנִּזְכָּר בְּבֵית אֶחָד וְקוֹשְׁרִין אוֹתָהּ בְּיַד הַשְּׂמַאל שֶׁהִיא יָד הַגְּבוּרָה לְפִי שֶׁהַפְּרִשָּׁה רְבִיעִית הִיא פְּרִשְׁתׁ הַגְּבוּרָה כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ וְהִיא יָד כְּהָה מֵדַת הַדִּין הַרְפָּה לְפִי שֶׁהִיא רַק עֲנָף מִן הַגְּבוּרָה וְעַל כֵּן נִקְרָאת זֹאת הַסַּפִּירָה קֶשֶׁר שֶׁל תַּפְלִין וְהוּא צוּרַת דָּל"ת וְהִיא רְמוּזָה בְּדָל"ת רַבְתִּי דְּאֶחָד לְפִי שֶׁהִיא קוֹשֶׁרֶת וּמִתְאַחֵדַת לְכָל הַסַּפִּירוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת וְהִיא דָּלַת וּפְתַח לְכַנּוּס כֵּה לְכָל הַסַּפִּירוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת וְעוֹד שֶׁכָּל הַשְּׁפַע הַיּוֹרְדָת מִן הַסַּפִּירוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת לְתַתְּחוּנִים בָּאִים אֵלֶיהָ וְהִיא נִקְרָאת אַחֲזִינָה כִּי הִיא אַחֲרִית הָאֲצִילוֹת וְהִיא הַנִּרְאִית וְהַנְּגִלִית בְּעֵין הַלֵּב יוֹתֵר מִכָּל הַסַּפִּירוֹת וְעֲלֶיהָ נֹאמֵר וְרָאִיתָ אֵת אַחֲזִרִי בְּעֵין הַלֵּב וְנִהוּ שְׁאֲמָרוּ רז"ל הֵרָאוּהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תַּפְלִין כְּלוֹמֵר מַלְכוּת וְלִפִּי שֶׁהִיא עֵיקַרֶת הַבֵּית שֶׁל ת"ת שְׁנֹאמֵר כְּתַפְאָרַת אָדָם לְשִׁבְתׁ בֵּית בְּסוּד אָדָם וְחִנּוּהָ דִי פְּרָצוּפִין לְכֹן נֹאמֵר בְּכָל בֵּיתִי נֹאמֵן הִיא כְּלוֹמֵר שְׁנִכְנַס

לפני ולפנים בזאת הספירה הנקראת בית דהיגנו מלכות כמו בן בית נאמן לאפוקי גבי אברהם אבינו פתיב והוא יושב פתח האנהל אבל לא נכנס לפנים מפתח האנהל ובמלת את אחורי בא לרבות כמה אחורים לאחורים הנראים וכולם קשורים בה ויחזקאל לעד בפסוק ובמראה המראה אשר ראיתי וגו' פי בו ט' מראות כנגד תשעה אספקלריות המאירות ומתוכן ראה בתחתון והבין בעליון והמראה הזאת בקמץ ובקמץ פתח וחולם תחתיו להורות על ענין נפלא וחולם מגיע הכל ועל אחת כמה יש פנים לפנים עד אין סוף ולכן שפיר אמר לפני לא יראו בלשון רבים לפי שהם רבים באמת והם אנפי רב רבי אנפי זוטרי והם ד' בתים שבתפלין של ראש שמניח ת"ת על ראשו והם חכמה בינה גדולה גבורה כנזכר וכנגד שלשה מעלות הנזכרים הזכיר הפסוק שלשה פעמים פנים וזהו שכתוב לא תוכל לראות את פני זהו אנפי רב רבי שהם כתר חכמה בינה.

ובמלת את פני בא לרבות אנפי זוטרי דרף רמז ואחר כך אמר בפירושו לפני לא יראו זהו אנפי זוטרי שהם גדולה וגבורה ת"ת. פני ילכו זהו מעלה השלישית דהיגנו מלכות הנקראת מטטרון כי זאת הספירה האחרונה היא שלוחן של כל הספירות לעשות פועלתם בתחתונים הן לטוב הן למוטב ונקרא בשם שולחיה ואמרו רז"ל זה מטטרון ששמו כשם רבו ומטטרון עולה למספר שד"י ותחמי' בעולם הפירוד שליח שלה ראש הנפרדים נקרא מטטרון וגם שמו רבו כי כל הדברים העליונים דוגמתן בעולם הנפרדים ולכן פתיב והיה בעבור פבודי וגו' וכאשר עבר הכבוד הזה אמר ילף נא אדני בקרבנו וגו'.

וכבר ידוע כי השם הזה של אדנות רומז לספירה זאת וכאשר שמע משה שילף זאת הספירה מלכות עם ישראל לא רצה בה כי היא מדת הדין אף על גב שהיא מדת הדין הרפה ואמר אין פניה הולכים שהוא ת"ת הנקרא זעיר אנפין כנזכר והוא קו המכריע אל תעלנו מזה.

ואין להקשות על מה שקבלתי בפירושו הפסוק לפני לא יראו הלא אני כתבתי לעיל כי משה היה משיג לספירת ת"ת ולדעת קצת המקובלים השיג משה במתן תורה שבע ספירות והם שבעה קולות הנזכרים במתן תורה משום שי"ל שלא היה משיג מהות פנימיותו של ת"ת ושאר ספירות העליונות רק שהיה מרגיש כי מן ספירת ת"ת בא אליו הדבור ומה שהיו שאר הנביאים משיגים במדת לילה דהיגנו במלכות והאבות ביסוד ומלכות יחדיו כמו שנא' נארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי היה משיג משיג במדת יום דהיגנו ת"ת וזהו שאמר ושמי י"י לא נודעתם להם ומה שביקש משה ואמר הראני נא את כבודך ר"ל הבינני פנימיות ותוכיות ספירת ת"ת לפני ולפנים ולא ניתן לו בקשתו וכן פי' בהדיא המקובל הגדול הרקנטי ז"ל בפרשת כי תשא והביא דמיון למי שרואה בשמש וכו' ויש עוד דרכים אחרים בין המקובלים ז"ל כמפורש ברבינו בחיי ז"ל ושאר המחברים ואני בעניי את אשר קבלתי כתבתי לא פחות ולא יותר ואת אשר תבחר הוא הקדוש: ואני טרם אכלה לדבר אגלה למכ"ת מרגלית טובה שיש בידי בסוד המאמר זה וראית את אחורי הראהו קשר של תפלין כבר ידעת שאמרו רז"ל שביקש משה באמרו הודיעני נא את דרכיך מה שקר אתה נותן למוצאי חן בעיניך וכן פרש"י בחומש.

ועל זה השיב לו הקב"ה וראית את אחורי הראהו קשר של תפלין פלומר הראהו פל מה שאפשר להשיג בד' רוחות עולם הנה שהוא נקרא אחר פנגד עולם הפא בסוד אחר וקדם צרמני ולמה לא אמר קדם ואחר צרמני אלא לפי שעה"ז הוא קודם לאדם לעולם הפא הלפא אמר אחר וקדם צרמני וקשר של תפלין הוא צורת דל"ת הרומז על ד' רוחות עוה"ז.

ועוד שעה"ז הוא דלת ופתח לכנס ולבוא לעוה"ב על דרך התקן עצמה בפרוודור כדי שתפנס לטברקלין וכו' ופני לא יראו פלומר היו"ד שבתפלין של יד והשי"ן שבתפלין של ראש הרומז לשכר טוב הצפון לעוה"ב פדכתיב להנחיל אהבי יש ואמרו רז"ל ש"י עולמות וכמו שנאמר יובילו שי למורא והכל הולך אל מקום אחד כי אז ישיגו ישראל לספירה הנקראת יש והיא חכמת אלהים כמו שנאמר ומלא הארץ דעה את י"י פמים לים מכסים וגו' ושכר טוב זה אי אפה יכול לראות עכשיו בעוה"ז כי עליו נאמר עין לא ראתה אלהים זולתה וזאת הספירה חכמה קראות חכמי הקבלה עין לא ראתה וכתוב ונעלמה מעיני כל חי ואמרו רז"ל אפילו מן המלאכים: ואשר שאלת ממני לפרש למכ"ת מהו סוד שיעור קומה דע שחכמי האמת קראו לספירת ת"ת שיעור קומה בסוד אברי המרכבה ופרקיה והוא האדם הגנוז בסוד תקוני ה'קן המנופר בספר הזוהר פנופר לעיל ועליו אמר רבי ישמעאל כל היודע שיעורו של יוצר בראשית מוכתח לו שהוא בן עוה"ב ואני ועקיבא ערבים בדבר וכו' ושיעור קומה רל"ו פרסאות וסימן לדבר גדול אדונינו ור"ב כ"ח בגמטריא רל"ו ורחבו ע"ז אלפי רבוא פרסאות וסימן לדבר תנו ע"ז לאלהים.

ושיעורים אלו הוא סוד שפע ואצילות הפא ממנו לא שיש לו שיעור ממש חלילה וחלילה אלא שדברו בלשון נקייה כדי שלא יפשו בהם הוגיהם פאשר פנו לסוד אותיות השם של הניה העולה למספר ע"ב ע"ב גשרים ע"ד יו"ד ה"י וי"ו ה"י במילואו פי פאשר פנו לחסד בשם מים פנו לאלו פחות עליונות האחוים בחסד בשם גשרים פי אין יכולת לעבור על המים בלא גשרים וכו' הוא בכל הפנויים שאמרו על הספירות דרך משל ודמיון כדי לשפך את האוון כמו שדברה התורה בלשון בני אדם וכן מה שאמר רבי ישמעאל אני מתפלל לבעל החוטם ור"ל לספירת חסד שיודע להאריך האף ולכן נקרא ארף אפים לבל יצאו שלוחיה חוצה לה טרם שיחול הגוף ולכן הוא בעלה וכופה אותה פי האדון הוא בעל וכמו שנאמר ותהלתי אחטום לה אין הפנונה שהיה מתפלל לספירה זו ממש בלי שהיה מתפונן לעילת כל העילת המאצי' כל הספירות שהרי פתוב לא יהיה לה אלהים אחרים על פני לא אמר לפני אלא על פני רמז לעשר ספירות פנודע וכמו שדרשו רז"ל אל תמר בו אל תמירני בו אלא הפנונה שהיה מתפלל אל עילת כל העילות שינהוג עמו דרך מדת חסד שהוא בעל החוטם וכן הפנונה בכל עשר ספירות על זה הדרך פנופר בתשובת בר ששת.

ונחזור לענינו ונאמר ומספר שיעור קומה רל"ו רומז למספר שם המינוחד הרומז לספירת ת"ת פיצד יו"ד ה"י וי"ו ה"י י' פעמים י' הרי ק' י' פעמים ה' הרי נ' ו' פעמים ו' הרי ל"ו ה' פעמים י' הרי נ' סף הפל רל"ו ומלת פרסאות רומז שהוא פרס שמקבל שפע ואצילות מרבו שהוא עילת כל עילות ועל זאת הספירה נאמר פי לא ראתם תמונת כל לא אמר תמונה אלא תמונת כל לפי שהוא פולל כל התמונת לפי שהוא קו האמצעי בסוד

צורת וי"ו של שמו ונושא ששה קצוות והוא נקרא חקל תפוחים עם ספירת גדולה וגבורה והוא בינוני פלול מפל גנוני התפוחים אדם ירוק ולכן והוא נקרא גוף השכינה פי כל הבגין יחד יקרא שכינה ובענין האצילות יחד הת"ת הוא הגוף וג' ספירות העליונות הם הראש וגדולה וגבורה הם הזרועות ונצח והוד הם השוקים והפלות ימין ושמאל והיסוד בבירית מילה ומלכות הוא הלב הרי צורת האדם ויתר הדברים מפונשים באנרף בספר הזוהר ואין פאן מקום להאריף וקצת מהמקובלים אומרים שספירת מלכות הנקראת מטטרון שפתבתי לעיל הוא שיעור קומה ועליו אמר רבי ישמעאל כל היודע שיעורו של יוצר בראשית כו' פי ספירת מלכות נקראת יוצר בראשית פדאיתא בספר היכל י"י וספירת זו נקראת אכתריאל שראה רבי ישמעאל כ"ג בעין הלב ולא בעין הגשמי ולכן אמר ישמעאל בני ברכני וכו' ודמות אדם לו שגאמר וממתניו ולמעלה דמות אדם ועל מצחו חקוק אכתריאל זה וכו' והוא נקרא אדני קטן וכל הדמיונים על זה אמור והסוד פי תמונה בגימטריא פרצוף אדם וכבר ידעת פי ספירת מלכות נקראת תמונה שהיה תמונה אחרונה ועליה נאמר ותמונה אינכם רואים וגו' אבל ממנו ולמעלה אמר הנביא ואל מי תדמיוני וגו' ומעתה אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אז תבין יראת י"י ודעת קדושים תמצא וי"י יראנו נפלאות מתורתו האמת פבקשת המשורר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך: כ"ד אהו' הצעיר יששכר בער איילגבורג: שוב חזר השואל הנ"ל ושאל אותי על מה שפתבתי לעיל ועל פן אין מזל לישראל הלא אמרינו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא וכאלה רבים בגמרא והשפתי לו קושיא זו לאו אידי רמא אלא על הגמרא עצמה וכבר נתעוררו בזה התוספות ותיקרו מה שתיקרו אמנם על דרך הקבלה הוא סוד גדול ואגלה למכ"ת ברמז.

דע פי שלשה שמות הן אדני למטה. י"י באמצע.

איהיה למעלה. ובסוד איהיה הרומז לכתר תלוי המזל וזהו סוד נתתפלל חנה על י"י אל י"י לא נאמר אלא על י"י ממש פי כתר הוא רחמים גמורים וכן בחיי פתיב הגני יוסף על ימיה ט"ו שנים יוסף פתיב ולא אמר מוסף לפי שהוא רומז לכתר הנסתר ונעלם יותר מכל הספירות וכן במזונות פתיב השלף על י"י הקב"ה והוא יכלפלה אל י"י לא נאמר אלא על י"י ממש ולפי שזכה יעקב אבינו לנחלה בלי מצרים דהיינו לת"ת שעולה בשעת רצון למעלה מן הזרועות שהם גדולה וגבורה המיוחדים לאברהם ויצחק עד כתר ולכן אמר יעקב ברכת אביה גברו על ברכת הורי ולכן פתיב אז תתענג על י"י והרפבתי על במתי ארץ וגו' אל י"י לא נאמר אלא על י"י ממש והרפבתי על במתי ארץ פלומר למעלה מן הזרועות שאין שום שר משרי החיצונים משרי אומות העולם מ"ה ולא שום מזל מן כל המזלות התחתונים שולט שם פענין ומאנות השמים אל תחתו וכו' ומה שאמרו לאו בזכותא תליא מילתא היינו בספירת ת"ת הנקרא זכות לפי שהוא מעורב בדין פי הוא קו המכריע בין גדולה וגבורה וגומר הדין של ב"ד הגדול.

אלא במזלא תליא מילתא היינו בספירת כתר הנקרא מזל העליון על שם זל מים מדליו וכו' לכל הספירות ועל דרך זה פירש בספר הזוהר באדרא קדישא הא דאמרינו הפל תלוי במזל ואפילו ס"ת שבהיכל: נאף גם זאת השיבותי לו על מה שהקשה למה כתוב יראו בלשון רבים וכו' פנזכר לעיל שעל דרך הנגלה ג"כ אין זו קושיא פלל לפי שמצינו

כה"ג ופנייה הולכים בקרב וגו' וכן ניחר לקין מאד ויפלו פניו וגו' ולמה נפלו פניו וגו' וכאלה רבים: את התשובה השיב הרב המהר"ר לייב סארוואל י"ץ ר"מ ואב"ד דק"ק וויניציא חכם הרזים גל של אגוזים שלום: בדרך לן מר איה מקום כבודו של הדין אשר מרגלא בפומייהו דאינשי דאסור לדיין לדון היכא דגלה דעתו קודם.

ונאני אמרתי אם רבי לא ידע חייא מנין לו אולי לחדודי בעי נאיה שיהיה אני פי מלה שמור לכן אמרתי אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות שיתא סדרי משנה וגמרא אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו ומצאתיו שיש להם על מה שישמוכו מפי משנה שלימה וגמרא ערוכה: ואגב חדא תרתי יגעתי ומצאתי טעם לשבח אמאי לא כתבו הפוסקים דין זה הפשוט בפי כל העולם דאסור לדיין לדון היכא דגלה דעתו קודם.

בפרק זה בורר תנו גמרו את הדבר היו מכניסין אותן וכו' ובגמרא מפרש מאי מכניסין אותן לבעלי דינין והרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה נתן טעם לשבח למה מוציאים את הבעלי דינין לחוץ שהוצרכו להכניסם כדי שלא ידע החייב מי חייב אותו כדי שיהיו הדיינים אהובים אצל בני אדם וכן פירש ר"ע מברטנורה ז"ל והטור ח"מ בסמ"ט ושא"ר פוסקים הגם שהרמב"ם פירש עוד טעם אחר וכן גמרי יוסף פירש טעם אחר יענין בדבריהם מ"מ טעם זה הנ"ל מצא חן בעיני כל הפוסקים ותפסוהו לטעם פעיקר.

ונ"ל שטעם זה הנ"ל יצא להם מדבר הלמד מענינו דאחר דתנו גמרו את הדבר היו מכניסין אותן וכו' תנו ומנין לכשיצא אחד מן הדיינים לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבים כו' על זה נאמר לא תלה רכיל בעמיה ואומר הולך רכיל מגלה סוד.

וכיון שכתבו הפוסקים כל הדיינים המפורשים בזאת המשנה הנ"ל לא הוצרכו עוד לכתוב דאסור לדיין לדון היכא דגלה דעתו קודם משום דממילא נלמד ופשוט הוא דזיל בתר טעמא למה מוציאים את הבעלי דינין לחוץ בשעת משא ומתן של הדיינים ושא"ר יאמר אחד מן הדיינים כשיצא אני מזכה וחבירי מחייבים כו' שהוא כדי שלא ידע החייב מי חייב אותו כדי וכו' כנ"ל א"כ מה לי אחר הדין או קודם הדין דכיון שגלה דעתו קודם איש פלוני זכאי איש פלוני חייב אסור לו לדון אח"כ כדי שלא ידע החייב מי חייב אותו כדי וכו' ומשום לא תלה רכיל בעמיה וכו'.

ועי"ל דלהכי לא כתבו הפוסקים דין זה דאסור לדיין לדון היכא דגלה דעתו קודם משום שלא בא שום אדם לכלל מדה זאת פלל ועקר שיגלה דעתו קודם דלא מיבעיא שאסור לגלות דעתו פנגד אחד מבעלי הדין שאם יטעון כה וכה אז יזכה בדין דזה לא ניתן לדבר הימנו לרוב פשיטותו דאסור משום אל תעש עצמה כעורכי הדיינים אף על פי שמלמדהו טענה של אמת והיושר כדאמר רבי יוחנן בפרק נערה ורב נחמן בפרק הכותב עשינו עצמנו כעורכי הדיינים וכו' וכן פירש בהד"א הרמב"ם ז"ל במשנה אל תעש עצמה כעורכי הדיינים וז"ל אף על פי שידע בו שהוא העשוק ושתבירו טוען עליו שקר עם כל זה אין מותר לו שילמדהו טענה שתצילהו ותועילהו פלל עכ"ל.

וכן בפרק מי שמת דף קמ"ט גבי עובדא דאסור גיורא איקפיד רבא אמר קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדא לי וכו' וכן בסוף פרק גט פשוט אינהו רשע ערום המשיא עצמה וכו': אלא אפילו אם אינו מלמדהו שום טענה פלל ועקר אסור לו לגלות דעתו קודם אם

לא שְהוֹבְרָר לְדִיּוֹן לְפָסוּק הַדִּין מְרָצוֹן שְׁנֵי בְעָלֵי הַדִּין יַחְדָּו אוֹ דִּיּוּנֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מֶהַר"ם מְרוֹטְנֶבוּרְגַּ וְז"ל בְּתַשׁוּבָה וְז"ל וְשִׁשָּׁאֲלֶתֶם עַל הַדִּינִים אֵין לִי לְהַשִּׁיב כִּי אִם לְדִיּוּנֵים שְׁלֵא אֲעֻשֶׂה עֲצָמֵי כְּעוֹרְכֵי הַדִּיּוּנִין וְכוּ' וְכ"כ רִיב"ש בְּתַשׁוּבָה רִישׁ סִי' קע"ט שְׁלֵא יִכְתּוּב שׁוּם חֻקִּים פֶּסֶק לְאַחַד מִבְּעָלֵי הַדִּין בְּדָרְךָ אִם פֶּן אוֹ שִׁיכְתּוּב לוֹ דַּעְתּוֹ בְּלֵא פֶּסֶק כֹּל זְמַן שְׁלֵא שְׁמַע דְּבָרֵי שְׁנֵיהֶם שְׁמָא מִתּוֹךְ דְּבָרֵיו יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר גַּם מִשׁוּם שֶׁאֵח"כ יִטְעוּן הַשְּׁנֵי בְּדָרְךָ אַחַר וְיִצְטָרֵךְ לְכַתּוּב לְהַפְּדָה וְאִיכָּא זִילוּתָא לְחֻקִּים עכ"ל.

וְכ"כ מֶהַרְא"י ז"ל בְּפֶסְקֵי וּכְתָבֵי רִישׁ סִימָן רס"ז וְז"ל אֵין נִסְתִּי לְהַשִּׁיב בְּדִיּוּנֵי מְמוֹנוֹת אִם לֹא שְׁהוֹבְרָרְתִּי לְפָסוּק הַדִּין מְרָצוֹן בְּעָלֵי הַדִּין אוֹ דִּיּוּנֵיהֶם וְכוּ' וְכ"כ מֶהַר"ל אֶבֶן חַבִּיב ז"ל בְּתַשׁוּבָה רִישׁ סִימָן כ"ט וְשִׁאָר אַחֲרוֹנִים הַרְבֵּה מְאֹד אֵין מְסַפֵּר וְאֵלֶּה הַטְּעָמִים שֶׁכָּתַב רִיב"ש הַגָּ' לְמִסְפִּיקִים דִּי וְהוֹתֵר ג"כ לְמִי שֶׁעֲבָר וְגִילָה דַּעְתּוֹ קוֹדֵם שֶׁאֶסוּר לְדוֹן אַח"כ וְזֶה בְּרוּר כְּשֶׁמֶשׁ בְּחֻצֵי הַשָּׁמַיִם.

אֲנִי טָרַם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֲגִלָּה סוּד י"י לִירְאֵיו שֶׁהוּא חַדוּשׁ גְּדוֹל בְּעֵינֵי וְאוּלַי יִהְיֶה חַדוּשׁ ג"כ בְּעֵינֵי אָדָם אֲשֶׁר פְּגִילִי וְהוּא זֶה. בְּעַל דִּין שֶׁתִּבְעַ חֲבִירוֹ עִם שְׁטֵר חוֹב אוֹ שְׁטֵר מִתְּנָה אוֹ שְׁטֵר מְכִירָה אוֹ שְׁאָר עֲנִינֵן וְחֲבִירוֹ רוֹצֶה לְבַטֵּל הַשְּׁטֵר עַל פִּי טְעוּנוֹתָיו וְאֲמַתְּלֵאוֹת שְׁנוֹתָן שֶׁחֻב אוֹ הַמִּתְּנָה אֵינָה כְּלוּם וְהַדִּיּוֹן רוֹאֶה לְבַעַל הַשְּׁטֵר אֵינָה זְכוּת בְּלִשׁוֹן הַשְּׁטֵר שְׁיִהְיֶה זְכָאִי.

מִתְּרַם לוֹ לְדִיּוֹן לְפָסוּק לְזַכּוֹת אֶת בְּעַל הַשְּׁטֵר עַל פִּי אוֹתוֹ זְכוּת שְׁרוּאָה הַדִּיּוֹן בְּשְׁטֵר אֶף עַל פִּי שֶׁבְעַל הַשְּׁטֵר לֹא טְעַן אוֹתוֹ זְכוּת וְגַם לֹא הִרְגִישׁ בּוֹ כָּלֵל. כֵּן נ"ל מִדְּבָרֵי הֶרָא"ש ז"ל בְּתַשׁוּבָה שֶׁהִבִּיא הַטּוֹר אֶבֶן הַעֶזֶר בְּסִימָן ק"י וְכ"כ הַטּוֹר ח"מ בְּהַדְּיָא בְּסִימָן מ"ב וְכֵן מִשְׁמַע בְּסִי' י"ז זֶהוּ מַה שֶׁעֲלֵתָה בְּמִזְלַג עֵיוֹנֵי הַקְּצָר וְאִם הוּא מְעַט יַדְעֵתִי שֶׁמִּדַּת קוֹנוֹ יֵשׁ בּוֹ אַחַד הַמְּרָבָה וְאֶחָד הַמְּמַעִיט וְבִלְבַד וְכוּ' וְכֵן יִהְיֶה לְרָצוֹן אֲמָרֵי פִי לְפָנֶיהָ וְאֶקוּד וְאֲשַׁתְּחִנֶּה וְאוֹמֵר יְחִי אֲדוֹנֵי הַמְּלָךְ.

(לְמ"ד לְמַב"י הַשַּׁע"ג) כ"ד אַהוּ: הַצָּעִיר יִשְׁשַׁכֵּר בְּעַר אֵיילִנְבוּרְגַּ אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲזַר וְהַשִּׁיב הַגָּאוֹן הַגָּ' לְהַרְבֵּ הַמְּחַבֵּר וְז"ל אֶפְרַיִם נְמַטְיָה לְמַר עַל תַּשׁוּבָתוֹ הַרְמָתָה וְתִהְיֶה בְּפִי כְּדָבַשׁ לְמִתּוֹק מְרָאשִׁיתָה וְעַד אַחֲרִיתָה וְכוּ'.

כַּפ' שׁוֹפְטִים בְּפָסוּק בֵּין דָּם לְדָם בֵּין נֶגַע לְנֶגַע פֶּרֶשׁ"י ז"ל בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר בֵּין נֶגַע לְנֶגַע בֵּין נֶגַע טָמֵא לְנֶגַע טָהוֹר עכ"ל. תִּימָה רַבְתִּי בְּעֵינֵי שְׁהָרִי גְמָרָא עֲרוּכָה בְּנִדְהָ בְּפָרָק כֹּל הִיָּד דּוֹחָה בְּשִׁתֵּי יָדַיִם פִּירוּשׁ זֶה שְׁפִירְשׁ רַש"י בֵּין נֶגַע לְנֶגַע בֵּין נֶגַע טָמֵא לְנֶגַע טָהוֹר אֶף עַל גַּב דְּבִין דָּם לְדָם וְדָאִי פִירוּשׁוֹ בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר כַּדְּפֶרֶשׁ"י נִקְנֹט מִיָּהָ בִּידְדָדְלָאוּ בְּחֻדָּא מְחַתָּא מְחַתִּינְהוּ בֵּין דָּם לְדָם בֵּין נֶגַע לְנֶגַע וְהִילָךְ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא מְנַלן דְּאִיכָּא דָם טָהוֹר בְּאִשָּׁה דִּיקְלָמָא כֹּל דָּם דְּאִתִּי מִינָה טָמֵא א"ר חֲמָא בַר יוֹסֵף א"ר אוֹשְׁעִיָּא אָמַר קָרָא כִּי יִפְלֵא מְמָה דְּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דָּם טָהוֹר לְדָם טָמֵא אֵלֶּה מַעֲתָה בֵּין נֶגַע לְנֶגַע הִכִּי נָמִי בֵּין נֶגַע טָמֵא לְנֶגַע טָהוֹר וְכ"ת הִכִּי נָמִי נֶגַע טָהוֹר מִי אִיכָּא וְכ"ת כְּלוֹ הַפָּה לְבֵן טָהוֹר הוּא הֵהוּא בַּהֲק מִיקָרִי אֵלֶּה בֵּין נֶגַע אָדָם לְנֶגַע בְּתִים וְלִנְגְעֵי בְּגָדִים וְכֻלָּן טָמֵאִים הִכָּא נָמִי בֵּין דָּם נִדָּה לְדָם זִכָּה וְכֻלָּן טָמֵאִים הֵאֵי מֵאֵי בְּשִׁלְמָא הֵתֵם אִיכָּא לְאֶפְלוּגֵי בְּנֶגְעֵי אָדָם בְּפִלְגֻתָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבְּנָן דְּתַנּוּן וְכוּ' עַד אֵלֶּה הִכָּא אֵי דָם טָהוֹר לִיכָּא בְּמֵאֵי פְּלִיגֵי ע"כ.

ופרש"י בשלמא התם גבי נגעים אף על גב דכולהו לטמא איכא לאוקמי קרא דאיירי בפלוגתא דזמן ממרא וסנהדרין שדדורו דכתיב וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּזוֹן כְּגוֹן דַּמְפְּלָגִי בְּנִגְעֵי אָדָם בְּפִלּוּגְתָא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כּו' דקאמר זמן ממרא פחד מינייהו וסנהדרין פחד מינייהו עכ"ל.

הרי אתה רואה מפניך באר היטב איהו שהמקשן דוחה בשתי ידים פירוש זה בין נגע לנגע בין נגע טמא לנגע טהור מחמת קושיות נגע טהור מי איכא וגם התרצן מודה לו בזה כדפרש"י בהדיא בשלמא התם גבי נגעים אף על גב דכולהו לטמא וגם בספרי ומייתי לה בפרק אלו הן הנחנקין פירש בין נגע לנגע בין נגעי אדם לנגעי בתים לנגעי בגדים כדפירש הגמרא בפרק פל היד שהבאתי לעיל ולא בין נגע טמא לנגע טהור כדפרש"י.

ונראה שהרמב"ם ז"ל נזהר מזה בפ"ד מהלכות ממרים דויק ותשפח אבל אין להקשות על ספרי והגמרא דפ' הנחנקין שפי' בין דם לדם בין דם נדה לדם יולדת לדם זיבה היאך אפשר לפרש כן שהרי הגמרא בפרק פל היד שהבאתי לעיל דוחה בשתי ידים פירוש זה מתחת קושיות האי מאי כו' אלא הכא אי דם טהור ליכא במאי פליגי.

משום דתשובתו בצדו היא דקאמר התם בין דם לדם בין דם נדה לדם יולדת לדם זיבה לאו למימרא דכולן טמאים אלא ר"ל שחולקים בין דם טמא לדם טהור בין בדם נדה בין בדם יולדת בין בדם זיבה שכן פירש בהדיא התם הגמרא גופא וז"ל דם נדה בפלוגתא דעקביא בן מהללאל ורבנן דתנו כו' דם לידה בפלוגתא דרב ולוי דאימרו כו' דם זיבה בפלוגתא דר"א ור"י דתגן כו' ושם י"ל היא דפרש"י בין נגע.

טמא לנגע טהור אין פירושו כמו נגע טמא לנגע טהור הנזכר בפרק פל היד שהבאתי לעיל אלא ר"ל בפלוגתא בין בנגעי אדם בין בנגעי בתים בין בנגעי בגדים וכדפירש הגמרא בפרק הנחנקין שהבאתי לעיל כן נ"ל: בפ' בראשית בפסוק ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה אה פיה וגו' פרש"י מן האדמה יותר ממה שנתקלה היא כבר בעונה וגם בזו הוסיפה.

לחטוא אשר פצתה וגו'. וכתב עליו מורי ורבי הגאון מהר"ם יפה ז"ל בספר לבוש האורה וז"ל מה שפרש"י וגם בזו הוסיפה לחטוא אשר פצתה וגו' תמוה מאד בעיני ורחוקה היא בעיני לא אמצאנו ולא הבינותיו לכל הפירושים דמה חטא שייך פאן לארץ שהרי הש"י שם זה בטבעה מתחלת בריאתה שתבלע כל הלחיות הנופלות עליה כדי שתתייבש שלכך קראה יבשה וכו' והיאך לא תבלע דמו של הכל שנפל עליה הרי זה הנה נגד טבעה אם לא תבלע וכו' והניח הדבר בצ"ע.

ואני תלמידו יגעתי ומצאתי והבינותיו היטב ת"ל וקודם כל דבר צריכין אנו למודעי דאשתמיטתיה מה שפיתבו התוספות בפרק אהד דיני ממונות דף ל"ו ע"ב גבי מיום שפתיחה הארץ את פיה וקבלה לדמו של הכל שוב לא פתיחה וכו' וז"ל מיום שפתיחה כו' כל דמים נבלעים בארץ אלא שרישומן ניכר ושל הכל אין רישומו ניכר כלל עכ"ל.

נראה מדבריהם שגם הפה הרגישו בקושיא זו שהקשה מורי ורבי הנ"ל ולכן תירצו מה שתיירצו. ולי נראה דהקושיא מעיקרא ליתא לפי שלא עלה על דעתו ולא על מחשבתו של רש"י וכל המפרשים שחטאה הארץ במה שבלעה דמו של הכל כי מלבד מה שהקשה

מורי ורבי הנ"ל והיאף לא תבלע אותו הרי זה היה נגד טבעה אם לא תבלע מן הפסוק גופיה יש להקשות קונשיא אחרת יותר חזקה דאם איתא שחטאה הארץ במה שבלעה דמו של הבל ועל זה נענשה א"כ ה"ל להפסוק לקצור ולומר ארור אתה מן האדמה אשר לקחה את דמי אחיה מידה אלא על פירוש פירוש ונאמר אשר פצתה את פיה משמע שחטאה הארץ במה שפצתה את פיה פי זה היה נגד טבעה שהרי גפי קרח פתיב ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם וגו'.

ואי אפשר לחלק ביניהם ולומר שאינו דומה כלל האי האדמה אשר פצתה את פיה לופצתה את פיה ובלעה אותה וגו' מדפריה הגמרא בפירוש הנזכר על הא דקאמר מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלה לדמו של הבל שוב לא פתחה כו' מהא דכתיב ותפתח הארץ את פיה ומשני לרעה פתחה לטובה לא פתחה ואם איתא לא הוה צריף לשנויא דחיקא זו לרעה פתחה כו' אלא ה"ל לומר שהקונשיא מעיקרא ליתא לפי שאינו דומה כלל האי האדמה אשר פצתה את פיה לותפתח הארץ את פיה וכן דייק הלשון דגמרא הנ"ל שלא נענשה הארץ אלא על שפצתה את פיה נגד טבעה מדקאמר מיום שפתחה הארץ את פיה כו' ולא אמר בקצור מיום שקבלה הארץ לדמו של הבל כו' ויכול להיות שגם התוספות נתפוננו לכה אלא שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו פמנהגם ומה שפירשו כל דמים נבלעים בארץ כו' לא משום שהגישו בקונשיא זו שהקשה מורי ורבי הנ"ל אלא באו ליתן טעם לשבח למה פצתה האדמה את פיה נגד טבעה למה לא בלעה דמו של הבל בלי פתיחת פיה כמו שתבלע כל הלחיות הנפלות עליה ותרצו כדי שלא ישאר רשעם נזכר כלל כדי לכסות מעשיו הרעים של קין בבל יראה ובל ימצא רשעם ניזכר כלל ולכן נענשה.

ואם לא נתפוננו התוספות לכה. אומר אני מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו: ועוד הקשה מורי ורבי הנ"ל ועוד וכי בת.

דעת היא הארץ שתענש על זה ואין להשיב מקללה הראשונה דשאני התם פיון שהיתה בת צווי של עץ פרי ויהיה המצווה מי שיהיה של עץ פרי היתה ג"כ בת עונש מה שאין כן שיהיה פאן כלל וק"ל וא"כ עונשה מאין וצ"ע עכ"ל.

ולי נראה שגם זאת הקונשיא אינה פלום לפי שרש"י הרגיש בעומק עיונו וחקמתו הגדולה מדקאמר הפסוק האדמה בה"א הדיעה אלמא שרמז הפסוק על האדמה הנזכר למעלה בקללה הראשונה ולכן יפה דקדק ויפה פנון רש"י שפירש מן האדמה יותר ממה שנתקלה היא כבר בעונה כו' פן נ"ל: ומה שהשיג הרמב"ן ז"ל על רש"י וכתב עליו ז"ל ואיננו נכון כי בכאן לא ארר האדמה בעבורו כאשר באביו אבל אמר שיהיה הוא ארור ממנה כו'.

יש להשיב תשובה נצחת על דבריו מהגמרא הנ"ל מדקאמר מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלה לדמו של הבל שוב לא פתחה לטובה משמע בהדיא שהאדמה עצמה נתקללה ונענשה שלא תפתח עוד פיה לטובה וזה סיוע גדול לפרש"י פן נ"ל: ומה שפירש מורי ורבי בפירוש נח על מה שפרש"י שהיה חושדו על בת זוגו וכו' ז"ל מתמיהין העולם היאף שייך לומר היה חושדו שהוא דבר שאי אפשר.

ונ"ל שפך הם הדברים שהעורב היה חושד את נח ששלחו מפני שרוצה להרביע על בת זוגו מין אחר ומתוך החשד ש"מ שהוא היה משמש בתיבה ונחשב כמו שהוא היה משמש פה היו כל המינים משמשים בתיבה והשיב לו נח שהרי אפילו מה שהוא מותר לי להרביע שלא בזמן המבול כגון מין על מינו אסור לי להרביע עכשיו בתיבה מה שאסור לי להרביע שלא בזמן המבול כגון מין על שאינו מינו לא כ"ש וכו'.

בתוספות בפרק חלק שדיתי ביה נרגא אם מרש"י גופיה שפירש שם בהדיא שהיה חושדו שנח עצמו רוצה לשמש עם בת זוגו אם מהגמרא ערוכה ברור מללו בדוכתי טובא דשפיר אפשר ואפשר לחשוד אותו בכה וכמעשה שהיה ע"ש: נשאלתי מהמשכיל והנבון כמ"ר מיכל פ"ץ מק"ק טריניטט אם יש סמך וסעד למנהג הפשוט בהרבה מקומות שנוהגות הנשים אם אינרע ליל טבילתם ביום שביעי בליל שבת שטובלין מבעוד יום קודם ברכו ואינו ממתינין מלטבול עד הלילה כמו בחול ונותנים טעם למנהגם מפני שאינם רוצים לחלל שבת עם הטבילה: והשכתי שאין טעם בדבריהם ואין ריח במעשיהם ולא תהא כזאת בישראל ואוי לו למי שהורה להם לנהוג כן שהרי הלכה רוחת בישראל מפי גמרא ערוכה ברור מללו בפרק קמא דיומא ובפסחים בפרק האשה ובפרק בתרא דנדה שלא תטבול נדה אלא בלילה ונקא לפי שצריכה שבעה ימים שלמים לילה ניום כדילפינו מקרא שבעת ימים תהיה בנדתה וגדולה מזו כתבו כל הפוסקים דאע"ג דאיכא אונס לא תטבול מבעוד יום בז' ולמדו כן מדאמרין בפרק תינוקת אתקין רב אידי בנרש למטבול ביומא תמינא משום ארינותא ורב אחא בר יעקב התקין בפופניא משום גנבי ורב יהודה אתקין בפומבדיתא משום צינא רבא אתקין במחוזא משום אבולאי כו' הרי קמן מבואר דכל הגי אמוראי אף על גב דהנהו להו אונס לא תקון למיטבול ביממא אלא ונקא בשמיני אבל לא בשביעי ואין חילוק בזה בין שבת לחול.

ודבר זה לא מכללא איתמר אלא בפירוש איתמר בגמרא בנדה בפרק תינוקת אמר רב הונא אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שני י"ט של ר"ה שחל להיות אחר השבת וכו' ומכאן כתב הטור י"ד בסימן קצ"ט ונ"ל בנדמנה לה טבילה בליל שבת שאי אפשר לה לחוף בלילה די לה בחפיפת יום ואפילו אם חלו שני י"ט ביום הו' חופפת ברכיעי וטובלת בליל שבת וכו' עכ"ל, וכן כתב הרשב"א בת"ה הארוך ונ"ל לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר כלומר היכא דאתרמי לה טבילה בשבת או ביו"ט דאי אפשר לחוף בלילה חופפת ביום וטובלת בלילה כו' עכ"ל.

הרי אתה רואה מפירוש שכתב וטובלת בלילה והאחרון חביב מורי ורבי מהר"ם יפה בעל הלבושים ז"ל שכתב גם כן בסימן קצ"ט סעיף ה' ונ"ל ואם נדמנה טבילתה בליל שבת שאי אפשר לה לחוף עד שתחשה אלא עד קודם בין השמשות שעדיין ודאי יום הוא די לה בחפיפת היום סמוך לבין השמשות וטובלת משתחשה עכ"ל.

ומה שהנשים נותנים טעם למנהגם מפני שאינם רוצים לחלל שבת עם הטבילה. אומר אני כדי בזיון וקצף להשיב על טעם זה פי פגום הוא ושטות ושבוש גדול הוא שהרי משנה שלמה שנינו בפרק שני דביצה דטבילת אדם בשבת מותר לכתחילה ונ"ל חל יום טוב להיות אחר השבת בש"א מטבילין את הכל מלפני השבת ובה"א פלים מלפני השבת

ואדם בשבת כו' וכתבוהו כל הפוסקים איש לא נעדר ומכללם הטור א"ח בסי' שס"ו ונ"ל
אדם מותר לטבול בשבת מטומאתו מפני שנראה כמיקר עכ"ל.

ואי אפשר לשוים אדם יחלוק עליו עד שבית יוסף בטור י"ד בסימן קצ"ז תמה על מה
שכתב המרדכי בסוף הלכות נדה בשם ר"ת שאסור לטבול בשבת משום דטבילה בזמנה
אינה מצוה שהרי ההיא משנה דפ"ב דביצה הניא תיובתיה.

ואני עדיפא מינה קשה לי על דברי המרדכי הנ"ל שהרי ר"ת גופיה לא פסק בן כמ"ש
התוספות והפוסקים המפורסמים בשמו ונ"ל ורבינו משולם התיר במקום שיש ליגרא
ללכת בלילה לחוף את האשה בערב שבת שהוא שביעי שלא ולטבול למחר בשבת שהוא
שמיני ורבינו יעקב אמר דתרי גולי בבת אחת לא עבדינו חזא לטבול ביום דאיפא
למיחש למסרה בתה וקולא אחריתי דהרחקת חפיפה מטבילה לחוף בערב שבת ולטבול
בשבת עכ"ל.

הרי לא עלה על דעתו ולא על מחשבתו של ר"ת להגדו בדבר שיהיה שום חשש איסור
לטבול בשבת משום דטבילה בזמנה אינה מצוה וכן משמע בהדיא ממה שכתבו בשם
ר"ת בפרק תינוקות אהיה ל"ק הא דאפשר והא דלא אפשר וכו' לכן אומר אני לעולם
ילמד אדם בתוך ביתו שלא לטבול ביום שביעי אם איננו ליל טבילה בליל שבת אלא
דוקא משתחשף כמו שנוהגות בחול כמו שכתבו הפוסקים קמאי דקמאי ובתראי ו"ל
שהבאתי לעיל בן נ"ל: הצעיר יששכר בער איילנבורג.

מנעורי תמהתי למה אין אנו נוהגים להתפלל בזקיפת ידים למעלה כמו שנהגו אבותינו
מעולם כמו שנאמר הרמותי יד אל ה' עליון וגו' ות"א ארימית ידי בצלו קדם ה' וכו'
ובבראשית רבה בפרשת חיי שרה בפסוק ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק איתא
אמר רב הונא צפת שיזו שטוח בתפלה אמרה ודאי אדם גדול הוא לכה שאלה עליו
עכ"ל.

וכמו שנאמר כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל ה' וגו' וכמו שנאמר והיה כאשר ירים
משה ידו וגו' ויהי ידיו אמונה עד בא השמש ות"א והנאה ידוהי פרישן בצלו עד דעאל
שמשא וכמו שנאמר ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה' וגו' וכפיו פרושות השמים וגו'
וכאלה רבים ותניא בפרקי רבי אליעזר בפ' מ"ד שצריך להעמיד אחד לימין ש"ץ ואחד
לשמאלו כדכתיב ואתרו וחוור תמכו בידי מזה אחד ומזה אחר וכו' ונהיאו הטור א"ח
בהלכות תענית בסימן תקס"ו ובהלכות יום הכפורים בסימן תרי"ט וכן המרדכי ביומא
והגהות מיימוני ושאר פוסקים ולכן בשם שאנו למדין מתפלת משה שצריך להעמיד
אחד לימין ש"ץ ואחד לשמאלו למה אין אנו למדין ג"כ מתפלת משה שצריך להתפלל
בזקיפת ידים למעלה.

ואי אפשר לומר שלא היו נוהגין להתפלל כף בזקיפת ידים למעלה אלא דוקא אנשים
רשומים חשובים וגדולים כגון האבות ונביאים ומלכים ולכן אין אנו נוהגין עכשיו
להתפלל כף בזקיפת ידים למעלה משום דמחזי כפיהרא.

דהא ליתא שהרי בפרקי רבי אליעזר בפרק הנ"ל אחר דקאמר מכאן אתה למד שש"ץ
אסור להתפלל אם אין שם שנים עומדים וכו' אמר ונ"ל וכל ישראל עומדים חוץ

לאהליהם ורואים למשה פורש בפיו אל השמים והם פורשים בפיהם אל השמים וכו' עכ"ל.

ובגמרא אמרו חז"ל אסור לאדם לעמוד שלש שעות בפיו פרושות השמים ובזוהר נמי מצינו בהרבה מקומות רבי פלוני זקף ידיה ומצלי ובפרשת נשא בפסוק פה תברכו בתוספתא האיר עינינו בסוד זקיפת ידים למעלה וז"ל פקודא דא לברכא פהנא ית עמא בכל יומא בזקיפו דאצבעו וכו' עד עשר אצבעו מתערי שכינתא לשריא עליהו מתערי עשר דרגין אחרנין לעילא לאנהרא וכלא בשעתא חדא ועל דא אסיר ליה לבר נש לזקפא אצבעו למגנא אלא בצלותא ובברכאן ובשמא דקב"ה והא אוקימנא דאינון אתערו דשמא קדישא ורזא דמהימנותא זקיפו דאצבעו ממנו בההוא זקיפו דלהון עשרה שליטין וכו' עכ"ל ולזה נתפנון נמי הרמב"ן ז"ל ברמיוזותיו דוק ותשכח ולא נעלם מעיני הא דאמרין בפ"ק דשבת רבא פכר ידיה ומצלי אמר פעבדא קמי מריה וכו' ולכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תפלה ז"ל מניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד פעבד לפני רבו באימה וביראה וכו' עכ"ל.

אמנם כבר תמהני טובא על רבא גופיה וכל הנגררים אחריו למה לא התפלל ג"כ בזקיפת ידים למעלה כמו אבות העולם וכי הם לא התפללו ג"כ פעבדא קמי מריה כמו רבא. ולולא דברי הרמב"ם הנ"ל הייתי מפרש דרבא התפלל על כל פנים בזקיפת ידים למעלה אלא שעם זקיפת ידיה פכר ידי ומצלי וקל להבין.

ושמא י"ל מאחר שנמצאו נוהגים אומות העולם עפ"ם להתפלל כף בזקיפת ידים למעלה כמפורסם לכן אין אנו נוהגים עכשיו להתפלל כף וכו' ג אמרו רז"ל בפסוק לא תקים לה מצבה אשר שגא ה' אלהיה אף על פי שהיתה אהובה לפני הקב"ה בימי האבות עכשיו שגאה מאחר שעשאוה אלו כנעניים חק לע"א כן נ"ל: פשעשיתי סיום ממסכת נדה אמרתי בדרשא חדוש זה אשר לא קדמני אדם והוא מרגלית טובה לא תסולה בכחם אופיר לע"ד.

הקשיתי מה ענין תנא דבי אליהו כל השונה הלכות כו' לכאן הלא לא פגע ולא נגע כלל ועקר ענין זה לענין שלפני זה וכי תימא שהוקבע פאן כדי לסיים בדבר טוב כמו שכתבו התוספות.

שתי תשובות בדבר חדא שהרי במסכת מגילה בפרק בני העיר גבי חומרא דרבי זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם פחדו כו' מייתי נמי הגמרא האי תנא דבי אליהו כל השונה הלכות כו' והתם נמי לא פגע ולא נגע כלל ועקר ענין זה לענין שלפני זה והתם לא שייך האי טעמא כדי לסיים בדבר טוב.

ועוד למה מסיים דוקא בהאי תנא דבי אליהו כו' למה לא מסיים במה שרגיל לסיים בהרבה מסכתות אמר רבי אלעזר א"ר חנינא ת"ח מרבין שלום בעולם כו' כדי לסיים בדבר טוב. וז"ל פיון דתנו בסוף פ"ג דמסכת אבות קנין ופתחי נדה הן גופי הלכות ופירשו המפרשים הן הן גופי הלכות עקר תורה שבעל פה שמקבלים עליה שכתב וכדי שלא יחשוב אדם פיון שאלו הלכות קראים גופי הלכות שלא ישנה אלא דוקא באלו הלכות לכן קבע המסדר הגמרא האי תנא דבי אליהו כו' פאן ובפרק בני העיר אחר

הלכות נדה דוקא לאשמועינן כל השוניה הלכות אף על גב שאינן גופי הלכות מוכטח לו שהוא בן עוה"ב על דרך שאמרו בפ"ק דברכות מיום שחבר בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה בלבד הרי לא אמר גופי הלכות אלא הלכה איזה הלכה שתהיה.

וכי תימא א"כ למה לא מסיים נמי מסכת קינים בהאי תנא דבי אליהו כו' יש לומר טעמא רבה איפא במילתא משום דהתם מסיים בדבר טוב בדדמי שיש לו שייכות וקשר עם הקודם רשב"ע אומר זקני ע"ה כל זמן שמזקינין כו' כמו שפירשו המפרשים שם ושוב אין נופל עליו לומר האי תנא דבי אליהו כו' כי אין ענינו לכאן כלל ועקר ומל להבין.

ועדיין איפא למידיק מאי רבותיה דמוכטח לו שהוא בן עה"ב והלא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וכה"ג הקשו התוספות בפירק הנושא גבי ההוא יומא דאשפכתיה דרבי נפק בת קול ואמרה כל דהנה באשפכתיה דרבי מזומן הוא לחיי הע"ב ומירצו כל היכא דאמר מזומן לחיי העה"ב היינו בלא דין ובלא יסורין ואפשר לפרש גם כן לשון מוכטח לו שהוא בן עה"ב.

ויותר נכון בעיני ליישב שרצונו לומר המדרגה האחרונה עליונה שאין למעלה הימנה אחר תחית המתים שאין זוכים לה כי אם צדיקים גמורים וכבר הארכתי בזה בריש פרק חלק.

ועדיין צריכין אנו למודעי דהאי תנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא כמו שחשבו רבים מן התלמידים אלא הוא תנא הנזכר בהקדמת הרמב"ם ז"ל מסדר זרעים בפירק שביעי וז"ל הושע בן פרחיה נתאי הארכלי חוני המעגל אליהו כו'.

כן נ"ל: נה) שאלה מעשה שהיה כף היה רבי יעקב כהן שלום בחור בן כמ"ר אברהם כהן שלום זה ט"ו שנים שמש עם אביו ואחיו בכהונה היינו עלו לס"ת לקרא ראשון ונשאו את כפיהם וחתמו אגרותיהם בשם כהן בכל מקום שהיו עומדים שם מיום הנזכר.

והנה בחור רבי יעקב כהן הנזכר קידש גרושה אחת זקנה עצירה בצנעה אחר שהוגד לאביו שהיא גרושה ואינו יכול לקיימה ולישא אותה ואחר שקדשה ונאמר לו שאינו יכול לקיימה אמר שאינו כהן ורוצה להחזיקה מה? הא בדינו של בחור רבי יעקב כהן הלז האם יחויב לגרשה וכופין אותו להוציא כמו שכופין למקדשי פסולות ומתן גרושה לכהן או יחייב פת בידו מדין תורה לומר אינני כהן הגם ששימש בכהונה זה כמה שנים ע"כ לשון השאלה.

ועל זאת השאלה עשה פסק דין הגאון המופלא אריא דבי עילאה ונתאה גבר מרא דאתרא מהר"ר ליב סרונאל יצ"ו והוכיח בראיות נכונות וברורות ישרות ואמיתיות שנה האיש יעקב כהן אינו נאמן לומר שאינו כהן רק הוא מחויב לגרשה וכופין אותו להוציא כדיו המקדש נשים הפסולות לכהונה והספימו עמו אחרות מרעהו היושבים ראשונה במלכות שמים.

והנה הגאון המופלא הנ"ל במקום גנולתו שם ענותנותו שבשפלנו זכר לנו ושלח לי זה הפסק אחר שנדפס וכתב לי אגרת וז"ל ישנו פה עמנו היום מעשה לסתור וכל כה"ג הוי סתירת זקנים בגין וזה פי עיניך לנוכח יביטו אל דברי הדפוס בכהן בחור לגמינת עיניו

בממון שקדש זקנה גרושה ומחזיק בטומאתו ובכח עש"ג מפציר וידינו אסורות מלהביאו
במסורות הברית ולעניי השמש העיז פניו ויאמר לא פי אינני פהו וכו' ואני בעניי קנאו
קנאתי לה' ועשיתי הפסק אשר על הדפוס וכל חכמי העיר חתמוהו כאשר עיני תחזינה
ולתיות הדבר מוטל על כל ת"ח לייקר שם תורתנו ועולתה תקפיץ פיה לכן ייטב נא בעיני
מכ"ת שגם הוא יכתוב ידו לי"י בהפכות על קדקד הפהו הנ"ל וכו' ובכן פבוד שמים
והתורה יתרבה ולה ישולם חסד מבעל החסד וישם לה שלום וכו' עכ"ל בקצור מופלג.

ואני בעניי השבתי לו למה זה תשאל לשמי דבאתר דזקוקין דנור ובעורין דאשא מאן
עניל בר נפקא לתמן אף אמנם יען שאין מסרבין לגדול ובפרט לאפרושי מאיסורא לא
אוכל למנוע ידי מזה לגמרי ומהנה אתחיל ואומר את אשר עלתה במזלג עיוני הקצר
ואוסיף נרפך משלי להוכיח בראיות אחרות שלא נזכרו בפסק הלז הנ"ל שנה האיש יעקב
הפהו אינו נאמן לומר שאינו פהו רק הוא מחויב לגרשה וכופין אותו להוציא מכמה
ראיות נכונות חזקות פראי מוצק.

זה יצא ראשונה. שהרי בקדושין פרק האומר תנו מי שאומר בשעת מיתתו יש לי בנים
נאמן יש לי אחים אינו נאמן ובגמרא אלמא נאמן להתיר ואין נאמן לאסור לימא מתניתין
דלא פרבי נתן דתניא בשעת קדושין אמר יש לי בנים בשעת מיתה אמר אין לי בנים
בשעת קדושין אמר אין לי אחים בשעת מיתה אמר יש לי אחים נאמן להתיר ואין נאמן
לאסור דברי רבי רבי נתן אומר אף נאמן לאסור אמר אבני מתניתין דלא מחזיק לן באחי
ולא מחזיק לן בבני וכו' וכתב הר"ן וז"ל ונראה לי דרבנא קמ"ל דאף על גב דאיכא
למימר דמאי דאמר בשעת קדושין לא אמר אלא פדי שתתרכה אשתו בקדושיו ובשעת
מיתה דלא איכפת ליה במידי קושטא קאמר אפ"ה נאמן להתיר משום דאיכא למימר מה
לו לשקר כדאמרין לקמן ואינו נאמן לחזור בו מדבורו הראשון ולאסור עכ"ל.

הרי קמן מבואר באר היטב דאפילו אמתלא טובה ואליתמא אינו מועיל במקום חזקה וכן
כתב רבינו ירוחם ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל על ההיא דנאמן האב לומר זה בן גרושה וכו'
ונ"ל דוקא דלא ה"ל חזקה דכשרות אפומא דאבונה אבל ה"ל חזקה דכשרות אפומא
דאבונה לא מהימן למפסליה אלא בסהדי עכ"ל.

והביאו בית יוסף בטור אבן העזר בסימן ד' ומדקאמר אלא בסהדי משמע דלא מהימן
למפסליה בלא סהדי על ידי אמתלא וכי תימא היא גופא טעמא מאי למה לא יועיל
אמתלא טובה ואליתמא במקום חזקה כבר נתן טעם לשבח בירושלמי בפרק עשרה
יוחסין על המשנה מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים כו' משום דחזקה חשובה כמו עדים
ממש על אותו דבר וז"ל רבי אבהו בשם רבי יוחנן אמר איש ואשתו עשו אותו כשני
עדים חזקה אין אשה שותקת על בני חברתה וכו' הרי שאין הטעם משום דשניא
אנפשייהו חתיכה דאיסורא הוא אלא משום דהוי כמו עדים ולכך מלקין וסוקלין ושורפין
על החזקה ואין הורגין על האמירה כדאיתא בירושלמי הוא אומר זאת אשתי והיא
אומרת זה בעלי אין הורגין עליהן משום אשת איש עד כמה הוי חזקה עד ל' יום ולכן
לא אנפחון בשום מקום בכלה גמרא דמועיל אמתלא אלא דוקא באמירה לחוד בלא
חזקה פההיא דשנינו בפ"ב דכתובות ת"ר אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני
אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה נמי באשה אחת גדולה שהיתה

גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקודשה את עצמה אמרו לה חכמים מה ראית לעשות פן אמרה להם בתחילה שפאו עלי אנשים שאינם מהונגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שפאו עלי אנשים מהונגנים עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחרה ואמרה טהורה אני מהו אמר ליה אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת וכו' אבל בכל מקום שהזכירו חזקה לא הזכירו היתר של אמתלא כלל כהיא דשנינו בפרק עשרה יוחסין במשנה מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה שיצאה עמו למדינת הים הרי היא זו ואלו הן בניה א"צ להביא ראיה לא על האשה ולא על הבנים ובגמרא אמר רבה בר רב הונא ובכרןפין אחריה וכו' וכהיא דאמר רבי יוחנן מלקין על החזקות ושורפין וסוקלין על החזקות וכו' והטעם כמו שנתבאר משום דחזקה חשובה כמו עדים ממש על אותו דבר ולכן בנדאי משוינו לה וכן כתב הר"ן בהדיא בפרק שני דכתובות בשם הרשב"א גבי בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחרה ואמרה טהורה אני מהו א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת וכו' וז"ל ומיהו אם הוחזקה נדה בשכנוותיה דאמרינו בסוף קדושין דבעלה לוקה עליה משום נדה אפילו נתנה אמתלא לומר לא לבשתי בגדי נדות אלא מפני כף אינה נאמנת דכיון דבעלה לוקה אלא כנדאי נדה משוינו לה כף כתב הרשב"א ו"ל עכ"ל.

וכן כתב הטור י"ד בסימן קפ"ה בשם הרמב"ן ו"ל ואע"ג שתמה עליו בעל הטור י"ד וכתב וז"ל ותמה הוא וכי עדיף הוחזקה נדה בשכנוותיה מכשאומרת בפירוש טמאה אני שנאמנת שוב לומר טהורה אני על ידי אמתלא עכ"ל.

ואני שמעתי ולא אביןמה מקום יש לתימא זו הלא בעל פרקו צריך אתה לחלק ולומר דחזקה עדיפה טובא מאמירה לחוד בלא חזקה מהטעם המפורש בירושלמי שהבאתי לעיל שהרי הורגין על החזקה ואין הורגין על האמירה משום דחזקה חשובה כמו עדים.

ולפי שאכתוב בסמוך בשם מהרי"ק ו"ל דלענין מלקות סגי לן בחזקה כל דהו ולא בעינן שיהיה עמה מעשה המוכיח ומעיד עליה שכן הוא רק שאנו מוחזקים בו שכן הוא קשה לי על מה שתיירץ הרשב"א בקושיא זו שהקשה הטור שהבאתי וז"ל דמשום בוששת או אונס מקרי ואמרה טמאה אני אבל לעשות מעשה פולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ולפיכך כל שחרה ואמרה לא נטמאתי הרי היא כמחזשת מה שאמרה ואינה נאמנת עכ"ל מדקאמר אבל לעשות מעשה פולי האי ללבוש כו' משמע דבלאו הכי אה"נ שהיתה נאמנת על ידי אמתלא וזה שלא פדברי מהרי"ק ו"ל וגם שלא פדברי רבינו ירוחם בשם הרא"ה ו"ל שהבאתי לעיל שהרי כתב סתם אבל ח"ל חזקה דכשרות אפומא דאבנה לא מהימן למפסליה אלא בסהדי כו' משמע אע"פ שאין עם החזקה מעשה המוכיח ומעיד עליה שכן הוא אפ"ה לא מהימן למפסליה בלא סהדי אפילו ע"י אמתלא.

ואפשר לומר דהרשב"א לרווחא דמילתא תירץ פן אבל לפי האמת לא היה צריך לזה כי הקושיא מעיקרא ליתא מהטעם המפורש בירושלמי שהבאתי לעיל ועוד שהרי כבר כתב מהרי"ק ו"ל בשורש פ"ז וז"ל ואף על גב שתמה עליו בעל הטור י"ד מ"מ לא מלאו לבו לחלוק עליו עכ"ל.

וטעמא וראיה לא הגיד מהרי"ק לדבריו מנא ליה שלא מלאו לבו לחלוק עליו. ונ"ל להביא ראיה דאע"ג שאחד תמה על דברי זולתו אין פנונתו לחלוק עליו מהא דתנו בפירק שני דיני גזרות אדמון אמר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון ופירשו התוס' בשם ר"ת דאדמון לאו לאיפלוגי אמילתא דחכמים אתא אלא מתמה בעלמא הוא ור"ג נמי דאמר רואה אני את דברי אדמון לאו משום פסק דין אלא משום שי'ש ודאי לתמוה עכ"ל.

וכן אשפחו בפירק חזקת הבתים תהי בה רבי יוחנן אדברי בר קפרא וכו' ופרשב"ם דהכי הלכתא פבר קפרא ואף על גב דתהי בה ר' יוחנן תמיה הנה אבל הנה ירא לחלוק על בר קפרא וגם ר"ח פסק כן והכי הלכתא עכ"ל.

וכאלה רבים בגמרא. ועוד כתב מהרי"ק בשורש הנזכר דאפילו לענין מלקות לא בעינו חזקה אלימתא שיהיה עמה מעשה המוכיח שכן הוא פדבעינו לגבי דיני נפשות דהיינו לסקול ולשרוף אלא מפנין שאנו מוחזקין שכן הוא סגי בכך מדגריסינו בפירק עשרה יוחסין אמר רבי יוחנן מלקין על החזקות וסוקלין ושורפין על החזקות וכו' ועתה יש לדקדק מאי חזקות חזקות דאמר רבי יוחנן אמאי לא עריב ותני להו בחדא מלקין ושורפין וסוקלין על החזקות וכו' וכה"ג הקשה רבינו שמואל וכו'.

ועוד יש להקשות למה הנצרך רבי יוחנן לומר לנו הדין דמלקין הלא מק"ו דסוקלין ושורפין שמעינו לה דהשתא בדיני נפשות סמכינן אחזקה לענין מלקות לא כ"ש אלא ודאי צ"ל דמלקין על החזקות וסוקלין על החזקות לאו בחד גוונא איירי דגבי מלקות דלא חמיר כולי האי סגי לו בחזקה כל דהו רק שאנו מוחזקים בו שכן הוא כדפרש"י אבל גבי דיני נפשות פנין דחמיר טפי בעינו חזקה שי'ש עמה מעשה המעיד עליה וכדפי' לעיל והשתא א"ש דלא מצוי עריב ותני להו פנין דלאו בחד גוונא מיירי חזקה דגבי מלקות וחזקה דגבי דיני נפשות וגם א"ש דאיצטריך למימר דמלקין על חזקות דאשמעינו דאפילו בחזקה כל דהו לוקין מה שאין כן בדיני נפשות דהיינו סוקלין ושורפין כו'.

ועוד נלע"ד שהמדקדק בלשון רש"י יבין שפדברי כן פי' וז"ל מלקין על החזקות דבר שאנו מוחזקין שהוא כן ואפילו אין עדות בדבר וסוקלין ושורפין וכו' כדמפרש ואזיל עכ"ל. ועתה יש לדקדק מה הנצרך עוד רש"י לפירוש וסוקלין ושורפין כו' כדמפרש ואזיל הן הא בלא הא מפרש ואזיל וכבר פי' רש"י דמלקין על החזקות היינו דבר שאנו מוחזקין בו.

ועוד מה חדש יותר מהגמרא באמרו כדמפרש ואזיל אלא ודאי מנישב רש"י שתי קושיות שהקשיתי אמאי לא עריב ותני להו ומאי איצטריך הדין דמלקין וכו' ומשום הכי מתרין דהדין דמלקין אפילו אם אין שום עדות כלל כלומר להא דאינו שום מעשה שייעיד על החזקה אבל הדין דסוקלין ושורפין היינו דוקא כדמפרש ואזיל שי'ש מעשה המעיד על החזקה ועוד תדע שכן הוא שהרי גבי הדין דמלקין על החזקה פי' רש"י אפילו אם אין עדות בדבר דמשמע שאין שום עדות כלל נאלו גבי הדין דסוקלין ושורפין דעלה מפרש ואזיל הדין דאיש ואשה תינוק ותינוקת פי' רש"י איש ואשה שהגדיל בבית בחזקת אשתו ואלו בניהם ואין אנו מפירים בהן בעדות ברורה עכ"ל.

ומדקאמר שאין אנו מכירים בעדות ברוכה משמע דקצת עדות יש אלא שאין עדות גמור
עכ"ל מהרי"ק. ואף על גב דבפ"ק דכריתות בסוף דבור ממתחיל הסף בשמן המשחה
לבהמה וכלים פטור כו' שדיתי נרגא בדבריו ותיבצתי בדרך אחר אלו שתי קושיות הנ"ל
שהקשה הוא ע"ש מ"מ בעיקרא דדינא לית נגר ובר נגר דיפרקיניה.

ומעתה זכינו לדין אחר שנתברר דאפילו אמתלא טובה ואלימתא אינו מועיל פלום
במקום חזקה ולענין מלקות סגי לן בחזקה כל דהו ולא בעינו שיהיה עמה מעשה המוכיח
ומעיד עליה שכן הוא רק שאנו מוחזקים בו שכן הוא א"כ כל שכן וק"ו בן בנו של ק"ו
בנדון דידן דאיפא חזקה אלימתא שיש עמה מעשה רב המוכיח ומעיד עליה שכן הוא
דכינו שהחזיק עצמו פבר בכהן לכל דבר שבקדושה בנשיאת פנים ובקריאה לס"ת
ראשון ובחתימות האגרות והשטרות זה זמן רב ט"ו שנים אין לה חזקה שיש עמה מעשה
גדול מזה א"כ היא יעלה על דעת שום אדם בעולם שראה אור תורה מימיו שיועיל
פלום מה שנותן טעם לפגם זה האיש יעקב פהו הנ"ל ואמר אמתלא לדבריו הראשונים
שלקו החזיק עצמו בקהונה משום שרצה ליטול גדולה לעצמו להיות פהו כדי שינהגו בו
קדושה לקרא ראשון בתורה ולישא פפיו שהרי לא בלבד שאין ראוי להקרא טענה זו
בשם אמתלא להיות מועיל בשום מקום אפילו באמירה לחוד בלא חזקה אלא אדרבה
טענה זו מחייבת אותו שאינו נאמן פינו שהלכה רונחת בישראל שאין אדם משים עצמו
רשע ואין לה רשע גדול מזה לפי דברי שהרי כל פעם שהיה נושא את פפיו היה עובר
בעשה כדאמרנו בפ"ב דכתובות איבעיא להו מהו להעלות מנשיאת פנים ליוחסין תיבצי
למ"ד מעלין ה"מ תרומה דעון מיתה הוא אבל נשיאת פנים דאיסור עשה לא או דלמא
תבצי למ"ד אין מעלין ה"מ תרומה דמתאכלה בצניעה אבל נשיאות פנים דבפרהסיא אי
לאו פהו הוא פולי האי לא מחציף אינש נפשיה ופרש"י דאיסור עשה פה תברכו אתם
ולא זרים ולא הבא מפלל עשה כו' ע"כ.

והא דאמר רבי יוסי בפרק כל כתבי יודע אני בעצמי שאין אני פהו ואלו היו אומרים לי
חברי עלה לדוכן הייתי עולה וכו' פירשתי יפה בחדושי ומצאת כי תדרשנו בחבור זה
בחלק שאלות ותשובות בסימן ח' ע"ש וכן כל פעם שעלה ראשון לקרות בתורה במעמד
שאר פהנים עבר על עשה דנקדשתו שדרשו חז"ל לכל דבר שבקדושה לקרותו ראשון
בתורה ועוד שהרי פבר כתב הרב הגדול מהר"ר שלמה לוריא ז"ל בבבאוריו לסמ"ג
אשהיא ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת וכו' וז"ל נ"ל דשום אדם לא יוכל לסמוך על
אמתלא דידה עד שישאל לחכם שבעירו שיוכל להשיג שאמתלא ראויה היא ואי אמרה
אמתלא שהוא רחוק מן הדעת אסור לקבלה עכ"ל.

ועוד שהרי אפילו אם לא היה בנדון דידן אלא אמירה לחוד בלא חזקה לא הנה נאמן
שוב לומר שאינו פהו להקל ולהשליף מעליו האיסור פינו שפבר אסר על עצמו ושוניא
לנפשיה חתיכה דאיסורא פמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהא"ב והטור אבן העזר בסימן
ג' מי שבא ואמר פה אני אינו נאמן וכו' אבל אסר עצמו בגרושה זונה וחלקה ואינו
מטמא למת ואם נושא או נטמא לוקה וכתב עליו המגיד משנה וז"ל זה פשוט משום
דשוניהו לכל פסולי כהונה אנפשיהו חתיכה דאיסורא עכ"ל.

ונ"ל שמה שכתב הרמב"ם ו"ל ואם נושא או נטמא לוקה זה יצא לו מהא דתני בספרא בפירוש אמור ומייתי לה ביבמות בפירק האשה רבה מניין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשותו בעל פרחו וכו' ופרש"י ו"ל מניין שאם לא רצה פהו להתקדש מן טומאה ומן נשים פסולות דפנו וקדשהו בעל פרחו וכו' ומה שיש לדקדק על דבריו כתבתי באורך בתוספות בפירק בתרא דהוריות ואין פאן מקומו להאריך בזה ודקדק הרמב"ם והטור לומר ואם נושא ולא אמרו ואם קידש משום דעל קידושין אינו לוקה הלכה פרבא נגד אב"י דאמר בפירק עשרה יוחסין אמר אב"י קידש לוקה כו' ורבא אמר קידש אינו לוקה בעל לוקה ומיהו כ"ע מודו דכופין אותו בחרם ונדוי שיגרשנה כמו שפסק מהרי"ק ו"ל בש"ע באבן העזר בסימן ו' ואם נשא אותה כופין אותו להוציא אפילו בשוטים שהרי כבר פסקו קמאי דקמאי ובתראי ו"ל שכל הנושא אשה בעבירה אפילו באיסור דרבנן כגון שניות כופין אותו להוציא כמו שפסק הרב הגדול הנזכר בש"ע בסימן קנ"ד וכבר האריך בזה מהרי"ק בשורש קל"ה ע"ש ואפילו לאחר שיגרשנה זה האיש יעקב פהו הנ"ל או מתה לא ישא כפיו ואין נוהגין בו קדושה אפילו לקרות בתורה ראשון עד שיידר הנאה על דעת רבים מהנשים שהוא אסור בהם פדתנן בבכורות בפירק שביעי הנושא נשים בעבירה פסול עד שיידר הנאה וכו' ואפשר לומר דאין מועיל לו כלום שיידר הנגיה פינן שהוא בעצמו אומר עכשיו שאינו פהו יש לפוסלו מן הפהונה ודוקא לחומרא מהימנינן ליה משום דשונינן אנפשיה חתיכה דאיסורא מכל מה שאסור לזר כן נ"ל הלכה למעשה: נאם הצעיר יששכר בער בן לא"א ישראל ליזר פרנס זלה"ה איילנבורג ג' תשובות אלה השמיטום המדפיסים הראשונים והדפיסום בסוף הספר ועמה יבואו על מקומם.

ושאלתי אם יש סמך וסעד למנהג שנהגו קצת בעלי בתים לשנות מטבע החול בשבת בכרחה שלישית של ברכת המזון ומתחילין אותה ותבנה ירושלים כו' ומסיימין מנחם ציון בבנין ירושלים ונותנים טעם למנהג שאין בנין בית המקדש דוחה שבת כדאימא בפירק שני דשבועות.

ואני השבתי כל המשנה ידו על התחונה שהרי גמרא ערוכה ברור מללו בפירק לולב הגזול קאמר בהד"א דבית המקדש העתיד יבנה אפילו ביו"ט ואפי' בליילה גפי לא צריכה דאיבני בליילא אי נמי סמוך לשקיעת החמה כו' ופרש"י ו"ל ואי קשיא דבלילה אינה נבנה דקי"ל בשבועות דאין בנין בית המקדש בליילה דכתיב וביום הקים וכו' וקי"ל בשבועות דאין בנין ב"ה דוחה יו"ט הני מילי בנין הפנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד שאנו מצפים פנוי ומשונקלל הוא יגלה ויבא משמים שצאמר מקדש ה' פוננו ידיה עכ"ל וכן כתבו התוספות שם.

ואפי' לפי מה שעלה על דעתם שאפילו בנין בית המקדש העתיד אינו דוחה שבת מחמת שלא ידעו כלום מהגמרא ורש"י והתוספות דפירק לולב הגזול שהבאתי אפ"ה שטות גדול ושיבוש גמור הוא כי טופס ברכה פה היא וכו"ג ממש כתבו התוספות בפירק ג' שאכלו ו"ל יש שמתחילין בנחמנו ונותנים טעם לדבריהם דרחם הוי לשון תחנה ואין אומרים תחנונים בשבת אבל נחם אינו לשון תחנונים כמו הנחם על הרעה לעמך ולא נהירא דהכל משמע לשון תחנונים ואין להקפיד אפילו אי הוי לשון בקשה כדאמרין

בירושלמי מהו לומר רוענו זוננו פרנסנו בְּשֵׁבֶת אָמַר ליה טַנְפָּס בְּרָכוֹת כֶּהּ הוּא וּמְנַהֵג בְּשֵׁבוֹת הוּא הַמְשַׁנֵּה בְּרָכָה שֶׁל חוּל עַכ"ל.

ועוד שְׁהָרִי הַגָּאוֹן מְהַר"ן שְׁפִירָא ו"ל מ"ק הוֹרָאדְנָא לְבוּ רָאָה הַרְבֵּה דַּיּוּקִים בְּפִירוּשׁ בְּרַפְתּוֹ הַמְזוּן שֶׁלּוֹ וְלֹא הִנִּיחַ שׁוּם דְּבָר לֹא קָטָן וְלֹא גָדוֹל מְכַל מַה שֶׁפָּתְבוּ קִמְאֵי דְקִמְאֵי וּבְתַרְאֵי ו"ל וְלֹא זָכַר וְלֹא פָקַד כָּלֵל מְנַהֵג זֶה.

וְהַאֲחֵרוֹן חֲבִיב מ"ו הַגָּאוֹן מְהַר"ם יָפָה בְּעַל הַלְבוּשִׁים ו"ל גַּם הוּא לֹא זָכַר וְלֹא פָקַד כָּלֵל מְנַהֵג זֶה לְכֵן אֹמֵר אֲנִי לֹא תִסְיַג גְּבוּל אֲשֶׁר גָּבְלוּ רַאשׁוֹנִים וְאֵל תִּשְׁגִּיחַ בְּמְנַהֲגִים חֲדָשִׁים מְקֻרָב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוּם אַבּוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים ו"ל כֵּן נ"ל: הַצֵּעִיר יִשְׁשַׁכֵּר בְּעַר אֵיילִלְבוּרָג.

מַעֲשֵׂה בָּא לִידֵי בְּפִרְשֵׁת וְאֶתְחַנֵּן קָרָא הַחֲזָן בְּסִפְרָ תוֹרָה וּמְצָא בְּפָסוּק וַיִּדְעַתָּ כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים וְגו' שְׁהִיָּה כְּתוּב חוּץ לְשִׁיטָה קִצַּת אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם שֶׁל הָאֱלֹהִים וְנִשְׁאֲלָתִי אִם הַסֵּפֶר פָּסוּל בְּכַף אוֹ לָאוּ.

וְהַשְּׁבִתִי נ"ל לְעַנְנֵן הַלְכָה וְלֹא לְמַעֲשֵׂה אִם לֹא יִסְכִּימוּ עָמִי בְּעַלֵי הוֹרָאָה שֶׁהַסֵּפֶר פָּסוּל. מִשׁוּם שֶׁפָּתְבַּת הַטּוֹר יו"ד בְּסִי רַע"ו וְנ"ל צָרִיף שִׁיְהוּ כָּל אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם בְּתוֹךְ הַדָּף וְלֹא יֵצֵא מֵהֶם כָּלֵל חוּץ לְדָף עַכ"ל.

וְקִשָּׁה לִי הָא תוֹ לְמָה לִי דְכִינּוֹן שְׁאֲמַר צָרִיף שִׁיְהוּ כָּל אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם בְּתוֹךְ הַדָּף תוֹ לֹא הִנֵּה צָרִיף לֹא זָכַר וְלֹא יֵצֵא מֵהֶם כָּלֵל חוּץ לְדָף. וְנ"ל לִיְיָשֵׁב הָאִי לִיְיָשֵׁב יִתִּירָא לְטַפּוּיֵי אַתָּא לְאִשְׁמוּעֵינּוּ שִׁישׁ עֵיכּוּב בְּדָבָר דְאִפִּילוּ בְּדִיעֵבַד פָּסוּל וְנִזְקַק הַטּוֹר לֹא זָכַר כֵּן מִשׁוּם דְּהָאִי לִיְיָשֵׁב צָרִיף שִׁיְהוּ כָּל אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם בְּתוֹךְ הַדָּף שֶׁפָּתְבַּת הַטּוֹר לֹא מִפִּי עֲצָמוֹ אֹמֵר כֵּן אֵלֹא הוּא לְקַח לְשׁוֹן זֶה מְדַבְּרֵי אָבִיו וְרַבּוֹ הָרָא"ש ו"ל בְּהַלְכוֹת ס"ת שֶׁפָּתְבַּת כֵּן בְּשֵׁם ר"ת וּבְלִשׁוֹן זֶה פָּתְבוּ ג"כ הַתּוֹסְפוֹת בְּשֵׁם ר"ת בְּפָרֶק הַקּוּמֵץ דָּף ל' רִישׁ ע"ב וּמִשׁוּם דְּלִיְיָשֵׁב וְצָרִיף מִשְׁמַע דְּנִקְא לְכַתְחֻלָּה לְדַעַת הַטּוֹר כְּמוֹ שֶׁפָּתְבַּת בְּהַדְיָא בְּטוֹר א"ח בְּסִימָן רִישׁ ט' עַל הָא דְאֹמֵר אֲבִי צָרִיף לְאוֹדוּיֵי בְּאִנְפֵי עֲשָׂרָה כו' הַלְכָה הוֹסִיף הַטּוֹר וּבִיָּאָר וְלֹא יֵצֵא מֵהֶם כָּלֵל חוּץ לְדָף לְאִשְׁמוּעֵינּוּ שִׁישׁ עֵיכּוּב בְּדָבָר דְאִפִּילוּ בְּדִיעֵבַד פָּסוּל וְכֹה"ג פְּרִיף וּמִשְׁנֵי הַגְּמָרָא בְּרִישׁ פְּרָק שְׁנֵי דְגִיטִין וְנ"ל הָא תוֹ לְמָה לִי הָא תְּנִי לִיהַ חֲדָא זִימְנָא הַמְבִיא גִט מִמְדִּינַת הַיָּם צָרִיף שִׁיאֹמֵר בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם אִי מַהֲהִיא הִנֵּה אֲמִינָא צָרִיף נְאִי לֹא אֹמֵר כְּשֶׁר קמ"ל עַכ"ל הַגְּמָרָא.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת א"כ פְּלִיג הַטּוֹר עַל ר"ת מְרָא דְשִׁמְעָתָא וְעַל אָבִיו וְרַבּוֹ הָרָא"ש ו"ל וְהַתּוֹסְפוֹת שֶׁפָּתְבוּ בְּשֵׁם ר"ת צָרִיף שִׁיְהוּ כָּל אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם בְּתוֹךְ הַדָּף וְתוֹ לֹא דְמִשְׁמַע דְּנִקְא לְכַתְחֻלָּה לְדַעַת הַטּוֹר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר וְהַטּוֹר מְסַבְּרָא דְנִפְשֵׁי הוֹסִיף לֹא זָכַר וְלֹא יֵצֵא מֵהֶם כָּלֵל חוּץ לְדָף לְאִשְׁמוּעֵינּוּ שִׁישׁ עֵיכּוּב בְּדָבָר דְאִפִּילוּ בְּדִיעֵבַד פָּסוּל דִּישׁ לֹא זָכַר דְלֹא פְּלִיג הַטּוֹר כְּלוּם בְּזֶה עַל ר"ת וְסִינְעָתוֹ מִשׁוּם דְּבָרֵי וְקִים לִיהַ לְהַטּוֹר שֶׁר"ת וְסִינְעָתוֹ אַע"פ שֶׁפָּתְבוּ לְשׁוֹן צָרִיף אַפ"ה ס"ל לר"ת וְסִינְעָתוֹ שִׁישׁ עֵיכּוּב בְּדָבָר וְאִפִּילוּ בְּדִיעֵבַד פָּסוּל מִכַּח הַטַּעַם וְהַכְרַח שֶׁאֲכַתְּנֵב בְּסוּמָה וּלְפִי דַעַת בֵּית יוֹסֵף בְּטוֹר א"ח בְּסִימָן הַנִּזְכָּר הַחֻלְק עַל הַטּוֹר וְכַתְּבֵי שְׁאִין הַדִּיּוּק נִרְאָה בְּעֵינָיו דְאִדְרָבָה לִיְיָשֵׁב דְצָרִיף מִשְׁמַע שִׁישׁ עֵיכּוּב בְּדָבָר וְכַתְּבֵי שֶׁפֶן דַּעַת רַבִּינוּ יוֹנָה ו"ל בְּפָרֶק הַרְוָאָה וְכ"ש לְפִי מַה שֶׁפָּתְבוּ הַסֵּמ"ג וְהַמְרָדְכֵי בְּשֵׁם ר"ת בְּלִשׁוֹן זֶה פִּירֵשׁ ר"ת שְׁאֵם נִזְדַּמֵּן לוֹ שֵׁם בְּסוּף שִׁיטָה לֹא יִכְתֹּב חוּץ

לשיטה אפילו אות אחת כו' ורבינו ירוחם ז"ל פתב בלשון זה פירש ר"ת שאין יכול לכתוב ממנו חוץ לדף שום דבר כו' אין אנו צריכין לכל זה דפשיטא שיש עיפוב בדבר שפן משמע בפשיטות הלשון ומנכרח הוא דזיל בתר טעמא למה צריך שיהו פל אותיות השם בתוך הדף ולא יצא מהם כלל חוץ לדף אפי' אות אחת אע"פ שבשאר תיבות ס"ת יכול לכתוב שתי אותיות חוץ לדף הלא אין הטעם משום נוי אלא הטעם הוא כמו שכתב מורי ורבי הרב הגדול מהר"ם יפה בעל הלבושים וז"ל צריך שיהיו פל אותיות השם בתוך הדף ולא יצא מהם כלל חוץ לדף כדי שיהיו מיוחדים בפנים יחוד גמור ולא יצאו חוץ למחיצתן לתת ח"ו פת לחיצוניות משא"כ כשתולין אותו בין השיטות שפנולו בפנים והבן עכ"ל א"כ פשיטא שיש עיפוב בדבר.

ועוד ראיה מוכרחת. שאין להשיב עליה דאל"כ אי אפשר דהנה שתיק הטור מלכתוב גבי דין זה של אותיות השם וכל אלו הדברים אינן אלא למצוה מן המוכרח וכו' כמו שכתב בסוף סי' רע"ג גבי דין שאר תיבות ס"ת: אחר שכתבתי זה נתתי אל לבי לדעת אם נמצא בשאר מקומות בס"ת הנזכר טעות כזה או לאו וכפשיטתי ומצאתי שהיה הסופר מצמצם ודחק עצמו מאד לכתוב כל אותיות השם של הוי"ה בתוך השיטה דוקא אבל בשאר שמות פגון אלהיהם אלהים לא הקפיד כלל לכתוב חוץ לשיטה ואולי חשב זה הסופר שלא נאמר דין זה של ר"ת הנז' אלא דוקא גבי שם של הוי"ה ולא גבי שאר שמות וזה טעות גמור ושיבוש גדול דא"כ לא ה"ל לר"ת לסתום אלא לפרש ועוד דא"כ איך אפשר דלא הנה משתמט שום אחד מכל הפוסקים קמאי דקמאי ובתראי ז"ל לכתוב פן בפירוש אלא ודאי מדסתמו וכתבו צריך שיהו פל אותיות השם כו' כל השבועה שמות שאינם נמחקים ואפילו כל הנטפל לשם מלאחריו פגון כ"ם מאלהיהם וה מאלהיהם ומה מאלהיהם שונים בדין זה לשם של הוי"ה פשם שהם שונים לענין איסור מחיקה פן נראה לי: הצעיר יששכר בער בלא"א ישראל לזר פרנם זלה"ה איילנבורג נשאלתי מהמשפיל והנבון פמר מיכל פ"ץ מק"ק טריישט אם מותר בי"ט לבדוק הספין בבדיקה שעושין אחר השיטה או לאו.

והשבתי לו למה זה תשאל לשמי הלא כפרתב מ"ו הגאון מהר"ם יפה בעל הלבושים ז"ל בהלכות יו"ט בריש סימן תצ"ח שיש אוסרין ויש מתירין ונתן טעם לשבח לסברת שניהם האוסרין והמתירין ולא הכריע ביניהם הלכתא כמאן ואם רבי לא ידע חייא מניין לו ומיהו תמהני טובא על מורי ז"ל למה נחבא אל הפלים ולא הכריע הלכתא כסברת המתירין שהיא עיקר בעיני מכמה טעמים נכונים.

נדא שהרי לפי כל הטעמים שפירשו רש"י והרי"ף והר"ן"ה בעל המאור והר"ן ז"ל בפרק אין צדין למה אסרו להראות ספין לחכם ביו"ט לבדוקו פשוט הדבר יותר מביעתא בכותחא שעכשיו בזמן הזה שהשוחרט רואה את הספין בעצמו מותר לכתחילה לבדוק הספין אפילו הבדיקה שעושין קודם השיטה פי לפי הטעם שפרש"י משום דאנושא מילתא שגראה פמי שדעתו לימכר באיטליז כו' פבר פתב בהגהות אשיר"י בשם א"ז וז"ל מפרש"י משמע דוקא טבח העשוי למכור בשאר באיטליז אסור להראות ספין ביו"ט דאנושא מילתא שגראה פרוצה למכור בשאר באיטליז ודבר זה אסור אבל לשאר כל אדם מותר להראות ספין לחכם עכ"ל וכן לפי הטעם אחר שכתב הרי"ף בשם בה"ג משום

דְּחִיּוּשֵׁינוּ דְלָמָּא אֲזִיל חוּץ לְתַחוּם לְאַחוּי כו' פְּשִׁיטָא שְׁמוּתָר עַכְשָׁיו לְבִדּוּקוֹ פִּינוּ שְׁהַשׁוּחַט אִינוּ הוּלָהּ פְּלִל אֶל הַחֶכֶם אֲלָא רֹאָה אֶת הַסְּפִין בְּעֶצְמוֹ וְכֵן לְפִי הַטַּעַם שְׁפַתְבָּ הֶרְזָה בְּעַל הַמְּאֹר ו"ל מְשׁוּם דַּה"ל פְּעִין רְאִינִית מוּמִין שְׁל בְּכוּר כו' טַעַם זֶה לֹא שְׁיִיךְ פְּלִל עַכְשָׁיו שְׁהַשׁוּחַט רֹאָה אֶת הַסְּפִין בְּעֶצְמוֹ וְהוּי פְּמוֹ הַחֶכֶם לְעִנְיָן זֶה שְׁבִדּוּק הַסְּפִין לְעֶצְמוֹ מְשׁוּם דְּאִינוּ אֲלָא לְבָרַר הַסְּפִין.

וּמָה שְׁאָנוּ נוֹהֲגִין לְהַזְהֵר בִּי"ט שְׁלֹא לְבִדּוּק הַסְּפִין לְכַתְּחִלָּה קוּדָם הַשְּׁחִיטָה הוּא מְשׁוּם שְׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין לְטַעַם הַרְמַב"ם שְׁפַתְבָּ רמ"ה אִין מְרִאִין סְפִין לְחֶכֶם שְׁמָא תְּהִיָּה פְּגוּמָה וַיֹּאמֶר לוֹ אֲסוּר לְשַׁחֲט בְּהַ מְשׁוּם פְּגִימָתָה וַיִּלְהֵךְ וַיַּחֲדָדְנָה בְּמִשְׁחָזָת וְטַעַם זֶה שְׁיִיךְ אֲפִילוּ עַכְשָׁיו בְּזַמַּן הַזֶּה שְׁהַשׁוּחַט רֹאָה אֶת הַסְּפִין בְּעֶצְמוֹ וְנָהִי דְּאָנוּ חוֹשְׁשִׁין לְטַעַם הַרְמַב"ם לְחוּמְרָא אֲבָל לְקוּלָּא לְהַכְּנִיס עֶצְמוֹ בְּסַפֵּק גְּבִלָּה לְאַכְוֹל בְּלֹא בְּדִיקָה אַחֲרוֹנָה אִין שׁוּם סְבָרָא לְדַחוּת פֶּל הַנִּי טְעָמִים שְׁל רש"י וְהַר"ף וְהַרְזָה וְהַר"ן הַנֶּ"ל וְלַחוּשׁ לְטַעַם הַרְמַב"ם לְחוּד שְׁהַרִי אִין אָנוּ נוֹהֲגִין לְהַעֲמִיד הַסְּפִין וְהַבְּהֵמָה בְּחֻזְקַת פְּשָׁרוֹת וְלְאַכְוֹל אוֹתָהּ בְּלֹא בְּדִיקָה אַחֲרוֹנָה מְטַעַם דְּכָל הֵיכָא דְּאִיתָהּ קָמוּ דְּאַפְשָׁר לְמִיקָם עֲלָה דְּמִילְתָּא לֹא סְמַכִּינוּ אַחֲזָקָה אֲלָא בְּדִקְיָנוּ לִיהַ כמ"ש הַר"ן בַּפ"ק דְּחוּלִין וְעוּד שְׁהַרִי אֲפִילוּ לְפִי טַעַם הַרְמַב"ם נ"ל שְׁעַכְשָׁיו בְּזַמַּן הַזֶּה שְׁהַשׁוּחַט רֹאָה אֶת הַסְּפִין בְּעֶצְמוֹ מוּתָר לְכַתְּחִלָּה לְבִדּוּק הַסְּפִין אִפִּי הַבְּדִיקָה שְׁעוֹשִׁין קוּדָם הַשְּׁחִיטָה מְשׁוּם דְּלְפִי טַעַם הַרְמַב"ם לֹא נֶאֱסַר אֲלָא דוּקָא לַע"ה כמ"ש בְּהַדְּיָא הַמְּגִיד מְשָׁנָה וְכֵן מִשְׁמַע בְּגַמְרָא שְׁפִינוּ שְׁהַזְכִּירוּ שַׁת"ח רֹאָה הַסְּפִין לְעֶצְמוֹ וּמִשְׁאַלָּה לְאַחֲרִים מְמִילָא מְשָׁמַע שְׁלֹא נֶאֱסַר אֲלָא לַע"ה דוּקָא א"כ עַכְשָׁיו בְּזַמַּן הַזֶּה שְׁנוֹהֲגִין שְׁאַפְלִי הַיּוֹדֵעַ וּבְקִי בְּהַלְכוּת שְׁחִיטָה אִינוּ נוֹהֵג לְשַׁחֲט אַא"כ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְשַׁחֲט מְחֶכֶם אַחַד שְׁבִדּוּקוֹ וְחֶקְרוֹ בְּדִינֵי שְׁחִיטָה אִם הוּא בְּקִי אִין לְחוּשׁ שְׁיִיָּהּ ע"ה כ"כ שְׁלֹא יָדַע אִיסוּר הַשְּׁחָזָה בִּיו"ט פֶּן נ"ל: הַצְּעִיר יִשְׁשַׁכֵּר בְּעַר אֲיִלְגַּבּוּרָג.